[2024] 11 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 1 : 2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 835

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

(2002 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1012)

05 ਨਵੰਬਰ 2024

[ਡਾ. ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ,* ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ., ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਰਾਏ, ਬੀ.ਵੀ. ਨਾਗਰਥਨਾ, * ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ, * ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ, ਸਤੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ ਅਤੇ ਆਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇਜੇ.]

ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ ਮੁੱਦਾ

(1) ਕੀ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 31ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

(2) ਕੀ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਕੀ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ।

ਹੈੱਡਨੋਟ

ਏ. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਰਟ.31ਸੀ ਆਰਟ.31ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ), ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ - ਸਥਿਤ: ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਸਥਿਤ [ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ: ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਰਾਏ, ਜੇ. ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ ਲਈ,

---

ਲੇਖਕ

ਐਡ. ਨੋਟ: ਤਿੰਨ ਨਿਰਣੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਮਾਨਯੋਗ ਡਾ: ਜਸਟਿਸ ਧਨੰਜੈ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ, ਆਪਣੀ ਤਰਫ਼ੋਂ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਰਾਏ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ, ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜਸਟਿਸ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਅਗਸਤ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼ਰਮਾ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ। ਮਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜਸਟਿਸ ਬੀਵੀ ਨਾਗਰਥਨਾ ਅਤੇ ਮਾਨਯੋਗ ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਜਸਟਿਸ ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲੇ ਸੁਣਾਏ।

ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ, ਸਤੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਅਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇ.ਜੇ.)]:

1. ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਸੀ, ਲਾਗੂ ਹੈ। [ਪਰਾ 229(ਏ)]

2.1 ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੁਆਰਾ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਨੂੰ "ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਦਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਬਦਲਵੇਂ ਟੈਕਸਟ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੋਧ ਅਵੈਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਸੋਧਿਆ ਟੈਕਸਟ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲੇਗਾ ਜੋ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਨੇ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ "ਅਸਲ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਛੱਡ ਦਿਓ" ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੂਲ, ਵੈਧ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਨਾ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗੀ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਰਗੇ ਕੇਸ ਇਸੇ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਚੱਲੇ ਸਨ। [ਪਰਾ 69]

2.2 ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਇਕੋ ਇਕ ਮੰਨਣਯੋਗ ਅਪਵਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ, 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਾਗ IV ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਨੁਮਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸੋਧ ਦਾ ਪਾਠ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਸੀ। ਅਣਸੋਧਿਤ ਧਾਰਾ ਦੇ ਤਹਿਤ

31-ਸੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਛੋਟ ਕੇਵਲ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਚਾਲੀ-ਦੂਸਰੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਛੋਟ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਟੀਕਾਕਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਿਆਪਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਧਾਰਾ 31-ਸੀਵਿੱਚ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ 44-ਦੂਜੇ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਧਾਰਾ 31 ਤੋਂ "ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਜਦੋਂ 44-ਦੂਜੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ (ਯਾਨੀ, ਬਦਲਣਾ) ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਸੀ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦਾ ਅਣਸੋਧਿਆ ਪਾਠ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 70]

2.3 ਨਾ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਤੇਰ੍ਹਾਂ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਅਵੈਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਣਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦਰਅਸਲ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਅਤੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਵਿਹਾਰਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਣਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਲਾਗੂ ਹੈ। [ਪਰਾ 71]

2.4 ਇੱਕ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਪਾਠ ਤੋਂ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਭਟਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਵਾਪਸੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਭਾਗ IV ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਤੁਲਨ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਟਕਣ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਵਿੱਚ, 44-ਸੈਕਿੰਡ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਤਰਕਪੂਰਨ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 44-ਦੂਸਰੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਤੀਜਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ, ਅਸਪਸ਼ਟ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। [ਪਰਾ 72]

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਸਥਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਬੀ.ਵੀ. ਨਗਰਨਾਥਨਾ, ਜੇ.) (ਸਹਿਮਤ): ਮੈਂ ਇਸ ਤਰਕ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਸੰਸਦ "ਬਗ਼ੈਰ ਬਦਲ ਦੇ ਰੱਦ" ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀ ਸੈਕਿੰਡ) ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਐਕਟ 19 ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਸੋਧ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਲਈ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਨਤੀਜਾ ਜੋ ਸੋਧ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਉਹਨਾਂ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸੋਧ ਭਟਕ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਨੂੰ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਕੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31ਸੀ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਲਾਗੂ ਰਹੇਗੀ। [ਪਾਰਾ 3 ਅਤੇ 23(ਏ)]

ਸਥਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ.) (ਸਹਿਮਤ): ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਣਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 2]

ਬੀ 1. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਰਟ.39(ਬੀ) - ਕੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ [ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ: ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਰਾਏ, ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਮਨੋਜ ਬੀ. ਸ਼ਰਮਾ, ਜਾਰਜ ਬੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਾਜੀਸ਼ ਬੀ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਾਜੀਸ਼ ਬੀ ਮਿਸਰਾ, ਰਾਜੀਸ਼ ਬੀ. ਜੇ.ਜੇ.)] (ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ) - ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਹੈ, ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਹਰੇਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇਹ 'ਪਦਾਰਥ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ' ਦੇ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ-ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਿ ਕੀ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਕਲਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। 39(ਬੀ) ਸੰਦਰਭ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ; ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ;

ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਜੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ - ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ - ਹੋਲਡ (ਪ੍ਰਤੀ ਬੀ.ਵੀ. ਨਾਗਰਥਨਾ, ਜੇ.) - ਹਾਂ, "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ। "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ - ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ.) (ਅਸਹਿਮਤੀ) - ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ (ਅਰਥਾਤ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ) ਆਖਰਕਾਰ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਹ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਗੈਰ-ਵਿਧਾਨਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨ" - ਇਸ ਅਗਾਊਂ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ - "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਸਧਾਰਣ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ-ਆਧਾਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ - ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਵਾਰ ਧਾਰਾ 38 ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 38 ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀ। "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ।

ਬੀ 2. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਰਟ. 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ - [ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ: ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਮਾਨਵ, ਜੇ. ਆਰ. ਜੇ. ਆਰ. ਪਰੋ. ਬੀ. ਮਿਸ਼ਰਾ, ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ, ਸਤੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਆਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇ.ਜੇ.)] (ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ) - ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਆਰਟ 39 ਦੀ ਇਸ ਸਹਿ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ (ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ - ਆਯੋਜਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਬੀ.ਵੀ. ਨਾਗਰਥਨਾ, ਜੇ.) (ਅਸਹਿਮਤੀ) - ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿਚ

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

:

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ, ਇਸਲਈ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੰਗਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ - ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ 'ਤੇ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ.) (ਅਸਹਿਮਤੀ) ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਂਗਨਾਥਨ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਬੇਚ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ।, ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਗਏ ਪਰ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਚੁੱਪ ਸੀ - ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਰਕ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਕਾਇਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕੰਸ਼ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ-ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਅਰਥ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ। ਕੀ ਇਸਨੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਬੀ 3. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਰਟ. 39(ਬੀ) ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਾਕੰਸ਼ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' - ਦਾ ਅਰਥ - ਮਾਫੀਏਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਵਾਕ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ [ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ: ਧਨੰਜਯ, ਵਾਈ ਚੰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਖੁਦ ਲਈ ਡਾ. ਜੇ.ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ, ਸਤੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਆਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇ.ਜੇ.)] (ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ) - ਮਾਫਾਟਿਅਲ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕਲੇ ਵਾਕ ਦੀ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ - ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ.) (ਸਹਿਮਤ) - ਮਾਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਆਯੋਜਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਬੀ.ਵੀ. ਨਾਗਰਥਨਾ, ਜੇ.) ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਵਾਕ ਦੀ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਮੁੱਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਬੀ 4. ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ - ਸ਼ਬਦ 'ਵੰਡ' - ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਅਰਥ - ਕੀ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਵੰਡਣ' ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ [ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ: ਧਨੰਜਯ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਰਾਏ, ਜੇ. ਬੀ., ਮਨੇਸ਼ ਰਾਜ, ਜੇ. ਬੀ. ਮਨੇਸ਼ ਰਾਜ, ਬੀ. ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਆਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇ.ਜੇ.)] -'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ - ਵੰਡ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰਪੂਰਵਕ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਖਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ 'ਵੰਡਣ' ਚੰਗੀ ਹੈ। ਨਾਗਰਥਨਾ, ਜੇ.): "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 300ਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ - ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ - ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਅਜਿਹੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ - ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ, ਲੀਜ਼, ਅਲਾਟਮੈਂਟ, ਗ੍ਰਾਂਟ, ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧੂਲੀਆ, ਜ.) : ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡੇ ਜਾਣੇ ਹਨ - ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵੰਡਣਾ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵੇਖਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਇੰਨੀ ਵੰਡੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਾਜ ਦਾ ਕੋਈ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨਿਆਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਸਥਿਤ [ਪ੍ਰਤੀ ਡਾ: ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀਜੇਆਈ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼ ਰਾਏ, ਜੇ. ਬੀ. ਪਾਰਦੀਵਾਲਾ, ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਰਾਜੇਸ਼ ਬਿੰਦਲ, ਸਤੀਸ਼ ਚੰਦਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਤੇ ਆਗਸਟੀਨ ਜਾਰਜ ਮਸੀਹ, ਜੇ. ਜੇ.)] (ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ):

1. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ 'ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ' ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਘੇ ਡੋਮੇਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪਰਾ 203]

2. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਭਾਵ ਕਿ ਸਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ। [ਪਰਾ 204]

3. ਨਿਜੀ ਸੰਪੱਤੀ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਥੇ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ, ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਰੀਖਣ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਜਾਲ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ" ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ "ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨ" ਬਲਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਅਯੋਗ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਜਾਲ ਨੂੰ ਚੌੜਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੀ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ" ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤ ਹਨ। [ਪੰ: 209]

4. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਇੱਕ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ।

'ਸਰੋਤ'। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ "ਸਮੱਗਰੀ" ਅਤੇ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। "ਪਦਾਰਥ" ਅਤੇ "ਭਾਈਚਾਰੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਰਥਹੀਣ ਅਲੌਕਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾ ਸਕਦਾ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਓਟਿਓਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ "ਵਿਅਕਤੀਗਤ" ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦਾ ਮਕਸਦ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ "ਸਾਧਾਰਨ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ"। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਬਜਾਏ "ਰਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ..." ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ। "ਰਾਜ ਦੇ" ਦੀ ਬਜਾਏ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। [ਪਰਾ 211]

5. ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਦੋ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਇੱਕ "ਪਦਾਰਥ" ਸਰੋਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ" ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪਰਾ 212]

6. ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਭੀਮ ਸਿੰਘਜੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚਾ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ। [ਪੰ: 213]

7. ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਵੋਟਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ 'ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ' ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਲਈ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਗਲਤੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਜੋ ਕਿ

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਨਿਵੇਕਲੇ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ, ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਵਧੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। 'ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਉੱਚ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਦੀਆਂ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਣ ਵਾਲੀਆਂ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਥੋਪ ਕੇ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇਗਾ। [ਪਾਰਾ 214, 215 ਅਤੇ 216]

8. ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 19(1)(ਐਫ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 31 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1978 ਦੁਆਰਾ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 300ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਕਰਸਰ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ, ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪੱਤੀਆਂ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। [ਪਾਰਾ 217, 220]

9. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਗਲਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪੱਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲਾ ਸਰੋਤ 'ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ' ਅਤੇ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ' ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ (ਜੋ ਕੌਮ ਦੇ ਹਨ) ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ। [ਪਰਾ 221]

10. ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਹਨ, ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਸੀਲੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ

ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦਾ ਜਾਲ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ, ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੰਗਲਾਂ, ਤਾਲਾਬਾਂ, ਨਾਜ਼ੁਕ ਖੇਤਰਾਂ, ਗਿੱਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ, ਹਵਾਈ ਤਰੰਗਾਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ, ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ, ਜੋ ਕਿ ਦੁਰਲੱਭ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹਨ, ਵਰਗੇ ਸਰੋਤ ਕਈ ਵਾਰ ਨਿੱਜੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ, ਇਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [ਪਰਾ 223]

11. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ (ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। [ਪੈਰਾ 229(ਬੀ)]

12. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਵਾਕ ਦੀ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 229(ਸੀ)]

13. ਇਸ ਸੀਮਤ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਰਥਾਤ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ। 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ। ਵੰਡ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵੰਡ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। [ਪਾਰਾ 227, 228 ਅਤੇ 229(ਐਫ)]

14. ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਾਕਾਂਸ਼ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਹੈ, ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਰ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ

ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ 'ਸਮਾਜ ਦਾ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ' ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ' ਦੇ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 229(ਡੀ)]

15. ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਦਰਭ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ; ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। [ਪੈਰਾ 229(ਈ)]

ਸਥਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਬੀ.ਵੀ. ਨਗਰਨਾਥਨਾ, ਜੇ.):

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 37, 38 ਅਤੇ 39 ਜੋ ਕਿ 1 ਹਨ। ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਵਾਟਰਟਾਈਟ ਕੰਪਾਰਟਮੈਂਟ ਵਿੱਚ। ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲਚਕਤਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਦੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਿਮਾਹੀ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 22(1)]

2. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 37 ਅਤੇ 38 ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 22(II)]

3. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39(ਸੀ) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਲੋਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਭਾਗ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ; (ii) ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ; (ii) ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ; (iv) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ; ਅਤੇ (v) ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ।

(i) ਸਮੀਕਰਨ "ਮਾਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਨੂੰ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ" ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ "ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ"।

(ii) "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ" ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਜੋ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ; ਅਤੇ (ii) ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਮੀਕਰਨ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਜਾਂ "ਨਿੱਜੀ ਸਬੰਧ" ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਕੱਪੜੇ ਜਾਂ ਲਿਬਾਸ, ਘਰੇਲੂ ਵਸਤੂਆਂ, ਨਿੱਜੀ ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ" ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਹਨ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਹਨ ਜੋ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

(iii) "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੰਜ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਏ. ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਬੀ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 42 - ਸੂਚੀ III ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਐਕਵਾਇਰਿੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਦੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ; ਸੀ. ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ, ਜੋ ਕਿ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਕਾਰਜਕਾਲਾਂ, ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ, ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਦਫਤਰਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਵਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ; ਡੀ. ਰਾਜ, ਇਸਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੁਆਰਾ; ਅਤੇ ਈ. ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਦਾਨ, ਤੋਹਫ਼ੇ, ਕਿਸੇ ਐਂਡੋਮੈਂਟ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਣਾ।

(iv) ਉਪਰੋਕਤ (ਏ) ਤੋਂ (ਡੀ) ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 300ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(v) "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ "ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਸਰਵੋਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। ਵੰਡ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ: ਪਹਿਲਾ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ; ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਲਾਮੀ, ਗ੍ਰਾਂਟ, ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ, ਅਲਾਟਮੈਂਟ, ਲੀਜ਼, ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਦੇ ਢੰਗ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਢੰਗ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਜਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ; (ਬੀ) ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ; (ਸੀ) ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; (ਡੀ) ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ; ਅਤੇ (ਈ) ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਕਾਰਕ।

(vi) ਸਮੀਕਰਨ "ਆਮ ਭਲੇ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਦੀ ਵੰਡ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 [ਪੈਰਾ 22(III)]

4. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼/ਸਟੇਟ ਕੈਰੇਜ਼ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਦਾਲਤ. ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਭੂਮੀ ਸੀਲਿੰਗ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਮਹਾਦਮਹਾਡਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਫਤਲਾਲ ਦੀ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬੱਲ ਆਦਿ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ-ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਓਬਿਟਰ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 22(IV)]

5. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦਾ ਬਹੁਮਤ ਨਿਰਣਾ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਅਰਥਾਤ, ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਮਾਈਨਸ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1972 ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰੇ 19 ਅਤੇ 20 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਜੇ. ਮਿੱਲਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਏ.ਐਨ. ਸੇਨ, ਜੇ. ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 23(ਬੀ)]

6. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਵਾਕ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਓਬਿਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਮੁੱਲ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 23(ਸੀ)]

7. ਹਾਂ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ" ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 23(ਡੀ)]

8. ਮੈਂ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਸੰਦਰਭ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ; ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 23(ਈ)]

9. "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ ਪਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਸੇ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 300ਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ, ਲੀਜ਼, ਅਲਾਟਮੈਂਟ, ਗ੍ਰਾਂਟ, ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਵੇਗਾ। [ਪੈਰਾ 23(ਐਫ)]

10. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ, ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਅਤੇ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ ਅਤੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਾਜਿਬ ਹੈ।
[ਪਰਾ 24]
ਸਥਿਤ (ਪ੍ਰਤੀ ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ.):
1. ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਕਿ ਕੀ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਦਾ ਜਵਾਬ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ "ਹਾਂ" ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, "ਮੁਹਾਵਰਾ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ", ਪਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ।

ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਐੱਮ.ਐੱਫ.ਜੀ. ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਇਹ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੈਅ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆਖਰਕਾਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿਚ ਇਸ ਅਗਾਊਂ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਆਮ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ-ਆਧਾਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। [ਪਰਾ 3]

2. "ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ." ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਜਸਟਿਸ ਲੁਈਸ ਡੀ. ਬਰੈਂਡਿਸ, ਇੱਕ ਉੱਘੇ ਨਿਆਂ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਯੂਐਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਅਤੇ 39 ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਹਾਵੀ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ "ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼" ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮਹਿਜ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਨਿਰਮਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵੀ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 5]

3. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦਾ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਫ਼ਾਕੀਆ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ ਇੱਕ ਅਖੌਤੀ ਹੁਕਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। [ਪਰਾ 24]

4. ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਦੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ? ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸਨੇ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਵਿੱਚ

ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਗਏ ਪਰ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਚੁੱਪ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 30]

5. ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਚਾਰ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ।" ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੱਲ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਰਾਅ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਤਰਕ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਜਾਂ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਚੁੱਪ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰੇਰਣਾਤਮਕ ਮੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਪੰਜ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਰਕ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ਼ੀ ਸਨ। [ਪੈਰਾ 31]

6. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ। "ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਜੋ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਇਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। [ਪਰਾ 48]

7. ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ

ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਕੀ ਹੋਣਗੇ। ਕਿਸੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵੰਡਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਇੰਨੀ ਵੰਡੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੈਧ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਠਜੋੜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰ "ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ" ਕੀ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਕਾਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਗੇ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵੀ ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [ਪਰਾ 49]

8. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਫਲਸਫੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਨੇ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਅਸਮਾਨਤਾ। ਅੱਜ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿਚਕਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਪਾੜਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 38 ਅਤੇ 39 ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 50]

9. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਅਰਥ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਸਥਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਰਥਕਤਾ, ਜਾਂ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਆਇਆ ਹੈ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟਿੱਪਣੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਸਖਤ ਅਸਵੀਕਾਰਤਾ ਵੀ ਦਰਜ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਕਠੋਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਜਾਣੂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਹਨੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਰੀਰ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। [ਪੈਰਾ 50]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਡਾ. ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੀਜੇਆਈ:

ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਿਟੇਡ [1983] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1000: (1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 147: 1982 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 93 ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ [1978] 1 ਐਸਸੀਆਰ 641: (1977)4 ਐਸਸੀਸੀ 471: 1977 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 196 [ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਰਾਏ] - ਆਯੋਜਿਤ, ਗਲਤ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਅਰੇ [1977] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1002: (1977) 1 ਐਸਸੀਸੀ 643; ਡੀਕੇ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [1986] 1 ਐਸਸੀਆਰ 479: (1986) ਸਪਲਾਈ. ਐਸਸੀਸੀ 20; ਸ਼ਾਮਰਾਓ ਪਾਰੁਲੇਕਰ ਬਨਾਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਥਾਨਾ [1952] 1 ਐਸਸੀਆਰ 683: (1952) 2 ਐਸਸੀਸੀ 1: 1952 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 63; ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਪੁਨਰ: 2012 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨੰਬਰ 1 [2012] 9 ਐਸਸੀਆਰ 311: (2012) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2012 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 428; ਸ਼ੌਕਤ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [1975] 1 ਐਸਸੀਆਰ 429: (1974) 2 ਐਸਸੀਸੀ 376; ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰ (ਬੰਬੇ) ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1985] 2 ਐਸਸੀਆਰ 287: (1985) 1 ਐਸਸੀਸੀ 641: 1984 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 231 - 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਖੇਤਾਨ [1986] 1 ਐਸਸੀਆਰ 707 : (1986) 2 ਐਸਸੀਸੀ 516: 1986 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 40; ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1981] 1 ਐਸਸੀਆਰ 206: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 625: 1980 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 142; ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ [1973] ਸਪਲਾਈ. 1 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1973) 4 ਐਸਸੀਸੀ 225: 1973 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 91; ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1981] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 587: 1980 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 216; ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [1996] ਸਪਲਾਈ. 10 ਐਸਸੀਆਰ 585: (1997) 5 ਐਸਸੀਸੀ 536: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1514; ਆਈਆਰ ਕੋਲਹੋ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ

[1999] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 394: (1999) 7 ਐਸਸੀਸੀ 580: 1999 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 394; ਮਲਪੇ

ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਆਚਾਰੀਆ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [1997] ਸਪਲਾਈ. 6 ਐਸਸੀਆਰ 717: (1998) 2 ਐਸਸੀਸੀ 1: 1997 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 831; ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2015] 13 ਐਸਸੀਆਰ 1: (2016) 5 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2015 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 285; ਮਹਾਰਾਓ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1985] ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਆਰ 862: (1981) 1 ਐਸਸੀਸੀ 166: 1980 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 219; ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਸਟੇਟ [1963] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 435: (1963) 14 ਐਸਟੀਸੀ 355: 1962 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 342; ਕੋਟੇਸ਼ਵਰ ਵਿਟਲ ਕਾਮਥ ਬਨਾਮ ਰੰਗੱਪਾ ਬਲਿਗਾ [1969] 3 ਐਸਸੀਆਰ 40: (1969) 1 ਐਸਸੀਸੀ 255: 1968 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 335; ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [1996] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 230 : (1996) 4 ਐਸਸੀਸੀ 49: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 598; ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਐਨ. ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2001) 4 ਐਸਸੀਸੀ 455; ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਐਸ.ਐਸ.ਐਨ. ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2013) 7 ਐਸਸੀਸੀ 522; ਮੂਲਚੰਦ ਓਧਵਜੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜਕੋਟ ਬੋਰੋ ਮਿਉਂਸਪੈਲਟੀ (1971) 3 ਐਸਸੀਸੀ 53; ਬੀਐਨ ਤਿਵਾੜੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1965] 2 ਐਸਸੀਆਰ 421; ਟੀ ਦੇਵਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1964] 4 ਐਸਸੀਆਰ 680: 1963 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 183; ਬੀ ਬੈਨਰਜੀ ਬਨਾਮ ਅਨੀਤਾ ਪੈਨ [1975] 2 ਐਸਸੀਆਰ 774: (1975) 1 ਐਸਸੀਸੀ 166: 1974 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 246; ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [1984] 1 ਐਸਸੀਆਰ 725: (1984) 1 ਐਸਸੀਸੀ 515; ਜੀਜੂਭਾਈ ਨਾਨਭਾਈ ਕਚਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [1994] 1 ਐਸਸੀਆਰ 807: (1995) ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਸੀ 596; ਨੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਸੀਤਾਰਾਮ ਮਿਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ [1986] 2 ਐਸਸੀਆਰ 187: ਏਆਈਆਰ 1986 ਐਸਸੀ 1234: 1986 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 61; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਸਿਨਾਮਾਈਡ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਿਟੇਡ [1987] 2 ਐਸਸੀਆਰ 841 : (1987) 2 ਐਸਸੀਸੀ 720: 1987 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 100; ਤਿਨਸੁਖੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [1989] 2 ਐਸਸੀਆਰ 544: (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709: 1989 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 128; ਐਨ. ਪਾਰਥਾਸਾਰਥੀ ਬਨਾਮ ਪੂੰਜੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣਕਰਤਾ [1991] 2 ਐਸਸੀਆਰ 329: (1991) 3 ਐਸਸੀਸੀ 153: 1991 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 104; ਓਰੀਐਂਟ ਪੇਪਰ ਐਂਡ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ [1990] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 480: (1991) ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਸੀ 81; ਅਸਾਮ ਸਿਲੀਮੈਨਾਈਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਐਨਆਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [1990] 1 ਐਸਸੀਆਰ 983: (1992) ਪੂਰਕ। 1 ਐਸਸੀਸੀ 692: 1990 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 89; ਮਹਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ ਮੰਤਰਾਲਾ (1995) 1 ਐਸਸੀਸੀ 85; ਟਾਟਾ ਆਇਰਨ ਐਂਡ ਸਟੀਲ ਕੰਪਨੀ

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਬਨਾਮ ਯੂਓਆਈ [1996] ਸਪਲਾਈ. 3 ਐਸਸੀਆਰ 808: (1996) 9 ਐਸਸੀਸੀ 709: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 770; ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟਸ ਪ੍ਰਾ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਪੀ. ਰਾਮਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [1996] ਸਪਲਾਈ. 5 ਐਸਸੀਆਰ 692: (1996) 10 ਐਸਸੀਸੀ 665 : 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1018; ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [1996] ਸਪਲਾਈ. 10 ਐਸਸੀਆਰ 585: (1997) 5 ਐਸਸੀਸੀ 536; ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੈਚੁਰਲ ਰਿਸੋਰਸਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਰਿਲਾਇੰਸ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ [2010] 5 ਐਸਸੀਆਰ 704: (2010) 7 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2010 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 290; ਸੈਂਟਰਲ ਬੋਰਡ ਆਫ ਦਾਊਦੀ ਬੋਹਰਾ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [2004] ਸਪਲਾਈ. 6 ਐਸਸੀਆਰ 1054: (2005) 2 ਐਸਸੀਸੀ 673; ਤ੍ਰਿਮੂਰਤੀ ਫਰੈਗਰੈਂਸ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਐਨਸੀਟੀ) [2022] 15 ਐਸਸੀਆਰ 516: 2022 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1247: 2022 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 975; ਜੈਸ਼੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣ ਰਾਓ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [2021] 15 ਐਸਸੀਆਰ 715:

(2021) 8 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2021 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 284; ਰਾਜਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪਟਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਮੇਟੀ [1955] 1 ਐਸਸੀਆਰ 290: (1954) 2 ਐਸਸੀਸੀ 82: 1954 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 69; ਕੈਖੋਸਰੋ (ਚਿਕ) ਕਾਵਾਸਜੀ ਫਰਾਮਜੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [2019] 4 ਐਸਸੀਆਰ 222: (2019) 20 ਐਸਸੀਸੀ 705: 2019 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 378; ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2018] 7 ਐਸਸੀਆਰ 379: (2018) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2018 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 790; ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਨਿਤੀਸ਼ਾ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [2021] 4 ਐਸਸੀਆਰ 633: (2021) 15 ਐਸਸੀਸੀ 125: 2021 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 210; ਸੀਤਾ ਸੋਰੇਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2024] 3 ਐਸਸੀਆਰ 462: (2024) 5 ਐਸਸੀਸੀ 629: 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 161; ਇਸਲਾਮਿਕ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ [2003] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 474: (2003) 6 ਐਸਸੀਸੀ 697: 2003 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 391; ਸਿਕੰਦਰਾਬਾਦ ਕਲੱਬ ਬਨਾਮ ਸੀਆਈਟੀ [2023] 12 ਐਸਸੀਆਰ 979: 2023 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨਐਸਸੀ1004: 2023 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 736; ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਯੂਟਿਲਿਟੀ ਯੂਜ਼ਰਸ ਵੈਲਫੇਅਰ ਐਸ.ਐਸ.ਐਨ. [2018] 9 ਐਸਸੀਆਰ 106: (2018) 6 ਐਸਸੀਸੀ 21: 2018 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 329; ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਚੰਪਕਨ ਦੋਰਾਇਰਜਨ [1951] 1 ਐਸਸੀਆਰ 525: ਏਆਈਆਰ 1951ਐਸਸੀ226: 1951 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 26; ਮੁਹੰਮਦ ਹਨੀਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ [1959] 1 ਐਸਸੀਆਰ 629: 1957 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 17; ਗੋਲਕ ਨਾਥ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1967] 2 ਐਸਸੀਆਰ 762: [1967] ਐਸਸੀਸੀ ਆਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ14: 1967 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 45; ਇੰਡੀਅਨ ਹੈਂਡੀਕ੍ਰਾਫਟ ਐਂਪੋਰੀਅਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [2003] ਸਪਲਾਈ. 3 ਐਸਸੀਆਰ 43: (2003) 7 ਐਸਸੀਸੀ 589: 2003 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 427; ਐਮ.ਆਰ.ਐਫ. ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਕੇਰਲ

ਸਰਕਾਰ [1998] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 632: (1998) 8 ਐਸਸੀਸੀ 227: 1998 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 423; ਵਰਕਮੈਨ ਬਨਾਮ ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਮਿਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ [1992] 3 ਐਸਸੀਆਰ 409: (1992) 3 ਐਸਸੀਸੀ 336: 1992 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 164; ਪਥੁਮਾ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ [1978] 2 ਐਸਸੀਆਰ 537: (1978) 2 ਐਸਸੀਸੀ 1: 1978 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 7; ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਮੋਤੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਕਸਾਬ ਜਮਾਤ [2005] ਸਪਲਾਈ। 4 ਐਸਸੀਆਰ 582: (2005) 8 ਐਸਸੀਸੀ 534: 2005 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 525; ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ [1976] 1 ਐਸਸੀਆਰ 906: (1976) 2 ਐਸਸੀਸੀ 310: 1975 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 224; ਬੰਧੂਆ ਮੁਕਤੀ ਮੋਰਚਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [1984] 2 ਐਸਸੀਆਰ 67: (1984) 3 ਐਸਸੀਸੀ 161: 1983 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 203; ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2008] 4 ਐਸਸੀਆਰ 1: (2008) 6 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2008 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 473; ਓਲਗਾ ਟੇਲਿਸ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ [1985] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 51: (1985) 3 ਐਸਸੀਸੀ 545: 1985 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 151; ਐੱਸ.ਆਰ. ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [2001] ਸਪਲਾਈ. 1 ਐਸਸੀਆਰ 621: (2001) 7 ਐਸਸੀਸੀ 126: 2001 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 373; ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2017] 10 ਐਸਸੀਆਰ 569: (2017) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2017 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1235; ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਥਾਣਾ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰ. [1989] 2 ਐਸਸੀਆਰ 518: (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 616: 1989 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 127; ਤਿਨਸੁਖੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ [1989] 2 ਐਸਸੀਆਰ 544: (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709: 1989 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 128; ਅਸਾਮ ਸਿਲੀਮੈਨਾਈਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [1990] 1 ਐਸਸੀਆਰ 983: (1992) ਸਪਲਾਈ. 1 ਐਸਸੀਸੀ 692: 1990 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 89; ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [2014] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1: (2014) 3 ਐਸਸੀਸੀ 92: 2014 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 21; ਰੋਹਿਤਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ [2012] 13 ਐਸਸੀਆਰ 47: (2013) 11 ਐਸਸੀਸੀ 451 :
2012 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 509; ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ [2007] 3 ਐਸਸੀਆਰ 1049: (2007) 9 ਐਸਸੀਸੀ 6: 2007 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 291; ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਜਗਤ ਰਾਮ [2007] 2 ਐਸਸੀਆਰ 980: (2007) 10 ਐਸਸੀਸੀ 448; ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ [2020] 1 ਐਸਸੀਆਰ 749: (2020) 2 ਐਸਸੀਸੀ 569: 2020 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 23; ਕੋਲਕਾਤਾ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਅਤੇ ਐਨਆਰ ਬਨਾਮ ਬਿਮਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [2024] 5 ਐਸਸੀਆਰ 831: 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 435; ਐਮ.ਸੀ. ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲਨਾਥ [1996] ਪੂਰਕ 10 ਐਸਸੀਆਰ 12: (1997) 1 ਐਸਸੀਸੀ 388: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1482; ਐਮ.ਆਈ. ਬਿਲਡਰਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਰਾਧੇ ਸ਼ਿਆਮ ਸਾਹੂ [1999] 3 ਐਸਸੀਆਰ 1066: (1999) 6 ਐਸਸੀਸੀ 464: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1482; ਫੋਮੇਂਟੋ ਰਿਜ਼ੋਰਟਸ ਅਤੇ ਹੋਟਲਸ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਮਿੰਗੁਏਲ ਮਾਰਟਿਨਸ [2009] 3 ਐਸਸੀਆਰ 1: (2009) 3 ਐਸਸੀਸੀ 571: 2009 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 39; ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਫੋਰਮ ਬਨਾਮ ਏਪੀ ਸਟੇਟ

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

[2006] 2 ਐਸਸੀਆਰ 419: (2006) 3 ਐਸਸੀਸੀ 549: 2006 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 101; ਵੇਦਾਂਤਾ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [2024] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1121: 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 175; ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ

ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2012] 3 ਐਸਸੀਆਰ 147: (2012) 3 ਐਸਸੀਸੀ 1- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, 1991 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਬੋਮ 521; ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, ਏਆਈਆਰ 1951 ਨਾਗ 94; ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਬਨਾਮ ਮਾਲੀਆ ਬੋਰਡ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (1952) 3 ਐਸਟੀਸੀ 343- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਫਰੈਸਟ ਬਨਾਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, 278 ਯੂ.ਐਸ. 505; ਟੈਕਸਾਸ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕੋਹਨ ਵਾਸ਼, 2ਡੀ 360 (17 ਅਪ੍ਰੈਲ 1941, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ); ਮਜ਼ਦੂਰੇਕ ਬਨਾਮ ਐਫਐਮ ਇੰਸ ਕੰਪਨੀ, ਜੇਮਸਟਾਊਨ 320 ਪੀਏ 33 (ਪੀਏ. 1935) (25 ਨਵੰਬਰ 1935, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਆਫ਼ ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ) - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਬੀ.ਵੀ.ਨਗਰਥਨਾ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਜੇ.

ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਿਟੇਡ [1983] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1000: (1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 147: ਏਆਈਆਰ 1983 ਐਸਸੀ 239; ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ [1984] 1 ਐਸਸੀਆਰ 725: (1984) 1 ਐਸਸੀਸੀ 515 : 1984 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 17 ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਸੰਤੀਬਲ ਮੋਹਨਲਾਲ ਖੇਤਾਨ [1986] 1 ਐਸਸੀਆਰ 707: (1986) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ.

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [1996] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 230: (1996) 4 ਐਸਸੀਸੀ 49; ਐਚ.ਐਚ. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ਼੍ਰੀਪਦਗਲਵਾਰੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ [1973] ਸਪਲਾਈ. 1 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1973) 4 ਐਸਸੀਸੀ 225: ਏਆਈਆਰ 1973 ਐਸਸੀ 1461; ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ [1978] 1 ਐਸਸੀਆਰ 641: ਏਆਈਆਰ 1978 ਐਸਸੀ 215; ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1996] ਸਪਲਾਈ. 10 ਐਸਸੀਆਰ 585: (1997) 5 ਐਸਸੀਸੀ 536; ਆਈਆਰ ਕੋਲਹੋ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ [1999] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 394: (1999) 7 ਐਸਸੀਸੀ 580: 1999 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 394; ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ

[1981] 1 ਐਸਸੀਆਰ 206: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 625: ਏਆਈਆਰ 1980 ਐਸਸੀ 1789; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ [1952] 1 ਐਸਸੀਆਰ 284: ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸਸੀ75; ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1993] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 659 : (1993) 4 ਐਸਸੀਸੀ 441; ਜ਼ੀ ਟੈਲੀਫਿਲਮਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ

[2005] 1 ਐਸਸੀਆਰ 913: ਏਆਈਆਰ 2005 ਐਸਸੀ 2677; ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [2017] 10 ਐਸਸੀਆਰ 569: (2017) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੀਗਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਅਥਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2014] 5 ਐਸਸੀਆਰ 119: (2014) 5 ਐਸਸੀਸੀ 438; ਜੋਸੇਫ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2018] 11 ਐਸਸੀਆਰ 765: (2019) 3 ਐਸਸੀਸੀ 39; ਨਵਤੇਜ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [2018] 7 ਐਸਸੀਆਰ 379: (2018) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਅਨੁਜ ਗਰਗ ਬਨਾਮ ਹੋਟਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2007] 12 ਐਸਸੀਆਰ 991: ਏਆਈਆਰ 2008 ਐਸਸੀ 63; ਸਕੱਤਰ, ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ ਬਬੀਤਾ ਪੁਨੀਆ [2020] 3 ਐਸਸੀਆਰ 833 : (2020) 7 ਐਸਸੀਸੀ 469; ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਨਿਤੀਸ਼ਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [2021] 4 ਐਸਸੀਆਰ 633: ਏਆਈਆਰ 2021 ਐਸਸੀ 1797; ਭੀਮ ਸਿੰਘਜੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 1981 ਐਸਸੀ 234; ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1981] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 587: 1980 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 216; ਏਆਈਆਰ 1981 ਐਸਸੀ 271; ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [2012] 3 ਐਸਸੀਆਰ 147: (2012) 3 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਰੀ: ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ, 2012 ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨੰਬਰ 1 [2012] 9 ਐਸਸੀਆਰ 311: (2012) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਐਚ.ਐਚ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਣਾ ਹੇਮੰਤ ਸਿੰਘਜੀ ਬਨਾਮ ਸੀਆਈਟੀ [1976] 3 ਐਸਸੀਆਰ 423: (1976) 1 ਐਸਸੀਸੀ 996; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਬੋਧ ਗੋਪਾਲ ਬੋਸ [1954] 1 ਐਸਸੀਆਰ 587: ਏਆਈਆਰ 1954 ਐਸਸੀ 92; ਜਿਲੁਭਾਈ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [1994] 1 ਐਸਸੀਆਰ 807: ਏਆਈਆਰ 1995 ਐਸਸੀ 142; ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਾਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1970] 3 ਐਸਸੀਆਰ 530: ਏਆਈਆਰ 1970 ਐਸਸੀ 564; ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ [1952] 1 ਐਸਸੀਆਰ 889: ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸਸੀ 252; ਕੋਲ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੀਸੀਆਈ [2023] 7 ਐਸਸੀਆਰ 827: (2023) 10 ਐਸਸੀਸੀ 345; ਮਧੂਸੂਦਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1984] 1 ਐਸਸੀਆਰ 849: (1984) 2 ਐਸਸੀਸੀ 381; ਤਿਨਸੁਖੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ [1989] 2 ਐਸਸੀਆਰ 544: (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709; ਅਸਾਮ ਸਿਲੀਮੈਨਾਈਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ [1990] 1 ਐਸਸੀਆਰ 983: (1992) ਸਪਲਾਈ. 1 ਐਸਸੀਸੀ 692; ਕੋਲਕਾਤਾ ਮਿਉਂਸੀਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਬਿਮਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਾਹ [2024] 5 ਐਸਸੀਆਰ 831: 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 435 - ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਜੇ.

ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ [1978] 1 ਐਸਸੀਆਰ 641 : (1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471 [ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ]; ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਐਮਐਫਜੀ. ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਿਟੇਡ [1983] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1000: (1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 147: ਏਆਈਆਰ 1983 ਐਸਸੀ 239 - ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1981] 1 ਐਸਸੀਆਰ 206: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 625; ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ [1973] ਸਪਲਾਈ. 1 ਐਸਸੀਆਰ 1:
(1973) 4 ਐਸਸੀਸੀ 225; ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਚੰਪਕਮ ਦੋਰਾਰਾਜਨ [1951] 1 ਐਸਸੀਆਰ 525: 1951 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 30; ਰੀ: ਕੇਰਲ ਸਿੱਖਿਆ ਬਿੱਲ, 1957 [1959] 1 ਐਸਸੀਆਰ 995: 1958 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 8; ਮੁਹੰਮਦ. ਹਨੀਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ [1959] 1 ਐਸਸੀਆਰ 629: 1957 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ 17; ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਨ.ਐਮ. ਥਾਮਸ [1976] 1 ਐਸਸੀਆਰ 906: (1976) 2 ਐਸਸੀਸੀ 310; ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਮੋਤੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਕਸਾਬ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰ [2005] ਸਪਲਾਈ. 4 ਐਸਸੀਆਰ 582: (2005) 8 ਐਸਸੀਸੀ 534; ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1996] ਸਪਲਾਈ. 10 ਐਸਸੀਆਰ 585: (1997) 5 ਐਸਸੀਸੀ 536; ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਅਤੇ ਹੋਰਸ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1981] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1981) 2 ਐਸਸੀਸੀ 362; ਰਾਜ ਦੇ ਟੀ.ਐਨ. ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ [1984] 1 ਐਸਸੀਆਰ 725: (1984) 1 ਐਸਸੀਸੀ 515; ਤਿਨਸੁਖੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ [1989] 2 ਐਸਸੀਆਰ 544: (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709; ਮਧੂਸੂਦਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1984] 1 ਐਸਸੀਆਰ 849: (1984) 2 ਐਸਸੀਸੀ 381; ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਮੋਹਨਲਾਲ ਖੇਤਾਨ [1986] 1 ਐਸਸੀਆਰ 707 : (1986) 2 ਐਸਸੀਸੀ 516; ਅਸਾਮ ਸਿਲੀਮੈਨਾਈਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1990] 1 ਐਸਸੀਆਰ 983: (1992) ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਸੀ 692; ਜਿਲੁਭਾਈ ਨਾਨਭਾਈ ਖਚਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ [1994] 1 ਐਸਸੀਆਰ 807: (1995) ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਸੀ 596; ਕੇਟੀ ਮੂਪਲੀ ਨਾਇਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ [1961] 3 ਐਸਸੀਆਰ 77: 1960 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 7; ਸ਼ੰਕਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 1951 ਐਸਸੀ 458; ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ [1952] 1 ਐਸਸੀਆਰ 889 : (1952) 1 ਐਸਸੀਸੀ 528; ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬੇਲਾ ਬੈਨਰਜੀ [1954] 1 ਐਸਸੀਆਰ 558: (1953) 2 ਐਸਸੀਸੀ 648; ਵਜਰਾਵੇਲੂ ਬਨਾਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਡਿਪਟੀ ਕੁਲੈਕਟਰ [1965] 1 ਐਸਸੀਆਰ 614 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 22; ਮਦਰਾਸ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਡੀ. ਨਮਸਿਵਯਾ ਮੁਦਲਿਆਰ [1964] 6 ਐਸਸੀਆਰ 936: 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 169; ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਟਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1967] 1 ਐਸਸੀਆਰ 255: 1966 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 15; ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀਲਾਲ ਮੰਗਲਦਾਸ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. [1969] 3 ਐਸਸੀਆਰ 341: ਏਆਈਆਰ 1969 ਐਸਸੀ 634; ਆਰਸੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ [1970] 3 ਐਸਸੀਆਰ 530: (1970) 1 ਐਸਸੀਸੀ 248; ਵੀਡੀਓ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕਸ ਪ੍ਰਾ. ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ [1989] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 731: (1990) 3 ਐਸਸੀਸੀ 87; ਬੰਗਲੌਰ ਵਾਟਰ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਏ. ਰਾਜੱਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ [1978] 3 ਐਸਸੀਆਰ 207: (1978) 2 ਐਸਸੀਸੀ 213; ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ [1978] 2 ਐਸਸੀਆਰ 621: (1978) 1

ਐਸਸੀਸੀ 248; ਐਮਐਚ ਹੋਸਕੇਟ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ [1979] 1 ਐਸਸੀਆਰ 192: (1978) 3 ਐਸਸੀਸੀ 544; ਹੁਸੈਨਾਰਾ ਖਾਤੂਨ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ, ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (I) [1979] 3 ਐਸਸੀਆਰ 169: (1980) 1 ਐਸਸੀਸੀ 81; ਸੁਨੀਲ ਬੱਤਰਾ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ [1980] 2 ਐਸਸੀਆਰ 557: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 488; ਬਿਜੋਏ ਇਮੈਨੁਅਲ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ

ਰਾਜ [1986] 3 ਐਸਸੀਆਰ 518: (1986) 3 ਐਸਸੀਸੀ 615; ਵਿਸਾਕਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ [1997] 3 ਪੂਰਕ. ਐਸਸੀਆਰ 404: (1997) 6 ਐਸਸੀਸੀ 241; ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ

ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ [2017] 10 ਐਸਸੀਆਰ 569: (2017) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ [2018] 7 ਐਸਸੀਆਰ 379:(2018) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਵੀ. ਪਦਮਨਾਭ ਰਵੀ ਵਰਮਾ ਰਾਜਾ ਬਨਾਮ ਡਿਪਟੀ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, 1962 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਕੇਰ 98; ਮਹਿੰਦਰ ਬਹਾਵਨਜੀ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਐਸਪੀ ਪਾਂਡੇ, 1963 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਬੌਮ 28; ਸੁਧਾ ਤਿਵਾਰੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, 2011 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਸਾਰੇ 253; ਰਾਜਾ ਸੂਰਿਆਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਸਰਕਾਰ, 1951 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਸਾਰੇ 183 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਹੰਟਰ ਬਨਾਮ ਸਾਊਥਮ ਇੰਕ (1984) 2 ਐਸਸੀਆਰ 145 (ਕੈਨੇਡਾ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ); ਫੇ ਬਨਾਮ ਨਿਊਯਾਰਕ 332 ਯੂ.ਐਸ. (1947) (ਜੈਕਸਨ, ਜੇ.)- ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰਕਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਡਾ. ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੀਜੇਆਈ:

ਡੀਡੀ ਬਾਸੂ, 'ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ', ਭਾਗ 9, ਪੰਨਾ. 9917; ਰਾਮਨਾਥਾਈਰ ਦੁਆਰਾ ਐਡਵਾਂਸਡ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ, ਤੀਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਭਾਗ III, ਪੀ. 2509; ਹਾਲਸਬਰੀ, ਦੂਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਵੋਲ 19, ਪੈਰਾ 556; ਯੂਜੀਨ ਵੈਮਬੌਗ, ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ (ਬੋਸਟਨ: ਲਿਟਲ, ਬ੍ਰਾਊਨ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, 1892); ਐਚ.ਐਮ. ਸੇਰਵਲ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਭਾਗ 2 (ਚੌਥਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ 2002) 1934-40; ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ VII (15 ਨਵੰਬਰ 1948); ਬਲੈਕਜ਼ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ, 8ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਸਾਊਥ ਏਸ਼ੀਅਨ ਐਡੀਸ਼ਨ, 2015; ਹਿਊਜ਼, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, (1930) ਅਮਰੀਕਨ ਬਾਰ ਐਸੋਨ। ਜਰਨਲ.; ਰਾਹੁਲ ਡੀ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ: ਸੰਕਟ, ਗੱਠਜੋੜ, ਅਤੇ ਸੰਕਟ, 2023 (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ); ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲਾ (ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ), ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰਾ: ਇੱਕ ਸਮੀਖਿਆ, ਜਨਵਰੀ 2024; ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲਾ (ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ), ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇਖਣ 2023-24, ਜੁਲਾਈ 2024 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਜੇ.

ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਬਰੈਂਡੇਸ, ਗ੍ਰੇਟ ਅਮਰੀਕਨ: ਪ੍ਰੈਸ ਓਪੀਨੀਅਨ ਅਤੇ ਪਬਲਿਕ ਅਪ੍ਰੇਜ਼ਲ (ਦਿ ਮਾਡਰਨ ਵਿਊ ਪ੍ਰੈਸ, ਸੇਂਟ ਲੂਇਸ, 1941), ਪੰਨਾ 42; ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਔਸਟਿਨ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਆਧਾਰ ਪੱਥਰ

(ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਦੂਜੀ ਛਾਪ 2000), ਪੰਨਾ. 50, 51; ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਦ ਜੱਜ ਇਨ ਏ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ (ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2006), ਪੰਨਾ. 4-5, 308; ਅਹਾਰੋਨ ਬਾਰਕ, ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ (ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 2007), ਪੰਨਾ.370, 372, 377; ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਹਰਮੇਨੇਯੂਟਿਕਸ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਆਖਿਆ, 14 ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਐਲ. ਰੇਵ. 767, (1992-93), ਪੰਨਾ.772

; ਏ.ਐਮ. ਜ਼ੈਦੀ ਐਟ ਅਲ., ਦਿ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਆਫ਼ ਦਿ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ (VOL.-10: 1930-1935): ਸਵਰਾਜ ਲਈ ਲੜਾਈ (ਐਸ. ਚੰਦ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ, 1980), ਪੰਨਾ. 183; ਰਾਕੇਸ਼ ਬਟਾਬਿਲ (ਐਡੀ.), ਦ ਪੈਂਗੁਇਨ ਬੁੱਕ ਆਫ਼ ਮਾਡਰਨ ਇੰਡੀਆ ਸਪੀਚਸ (ਪੈਨਗੁਇਨ ਬੁੱਕਸ, 2007), ਪੰਨਾ. 365; ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਦ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦਿ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2008), ਪੰਨਾ. 137, 139; ਬਿਪਨ ਚੰਦਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਸਤੀਵਾਦ (ਓਰੀਐਂਟ ਲੋਂਗਮੈਨ, 1979), ਪੰਨਾ. 145, 158; ਸਰ ਪੀ. ਠਾਕੁਰਦਾਸ, ਜੇਆਰਡੀ ਟਾਟਾ ਏਟ ਅਲ., ਭਾਰਤ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ (ਭਾਗ II) (1944); ਸੰਜੇ ਬਾਰੂ (ਐਡੀ.), ਬੰਬੇ ਪਲਾਨ (ਰੂਪਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਇੰਡੀਆ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, 2018), ਪੀ.ਜੀ. 292; ਆਦਿਤਿਆ ਮੁਖਰਜੀ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਰਥਿਕਤਾ (ਪ੍ਰਾਈਮਸ ਬੁੱਕਸ, 2022), ਪੰਨਾ 192; ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਦ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦਿ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2008), ਪੰਨਾ। 74-75, 76; ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਵੋਲ. ਆਈ, ਪੀ.ਜੀ. 62; ਵੋਲ. II, ਪੰਨਾ. 316; ਵੋਲ. ਵੀ, ਪੰਨਾ 341; ਵੋਲ. VII, ਪੰਨਾ. 41, 225, 473, 518-19 ਅਤੇ 539; ਵੋਲ. IX, ਪੰਨਾ. 1195; ਵੋਲ. XI, ਪੀਜੀ..979; ਪੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਸਪੈਟਲਾਈਟਸ (ਐਨ. ਐਮ ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, 1972), ਪੰਨਾ. 295; ਸ਼ੈਲਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ, ਸਕੇਲਿੰਗ ਜਸਟਿਸ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2009), ਪੀ.ਜੀ. 124; ਐੱਚ.ਐੱਮ. ਸੇਰਵਾਈ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ (4th Eਡੀ., Vol. II, 1993), ਪੰਨਾ. 1923-1924, 1932; ਲਾਇਲ ਕੇ. ਵੇਇਸ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, 37 (4) ਆਕਸਫੋਰਡ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਲੀਗਲ ਸਟੱਡੀਜ਼ 916 (2017), ਪੀਜੀ. 923; ਪਾਰਲੀਮੈਂਟਰੀ ਬਹਿਸਾਂ (ਭਾਗ II-ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਰਵਾਈ), ਪੰਨਾ. 8830, 8831-8832; ਆਦਿਤਿਆ ਮੁਖਰਜੀ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਰਥਿਕਤਾ (ਪ੍ਰਾਈਮਸ ਬੁੱਕਸ, 2022), ਪੰਨਾ. 511; ਸੀ.ਐਚ ਹਨੁਮੰਥਾ ਰਾਓ, ਰੂਰਲ ਸੋਸਾਇਟੀ ਐਂਡ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਇਨ ਕੋਰਸ ਆਫ਼ ਇੰਡਸਟਰੀਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ: ਕੇਸ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, 26 ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟਿਕਲ ਵੀਕਲੀ (1991), ਪੰਨਾ. 691; ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ 1965 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ; ਲੋਕ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ (ਭਾਗ II- ਸਵਾਲ-ਜਵਾਬਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਰਵਾਈ), ਭਾਗ-III, ਪੰਨਾ। 4833-4834; ਏ. ਮੋਇਨ ਜ਼ੈਦੀ, ਮਹਾਨ ਉਥਲ-ਪੁਥਲ 1969-1972 (ਓਰੀਐਂਟੇਲੀਆ, 1972), ਪੰਨਾ. 103-105; ਐਨਾਟੋਲੇ ਫਰਾਂਸ ਐਟ. ਅਲ., ਕ੍ਰੇਨਕਿਊਬਿਲੇ (ਡੌਡ, ਮੀਡ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, ਇੰਕ.)., 1922), ਪੀਜੀ. 171; ਗਲੋਬਲ ਹੰਗਰ ਇੰਡੈਕਸ 2024;

ਡਿਜੀਟਲ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਰਿਪੋਰਟਾਂ

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਹੁ-ਆਯਾਮੀ ਗਰੀਬੀ ਸੂਚਕਾਂਕ: ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਸਮੀਖਿਆ 2023, ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31ਸੀ; ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ; ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ; ਧਾਰਾ 300ਏ; ਵਾਕੰਸ਼ 'ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ'; ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ; ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਮਾਮਲਾ; ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮਾਮਲਾ; ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਮਾਮਲਾ; ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ; 'ਪਦਾਰਥ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ' ਦਾ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ; ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ; ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਰਾਏ; ਮਿਆਦ 'ਵੰਡ'; ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡ; ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ: ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ; ਆਮ ਚੰਗਾ.

ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਮਾਮਲਾ

ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ/ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2002 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1012

1986 ਦੇ ਡਬਲਯੂ ਪੀ ਨੰਬਰ 2673 ਵਿੱਚ ਬੰਬਈ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਖੇ ਨਿਆਂਇਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 13.12.1991 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਨਾਲ

ਸਪੈਸ਼ਲ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਦੀਵਾਨੀ) ਨੰ: 4367, 5204, 5777, 6191-6192, 7950, 8797 1992, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ: 6744 ਆਫ਼ 1993, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਦੀਵਾਨੀ) ਨੰ: 021935, 02333 ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ. 1992 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰਬਰ 934, 1998 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 660, 1999 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 342, 2000 ਦੀ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ (ਸਿਵਲ) ਨੰ. 469 ਅਤੇ 2000 ਦੀ 672 ਅਤੇ ਰਿੱਟ ਨੰ: 206 ਦੀ ਸੀ.

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀਆਂ

ਆਰ ਵੈਂਕਟਾਰਮਣੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ, ਜ਼ਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ, ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ, ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਸ਼ਿਆਮ ਦੀਵਾਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉੱਤਰਾ ਬੱਬਰ, ਡਾ. ਹਰਸ਼ਵੀਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸ਼ਰਮਾ, ਸੰਤੋਸ਼ ਪਾਲ, ਰਾਜੀਵ ਦੱਤਾ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਮ. ਦੇਵਸਰ, ਐਚ. ਸੋਨਾਲੀ ਬਾਸੂ ਪਾਰੇਖ, ਈ.ਆਰ.ਕੁਮਾਰ, ਸੁਮਿਤ ਗੋਇਲ, ਈਸ਼ਾਨ ਨਾਗਰ, ਜਯੋਮ ਮਹੇਸ਼ ਸ਼ਾਹ, ਅਸ਼ੋਕ ਰਾਜਗੋਪਾਲਨ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਠਕਰਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਦਿਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪੂਰਬਾ ਪੱਟਾਨਾਇਕ, ਅਭੈ ਜਡੇਜਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਧਨਿਆਸ਼੍ਰੀ ਜਡੇਜਾ, ਵਰੁਣ ਸੱਤਿਆ, ਅਰੁਣ ਊਨੀਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਐਮ. ਅਨਾਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਏ. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੇਰੇਨਾ ਜੇਟਮਲਾਨੀ, ਸ਼ਯਾਨ ਬਿਸਨੀ, ਮੈਸ. ਪਾਰੇਖ ਐਂਡ ਕੰ., ਡੀ. ਅਸ਼ੋਕ ਰਾਜਗੋਪਾਲਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਧੂ ਤਿਆਗੀ, ਕੁਨਾਲ ਜੈਨ, ਐੱਸ. ਸੀ. ਬਿਰਲਾ, ਸੁਬਰਤ ਬਿਰਲਾ, ਉੱਜਵਲ ਏ. ਰਾਣਾ, ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ ਮਹਿਤਾ (ਮੈਸਰਜ਼ ਗਗਰਟ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਲਈ), ਐੱਸ.ਆਰ. ਸੇਤੀਆ, ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੇਦੀ, ਗਗਨਪ੍ਰੀਤ ਸੰਧੂ, ਵਰੁਣ ਕੀ ਡੀ. ਰਿਸ਼ਯਨ ਕੁਮਾਰ, ਐੱਮ. ਐੱਨ. ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਭਾਰਤੀ ਗੁਪਤਾ, ਪੁਸ਼ਪ ਰਾਜ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸ਼ਿਮਾ ਗੁਪਤਾ, ਟੀ. ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਮੂਰਤੀ, ਹੇਮੰਤ

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਪਾਠਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਨੀਸ਼ਾ ਚੰਨਵਾਨੀ, ਸਮਿਤ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਅਸ਼ੀਸ਼ ਵਾਡ, ਮਨੋਜ ਵਾਡ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਮਾਲੀ ਵਾਡ, ਅਜਯੋ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਕ੍ਰਿਤੀ ਆਰੀਆ, ਮੈਸ. ਜੇ ਐਸ ਵਾਡ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, ਪੀ. ਨਰਸਿਮਹਨ, ਸੁਸ਼ਾਂਤ ਡੋਗਰਾ, ਧਨੰਜੇ ਕਟਾਰੀਆ, ਕਾਰਤੀਕੇ ਅਗਰਵਾਲ, ਰਮਨ ਯਾਦਵ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਮੇਯਵਿਕਰਮਾ ਥਾਨਵੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਊਰਜਸਵੀ ਗੋਸਵਾਮੀ, ਚਿਤਵਨ ਸਿੰਘਲ, ਅਭਿਸ਼ੇਕ ਕ੍ਰਿ. ਪਾਂਡੇ, ਚਿਰਾਗ ਐਮ. ਸ਼ਰਾਫ, ਸਿਧਾਰਥ ਧਰਮਾਧਿਕਾਰੀ, ਆਦਿਤਿਆ ਅਨਿਰੁੱਧ ਪਾਂਡੇ, ਭਰਤ ਬਾਗਲਾ, ਸੌਰਵ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਿਆ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ, ਕਾਨੂ ਅਗਰਵਾਲ, ਨਮਨ ਟੰਡਨ, ਮਾਧਵ ਸਿੰਹਾਲ, ਗੌਰਾਂਗ ਭੂਸ਼ਣ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੋਨਿਕਾ ਬੈਂਜਾਮਿਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨੁ ਸੂਰਾ, ਰੰਜੀਵ ਖਟਾਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੋਸ਼ਾਨ, ਐੱਮ.ਐੱਸ. ਦੂਬੇ, ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਬਾਜਪਾਈ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਪਾਠਕ, ਨਿਪੁਨ ਸਕਸੈਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਸਥਾ ਸ਼ਰਮਾ, ਸ਼੍ਰੀਸਤਿਆ ਮੋਹੰਤੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅੰਜੂ ਥਾਮਸ, ਸੰਜੀਵ ਕੌਸ਼ਿਕ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਨਤਿਕਾ ਹਰਿਆਣੀ, ਸ਼੍ਰੇਅਸ ਅਵਸਥੀ, ਏਕਲਵਿਆ ਦਵਿਵੇਦੀ, ਹਿਮਾਂਸ਼ੂ, ਅਦਿੱਤਵ, ਐੱਮ. ਦੂਬੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ਾ ਚੰਦਰਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਵਿਜ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਤਾਨਿਆ ਸ਼੍ਰੀਵਾਸਤਵ, ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਿਨਹਾ, ਮਾਧਵ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਰਿਪੁਲ ਸਵਾਤੀ ਕੁਮਾਰੀ, ਭਾਨੂ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੁਸਕਾਨ ਸੁਰਾਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਲਿਹਜ਼ੂ ਸ਼ਾਇਨੀ ਕੋਨਯਕ, ਅਰਚਿਤ ਅਦਲਖਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਮਿਆ ਸਕਸੈਨਾ, ਅਦਿੱਤਯ ਰਾਜੇਤਰਾ, ਮਹਿਜਤਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ. ਅਗਰਵਾਲ, ਰਿਸ਼ੀ ਅਗਰਵਾਲਾ, ਮਨੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਣਨ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨਵੇਸ਼ਾ ਪਾਧੀ, ਯਸ਼ ਮੋਮਯਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸ਼ਿਵਾਨੀ ਅਗਰਵਾਲ, ਉਦਯਾਦਿਤਿਆ ਬੈਨਰਜੀ, ਅਦਿਤੀ ਦੇਸ਼ਮੁਖ, ਸ਼ੌਰਿਆ ਰਾਏ ਰੰਜਨ, ਆਰੀਅਨ ਰਛ, ਈ.ਸੀ. ਅਗਰਵਾਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਡੇਜ਼ੀ ਹੈਨਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਓਂਦਰੀਲਾ ਮੁੰਧਰਾਏ, ਮੌਨਦਰੀਲਾ ਸੇਨਤੀ, ਮਿਸ. ਤੇਜਸ ਪਟੇਲ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮੀਰਾ ਕੌੜਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸਤੂਤੀ ਜੈਨ, ਪਾਰਸ ਜੋਸ਼ੀ, ਅਕਸ਼ੂ ਜੈਨ, ਅਕੁਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ, ਅਮਿਤ ਸੇਠ, ਦਿਬਯਾਂਸ਼ੂ ਪਾਂਡੇ, ਰਾਧੇ ਸ਼ਿਆਮ ਸ਼ਰਮਾ, ਵਰੁਣ ਕੇ ਚੋਪੜਾ, ਮੇਹੁਲ ਸ਼ਰਮਾ, ਮੈਸ. ਵੀ.ਕੇ.ਸੀ ਲਾਅ ਆਫਿਸ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਜਾਤਾ ਕੁਰਡੂਕਰ, ਗੋਪਾਲ ਬਲਵੰਤ ਸਾਠੇ, ਨਿਸ਼ਾਂਤ ਰਮਾਕਾਂਤਰਾਓ ਕਟਨੇਸ਼ਵਰਕਰ, ਮੈਸ. ਮਨੋਜ ਸਵਰੂਪ ਐਂਡ ਕੰ., ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਨਿਕ ਕਰੰਜਵਾਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੰਦਿਨੀ ਗੋਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੋਨੀਆ ਨਿਗਮ, ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹਯਾਨ ਖਾਨ, ਅਕਰਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ, ਰਾਬਿਨ ਮਜੂਮਦਾਰ, ਪ੍ਰਮੋਦ ਬੀ. ਅਗਰਵਾਲਾ, ਸ਼੍ਰੀਹਰਸ਼ ਨਹੁਸ਼ ਬੁੰਦੇਲਾ, ਵੇਦਾਂਤ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਵਰਿੰਦਰ ਮੋਹਨ, ਮੈਸ. ਵਕੀਲ ਐਸ ਨਿਟ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, ਸੁਨੀਲ ਕੁਮਾਰ ਵਰਮਾ, ਮਨੂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਨ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਬੀ. ਵਿਜੇਲਕਸ਼ਮੀ ਮੈਨਨ, ਵਿਵੇਕ ਸ਼ਰਮਾ, ਆਰ. ਨੇਦੁਮਾਰਨ, ਹਰੇਸ਼ ਜੀ. ਗਨਾਤਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਨੁਰਾਧਾ ਐਚ. ਗਨਾਤਰਾ, ਸਿਧਾਰਥ ਦੱਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਨੇਹਾ ਸਿੰਘ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੁਭਾਸ਼੍ਰੀ ਜਗਨਾਥਨ, ਸੀ. ਐਮ. ਕੇ. ਅਰਾਵਦ, ਸ਼ਿਵਜੀ, ਸ਼ਿਵਜੀਵ. ਆਦਰਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਪਾਂਡੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਅਪੂਰਵਾ, ਵਿਗਨੇਸ਼ ਸਿੰਘ, ਆਦਿਤਿਆ ਐਸ ਜਾਧਵ, ਅਲੋਕ ਕੁਮਾਰ, ਦਿਵਾਕਰ ਸ਼ਰਮਾ, ਅਰੁਣ ਕਨਵਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਆਲੀਆ ਸਿੰਘ, ਕਨਿਸ਼ਕ ਚੌਧਰੀ, ਪ੍ਰਬਲ ਚੌਧਰੀ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਚਿਤਰਾ ਚੌਧਰੀ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਚੌਧਰੀ, ਐੱਮ.ਸੀ. ਢੀਂਗਰਾ, ਗੌਰਵ ਅਭਿਨੇਦ, ਸੁਰੇਸ਼ ਕ੍ਵਾਂਤਰ, ਗੌਰਵ ਢੀਂਗਰਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਚਿਤਰਾ ਚੌਧਰੀ। ਲਾਕੜਾ, ਰਿਸ਼ਬ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਅਰਵਿੰਦ ਕੁਮਾਰ ਸਿੰਘ, ਸ਼ਸ਼ਾਂਕ ਸਿੰਘ, ਐਡਵੋਕੇਟ. ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ.

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਹੁਕਮ

ਨਿਰਣਾ

ਡਾ: ਧਨੰਜਯਾ ਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ.ਆਈ

ਵਿਸ਼ਾ - ਸੂਚੀ*

ਏ. ਪਿਛੋਕੜ.....6
i. ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਉਤਪਤੀ.....6
ii. ਤਿੰਨ ਹਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼.....12
iii. ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਘੇਰਾ.....18
ਬੀ. ਮੁੱਦੇ.....21
ਸੀ. ਧਾਰਾ 31ਸੀ.....23
i. ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ.....23
ii. ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਬਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਵਾਦ.....35
iii. ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪੂਰਵਦਰਸ਼ਨਾਂ.....46
iv. ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ.....75
ਡੀ. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ).....84
i. ਬੇਨਤੀਆਂ.....84
ਏ. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ..... ..84
ਬੀ. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ.....89
ii. ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ: ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ.....95
ਏ. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ.....95
ਬੀ. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਨੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 103 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ
ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ 103
ਸੀ. ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.....110
ਡੀ. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਸਿੰਗਲ-ਲਾਈਨ ਨਿਰੀਖਣ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਹੈ.....112
iii. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ.....123

---

*ਐੱਡ. ਨੋਟ: ਮੂਲ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਨਾ ਨੰਬਰ.

ਏ. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਲੋੜੀਂ ਵਜੋਂ.....123
ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ.....128
iv. ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ..... 135
ਏ. ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ..... 135
ਬੀ. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਪਾਠ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ.....142
ਸੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ 150

v. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ..... 156

vi. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) 175 ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ

ਏ. ਵਿਆਖਿਆ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ..... 176

ਬੀ. ਵਿਆਖਿਆ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ..... 180

ਸੀ. ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ 184 ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੈ.....184

ਡੀ. ਸਰੋਤ ਦੀ 'ਭੌਤਿਕਤਾ' ਅਤੇ 'ਸਮੁਦਾਇਕ ਤੱਤ' ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ.....186

ਈ. ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ 'ਵੇਸਟਿੰਗ' ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ..... 189

ਈ. ਸਿੱਟਾ.....191

1. ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 39(ਬੀ) ਅਤੇ 31-ਸੀ ਬਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀਆਂ ਪੇਚੀਦਗੀਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਹਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹਨਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਸਮਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਹਨਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਸਮਝ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਸੇਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ' ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬੰਦਰਗਾਹ ਉਪਬੰਧ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਰਚਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਕੰਮ ਹੈ

"ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਅਸੂਲ"

ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਪਰ ਸਹਿ-ਮੌਜੂਦ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵੱਲ ਇੱਕ ਇੱਛਾ ਹੈ।

2. ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਵਾਲਾ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ), ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਆਇ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"39. ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ। ਰਾਜ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ-

"(ਬੀ) ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ;"

3. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 31ਸੀਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬੰਦਰਗਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਹੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ,

ਆਰਟੀਕਲ 31ਸੀ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਯਾਂਗ ਦਾ ਯਿੰਗ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਰੰਗ ਅਤੇ ਬਣਤਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਦੂਰਗਾਮੀ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗਠਜੋੜ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 31ਸੀਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜੀਵਨ-ਬੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ-ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ।

4. ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਦੀ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

ਏ. ਪਿਛੋਕੜ

i. ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਉਤਪਤੀ

5. ਮੁੰਬਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸੰਘਣੀ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲਗਾਤਾਰ ਸਮੱਸਿਆ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀਆਂ, ਖੰਡਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੱਸਦੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਸੋਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ 1940.2 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਟਾਪੂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਪੁਰਾਤਨਤਾ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਭੂਗੋਲਿਕ ਸਥਿਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮਿਸ਼ਰਤ ਹੈ। ਪੱਛਮੀ ਤੱਟਵਰਤੀ ਰੇਖਾ 'ਤੇ ਸਥਿਤ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਖਾਰੀ ਹਵਾ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਣਤਰਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਾਨਸੂਨ ਦੀ ਬਾਰਸ਼ ਮਨੁੱਖੀ ਬਸਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਵੱਡੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਰ ਸਾਲ ਮਾਨਸੂਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੁੰਬਈ ਬਿਲਡਿੰਗ ਰਿਪੇਅਰ ਐਂਡ ਰੀਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਖਤਰਨਾਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨੁੱਖੀ ਰਹਿਣ ਲਈ ਅਯੋਗ ਸਮਝੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਅਜਿਹੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਦਖ਼ਲੀ ਨੋਟਿਸ ਜਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਣਸੁਖਾਵੀਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਖਾਲੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਇਹਨਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸ਼ਹਿਰ ਅਜੇ ਵੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਢਹਿ ਜਾਣ ਦੇ ਆਵਰਤੀ ਦੁਖਾਂਤ ਨਾਲ ਜੂਝਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਦੇ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ।

6. ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਬਈ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਟਾਪੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ 'ਬੰਬੇ ਦਾ ਟਾਪੂ ਸ਼ਹਿਰ' ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮੁੜ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੜੀ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੱਕ, ਟਾਪੂ ਸ਼ਹਿਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਕੇਂਦਰ ਵਜੋਂ ਉੱਭਰਿਆ। ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਉਦਯੋਗ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਆਮਦ ਸੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਵਾਧੂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ। ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ

ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ, ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਰ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਿਰਾਏ ਵਿੱਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ, ਰੈਂਟ ਕੰਟਰੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

7. ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਵਿਗੜਦੇ ਗਏ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਦੇ ਨਾਲ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਲਈ, ਬੰਬੇ ਹਾਊਸਿੰਗ

---

2 ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਐਂਡ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਥਾਰਟੀ, ਸੈੱਸਡ ਬਿਲਡਿੰਗਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ httpਐਸ://www. ਮਹਾਡਾ.gov.in/en/ਸੀontent/mਬੀr.

3 ਦੇਖੋ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਟਾਈਮਜ਼, 21 ਜੁਲਾਈ 2024 ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਂਟ ਰੋਡ 'ਤੇ ਲਗਭਗ 100 ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਡਿੱਗਣ ਕਾਰਨ 1 ਦੀ ਮੌਤ, ਚਾਰ ਜ਼ਖਮੀ httpਐਸ://www.hinਡੀuਐਸtਏnਟimeਐਸ.ਸੀom/ਸੀਆਈਟੀieਐਸ/mumਬੀਏi-newਐਸ/1-ਡੀeਏਡੀ-lour-hurt-ਏਐਸ-portion-oਐਫ-neਏrly-100-yeਏr-oldੀ-ਬੀuilਡੀing-ਸੀollਏpਐਸeਐਸ-in-grਏnt-roਏਡੀ-101721503683871.html; ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, ਡੋਂਗਰੀ ਇਮਾਰਤ ਡਿੱਗੀ: 37 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਡਾ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹਾਦਸਿਆਂ ਵਿੱਚ 894 ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ, 17 ਜੁਲਾਈ 2019, httpਐਸ://inਡੀਏnexpreਐਸਐਸ.ਸੀom/ਏrtiਸੀle/ਸੀਆਈਟੀieਐਸ/mumਬੀਏi/ਡੀongri-ਬੀuilਡੀing-ਸੀollਏpਐਸe-in-37-yeਏrਐਸ-894-people-ਡੀieਡੀ-in-ਏਸੀਸੀiਡੀentਐਸ-involving-ਮਹਾਡਾ-ਬੀuilਡੀingਐਸ-5832985/ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ, ਮੁੰਬਈ ਇਮਾਰਤ ਢਹਿ ਢੇਰੀ: ਭਿੰਡੀ ਬਜ਼ਾਰ, 4 ਦੇਵੀਸੁਰ ਦੁਰਘਟਨਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਤਾਂ, 4 ਦੇਵੀਸੁਰ ਦੀ ਮੌਤ, 2 ਸੀ.ਐਮ. 31 ਅਗਸਤ 2017, httpਐਸ://inਡੀਏnexpreਐਸਐਸ.ਸੀom/ਏrtiਸੀle/ਸੀਆਈਟੀieਐਸ/mumਬੀਏi/mumਬੀਏi-ਬੀuilਡੀing-ਸੀollਏpਐਸe-ਬੀhenਡੀi-ਬੀਏzਏਏr-ਏਸੀਸੀiਡੀent-ਡੀeਏth-toll-riਐਸeਐਸ-to-22-4822685/

ਬੋਰਡ ਐਕਟ 1948 ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਟਾਪੂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹਾਊਸਿੰਗ ਸਕੀਮਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਲਈ ਬੰਬਈ ਦੇ ਇੱਕ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਐਕਟ ਨੇ ਹਾਊਸਿੰਗ ਸਟਾਕ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਜੋ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਢਹਿ-ਢੇਰੀ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਢਹਿ ਜਾਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾਜਨਕ ਦਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਜਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਘਾਟ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਫੌਰੀ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ। ਬੰਬੇ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਬੋਰਡ ਐਕਟ 1969 ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਬੰਬੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਬੋਰਡ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਫੰਡ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੈੱਸ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੈੱਸ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਮਾਲਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਯਤਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਬੇਮਿਸਾਲ ਪੈਮਾਨੇ ਅਤੇ ਵਿੱਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਘਾਟ ਕਾਰਨ, ਸਮੱਸਿਆ ਬਰਕਰਾਰ ਰਹੀ।

8. ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਐਂਡ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਐਕਟ 1976 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ 25 ਅਪ੍ਰੈਲ 1977 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ। ਲੰਬੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ "ਖਤਰਨਾਕ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾਇਸ਼, ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਏਕੀਕਰਨ, ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਤੇ ਸੋਧਣ" ਲਈ ਇੱਕ ਐਕਟ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੰਬੇ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਐਕਟ 1948, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਐਕਟ 1950, ਬੰਬੇ ਬਿਲਡਿੰਗ ਰਿਪੇਅਰਸ ਐਂਡ ਰੀਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਬੋਰਡ ਐਕਟ 1969 ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸਲੱਮ ਇੰਪਰੂਵਮੈਂਟ ਬੋਰਡ ਐਕਟ 1973 ਨੂੰ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

9. ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦਾ ਅਧਿਆਏ VIII 'ਬ੍ਰਿਹਾਨ ਮੁੰਬਈ' ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੇ 'ਗ੍ਰੇਟਰ ਬੰਬੇ' ਵਿੱਚ ਖੰਡਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਾਲਕਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੈੱਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਮੁੰਬਈ ਬਿਲਡਿੰਗ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਬੋਰਡ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

_____

"ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ"

5 ਧਾਰਾ 188, ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ.

6 ਸੈਕਸ਼ਨ 1(2), ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ।

ਇਸ ਮੰਤਵ ਲਈ, ਬ੍ਰਿਹਾਨ ਮੁੰਬਈ ਵਿੱਚ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਏ ਵਿੱਚ 1 ਸਤੰਬਰ 1940 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਬੀ ਵਿੱਚ 1 ਸਤੰਬਰ 1940 ਅਤੇ 31 ਦਸੰਬਰ 1950 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਸੀ ਵਿੱਚ 1 ਜਨਵਰੀ 1951 ਅਤੇ 30 ਸਤੰਬਰ 1969 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਬਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

10. 26 ਫਰਵਰੀ 1986 ਨੂੰ, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਨੇ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇੱਕ ਸੋਧ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦਾ ਅਧਿਆਏ VIII-ਏ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਅਧਿਆਇ 'ਕਬਜ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ ਲਈ ਸੈੱਸਡ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਏ ਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵ ਬ੍ਰਿਹਨ ਮੁੰਬਈ ਵਿੱਚ 1 ਸਤੰਬਰ 1940 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਣੀਆਂ ਸੈੱਸਡ ਇਮਾਰਤਾਂ। 10 ਅਧਿਆਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤ ਦੇ 70 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਮਾਲਕ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਮਾਸਿਕ ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਸੌ ਗੁਣਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੋਆਪਰੇਟਿਵ ਸੋਸਾਇਟੀ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਹੈ।

11. ਅਧਿਆਇ VIII-ਏ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਗ੍ਰੇਟਰ ਬੰਬੇ' ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀਆਂ, ਖੰਡਰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਮੁਰੰਮਤ ਅਤੇ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਫੌਰੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਬੰਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਇਹ ਇਮਾਰਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਅਤੇ ਢਹਿ ਜਾਣ ਦੇ ਖਤਰੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖ਼ਤਰਾ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈੱਸ ਲਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਮੁਰੰਮਤ ਲਈ ਇੱਕ ਅਥਾਰਟੀ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਪੈਮਾਨੇ ਅਤੇ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਵਿੱਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਕਾਰਨ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨਤੀਜੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਕ ਨਵੀਂ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ

_____

7 ਸੈਕਸ਼ਨ 84, ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ

8 ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਐਂਡ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ (ਸੋਧ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ, 1986

9 ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਅਤੇ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ (ਦੂਜੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1986 [ਮਹ. 1986 ਦਾ XXI ("ਸੋਧ ਐਕਟ)

10 ਧਾਰਾ 103ਏ, ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ

11 ਧਾਰਾ 1038, ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ

12 ਸੈਕਸ਼ਨ 103ਸੀ, ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ।

ਅਧਿਆਇ VIII-ਏ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਕੇ, ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤਬਦੀਲ ਕਰਕੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਮੁਰੰਮਤ ਜਾਂ ਪੁਨਰ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਉਦੇਸ਼, ਕਬਜ਼ਾਧਾਰੀਆਂ ਦੇ ਪਨਾਹ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ, ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਢਹਿ ਜਾਣ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

12. ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸੇ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ, ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਾਲੇ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੈਕਸ਼ਨ 1 ਏ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"1-ਏ. ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ। ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ, ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਜਾਂ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤਾਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾਵਾਂ।"

13. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਆਏ VIII-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਬੰਬਈ ਦੇ ਉੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 226 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਰਵਾਈ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਸੀ ਕਿ ਚੈਪਟਰ VIII-ਏ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਉਪਬੰਧ ਮਨਮਾਨੇ ਹਨ, ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਭਰਮਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤਰਕਸੰਗਤ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਪੱਖਪਾਤੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19.14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

14. 13 ਦਸੰਬਰ 1991 ਨੂੰ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੇ ਚੈਪਟਰ VIII-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

13 "ਹਾਈ ਕੋਰਟ

14 ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, 1901 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਬੋਮ 521, ਪੈਰਾ 10.

15 ਆਈਬਿੱਡ.

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਖੇਤਾਨ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਧਿਆਏ VIII-ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਖੇਤਾਨ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਚੈਪਟਰ VIII-ਏ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ।

15. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਦੁਖੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਛੁੱਟੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਇਹ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ।

ii. ਤਿੰਨ ਹਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼

16. ਅਪੀਲਾਂ ਨੈਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਦਰਭ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਰਾਹੀਂ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ। ਅਪੀਲਾਂ ਦਾ ਬੈਚ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 1 ਮਈ 1996, 17 ਦੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਇੰਡੀਆ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਉੱਘੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਫਲੀ ਐਸ ਨਰੀਮਨ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਰਿਕਾਰਡ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਹੁਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਹੁਣ ਬਚੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ।

17. ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਭਾਗ ਸੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਅੰਸ਼ਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਆਰਟੀਕਲ 31ਸੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀ-ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 197620 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੱਕ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ)। ਇਹ

---

16 [1986] 1 ਐਸਸੀਆਰ 707: (1986) 2 ਐਸਸੀਸੀ 516: 1986 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 40

17 [1996] ਪੂਰਕ 2 ਐਸਸੀਆਰ 230: (1996) 4 ਐਸਸੀਸੀ 49: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 598 (ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ")

18 [1981]1 ਐਸਸੀਆਰ 206: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 625: 1980 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 142

19 [1973] ਸਪਲਾਈ. 1 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1973) 4 ਐਸਸੀਸੀ 225: 1973 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 91

20 "ਚਾਲੀ-ਦੂਜਾ ਸੋਧ"

42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

18. ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਨਰੀਮਨ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ 42ਵੇਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31 ਸੀ ਦੇ ਸਵੈਚਲਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਰਿਆਇਤ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 31-ਸੀ (ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ) ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ[21] ਜਾਂ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ, 22 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

19. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇਸਾਈ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼, ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਿੱਟਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਨਿਰਵਿਵਾਦ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਥਿਤੀ' ਸੀ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਖੇਤਰ ਸੀ।

20. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼, ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੇ ਲਾਗੂ ਰਹਿਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਵਾਲਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"8. ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਰਾਏ ਬਣਾਈ ਹੈ ਕਿ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਲੈਣਾ ਵਧੇਰੇ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ [(1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 625], ਵਾਮਨ ਰਾਓ [(1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 587] ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ [(1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 147] ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਸਾਰੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਹਨ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਜਿਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਐਫ.ਐਸ. ਨਰੀਮਨ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ

---

21 [1981] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 587: 1980 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 216

22 [1983] 1. ਐਸਸੀਆਰ 1000:(1983) 18ਸੀਸੀ 147: 1982 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 93

ਉਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਐੱਫ.ਐੱਸ. ਦੁਆਰਾ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਰੀਮਨ। ਜੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 145(3) ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਜੋ ਕੁਝ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਵਧੇਰੇ ਉਚਿਤ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

21. ਫਿਰ ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। 21 ਮਾਰਚ 2001 ਦੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਮੇਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਏ "ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ" 'ਤੇ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ। ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲੇਖਕ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।

22. ਇਸ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਭਾਗ ਡੀ ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੀ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਖੋਜੇਗਾ। ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ, ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ, ਕਰਨਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ (ਐਕਵਾਇਰ) ਐਕਟ 1976 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਉਂਟਵਾਲੀਆ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ) ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ) ਨੇ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਲਿਖੀ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

---

23 (2001) 4 ਐਸਸੀਸੀ 455 (ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ")

24 [1978] 1 ਐਸਸੀਆਰ641: (1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471: 1977 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 196

ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਮਾਈਨਸ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ 1972 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ।

23. ਇਸ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:
"6. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਵਿੱਚ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਕੇਸ [(1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471: (1978) 1 ਐਸਸੀਆਰ 641] ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) 'ਤੇ ਪਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਪਰ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਕੇਸ [(1983) ਐਸਸੀਸੀ 19 (1983) ਐਸਸੀਆਰ13 (ਸੀਆਰ13) 1000] ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

7. ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਕੇਸ [(1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 147: (1983) 1 ਐਸਸੀਆਰ 1000] ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਬਿੰਦੂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਰਥਾਤ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਚਿਤ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਨਹੀਂ।"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

24. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਬੈਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ (ਉਸ ਸਮੇਂ) ਨੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਧਿਆਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਫੈਸਲੇ, ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣ ਵੱਲ ਲਿਆਇਆ। ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਦੇਖਿਆ: "[ਟੀ] ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ" ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ" ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਗੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ।

---

25 [1996] ਪੂਰਕ 10 ਐਸਸੀਆਰ 585: (1997) 5 ਐਸਸੀਸੀ 536: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1514

25. 19 ਫਰਵਰੀ 2002 ਦੇ ਆਪਣੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ, 25 ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬੈਂਚ ਨੇ "ਵਿਆਪਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ" ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ, ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਈਆਰ ਕੋਏਲਹੋ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੇਸ ਨੂੰ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਹਵਾਲਾ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"5. ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਨੌਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

6. ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲਹੋ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. [(1999) 7 ਐਸਸੀਸੀ 580. ਐਡ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲਹੋ ਬਨਾਮ ਸਟੇਟ ਆਫ਼ ਟੀ.ਐਨ., (2007) 2 ਐਸਸੀਸੀ 1.] ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੌਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਨੌਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਏਲਹੋ"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

26. ਉਪਰੋਕਤ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਵਾਲਾ ਆਇਆ ਹੈ।

iii. ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਘੇਰਾ

27. ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਸੌਲੀਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹਵਾਲਾ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਨਾਲ। ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ, ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਲਟ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਧਾਰਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

---

26 (2013) 7 ਐਸਸੀਸੀ 522 (ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਹੁਕਮ")

27 (1999) ਸਪਲਾਈ. 2. ਐਸਸੀਆਰ 304: (1999) 7 ਐਸਸੀਸੀ 580:1999 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 394

31ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰੇ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸਿਰਫ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੱਕ ਕਿ ਕੀ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

28. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਪੰਜ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਹੜੇ ਮੁੱਦੇ ਉਠਾਏ ਹਨ ਉਹ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਕੀ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਦੂਜਾ, ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਕੀ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਤੀਜਾ, ਕੀ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31ਸੀਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਚੌਥਾ, ਆਈਆਰ ਕੋਹਲੋ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕੀ ਧਾਰਾ 14, 19 ਅਤੇ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ ਜਾਰੀ ਰੱਖੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਐਕਟ 31 ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧਿਆਏ VIII-ਏ ਆਫ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ।

29. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਖਰੀ ਤਿੰਨ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਸਮਝ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

30. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਆਰਟੀਕਲ 31ਸੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਸੰਬੰਧੀ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੇਜਦਾ, ਇਹ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

i. ਆਰਟੀਕਲ 31ਸੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਜਾਂ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਅੰਦਰੂਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ,

ਤਰਕਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ii. 31-ਸੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਨਿਰਣਾਇਕ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵੀ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਇਸ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ। ਇਸ ਲਈ, 31-ਸੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

iii. ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਹਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 31ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਬਚਾਅ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ। ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਭਾਗ ਸੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਚਤਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਸਵਾਲ ਦਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਈ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ। ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬੈਂਚ ਇਸ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਰੂਪ ਦੇਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ।

ਬੀ. ਮੁੱਦੇ

31. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦੋ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਅਨੁਛੇਦ 31ਸੀ: ਕੀ ਧਾਰਾ 31ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ) ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ): ਕੀ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਵਾਕੰਸ਼

ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ।

32. ਮੌਜੂਦਾ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ ਜੋ ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਅਪੀਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇਗੀ।

33. ਬੰਬਈ ਰੈਂਟ ਹੋਟਲ ਅਤੇ ਲਾਜਿੰਗ ਹਾਊਸ ਰੇਟ ਕੰਟਰੋਲ ਐਕਟ 1947 ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰੈਂਟ ਕੰਟਰੋਲ ਐਕਟ 1999 ਦੇ ਸਟੈਂਡਰਡ ਕਿਰਾਇਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵੀ ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਅਪੀਲਾਂ ਨਾਲ ਟੈਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਟੀਸ਼ਨਰ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ [ਮਾਲਪੇ ਵਿਸ਼ਵਨਾਥ ਆਚਾਰੀਆ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

34. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਸਮੇਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਈ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਅਤੇ 1981 ਅਤੇ 1986 ਵਿੱਚ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਬੈਚ ਦੇ ਪੱਖ ਹਨ। ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ" ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 17 ਜੁਲਾਈ 2014 ਦੇ ਇੱਕ ਹੁਕਮ ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। 26 ਫਰਵਰੀ 2016 ਨੂੰ ਸ.

---

28 1998 ਦੀ ਵਿਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਨੰ: 660.

29 [1997] ਸਪਲਾਈ. 6 ਐਸਸੀਆਰ 717: (1998) 2 ਐਸਸੀਸੀ 1 : 1997 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 831

30 1996 ਦੀ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲ ਨੰ. 16879।

31 ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: "ਏ. ਕੀ ਧਾਰਾ 300ਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 31(2) ਵਰਗਾ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਅਧੀਨ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਕਮ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰੇਗਾ? ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਰਕਮ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਕੀ ਹਨ ਜਾਂ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਰਕਮ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ?

ਬੀ. ਕੀ 9ਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਐਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਣਯੋਗ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਏਲਹੋ (ਐਲਆਰਐਸ ਦੁਆਰਾ ਮਰਿਆ) ਬਨਾਮ. ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ (2007) 2 ਐਸਸੀਸੀ 1) ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਸੀ. ਕੀ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਐਕਟ, 1955 ਦੇ 1981 ਦੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 4-ਡੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 20(1) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ 07.08.1960 ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧਾਂ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀ ਹੈ?

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਪੀਲਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਸਿਵਲ ਅਪੀਲਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਵਾਲਾ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਸੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਐਕਟ 1955 ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਐਕਟ 1955 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਸੀ. ਧਾਰਾ 31ਸੀ

i. ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਤਿਹਾਸ

35. ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੀਆਂ ਕਥਿਤ ਉਲੰਘਣਾਵਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ
(ਸੀ) ਧਾਰਾ 39 ਦਾ।

36. ਜਦੋਂ 1971 ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਨੇ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 14, 14, 13, 13 ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘਟਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪੱਚੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1971 ਦੀ ਧਾਰਾ 3 ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

"31ਸੀ. ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਚਤ। - ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 4 ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨੁਛੇਦ 4 ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। 19 ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 31; ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਦੇਣ ਲਈ ਹੈ

ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।"

37. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਕੇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਕੇਕੇ ਮੈਥਿਊ, ਏਐਨ ਰੇ, ਡੀਜੀ ਪਾਲੇਕਰ, ਐਚਆਰ ਖੰਨਾ, ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਐਮਐਚ ਬੇਗ, ਅਤੇ ਐਸਐਨ ਦਿਵੇਦੀ ਵਾਲੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਮਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 1, 4, 1 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 1, 4 ਦੇ ਤਹਿਤ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31। ਛੇ ਜੱਜਾਂ (ਮੈਥਿਊ, ਰੇ, ਪਾਲੇਕਰ, ਚੰਦਰਚੂੜ, ਬੇਗ ਅਤੇ ਦਿਵੇਦੀ ਜੇਜੇ) ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੋਧਦੀ ਹੋਵੇ। ਜਸਟਿਸ ਖੰਨਾ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਸੀਮਤ ਹੈ। ਫਿਰ ਵੀ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ 'ਤੇ, ਜਸਟਿਸ ਖੰਨਾ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 14, ਧਾਰਾ 19, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31 ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

38. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਐਮ. ਸੀਕਰੀ, ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਮ. ਸ਼ੈਲਟ, ਏ.ਐਨ. ਗਰੋਵਰ, ਕੇ.ਐਸ. ਹੇਗੜੇ, ਏ.ਕੇ.

---

32 [1973] ਸਪਲਾਈ. 1 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1973) 4 ਐਸਸੀਸੀ 225: 1973 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 91

33 ਬੋਲੀ [1035]-[1040], [1065) (ਰੇ ਜੇ): [1323], [1331], [1333] (ਪਾਲੇਕਰ ਜੇ): [1518] (ਖੰਨਾ ਜੇ): [1770]-[1771], [1787]-[1788] (ਮਾ 5)): [1995] (ਦਿਵੇਦੀ ਜੇ); (2118) (ਚੰਦਰਚੂੜ ਜੇ)

34 ਬੋਲੀ [1537] (ਖੰਨਾ ਜੇ)।

35 ਇਬਿਦ [1518] (ਖੰਨਾ ਜੇ)।

ਮੁਖਰਜੀ, ਪੀ ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈੱਡੀ, ਅਤੇ ਐਚਆਰ ਖੰਨਾ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਵੈਧ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅੰਤਮ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ (i) ਧਾਰਾ 31-ਸੀਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧ ਧਾਰਾ 14,19 ਅਤੇ 14,19 ਅਤੇ 31 ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸੀ; ਅਤੇ (ii) ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀਦਾ ਦੂਜਾ ਅੱਧ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿ ਕੀ ਸੱਚ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਐਚਆਰ ਖੰਨਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ:

"1537.... (xiii) ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪੱਚੀਵੀਂ) ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਭਾਗ ਵੈਧ ਹੈ। ਉਕਤ ਹਿੱਸਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"31-ਸੀ. ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਏ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 4 ਜਾਂ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। 31:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵੇਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਹ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ।"

(xiv) ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਘਨ ਦਾ ਬੀਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਹੈ:

(1) ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14, 19 ਅਤੇ 31 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰਟ ਬਲੈਂਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਇਸਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਮੇਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

---

38 ਆਈਬਿਡ [417]-[429] (ਸਿੱਕੀ ਸੀਜੇ): [599] -(605) (ਸ਼ੇਲਟ ਅਤੇ ਗਰੋਵਰ ਜੇਜੇ): [726]-[735] (ਹੇਜ ਅਤੇ ਮੁਖਰੇਜੀਆ): [1203)-1210) (ਰੈਡੀ ਜੇ): [1530]-[1535] (ਖੰਨਾ)।

(2) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਅਥਾਰਟੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾਈ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਸਤੂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਸਤੂ ਲਈ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਮੇਤ, ਉਸ ਸੀਮਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਭਾਗ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸੇ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਾਂਗਾ-
"ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।"
39. ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਤੋਂ ਵੱਖ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੱਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟਿਆਂ ਤੋਂ ਕੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 31 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

"31ਸੀ. ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਚਤ। - ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 4 ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਅਨੁਛੇਦ 4 ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

19 ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 31; "[ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ-ਇਨ-ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ:]

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।"

*ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ

40. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀ-ਦੂਜਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1976 ("ਚਾਲੀ-ਦੂਜਾ ਸੋਧ") ਦੁਆਰਾ ਹੋਰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੁਆਰਾ, "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ "ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ: "31ਸੀ. ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਚਤ। - ਆਰਟੀਕਲ 13 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, * [ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਧਾਰਾ-39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਇਲਾਜ਼ (ਈ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ] ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ], ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਉਲਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 14, ਆਰਟੀਕਲ 19 ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 31 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕਰਦਾ ਹੈ **[ਅਤੇ-ਨੇ-ਕਾਨੂੰਨ-ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ:]

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।"

* ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਦਲ

** ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ

ਇਸ ਤੋਂ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1978 ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਸੋਧ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਤਰਕਪੂਰਨ ਸਿੱਟਾ ਸੀ

ਆਰਟੀਕਲ 31 ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 31 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹੁਣ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਧਾਰਾ 31 ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1978 ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:
"31ਸੀ. ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਚਤ। - ਆਰਟੀਕਲ 13 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, * [ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਧਾਰਾ 99 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ], ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਆਰਟੀਕਲ 14, [ਜਾਂ] ਆਰਟੀਕਲ 19 **[ਜਾਂ-ਆਰਟੀਕਲ-34] ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕਰਦਾ ਹੈ; ***[ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ:]
ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਦੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਧਾਰਾ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਂਦਾ।"

* ਚਾਲੀ ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਦਲ
** ਚਾਲੀ ਚੌਥੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ
*** ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੁਣ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ

ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1978 ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਨ।

41. 44-ਦੂਸਰੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। 37 ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਬਿਮਾਰ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗਜ਼ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1974, ਅਤੇ 19 ਅਕਤੂਬਰ 1971 ਦੇ ਆਪਣੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਵਿਰੋਧੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਦੀ ਅੰਤਮ ਰਾਹਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ

---

37 [1981]1. ਐਸਸੀਆਰ 206: (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 625: 1980 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 142

ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 39ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਅਤੇ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 55 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾ 368 ਤੋਂ ਸੋਧ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਕਾਨੂੰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੋਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਸਮਾਨਾਂਤਰ, ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਐਗਰੀਕਲਚਰਲ ਲੈਂਡਜ਼ (ਸੀਲਿੰਗ ਆਨ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼) ਐਕਟ, 1961 ਨੂੰ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਪੀਐਨ ਭਗਵਤੀ ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚਾਂ 'ਤੇ ਬੈਠੇ ਸਨ (ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ ਨੇ ਦੋਵਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਰਾਏ ਲਿਖੀ ਸੀ), ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਜੱਜ ਵੱਖਰੇ ਸਨ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਕੇਸ ਵੱਖਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਸਨ। ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਜਲਦੀ ਹੀ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਪਰ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ 44-ਦੂਸਰੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਦਲਾਅ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਦਲੀਲ-1 ਦੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ। ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

"24. ... ਸ਼੍ਰੀ ਪਾਲਖੀਵਾਲਾ ਨੇ ਅਣ-ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ, ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਅਣ-ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੈਧ ਹੈ - ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸਨੂੰ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਸਿੱਖਿਅਕ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੀਆਂ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਐਨ. ਭਗਵਤੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉਦੋਂ ਸੀ) ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਯੋਗ ਹੈ

---

38 [1981] 2 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1981)2 ਐਸਸੀਸੀ 362

ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ. ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਅਤੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਿਆ। ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ:

"84. ਹੁਣ, ਵਾਮਨਰਾਓ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ੍ਰੀ ਫਡਕੇ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਦਲੀਲ [...] ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਧਾਰਾ 31-ਏ, ਧਾਰਾ 31-ਬੀ ਨੂੰ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੀ ਕੁਝ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਰਾ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ...
[...]

ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ੍ਰੀ ਪਾਲਕੀਵਾਲਾ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕੁਝ ਵੱਖਰੀ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਵੀ ਧਾਰਾ 368 ਦੀ ਧਾਰਾ (4) ਅਤੇ 5) 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਸੋਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੀ ਹੱਦ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਪਰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਧਾਰਾ 31-ਏ, ਧਾਰਾ 31-ਬੀ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਾਦਗ੍ਰਸਤ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਨੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਦਿੱਤੇ ਜੋ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸਨ। ਉਸਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਹਮਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ (44ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1976 ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਸੋਧ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸਰਵਉੱਚ ਬਣਾ ਕੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਂ ਨਸ਼ਟ ਕੀਤਾ..."
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਐਨ. ਭਗਵਤੀ ਦੀ ਰਾਇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਅਤੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਾਬਕਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

42. ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ

ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ:
"58. ... ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਾਜਬ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ, ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਆਰਟੀਕਲ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੋ, ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਵਾਲਾਂ ਲਈ ਖੁੱਲੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ [...] ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਰ 'ਤੇ ਉਸ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਸਬੰਧਤ ਵਿਧਾਨਕ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ..."

ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਛੋਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰਕ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ:

"75...ਸੰਵਿਧਾਨ (ਬਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਸੰਸਦ ਦੀ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬੇਕਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਬੇਦਖਲੀ ਲਈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਆਰਲੇਟਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ 19, ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ।"

---

39 ਮਿਨੇਨਕਾ ਮਿਲਾ (75) (ਚੰਦਰਚੂਡ ਸੀਜੇ)।

ਧਾਰਾ 31-ਸੀ 'ਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਕਿ ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵੀ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ।

43. ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਲੈਂਡਜ਼ (ਸੀਲਿੰਗ ਆਨ ਹੋਲਡਿੰਗਜ਼) ਐਕਟ, 1961 ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 31ਏ, 31ਬੀ ਅਤੇ 31ਸੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਵਿਚ ਆਧਾਰਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ. ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ)। ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਵਾਦਿਤ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾਏ ਗਏ ਸਨ, ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਕਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਧਾਰਨਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਨੇ ਕਿਹਾ:

"53. ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਲੀਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਐੱਮ.ਐੱਨ. ਫੜਕੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਪਰ, ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਬੇਕਾਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਹੁਣ ਆਰਕਲ 3 ਦੇ ਮੁੱਖ ਸੰਕਲਪ ਦੁਆਰਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਕਿਵੇਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ [...] ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਛੇ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਸਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਅਣਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਛੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਅਤੇ ਖੰਨਾ, ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ-31 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸਾਂਝਾ ਅਨੁਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਧਾਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।"

ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਨੇ ਆਖਰਕਾਰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ:

"68. (3) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ (42ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1976 ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਵੈਧ ਹੈ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਧਾਰਾ 3-1 ਦੀ ਧਾਰਾ (42ਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ...।"

ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ) ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਰਕਰਾਰ ਸੀ।

44. ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 19 ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਛੋਟ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜੇ ਉਹ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। 31-ਸੀਜਿਸ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ। ਵਾਮਨ ਰਾਓ 'ਚ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਕਿ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ, ਨੇ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਇਆ, ਕਿ ਅਣਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ii. ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਬਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਵਿਵਾਦ

45. ਇੱਥੇ ਹੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਬਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਦੋਵੇਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਉਹ ਥਾਂ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸਮਝੌਤਾ ਖਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਸਟੈਂਡ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 42-ਸੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ 42-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਦੇ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 3 ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

"31ਸੀ. ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਚਤ। - ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਜ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ] ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਸੂਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੇਅਸਰ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 14, ਆਰਟੀਕਲ 19 ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 31 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ-ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਨੂੰ 44-ਦੂਸਰੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਟਾਏ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"31ਸੀ. ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਬਚਤ। - ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਰਾਜ ਦੀ ਗਿਰਾਵਟ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਭਾਗ 1 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) er ਇਲਾਜ਼ (ਈ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਉਲਟ ਹੈ।

ਆਰਟੀਕਲ 14, ਆਰਟੀਕਲ 19-ਏਰ-ਆਰਟੀਕਲ-34 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ, ਜਾਂ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ:

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰੀ ਤਖ਼ਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਟੀਕਾਕਰਨ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 14 ਦੇ ਟੈਸਟ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ 19 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਦਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਗਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹਨ, ਸਗੋਂ ਅਣਗਿਣਤ ਹੋਰਾਂ ਲਈ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਛੋਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

46. ਇਸਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀਦਾ ਪਾਠ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਣਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 44-ਸੈਕਿੰਡ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ) ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਟਰ ਜ਼ੈਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਮੀਰ ਪਾਰੇਖ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉੱਤਰਾ ਬੱਬਰ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸੀ। ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(i) ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦੋ ਪੜਾਅ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਾਣੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਮਿਟਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਵੀਂ ਵਿਵਸਥਾ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੁਰਾਣਾ ਟੈਕਸਟ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ "ਕਲਮ ਅਤੇ ਸਿਆਹੀ" ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਵੇਂ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਨੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਿਰਫ ਸੰਮਿਲਿਤ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਆਂਇਕ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਟਾਉਣ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੀ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ,

ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਮਿਟਾਏ ਗਏ ਸ਼ਬਦ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਣਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
(ii) ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਇਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਠ ਨੂੰ ਜੋੜ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਜਾਂ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

47. ਮਿਸਟਰ ਆਰ ਵੈਂਕਟਰਮਣੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਪਰੋਕਤ ਸਮਝ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਾਮਾਰਾਇਣ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(i) ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੋਧ ਦਾ ਸਾਰਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਵੈਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਪਾਠ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਮਿਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਨ ਦੇ ਕੋਈ ਵੱਖਰੇ ਪੜਾਅ ਨਹੀਂ ਹਨ. ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪੜਾਅ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਕਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ;
(ii) ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਉਪਬੰਧ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉੱਤੇ ਸੋਧ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸੋਧ ਅਯੋਗ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣ ਲਈ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਤੀਜਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਮਿਲਨ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਮਿਟਾਏ ਗਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਪਰ ਕੁਝ ਤੀਜਾ ਅਣ-ਸੋਚਿਆ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਣ-ਸੋਧੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਦੀ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਬੁਨਿਆਦ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ ਪਹੁੰਚ ਹੈ;

(iii) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ" ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੌਜੂਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਥਿਤੀ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ;

(iv) ਮਹਾਰਾਓ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਬਸੰਤੀਬਲ ਖੇਤਾਨ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 44-ਦੂਸਰੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜੀ ਸੀ; ਅਤੇ

(v) ਜੇਕਰ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਮਤ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਇਸ ਸਟੀਕ ਪਾਠ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮੁੱਚਾ ਉਪਬੰਧ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕੇਸਾਂਵਾਦ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਬਾਰੇ ਠੋਸ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜਾਂਚ ਨੂੰ ਹੋਰ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

48. ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ (ਸੀਲਿੰਗ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1976 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਐਕਟ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਖੌਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਦੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਪੀਐਨ ਭਗਵਤੀ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ:

"1. ਅਸੀਂ ਭਰਾ ਤੁਲਜ਼ਾਪੁਰਕਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਪਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਅਸੀਂ ਉਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 1976 ਦਾ ਸ਼ਹਿਰੀ ਭੂਮੀ (ਸੀਲਿੰਗ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 33, ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ।

---

40 [2015] 13 ਐਸਸੀਆਰ 1: (2016) 5 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2015 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 285

41 [1985] ਸਪਲਾਈ. 1.ਐਸਸੀਆਰ882: (1981) 1 ਐਸਸੀਸੀ 168: 1980 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 219

ਸੰਵਿਧਾਨ. ਉਹ ਬੁਰਾਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਕੋਈ ਉਪਬੰਧ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਏਗਾ ਕਿ ਐਕਟ ਆਪਣੀ ਸਕੀਮ ਦੁਆਰਾ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39.42 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਨੇ ਕਿਹਾ:

"16-ਏ.... ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਖਾਲੀ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ, ਵਾਧੂ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡਣਾ ਹੈ। 23(4) ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੰਡਣ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਭਲਾਈ ਬਾਰੇ...

ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਵਿਚ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਾਠ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਘ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚੁਕਵਾਂ ਟੈਸਟ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸਵਾਲ ਵਿਚਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਦੇ ਹਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ 44-ਸੈਕਿੰਡ ਸੋਧ ਅਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੌਜੂਦਾ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰੇਗਾ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਤਰਕ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਇਆ।

49. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਉਪਬੰਧ) ਐਕਟ, 1971 ਸਮੇਤ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਲਿਆਂਦੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਕੋਕ ਓਵਨ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

---

42 ਮਹਾਰਾਣ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਭੀਮ ਸਿੰਘਜਿਕਸ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 1981 (1) ਐਸਸੀਸੀ 166 [1] (ਚੰਦਰਚੂੜ ਸੀਜੇ)।

ਮਹਾਰੋ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 1981 (1) ਐਸਸੀਸੀ 166 [16-ਏ) (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਜੇ)।

ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ ਪਲਾਂਟ, ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1972 ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਹੋਇਆ, ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਦਾ ਕਾਰਜਭਾਰ) ਐਕਟ, 1973 ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1973, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਰੇ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਹੋਇਆ ਜਾਂ ਉਹ ਸਹਿ-ਖਾਨ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਹੋਇਆ। ਨਹੀਂ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਕੁਝ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਟੀਕਾਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸਨ। ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਰਕ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਰੀਵਿਊ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲੰਬਿਤ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਹੋਰ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸੀ।

"17. ਅਸੀਂ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਕ ਵਾਰ ਧਾਰਾ 14 ਵਿਚ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਧਾਰਾ 14 ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਦੀ ਹਵਾ ਨਾਲ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ (ਬੀ) ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦ ਨਾਲ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਜਿਸ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗਠਜੋੜ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਨਹੀਂ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਣਗਿਣਤ ਮਾਮਲੇ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਸੰਕੁਚਿਤ ਸੰਕਲਪ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ...."

"18. ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ "ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ"..."

---

44 ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ [10] - [13] (ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ ਜੇ)।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਬਚਾਅ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 14 ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਗਠਜੋੜ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਹੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਕੈਨਿਕਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

50. ਬਸੰਤੀਬਲ ਖੇਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣਾ ਵੀ ਉਚਿਤ ਹੈ। ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਬੰਬਈ ਵਿਖੇ ਨਿਆਂਇਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੀਵ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਧਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 19 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਤਾਂ ਜਸਟਿਸ ਈ.ਐੱਸ. ਵੈਂਕਟਾਰਮਿਆ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਜੋਂ) ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 31-3 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"13. ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 44 ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (33) ਅਤੇ (4) ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। [...] ਆਓ ਅਸੀਂ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੀਏ ਕਿ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

"ਧਾਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਧਾਰਾ 39 ਦੇ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਜਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 19 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਜਾਂ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।"

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 39 ਜੋ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।
[...]
14. ... ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਅਥਾਰਟੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੰਗ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ। ਅਸੀਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੱਢੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਰਵਾਈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਦੋ ਮੈਂਬਰੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅੱਧ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਾਠ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸੰਬੰਧੀ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰੇਗੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਾਂਗ, ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰ ਵਿਧਾਨਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਲਾਗੂ ਹੈ।

51. ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ, ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 19 ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ

ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਦਲੀਲਾਂ, ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਵਾਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਣਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

iii. ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪੂਰਵਦਰਸ਼ਨਾਂ

52. ਪਹਿਲਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਉਹ ਸੀ ਸ਼ਾਮਰਾਓ ਪਰੂਲੇਕਰ ਬਨਾਮ ਜ਼ਿਲ੍ਹਾ ਮੈਜਿਸਟ੍ਰੇਟ, ਥਾਨਾ। ਇਹ ਕੇਸ ਪ੍ਰੀਵੈਂਟਿਵ ਡਿਟੈਂਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1950 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਮਿਆਦ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1952 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਝ ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ, 15 ਨਵੰਬਰ 1951 ਨੂੰ, ਪਟੀਸ਼ਨਰ (ਸ਼ਾਮਾਰਾਓ) ਨੂੰ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ 1 ਅਕਤੂਬਰ 1952 ਤੱਕ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇਸਦੀ ਉਮਰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਸ਼ਾਮਰਾਓ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਐਕਟ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ 1952 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸਦੀ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਐਕਟ ਦੀ ਅਸਲ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਵਿਵਿਅਨ ਬੋਸ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਐਕਟ, 1950 ਦੀ ਸੋਧ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਦੇ ਹੁਕਮ "ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਹਨ" ਲਾਗੂ ਰਹਿਣਗੇ ਅਤੇ "ਪ੍ਰਧਾਨ ਐਕਟ" ਨੂੰ 1950 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਜੋਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ: ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"7.... ਨਿਯਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲਾ ਐਕਟ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੋਧਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ, ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ, ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਐਕਟ ਪੜ੍ਹਿਆ ਅਤੇ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ (ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਇੱਕ ਅਪਮਾਨਜਨਕਤਾ, ਅਸੰਗਤਤਾ ਜਾਂ ਬੇਤੁਕਾਪਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ) ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਦਲੇ ਹੋਏ ਸ਼ਬਦ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਅੰਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਐਕਟ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ, ਇਹ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਹੈ [ਉਦਾਹਰਣ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ] ਅਤੇ ਇਹ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ੋਰਾਮ ਪੋਦਾਰ ਬਨਾਮ ਨੰਦੋ ਲਾਲ ਮਲਿਕ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ 1950 ਦਾ ਐਕਟ 19 ਦੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਹੈ 1952 ਐਕਟ ਸੀ

---

45 [1952] 1 ਐਸਸੀਆਰ 883: 1952 (2) ਐਸਸੀਸੀ 1: 1952 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 63

ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ, 1950 ਦੇ ਐਕਟ ਦਾ ਮਤਲਬ 1950 ਦਾ ਐਕਟ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 2 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਭਾਵ 1950 ਦਾ ਐਕਟ ਹੁਣ 1-10-1952 ਨੂੰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।"

ਸ਼ਮਾਰਾਓ ਪਰੂਲੇਕਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੇ ਗਏ "ਕਲਮ ਅਤੇ ਸਿਆਹੀ" ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਸੋਧਣ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕਿਸੇ ਬਦਲ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪਾ ਕੇ ਮੂਲ ਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੋਧਦਾ ਹੈ। ਸੋਧ ਐਕਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਛੱਡੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਮਾਰਾਓ ਪਾਰੂਲੇਕਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾਏ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਨਿਯਮ ਕੁਝ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਅਪਵਾਦਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਮੂਲ ਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਪਿਛਲਾ ਕਾਰਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ)। ਅਪਵਾਦ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਲਈ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸ਼ਮਾਰਾਓ ਪਾਰੁਲੇਕਰ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, "ਧਾਰਾ 39° ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ਮਰਾਓ ਪਾਰੁਲੇਕਰ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਐਕਟ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਨਾਲ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਸੋਧ ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਹ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਛੱਡੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਮਰਾਓ ਪਾਰੁਲੇਕਰ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਨਿਵਾਰਕ ਨਜ਼ਰਬੰਦੀ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

53. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕੇਸ ਮਦਰਾਸ ਜਨਰਲ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ (ਟਰਨਓਵਰ ਅਤੇ ਅਸੈਸਮੈਂਟ) ਨਿਯਮ, 1939 ਦੇ ਨਿਯਮ 16 ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਨਿਯਮ 16 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਟੈਨਡ ਛੁਪਾਏ ਦਾ ਵੱਖਰਾ ਟੈਕਸ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਂ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੰਗੇ ਗਏ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਮਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ

---

46 [1963] ਸਪਲਾਈ. 2 ਐਸਸੀਆਰ 435: (1963) 14 ਐਸਟੀਸੀ 355: 1962 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 342

ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਨਿਯਮ 16 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇੱਕ ਡੀਲਰ ਜਿਸ ਨੇ ਰੰਗ ਰਹਿਤ ਖਾਲਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਖਰੀਦਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਰੰਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਿਰਫ ਖਰੀਦ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਡਿਊਟੀ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਪਰ ਇੱਕ ਡੀਲਰ ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਜ ਦੇ ਬਾਹਰੋਂ ਰੰਗ ਰਹਿਤ ਖਾਲ ਖਰੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰੰਗੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵਿਕਰੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਟੈਕਸ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਦਰ ਉੱਚਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬੈਂਚ, ਜਸਟਿਸ ਰਘੁਬਰ ਦਿਆਲ ਨੇ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਨਿਯਮ 16 ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 (ਏ) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ:
"ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਨਿਯਮ 16 (2) ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖਰੀਦੀਆਂ ਜਾਂ ਰੰਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਆਯਾਤ ਖਾਲਾਂ ਜਾਂ ਛਿੱਲਾਂ ਨਾਲ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 304 (ਏ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਜਵਾਬਦੇਹ ਨੂੰ ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਯੋਗ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਯਮ 16 ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਚੰਗਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੁਰਾਣਾ ਨਿਯਮ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸ਼ਮਾਰਾਓ ਪਾਰੁਲੇਕਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਤਰਕ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸੋਧ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਣਸੋਧਿਆ ਪਾਠ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਫੈਸਲਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਅਣਸੋਧਿਆ ਪਾਠ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਨਿਯਮ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੋਈ ਮਦਦਗਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ, ਇਹ ਪਾਇਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਈ।

---

47 ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ 1963 14 ਐਸਟੀਸੀ 355.

48 ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮੇਡ ਬਨਾਮ ਮਾਡਾ ਰਾਜ 1963 14 ਐਸਟੀਸੀ 355.

54. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਏ.ਟੀ.ਬੀ. ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਹੋਰ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਕੋਟੇਸ਼ਵਰ ਵਿਟਲ ਕਾਮਥ ਬਨਾਮ ਰੰਗੱਪਾ ਬਲਿਗਾ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। "ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਦੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਇਕਰਾਰਨਾਮੇ ਫਾਰਵਰਡ ਕੰਟਰੈਕਟ ਸਨ ਅਤੇ ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ-ਕੋਚਿਨ ਦੇ ਅੱਗੇ ਕੰਟਰੈਕਟਸ 'ਤੇ ਮਨਾਹੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ (ਕੋਚਿਨ ਓ. ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ) ਆਰਡਰ, 1950। ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦੋਸ਼ ਲਗਾਇਆ ਕਿ 1950 ਦਾ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ 1950 ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਆਰਡਰ 3 ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸੀ। ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ-ਕੋਚੀਨ ਪਬਲਿਕ ਸੇਫਟੀ ਮੇਜਰਜ਼ ਐਕਟ, 1950, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਲਾਗੂ ਹਨ। 50 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਸੈਕੰਡਰੀ ਦਲੀਲ ਉਠਾਈ ਕਿ ਤ੍ਰਾਵਣਕੋਰ ਦੀ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਜਨਤਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਐਕਟ 9, 5 ਉੱਤੇ ਸਾਬਕਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ । ਦੀ ਐਂਟਰੀ 48 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਟਾਕ ਐਕਸਚੇਂਜ ਅਤੇ ਫਾਰਵਰਡ ਕੰਟਰੈਕਟਸ ਦਾ ਮੁੱਦਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਜਸਟਿਸ ਭਾਰਗਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਢੁਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ:

"7.... ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਆਰਡਰ, 1950 ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫਾਰਵਰਡ ਕੰਟਰੈਕਟਸ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਬੇਅਰਥ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਅਨੁਮਾਨਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ 1119, 30 ਮਾਰਚ, 1905 ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਤੱਕ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ। 1950, 8 ਮਾਰਚ, 1950 ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ 1119 ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੁਕਮ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ 1119 ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ, ਜਾਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਆਰਡਰ ਦਾ 1119 ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਆਰਡਰ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

---

49 [1909] 3 ਐਸਸੀਆਰ 40: (1969) 1 ਐਸਸੀਸੀ 255: 1968 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 335

50 ਆਈਬਿੱਡ [4] (ਭਾਰਗਵ ਜੇ)।

ਜਸਟਿਸ ਭਾਰਗਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ 1950 ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 1119 ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜਸਟਿਸ ਭਾਰਗਵ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ "ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਏ.ਟੀ.ਬੀ. ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ:

"7.... ਜਵਾਬਦੇਹ ਲਈ ਉੱਘੇ ਵਕੀਲ ਨੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, 1119 ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ, 8 ਮਾਰਚ, 1950 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਾਰੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਫਰਮ ਏ.ਟੀ.ਬੀ. ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਮਦਰਾਸ ਸਟੇਟ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ....
[...]
8. ਉਸ ਸਮਾਨਤਾ 'ਤੇ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ 1950 ਦਾ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ ਅਵੈਧ ਸੀ, ਤਾਂ 1119 ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਦੇ ਸੁਪਰਸੈਸ਼ਨ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਦੇ ਬਦਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਫਰਮ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਏ.ਟੀ.ਬੀ. ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ 16 ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਯਮ 16 ਲਈ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਤੀਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੋ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ, ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਉਸ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਨਿਯਮ ਹੋਂਦ ਵਿਚ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਨਵਾਂ ਨਿਯਮ ਅਵੈਧ ਹੈ, ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਯਮ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਸੀ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ, ਨਵੇਂ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, 1950 ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ ਦਾ ਕੋਈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਸੀ, 1119 ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ ਦਾ। 1950 ਦਾ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ, 1119 ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਆਰਡਰ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜੇਕਰ ਇਸ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕ ਜਾਂ 1919 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਹਿਬਿਸ਼ਨ ਆਰਡਰ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੁੰਦਾ। ਇੱਕ ਵੈਧ ਆਰਡਰ. ਜੇਕਰ 1950 ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ 1119 ਦੇ ਮਨਾਹੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

---

51 ਆਈਬਿੱਡ [7] (ਭਾਰਗਵ ਜੇ).

ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਭਾਰਗਵ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਦੇ ਉਲਟ, ਕੋਟੇਸ਼ਵਰ ਵਿਟਲ ਕਾਮਥ ਵਿੱਚ, ਬਾਅਦ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਪਹਿਲੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕਦੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁਕਮ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਭਿੰਨਤਾ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਜਸਟਿਸ ਭਾਰਗਵ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਕਿ ਬਦਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖਰੇ ਪੜਾਅ ਸਨ, ਪਹਿਲਾ, ਇੱਕ ਛੱਡਣਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਇੱਕ ਸੰਮਿਲਨ। ਜਸਟਿਸ ਭਾਰਗਵ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਰਫ ਦੂਜਾ ਕਦਮ ਅਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਦਮ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸ ਤਰਕ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਨੇ ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਛੋਟ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿਰਫ ਨਵੀਂ ਪਾਈ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਦਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਕਾਰਜ ਅਜੇ ਵੀ ਕਾਇਮ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਦਾ ਦਿਲ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲੀ ਦੀ ਦੋ-ਪੜਾਵੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸਿਰਫ ਕੋਟੇਸ਼ਵਰ ਵਿਟਲ ਕਾਮਥ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਸਟਿਸ ਭਾਰਗਵ ਵੱਲੋਂ ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋ ਕਦਮ ਹੋਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਣਾ ਸਾਡੇ ਲਈ ਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਨੌਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਕੇ, ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਬਾਰੇ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

55. ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਕੋਟੇਸ਼ਵਰ ਵਿਟਲ ਕਾਮਥ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਦੋ-ਪੜਾਵੀ ਬਦਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਤਰਕ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਦੂਜੀ ਲਾਈਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਬਨਾਮ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਾਗਪੁਰ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 1951 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ। ਮਾਮਲਾ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਬੇਰਾਰ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਲੈਟਿੰਗ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ

---

52 ਏਆਈਆਰ 1951 ਨਾਗ 94.

ਰਿਹਾਇਸ਼ ਐਕਟ, 1946, ਜੋ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੁਆਰਾ, ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ, ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਉਮਰ ਉਸ ਮਿਤੀ ਤੱਕ ਵਧਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੂਬਾਈ ਸਰਕਾਰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜ ਸੌਂਪਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ (ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਕਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ) ਨਾਗਪੁਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇੱਕ ਪੂਰੇ ਬੈਂਚ ਨੇ 1946 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। 5 ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਸਨ, ਫੁੱਲ ਬੈਂਚ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਚਲੇ ਗਏ ਕਿ ਕੀ, ਜੇਕਰ ਸੋਧ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਰੱਦ ਹੋ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਸਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"144. ਮੂਲ ਭਾਗ ਪੜ੍ਹਿਆ:

"ਇਹ 1-10-1947 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗਾ।"

145. ਇਕੱਲੇ ਰੇਖਾਂਕਿਤ (ਇੱਥੇ ਤਿਰਛੇ) ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਸੋਧ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਲੈਣ ਲਈ ਉਸ ਸੋਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਅਸੀਂ ਰਾਜਪਾਲ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁੜ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੂਲ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ...

[...]

146. ... ਜਦੋਂ ਸੋਧ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।" (ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਸੋਧ ਅਵੈਧ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਸੋਧ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਿਆ

---

53 ਬੋਲੀ [142] (ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਜੇ): [157] (ਮੰਗਲਮੂਰਤੀ ਜੇ)।

ਜੱਜ ਨੇ ਯੂਐਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਫਰੈਂਸਟ ਬਨਾਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ, ਜਿੱਥੇ ਜਸਟਿਸ ਸਦਰਲੈਂਡ ਨੇ ਰੱਖਿਆ ਸੀ:

"ਇੱਥੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਸਨੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੱਦ ਕੀਤੇ, ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇੱਕ ਅਪਵਾਦ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਬੀੜਾ ਚੁੱਕਿਆ, ਪਰ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸੰਸਥਾ ਨੇ ਇੱਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਰਹਿਤ ਹੈ। ਕਨੂੰਨ, ਉਹ ਕਨੂੰਨ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਫ੍ਰੈਂਸਟ ਅਤੇ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੁਆਰਾ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਕਾਰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕੱਟੇ ਹੋਏ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੁਰਾਣੇ ਦੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੁਕਸ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ, ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ 'ਤੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਣਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕੱਟਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪੂਰਵ-ਮੁੱਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੀ ਮੰਨਣਯੋਗ ਹਨ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਾਗਪੁਰ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਬਨਾਮ ਮਾਲੀਆ ਬੋਰਡ, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇਵਾਂਗੇ।

56. ਮੂਲਚੰਦ ਓਧਵਜੀ ਬਨਾਮ ਰਾਜਕੋਟ ਬੋਰੋ ਮਿਉਂਸਪੈਲਟੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਜਕੋਟ ਦੀ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕੇਸ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 1949 ਦੇ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਟਰਮੀਨਲ ਟੈਕਸ ਅਤੇ ਆਕਟਰੋਏ ਆਰਡੀਨੈਂਸ

---

54 278 ਯੂ.ਐਸ. 505.

55 1952 (3) ਐਸਟੀਸੀ 343.

56 1971 (3) ਐਸਸੀਸੀ 53.

ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਅਨੁਸੂਚੀ । ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਓਕਟਰਾਏ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾਵਾਂ ਆਕਟਰਾਏ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ। ਰਾਜਕੋਟ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਇੱਕ ਕਸਬਾ ਸੀ ਅਤੇ 1953 ਵਿੱਚ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਨੇ ਆਕਟਰਾਏ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮ ਬਣਾਏ ਸਨ। 1956 ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਜਕੋਟ ਨੂੰ 1949 ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ । ਵਿੱਚੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੂਲਚੰਦ ਓਧਵਜੀ ਵਿੱਚ, ਔਕਟਰਾਏ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਉਣ ਦੇ 1953 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮੂਲ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਕੀ 1949 ਦੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 1953 ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਸੂਲੀ ਗਈ ਸੀ? ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਮ.

"8. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, 1949 ਦਾ ਆਰਡੀਨੈਂਸ 47, ਸੰਕਰਮਣ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਕਸਬਿਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮਿਉਂਸਪੈਲਟੀਆਂ ਦਾ ਗਠਨ ਹੋਣਾ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮਿਉਂਸਪਲ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਉੱਤਰਦਾਤਾ-ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ, ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, "ਉਕਤ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਸੁਤੰਤਰ ਉਪ-ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਮਿਉਂਸਪਲ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇਗੀ।" ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਕਟਰਾਏ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਸੂਲੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਾ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਿਊਂਸੀਪਲ ਨਿਯਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣਗੇ, ਉਕਤ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰੁਕਾਵਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਮਿਉਂਸਪੈਲਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਉਪ-ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ

_____

57 ਬੋਲੀ [10]।

ਜਾਇਜ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ, ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਯਮ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ ਨੇ "ਆਪਣੇ ਸੁਤੰਤਰ ਉਪ-ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਮੂਲਚੰਦ ਓਧਵਜੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਸੋਧ ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਪਾਠ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕਦੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਗੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਸਾਧਾਰਨ ਸਥਿਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਅਜਿਹੇ ਅਯੋਗ ਹੋਣ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਨ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਟੈਕਸ ਦਾ ਕੋਈ ਨਿਯਮ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਨੁਕਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਦੂਜਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਜਕੋਟ ਨੂੰ 1949 ਦੇ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ । ਤੋਂ ਹਟਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਨਤਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜਕੋਟ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸਿਰਫ ਨਗਰ ਪਾਲਿਕਾ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਵੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਐਕਟਿੰਗ ਅਥਾਰਟੀ (ਮਿਉਂਸਪੈਲਿਟੀ) ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੱਖਰੀ ਅਥਾਰਟੀ (ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੂਲਚੰਦ ਓਧਵਜੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਛੱਡਣ ਅਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ।

57. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਅਰੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ। ਟੈਕਸ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ, ਮੁਲਾਂਕਣਕਰਤਾ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਬੇਰਾਰ ਸੇਲਜ਼ ਟੈਕਸ ਐਕਟ, 1947 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਜੀ) ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ। ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਟੈਕਸ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਚੰਗੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਬੇਰਵਿਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ ਦੇ ਚੰਗੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਇਕਰਾਰਨਾਮਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935.50 ਦੀ ਧਾਰਾ 107 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ

---

58 [1977] 1 ਐਸਸੀਆਰ 1002: (1977) 1 ਐਸਸੀਸੀ 643: 1976 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 269

59 ਬੋਲੀ [8] (ਬੇਗ ਜੇ).

ਕੀ ਧਾਰਾ (ਜੀ) ਦੀ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਵਿਆਖਿਆ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਈ। ਮੁਲਾਂਕਣਕਰਤਾ ਨੇ ਕੋਟੇਸ਼ਵਰ ਵਿਟਲ ਕਾਮਥ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਬਦਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਦੋ-ਪੜਾਅ ਵਾਲੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਜੀ) ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਦਲੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਦਮ ਜਾਇਜ਼ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਿਰਫ ਜਨਰਲ ਗੋਸਟਿਏਟਰ ਦੁਆਰਾ ਅਸਫ਼ਲਤਾ ਲਈ ਸੰਮਿਲਨ ਦਾ ਕਦਮ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 107 ਦੇ ਤਹਿਤ। ਇਸ ਲਈ, ਮੁਲਾਂਕਣਕਰਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ (ਜੀ) ਦੀ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਵਿਆਖਿਆ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਜਸਟਿਸ ਬੇਗ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ:

"17. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੋਧ ਐਕਟ ਵਿੱਚ "ਸਬਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ, ਬਦਲੀ ਕਹੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਪੂਰੀ ਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਅਧੂਰੀ ਸੀ। ਉਹ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਜਿਸਦੀ ਧਾਰਾ 107, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ, ਦੀ ਘਾਟ ਸੀ। [...]

18. ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੇ ਕਿ ਬਦਲ ਸ਼ਬਦ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੋ ਵੱਖ ਕਰਨ ਯੋਗ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਇੱਕ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਦੋ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, "ਬਦਲੇ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਅਰਥ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਫੇਲ ਹੋਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਅਸਰ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ "ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਆਮ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਅਰਥ ਜਾਪਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਸੀ। ਇਹ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਕੀ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਕਿ, ਜੇ ਬਦਲੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਗਈ ਜਾਂ ਬੇਅਸਰ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਈ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਲਿਆਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਰਿਹਾ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਇਕ ਖਲਾਅ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਗਏ ਐਕਟਿੰਗ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹੈ। ਇੱਥੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਬਦਲ ਦੇ, ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ, ਕਟੌਤੀਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ,

ਜੇਕਰ ਬਦਲੀ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੋਈ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਅਵਿਭਾਗੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਅਤੇ ਪਾਰਸਲ ਸਨ ਨਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਬਿੱਟ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਇਸ ਕੱਢੇ ਗਏ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤਰਕ ਹਨ ਜੋ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਅਤੇ ਮੂਲਚੰਦ ਓਧਵਜੀ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਜਤਾਇਆ ਕਿ ਕੀ ਬਦਲਾਵ ਹਮੇਸ਼ਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੋਟੇਸ਼ਵਰ ਵਿਟਲ ਕਾਮਥ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਕਿ ਇਹ ਦੋ-ਪੜਾਵੀ ਪਹੁੰਚ, ਜਿੱਥੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸੰਮਿਲਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਣਇੱਛਤ ਵਿਧਾਨਿਕ ਵੈਕਿਊਮ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੀਸਰਾ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਬਿਨਾਂ ਸੰਮਿਲਨ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਦੋ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਦਮ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਫਿਰ ਵੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਸਟਿਸ ਬੇਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਕੀ "ਬਿਨਾਂ ਬਦਲੀ ਦੇ, ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ" ਹੈ? ਹਾਲਾਂਕਿ, ਬਿਨਾਂ ਬਦਲ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ਜਿੱਥੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਪ੍ਰਤੀਸਥਾਪਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਅਵਿਭਾਗੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਣਸੋਧਿਆ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ, ਬਦਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਨਵੇਂ ਸੋਧੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਅਣਸੋਧਿਆ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨਾ ਪਰ ਅਣਸੋਧਿਤ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਤੀਜੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਇਰਾਦਾ ਬਦਲ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਜਾਂ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਤੀਜਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸੰਯੁਕਤ ਅਭਿਆਸ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਵ-ਸੋਧ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

58. ਉਪਰੋਕਤ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਡੀ ਕੇ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਸੂਬਾ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਤਿੰਨ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ

---

60 [1986] 1 ਐਸਸੀਆਰ 472: (1986) ਪੂਰਕ ਐਸਸੀਸੀ 20

ਮਾਈਨ ਐਂਡ ਮਿਨਰਲਜ਼ (ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ) ਐਕਟ, 1957 (ਐਮ.ਐਮ.ਆਰ.ਡੀ. ਐਕਟ) ਦੀ ਧਾਰਾ 15 ਅਧੀਨ ਗੁਜਰਾਤ, ਮਾਈਨਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਐਮਐਮਆਰਡੀ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 15(3) ਨੇ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰ ਰਾਇਲਟੀ (ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏ) ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। 1974 ਅਤੇ 1978 ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚਾਰ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਨੇ 1974 ਵਿੱਚ ਰਾਇਲਟੀ ਅਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਫਿਰ 1975 ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਰਾਇਲਟੀ ਦਰਾਂ ਅਤੇ 1976 ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਕਿਰਾਏ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਰਡੀ 3 ਐਮਐਮ ਐਕਟ (ਵੀਓਲ 3) ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਇਹ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਅਗਲੀਆਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1974 ਦੀ ਆਖਰੀ ਵੈਧ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਇਲਟੀ ਅਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਜਸਟਿਸ ਡੀਪੀ ਮੈਡਨ, ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ, [ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ] ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੀਵਾਨਗੀ ਦੇ ਨਾਲ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ:

"72. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਥਿਤੀ ਉਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ 1975 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲੀ ਗਈ ਰਾਇਲਟੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ 1974 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲੀ ਗਈ ਅਪ੍ਰਯੋਗੀ ਅਨੁਸੂਚੀ । ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਹ ਬਰਾਬਰ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। 1976 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਬੇਅਰਥ ਅਤੇ ਅਸਮਰੱਥ ਸੀ, 1974 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲੇ ਗਏ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਫਿਰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਪੱਖੋਂ ਵਿਵਾਦ ਸਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਤੀਜੇ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ 1975 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਮਿਤੀ ਤੋਂ ਕੋਈ ਰਾਇਲਟੀ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ। 1976 ਦੇ ਅਧਿਸੂਚਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੀਜ਼ ਵਾਲੇ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕਿਰਾਇਆ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜੇ 1975 ਅਤੇ 1976 ਦੀਆਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਬਦਲਾਵ ਅਵੈਧ ਸਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਬਦਲ 1974 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਅਯੋਗ ਸਨ।

---

61 ਆਈਬਿਡ [55] (ਮੈਡੋਨ ਜੇ) ਦੇਖੋ।

62 ਇਬਿਦ [65], [67] (ਮੈਡੋਨ ਜੇ)

ਸੂਚਨਾ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ 1974 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰਾਇਲਟੀ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਅਤੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਰਹੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ 1979 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ 1 ਅਪ੍ਰੈਲ, 1979 ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ।"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਉਪਰੋਕਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਅਰੇ ਵਿੱਚ ਤਰਕ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਜਰਾਤ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਇਹ ਕਦੇ ਵੀ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦਾ 1974 ਦੀਆਂ ਰਾਇਲਟੀ ਅਤੇ ਮਰੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰਾਇਲਟੀ ਅਤੇ ਡੈੱਡ ਰੈਂਟ ਦੀਆਂ ਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ 1974 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮਾਲੀਆ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, 1974 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਬੇਤੁਕਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲੇਗਾ ਜੋ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਦੇ ਵੀ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ ਅਤੇ ਡੀਕੇ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਵਿੱਚ, ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਅਤੇ ਅਯੋਗਤਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਮੁਨਾਸਬ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਪਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਮੁੜ-ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਬਦਲ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲੀ, ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

59. ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ ਅਤੇ ਡੀ ਕੇ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਸਮਰਥਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਫਰੈਂਸਟ ਬਨਾਮ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਦੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਫਰੈਂਸਟ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਰਾਜ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਟੈਕਸਾਸ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਕੋਹਨ ਵਿੱਚ ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ 1937 ਦਾ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਰੀ ਹੈ।

63 278 ਯੂ.ਐੱਸ. 505.
64 8 ਵਾਸ਼ 2ਡੀ 360 (17 ਅਪ੍ਰੈਲ 1941, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ)।

1939 ਦੇ ਕਨੂੰਨ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਡ੍ਰਾਈਵ, ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਬੈਂਕ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕ ਹੋਈ:

"1939 ਦੇ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਉਤਪਾਦ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ 1937 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ, ਜਦੋਂ ਇਨਲੈਂਡ ਕੇਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਵੀ ਡਿੱਗ ਗਈ ਸੀ। ਕਾਨੂੰਨ, ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ, ਬੇਸ਼ਕ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ।
ਇਹ ਸਥਿਤੀ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ, ਸਹੀ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ, ਜਦੋਂ ਇਸਨੇ 1939 ਐਕਟ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, 1937 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਬਾਲਣ ਤੇਲ ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿਰਫ ਡੇਕਾਂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਐਕਟ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਰੁਕਾਵਟ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਲਈ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ, ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਇਹ ਹਿੱਸਾ ਹੈ।"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਵਾਸ਼ਿੰਗਟਨ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਪਹੁੰਚ ਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਅਤੇ 1937 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ 1937 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ 1939 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਹੋਣ ਦੁਆਰਾ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, 1937 ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਤਰਕ ਨੂੰ ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਮਜ਼ੁਰਕ ਬਨਾਮ ਐਫਐਮ ਇੰਸ ਕੰਪਨੀ, ਜੇਮਸਟਾਊਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ 1857 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਉਂਟੀ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਬੀਮਿਤ ਸੰਪਤੀ ਸਥਿਤ ਸੀ। 1857 ਦੇ ਕਨੂੰਨ ਨੂੰ 1921 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ 1921 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 344 ਨੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੀਮਾਕਰਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਿੱਥੇ ਬੀਮਾਯੁਕਤ ਸੰਪਤੀ ਸਥਿਤ ਸੀ। 1921 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਉੱਠਿਆ ਕਿ ਕੀ 1857 ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 344 ਦੁਆਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਮੈਕਸੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:

---

65 320 ਪਾ 33 (ਪਾ 1935) (25 ਨਵੰਬਰ 1935, ਪੈਨਸਿਲਵੇਨੀਆ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ)

"ਸਿਰਫ਼ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਿੱਥੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਇੱਥੇ, ਇੱਕ ਐਕਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦਾ ਬਦਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਦਲ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਐਕਟ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਪਾਸ ਨਾ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ। ਐਕਟਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸਟੀਕ ਸਵਾਲ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੂਜੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਈਪਰੀ ਹੈ। ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਨੂੰਨ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦਾ ਬਦਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ [ਹਵਾਲੇ ਛੱਡੇ ਗਏ]। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ 1921 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 344 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਬੀਮੇ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ 1857 ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਬੀਮਾ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਸਨ। ਇਹ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਸਿੱਟਾ ਹੈ ਕਿ 1857 ਦੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਐਕਟ 1921 ਦੀ ਧਾਰਾ 143 ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਐਕਟ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸ ਲਈ ਉਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਉਪਰੋਕਤ ਅੰਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵਾਂ ਪਰੀਖਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਾ ਰੱਖਦੇ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਸੈਕੰਡਰੀ ਦੋਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਮਰੀਕੀ ਦਾ ਤਜਰਬਾ

ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਭਾਰਤੀ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

60. ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ ਅਤੇ ਡੀਕੇ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ. ਐਨਜੇਏਸੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।" ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ 99ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ (ਸੋਧ) ਐਕਟ, 2014.07 ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਕੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜੱਜ-ਏ-ਪੁਆਇੰਟ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ 99ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਘ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ 99ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕਾਲਜੀਅਮ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 124 (2) ਨੂੰ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। 99ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ। ਐਨਜੇਏਸੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਆਂਇਕ ਨਿਯੁਕਤੀਆਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 99ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਸਟਿਸ ਜੇ.ਐਸ. ਖੇਹਰ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਜੋਂ) ਦੀ ਰਾਏ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"412.10 ਜਿਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ [ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ] ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਮੁੱਦਾ ਇੱਕ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਜਾਂ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਵੈਇੱਛਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੀ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੇਕਰ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇੱਥੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਜਾਂ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਹੋਵੇ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੈ

---

66 [2015] 13 ਐਸਸੀਆਰ 1: (2016) 5 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2015 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 285 ("ਐਨਜੇਏਸੀ ਫੈਸਲਾ")।

67 "99ਵੀਂ ਸੋਧ

68 ਐਨਜੇਏਸੀ ਫੈਸਲਾ [413] (ਖੇਹਰ ਜੇ): [963] (ਲੋਕੁਰ ਜੇ): [989] (ਜੋਸਫ਼ ਜੇ); [1110] (ਗੋਇਲ ਜੇ.

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕੁਝ ਮੌਜੂਦਾ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਵੇਂ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ। ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜੋ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਸੋਧ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਪੜਾਅ ਜਾਂ ਕਦਮ ਕੀ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਪੜਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜਦੋਂ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਜਸਟਿਸ ਖੇਹਰ ਨੇ ਉਸ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰੱਦ ਨੂੰ ਵੀ ਉਲਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜ ਨੇ ਬਦਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਦੋ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਬਦਲ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਅਧੂਰੀ ਹੈ। ਐਨਜੇਏਸੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ. ਜਸਟਿਸ ਖੇਹਰ ਨੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਨਿਯੁਕਤੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਤੀਜਿਆਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ। ਉਸਨੇ ਲਿਖਿਆ:

"413.... ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਵਿਅਰਥ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸੋਧੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਬਚੀਆਂ ਰਹਿਣਗੀਆਂ, ਤਾਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗੀ ਜਾਂ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਚ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ, ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ.. "

ਉਪਰੋਕਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਇੱਕ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ ਅਤੇ ਡੀ ਕੇ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਦੁਆਰਾ ਦੁਹਰਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ; ਅਰਥਾਤ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐਨਜੇਏਸੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਕਟ" ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣ ਸਕਦਾ ਹੈ।

61. ਐਨਜੇਏਸੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਐਮ ਬੀ ਲੋਕੁਰ ਦੀ ਰਾਏ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਲੋਕੁਰ ਨੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਵਿੱਚ ਅਣ-ਸੋਧੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ। ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਲਿਖਿਆ:
"961.... ਜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ 'ਤੇ, ਨਤੀਜਾ ਘਾਤਕ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ 99ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ 124(2) ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 2(2) 124 (2) ਦੇ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਘਟਾ ਕੇ ਮਿਟਾਏ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ (99ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ) ਅਤੇ ਘਟਾਏ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਓ (ਜੋ 99ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ) ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ:

"(2) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹਰ ਜੱਜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੇ ਹੱਥ ਅਤੇ ਮੋਹਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵਾਰੰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਉਹ ਪਚਾਸ ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਹੋਣ ਤੱਕ ਅਹੁਦਾ ਸੰਭਾਲੇਗਾ:"

962. ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ (ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਲਈ ਜੱਜ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ) ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਜੱਜ ਨਿਯੁਕਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇਵੇਗਾ। ਉਸਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਜ਼ਾਲਮ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ [...]

963. ਇਹ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸਹੀ ਹਨ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਲਈ ਇਹ ਬਿਹਤਰ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ 99ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਐਕਟ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਜੋ ਜੱਜ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੂਰਨ ਸ਼ਕਤੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਕੋਲ ਰਹਿ ਸਕੇ। ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਮੁਸਕਰਾਇਆ ਪਰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਣ ਲਈ ਉਸ ਕੋਲ ਕੋਈ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 99ਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਇਸ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਤੇ ਮੁੜ ਜੀਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ 99ਵਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਐਕਟ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੋ-ਪੜਾਵੀ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਨਤੀਜਾ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਰੋਕਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਦਾ ਗੰਭੀਰ ਸਥਿਰਤਾ ਹੈ। ਐਨਜੇਏਸੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ 99ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਪਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਲੋਕੁਰ ਦੀ ਰਾਏ ਦੱਸਦੀ ਹੈ, ਬਦਲ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸੋਧ ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿੱਥੇ ਨਿਆਂਇਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ ਹੋਰ ਸਮਝੌਤਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੋਗ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਆਦਰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੋਵੇਗੀ।

62. ਅਸੀਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਐਨਜੇਏਸੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਵੀ ਸੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬੀ.ਐਨ. ਤਿਵਾੜੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਟੀ ਦੇਵਦਾਸਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਦਾਇਰ ਆਰਟੀਕਲ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨ ਸੀ। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਯੂਨੀਅਨ ਪਬਲਿਕ ਸਰਵਿਸ ਕਮਿਸ਼ਨ (ਯੂ.ਪੀ.ਐਸ.ਸੀ.) ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ 12.5 ਫੀਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਨਜਾਤੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਲਈ 5 ਫੀਸਦੀ ਸੀਟਾਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਹਨ। 1952 ਵਿੱਚ, UPਐਸਸੀ ਨੇ ਇੱਕ ਕੈਰੀ-ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰ ਸਾਲ ਅਣ-ਭਰੀਆਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਨੂੰ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਦੀਆਂ ਰਾਖਵੀਆਂ ਸੀਟਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਟੀ ਦੇਵਦਾਸਨ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਿੱਥੇ "1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਹੋਏ" ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

---

69 [1965] 2 ਐਸਸੀਆਰ 421

70 [1964] 4 ਐਸਸੀਆਰ 680: 1963 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 183

ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਜੋਂ. ਬੀਐਨ ਤਿਵਾੜੀ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ 1955 ਦਾ ਬਦਲ ਸੀ ਜੋ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ 1952 ਦੇ ਕੈਰੀ-ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ। ਜਸਟਿਸ ਕੇਐਨ ਵਾਂਚੂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਨੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਕੇ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਕੀਤਾ:

"6. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਦਾਸਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅੰਤਮ ਹੁਕਮ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੀ:
"ਨਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ 1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।"

ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1952 ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ 1955 ਵਿੱਚ ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਅਯੋਗ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। 1952 ਦੇ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ 1955 ਦੇ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਬਦਲੀ 'ਤੇ 1952 ਦਾ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਜਗ੍ਹਾ 1955 ਦੇ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੇ ਲੈ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 1955 ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਹੀ ਇਸ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 1955 ਵਿਚ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ 1952 ਦਾ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਤਮ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਖੁਦ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ 1955 ਵਿਚ ਸੋਧਿਆ ਨਿਯਮ ਲਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਡਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵਦਾਸਨ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕੋਈ ਵੀ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ 1955 ਦੇ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਕਿ 1952 ਦਾ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸਦੀ ਥਾਂ 1955 ਦੇ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।"
ਬੀਐਨ ਤਿਵਾੜੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪਾਇਆ ਕਿ 1955 ਵਿੱਚ ਨਿਯਮ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1952 ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੀ ਹੋਂਦ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ 1955 ਦੇ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ, 1952 ਦਾ ਨਿਯਮ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰ 'ਤੇ, ਬੀਐਨ ਤਿਵਾੜੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ "ਕਲਮ ਅਤੇ ਸਿਆਹੀ" ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਏਟੀਬੀ ਮਹਿਤਾਬ ਮਜੀਦ ਦੇ ਸਮਾਨ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

---

71 ਦੇਵਦਾਸਨ [22] (ਮੁਧੋਲਕਰ ਜੇ)

ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ, ਸੈਂਟਰਲ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ, ਅਤੇ ਡੀ ਕੇ ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਦੀਆਂ ਕਮੀਆਂ ਅਤੇ ਅਸੰਗਤਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕੇਸ ਉਹਨਾਂ ਵਿਹਾਰਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਟੀ ਦੇਵਦਾਸਨ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਬੀ.ਐਨ. ਤਿਵਾੜੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੈਰੀ ਫਾਰਵਰਡ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਪਾਇਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ (ਉਸ ਸਮੇਂ) ਸਾਬਕਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ ਅਤੇ ਟੀ ਦੇਵਦਾਸਨ ਵਿੱਚ ਹੋਲਡਿੰਗ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤੰਗ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬੀ.ਐਨ. ਤਿਵਾੜੀ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਣ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਬੀਐਨ ਤਿਵਾੜੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਅਣਸੋਧਿਆ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਨਾਲ ਇੱਕ (ਉਸ ਸਮੇਂ) ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

63. ਸ਼ੌਕਤ ਖਾਨ ਬਨਾਮ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਧਾਨਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਇਹ ਕੇਸ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਇਨਮਸ ਐਬੋਲੀਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1955 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ (ਤੇਲੰਗਾਨਾ ਏਰੀਆ) ਐਬੋਲੀਸ਼ਨ ਆਫ ਇਨਮਸ ਐਕਟ, 1967 ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਕੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ 1955 ਦੇ ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਬਾਰੇ ਕਾਰਵਾਈ ਦੌਰਾਨ, ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਪੂਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜਿਵੇਂ 1967 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ 1955 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ 1967 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਖੁਦ ਹੀ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੀ ਹੁਣ 1955 ਲਾਗੂ ਹੈ? ਜਸਟਿਸ ਪੀ ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈਡੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ:

"10. ਮੁੱਖ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 1967 ਦੇ ਐਕਟ 9 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਅਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਐਕਟਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਦਰਸਾਏਗੀ ਕਿ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਇਨਾਮੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ 20 ਜੁਲਾਈ, 1955 ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੋਈ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਤੈਅ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਅਪ੍ਰਗਟਡ ਐਕਟ, ਅਰਥਾਤ, 1967 ਦਾ ਐਕਟ 9, ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।"

---

72 [1975] 1 ਐਸਸੀਆਰ 429: (1974)2 ਐਸਸੀਸੀ 376: 1974 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 118

ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿੱਥੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ:
"ਪਿੱਥ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘਿਣਾਉਣੇ ਐਕਟ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਨਾਮਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।"

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਇਸ ਖੋਜ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਜਸਟਿਸ ਜਗਨਮੋਹਨ ਰੈਡੀ ਨੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ:
"10. ... 1967 ਦੇ ਐਕਟ 9 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਤਰਕ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 1955 ਦਾ ਅਬੋਲਿਸ਼ਨ ਐਕਟ 8 ਅਤੇ 1956 ਦਾ ਸੋਧ ਐਕਟ 10 ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜੋ ਐਕਟ 9 ਨੂੰ 1967 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 1967 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਹਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਨਹੀਂ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਇਹ 1967 ਦੇ ਐਕਟ 9 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ ਵਜੋਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਐਕਟ 1967 ਦੇ v7 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕੇ। ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੋ ਐਕਟ ਵੀ ਹੁਣ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਉਹ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋਏ।"

ਸ਼ੌਕਤ ਖਾਨ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ 1967 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ 1955 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਨਾਮਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ 1967 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਤਰਕ 1955 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ 1967 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ 1955 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਵੀ ਲਾਗੂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਸੋਧ ਜਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਲਾਜ਼ੀਕਲ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ।

64. ਇਸ ਤਰਕ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰਾਂ (ਬੰਬੇ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਮਲਾ ਕਸਟਮ ਐਕਟ, 1962 ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਤਹਿਤ 1977 ਦੀ ਇੱਕ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਊਜ਼ਪ੍ਰਿੰਟ 'ਤੇ ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਥੋਕ ਛੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 1981 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਖਬਾਰਾਂ, ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਤੇ ਪੱਤਰ-ਪੱਤਰਾਂ ਦੀ ਛਪਾਈ ਲਈ, ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਸਿਰਫ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, 1981 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਅਤੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨਾਂ ਤੋਂ ਆਯਾਤ ਕੀਤੇ ਨਿਊਜ਼ਪ੍ਰਿੰਟ 'ਤੇ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਐਡ ਵੈਲੋਰਮ ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਲਗਾਈ ਸੀ। 1981 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 19 ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਈਐਸ ਵੈਂਕਟਾਰਮੀਆ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਵਜੋਂ, ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਬੋਲ ਰਹੇ ਸਨ:

"107. ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਜਦੋਂ ਇਸਦੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ 'ਸਬਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ', ਜਾਂ 'ਅਧਿਆਪਨ' ਵਰਗੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।
[...]
109. ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ 15 ਜੁਲਾਈ, 1977 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਰੱਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਤਾਂ ਨਤੀਜਾ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 1 ਮਾਰਚ, 1981 ਤੋਂ ਫਰਵਰੀ 28, 1982 ਤੱਕ 40% ਵਿਗਿਆਪਨ ਮੁੱਲ ਦੀ ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਅਦਾ ਕਰਨੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀ 4% ਓਐਮਟੀ ਜਾਂ 4% ਓਐਮਟੀ ਵੱਧ 1 ਮਾਰਚ, 1982 ਤੋਂ ਬਾਅਦ [...] ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਆਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।"

ਇੰਡੀਅਨ ਐਕਸਪ੍ਰੈਸ ਅਖਬਾਰਾਂ (ਬੰਬੇ) ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਪੱਖਪਾਤ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। 1981 ਦੇ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੇ

---

73 [1985] 2 ਐਸਸੀਆਰ 287: (1985) 1 ਐਸਸੀਸੀ 641: 1984 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 231

74 ਇਬਿਦ [102] (ਵੇਂਕਟਾਰਮੀਆ ਜੇ)।

ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਿਊਜ਼ਪ੍ਰਿੰਟ 'ਤੇ ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਆਮ ਛੋਟ ਦੇਣ ਵਾਲੀ 1977 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਸ਼ੁੱਧ ਨਤੀਜਾ ਨਿਊਜ਼ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕਾਂ 'ਤੇ ਉੱਚ ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਲ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਖੁਦ ਕਸਟਮ ਡਿਊਟੀ ਤੋਂ ਛੋਟ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਅਵਿਭਾਜਨਯੋਗ ਸੀ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਬਦਲੀ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦਿੱਤੇ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ, ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੇ ਤਰਕ, ਅਤੇ ਅਣ-ਸੋਧੇ ਪਾਠ ਦੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

iv. ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ

65. ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਬਦਲ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਕਈ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਕਦਮ 'ਤੇ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂਚ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਈ ਬਦਲ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਉਸ ਨਵੇਂ ਪਾਠ ਲਈ ਜਗ੍ਹਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਵਿਕਲਪਿਕ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਹਟਾਏਗੀ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਅਤੇ ਅਵਿਭਾਜਿਤ ਹੈ, ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਨਿਆਂਇਕ ਪਹੁੰਚ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਉਲਟ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਿਖਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਹਨ, ਮੂਲ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸੋਧਿਆ ਪਾਠ। ਜੇਕਰ ਸੋਧਿਆ ਟੈਕਸਟ ਅਵੈਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਮੂਲ ਪਾਠ ਹੈ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਤੀਜਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਖਲਾਅ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾ ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸਨੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਤੀਜਾ ਨਤੀਜਾ ਮੂਲ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨੁਕਸ ਨਾ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇਗਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ, ਸੈਂਟਰਲ ਪ੍ਰੋਵਿੰਸਜ਼ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ, ਅਤੇ ਡੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਵੇਦੀ ਐਂਡ ਸੰਨਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੋਟ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਨਾ ਸਿਰਫ ਨਵੇਂ ਸੰਮਿਲਿਤ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਬਲਕਿ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੁਰਾਣੇ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਅਮਲੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੋਵੇਗਾ

ਕਿ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਨਿਆਂਇਕ ਫੈਸਲਾ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵੈਧ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿਸਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਬਦਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ।

66. ਇਸ ਦਲੀਲ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਿ ਅਸਲ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਤਰਕ ਇਸ ਅਨੁਮਾਨ ਦੁਆਰਾ ਨਕਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਪਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕਦੇ ਵੀ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਉਸ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼ਾਮਰਾਓ ਪਾਰੁਲੇਕਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਦਲੀ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਬਣਾਏ ਗਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਕੁਚਿਤ ਉਪ-ਸਮੂਹ ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਵਿਧਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਕਲਪਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਜਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੇ ਮੈਂਗਨੀਜ਼ ਓਰ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਬੇਗ ਦੁਆਰਾ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਪੁੱਛਣ ਕਿ ਕੀ "ਬਿਨਾਂ ਬਦਲੀ ਦੇ, ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ" ਹੈ? ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਫਰੇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ 'ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਸਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਜੇ ਇਹ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਅਦਾਲਤ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ?", ਸਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢੁਕਵਾਂ ਫਰੇਮਿੰਗ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ, "ਕੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਪਾਠ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ?" ਇਸ ਲਈ ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪਾਠ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਹੈ। ਨੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਟੈਕਸਟ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਨਵੀਂ ਜਾਂ ਬਦਲਵੀਂ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਅਦਾਲਤ ਨਵੇਂ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਜਾਂ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੂਲ ਪਾਠ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਨਵਾਂ ਪਾਠ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਸੋਧਿਆ ਪਾਠ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

67. ਇਹ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਿ ਕੀ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਬਦਲ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਜੋ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ

ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਦੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਆਉ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰੀਏ ਜਿੱਥੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ, ਕਾਰਜਕਾਲ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਜਕਰਤਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੱਜਾਂ ਜਾਂ ਚੋਣ ਕਮਿਸ਼ਨਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਤਨਖ਼ਾਹ ਬਾਰੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਇੱਕ ਸੋਧ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗੀ। ਜੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਅਜਿਹੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੁਰੱਖਿਆ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰਕਪੂਰਨ ਰਾਹਤ ਉਹਨਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹੋਣਗੀਆਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਬਦਲਵਾਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਅਤੇ ਅਵਿਭਾਜਿਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਐਕਟ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਉਲਟਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

68. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵਿਧਾਨਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀਤਾ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੂਲ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਦੀ ਵੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੂਲ ਪਾਠ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਦੇ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋਣ ਦੇ ਕੋਈ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਕੇਸ ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਜਾਂ ਮੂਲ ਨਿਯਮ ਖੁਦ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹੈ ਜਾਂ ਸੋਧ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਹਤਾਂ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਲਚਕਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਈ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਟੈਸਟਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

69. ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੁਆਰਾ "ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਨੂੰ "ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬਦਲ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਬਦਲਵੇਂ ਟੈਕਸਟ ਦੇ ਨਾਲ ਕੁਝ ਟੈਕਸਟ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾਂ ਸੋਧਿਆ ਟੈਕਸਟ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਸੰਯੁਕਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਜਿਹਾ ਨਤੀਜਾ ਨਿਕਲੇਗਾ ਜੋ ਵਿਧਾਨਿਕ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ, ਅਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਹਿਦਾਇਤੁੱਲਾ ਨੇ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਹੈ, "ਅਸਲ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ ਜਿਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਬੇਤੁਕੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੂਲ, ਵੈਧ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਣਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਲਾਗੂ ਰਹੇਗੀ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਰਗੇ ਕੇਸ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਚੱਲੇ।

70. ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦਾ ਇਕੋ-ਇਕ ਮੰਨਣਯੋਗ ਅਪਵਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ, ਜਦੋਂ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਸਾਰੇ ਜਾਂ ਭਾਗ IV ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹੇਠਾਂ" ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਨੁਮਾਨ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਜਾਂ ਬਾਹਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਕੋਈ ਹਵਾਲਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸੋਧ ਦਾ ਪਾਠ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਸੁਤੰਤਰ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਸੀ। ਅਣਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਛੋਟ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜੇ ਇਹ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੁਆਰਾ, ਇਸ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਮਿਊਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਛੋਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੇਕਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਿਆਪਕ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਨਾਲੋ-ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ। ਜੇ ਸੰਸਦ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਹੋਣਾ ਸੀ

ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਘੇਰਾ ਘਟਾਇਆ ਸਗੋਂ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖ਼ਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ "ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਦੇ ਬਿਨਾਂ, ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ 44-ਦੂਜੇ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਮੁਨਾਸਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਨੇ ਧਾਰਾ 31 ਤੋਂ "ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਜਾਂ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦਾ ਵਿਧਾਨਕ ਇਰਾਦਾ ਜਦੋਂ 44-ਦੂਜੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ (ਯਾਨੀ, ਬਦਲਣਾ) ਲਈ ਸੰਯੁਕਤ ਸੀ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਲਈ ਰੱਦ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਕਦਮਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ। ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੁਆਰਾ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਧਾਰਾ 4 ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦਾ ਅਣਸੋਧਿਆ ਪਾਠ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

71. ਅੰਤਮ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਅਣ-ਸੋਧੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰੇਗਾ ਜਾਂ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜੇ ਨਿਕਲਣਗੇ। ਨਾ ਸੋਧੇ ਹੋਏ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਤੇਰ੍ਹਾਂ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਅਵੈਧ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੱਧ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਤੇਰ੍ਹਾਂ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਅਣਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਿਸੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਦਰਅਸਲ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਅਤੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚਾਂ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅੱਧ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਚਾਰ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਵਿਹਾਰਕ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹਨਾਂ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਗੈਰ-ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਧਾਰਾ 31-ਸੀਲਾਗੂ ਹੈ।

72. ਇੱਕ ਅੰਤਿਮ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਬਦਲ ਨੂੰ ਅਵੈਧ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਜਾਂ ਸੌਂਪੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਕਤਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਪੈਰਾਂ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ 'ਤੇ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਦਰਅਸਲ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਬਾਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਟਕਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਇੱਕ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਸੰਸ਼ੋਧਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਜੋੜਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਲਈ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੇ ਢਾਂਚਾਗਤ ਪਾਠ ਤੋਂ ਉਭਰਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਸਦ ਕੋਲ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜਮਹੂਰੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇਣ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਸੋਧ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਭਟਕਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਤੀਜੇ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਵਾਪਸੀ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਭਾਗ IV ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਤੁਲਨ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤੇਰ੍ਹਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਅਣਜਾਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਟਕਣ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਵਿੱਚ, 44-ਸੈਕਿੰਡ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਤਰਕਪੂਰਨ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। 44-ਦੂਸਰੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਦੇ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਐਕਟ ਨੂੰ ਅਯੋਗ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਇ, ਇਸਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਤੀਜਾ ਨਤੀਜਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ, ਅਸਪਸ਼ਟ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਣਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਡੀ. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ)

73. ਸਾਡੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਹੈ:

"ਕੀ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ।"

74. ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਾਂਗੇ। ਅੱਗੇ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਾਂਗੇ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਵਾਲਾ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

i. ਬੇਨਤੀਆਂ

ਏ. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ

75. ਮਿਸਟਰ ਜ਼ੈਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਅਤੇ ਮਿਸਟਰ ਸਮੀਰ ਪਾਰੇਖ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਨੇ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ:

ਏ. ਅਨੁਛੇਦ 31ਸੀ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਵਿੱਚ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਛੋਟ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਇਹ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਿਰਫ਼ 'ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ' ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹਾ ਸਰੋਤ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ' ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸਮੱਗਰੀ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ' ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ;

ਸੀ. ਵਸਤੂ ਜੋ "ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੰਡੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ "ਮਾਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਹੈ। ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਵੰਡ, ਇਸਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਤੱਤ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ;

ਡੀ. 'ਪਦਾਰਥ', 'ਸਰੋਤ', ਅਤੇ 'ਸਰੋਤ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਤੋਂ, ਇਹ ਉਭਰਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ (ਜੋ

ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਕੌਮ ਦੇ) ਜਾਂ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ;

ਈ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲਾ ਸਰੋਤ "ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ" ਦੇ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਸਰੋਤ ਭਾਵੇਂ ਛੋਟੇ ਹੋਣ, ਸਮਾਜ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਿੱਸਾ ਹਨ;
ਐਫ. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਤੋਂ ਸਬੂਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਬਦਲਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਲਚਕਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 'ਮਾਰਕਸਵਾਦੀ ਰੀਡਿੰਗ' ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ;
ਜੀ. ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕਥਿਤ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 300ਏ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ "ਭਾਈਚਾਰੇ" ਤੱਤ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ਐਚ. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਹਨ। ਫੈਸਲਾ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ" ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਸੀ।
76. ਮਿਸਟਰ ਐਚ ਦੇਵਰਾਜਨ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਪਾਰੇਖ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ:
ਏ. ਜੇਕਰ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਹੀ) ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਈਡਰ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ;
ਬੀ. 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਲਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜਾਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ 'ਸਮਰਥ' ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ'। ਹਾਲਾਂਕਿ ਟਾਪੂ ਸ਼ਹਿਰ ਮੁੰਬਈ ਵਿੱਚ ਖੰਡਰ ਇਮਾਰਤਾਂ 'ਸਰੋਤਾਂ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ 'ਕੌਮਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦੀਆਂ; ਅਤੇ

ਸੀ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸਦੀ ਪਾਲਣਾ 'ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ' ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨੂੰ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

77. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉੱਤਰਾ ਬੱਬਰ, ਇੱਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ:

ਏ. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਕਿ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਚੰਗਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਸੀ;
ਬੀ. ਹੋਰ ਤਾਂ ਹੋਰ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਪਣੀ 'ਸ਼ਹਿਮਤੀ' ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਬਰਾਬਰ ਤਾਕਤ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਬਾਰੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 44-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸੀ;
ਸੀ. ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ, ਨੌ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਲਾਇਰ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ;
ਡੀ. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ 'ਵਿਅਕਤੀਗਤ' ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ;
ਈ. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਸੰਬੰਧੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਦੀ "ਵੰਡ" ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

---

75 ਆਈ.ਏ. 2004 ਦਾ 28541 ਨੰ.

ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਿਰਫ ਵੰਡ ਦੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ;

ਐਫ. ਸ੍ਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹੋਰ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਘੇ ਡੋਮੇਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਰਗੀਆਂ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਂ ਮਿਲਣਗੀਆਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਧਿਗ੍ਰਹਿਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਅਤੇ

ਜੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਡਰਾਫਟ ਟੈਕਸਟ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ... ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇਗਾ" ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਸੁਚੇਤ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ...ਇੰਨੇ ਵੰਡੇ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ, ਨਾ ਕਿ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ... ਨਿਹਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ" ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਨਿਵਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

78. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਆਂ ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਵਿੱਚ ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲਹੋ, ਆਰਟੀਕਲ 31-ਬੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੌਵੇਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਲਈ ਯੋਗ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 21, 14 ਅਤੇ 19 ਦਾ ਸਾਰ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਐਨਵਾਈਲ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੀ ਲੋੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਣਵਾਈ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ 13 ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨਿਪਟਾਇਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਿਯਮਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਹਾਡਾ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਆਈਆਰ ਕੋਹਲੋ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਹਿਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਤੰਤਰ ਹਨ।

ਬੀ. ਜਵਾਬਦਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਖਲ ਦੇਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ

79. ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਆਰ ਵੈਂਕਟਾਰਮਣੀ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ:

ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੰਕੁਚਿਤ ਰੀਡਿੰਗ ਮੁਫ਼ਤ ਖੇਡ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰੇਗੀ ਜੋ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਹੈ;

ਬੀ. ਆਰਟੀਕਲ 39 ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਸੀਮਾ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ); ਅਤੇ

ਸੀ. ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ 'ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕੰਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਊਸਿੰਗ, ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼, "ਜ਼ਮੀਨ, ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟ, ਬਿਮਾਰ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ, ਦਵਾਈਆਂ, ਬਿਜਲੀ, ਪੂੰਜੀ, ਬਾਂਸ ਦੀ ਕਟਾਈ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ, ਰਿਫ੍ਰੈਕਟਰੀ ਪਲਾਂਟ, ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਉਤਪਾਦਾਂ, ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਡੀਲਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਗਰਾਂਟ, ਮਾਈਨਿੰਗ ਲੀਜ਼, ਆਬਕਾਰੀ ਦੀ ਵਾਪਸੀ, ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ ਦੀ ਰਿਫੰਡ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਰੀਫੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।"

---

76 ਬੀ ਬੈਨਰਜੀ ਬਨਾਮ ਅਨੀਤਾ ਪੈਨ (1975) 1 ਐਸਸੀਸੀ 168: 1974 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 246

77 ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ.ਵੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਐਨ.ਸੀ. (1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471: ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਲਾਬੂ ਕਰੂਰ ਬਾਈ ਅਤੇ ਹੋਰ, (1984) 1 ਐਸਸੀਸੀ 515

78 ਮਹਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਫਿਮ ਸਿੰਘ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਓਰਾ, (1981) 1 ਐਸਸੀਸੀ 166 ਜਜੂਭਾਈ ਨਾਨਭਾਈ ਕਚਰੀ ਰਾਜ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ (1995) ਪੂਰਕ 1 ਐਸਸੀਸੀ 596

79 ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ

80 ਨੈਸ਼ਨਲ ਟੈਕਸਟਾਈਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੀਤਾਰਾਮ ਮਿਲਜ਼ ਲਿਡ, ਏਆਈਆਰ 1988 ਐਸਸੀ 1234; 1986 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 61

81 ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆਐਕਸ. ਸਾਈਮਾਮਾਈਡ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ, (1987) 2 ਐਸਸੀਸੀ 720; 1987 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 100

82 ਤਿਨਸੁਕੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓਆਰਐਸ, (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709: 1989 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 128

83 ਐਨ. ਪਾਰਥਾਸਾਰਥੀ ਬਨਾਮ ਪੂੰਜੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ (1991) 3 ਐਸਸੀਸੀ 153: 1991 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 104

84 ਓਰੀਐਂਟ ਪੇਪਰ ਐਂਡ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਉੜੀਸਾ ਰਾਜ (1991) ਸਪਲਾਈ 1 ਐਸਸੀਸੀ 81

85 ਅਸਾਮ ਸਿਲੀਮੈਨਾਈਟ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਐਨਆਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਓਸੀਏ, (1992) ਸਪਲ 1 ਐਸਸੀਸੀ 692: 1900 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 89

86 ਮਹਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ ਮੰਤਰਾਲਾ, (1995) 1 ਐਸਸੀਸੀ 85

87 ਟਾਟਾ ਆਇਰਨ ਐਂਡ ਸਟੀਲ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਯੂਓਆਈ (1996) 9 ਐਸਸੀਸੀ 709: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 770: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 770

88 ਵਿਕਟੋਰੀਅਨ ਗ੍ਰੇਨਾਈਟਸ ਪ੍ਰਾ. ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਪੀ. ਰਾਮਾ ਰਾਓ ਅਤੇ ਓਰਾ (1996) 10 ਐਸਸੀਸੀ 685: 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1018

89 ਮਲੇਰੀਅਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. v. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ ਐਂਡ ਓਰਾ, (1997) 5 ਐਸਸੀਸੀ 536

90 ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੈਚੁਰਲ ਰਿਸੋਰਸ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਿਲਾਇੰਸ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ, (2010) 7 ਐਸਸੀਸੀ 1: 2010 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 290

91 ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ (2012) ਵਿੱਚ 10 ਐਸਸੀਸੀ 1,

80. ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ, ਨੇ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ:

ਏ. ਵਿਆਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਸਥਿਤੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੇ ਤਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿਚ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਰਾਏ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਓਆਰਐਸ ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਅਤੇ ਓਆਰਐਸ, ਅਤੇ ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵੀ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਨਿਰਣਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ;

ਸੀ. "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ 'ਸਮਾਜ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਡੀ. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ" ਵਾਕੰਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਅਰਥਾਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ 'ਮਾਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ' ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ "ਸੁਰੱਖਿਅਤ" ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ;

ਈ. 'ਮਾਲਕੀਅਤ' ਅਤੇ 'ਨਿਯੰਤਰਣ' ਸ਼ਬਦ ਅਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਮਲਕੀਅਤ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਿਰਫ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਜੇ ਕੋਈ ਖਣਿਜ ਨਿੱਜੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਮਾਲਕੀ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਕੋਲ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਖਣਿਜ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈ ਲਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, 'ਅਤੇ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਅਤੇ/ਜਾਂ' ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

---

92 [1984] 1 ਐਸਸੀਆਰ 725: (1984) 1 ਐਸਸੀਸੀ 515: 1984 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 17

ਐੱਫ. ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਛਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਥੋਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ;

ਜੀ. ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਰਥਿਕ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਮੇਂ 'ਤੇ 'ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ;

ਐੱਚ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਬਹਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਸੰਭਾਵਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਘੜਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ 'ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ' ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਥਾਂ ਛੱਡਣਾ ਸੀ;

ਆਈ.ਪੁਰਾਣੇ ਆਰਟੀਕਲ 31 ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 19(1)(ਐੱਫ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾਉਣਾ, ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਜੇ. ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸਮਾਨ ਉਪਬੰਧ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਕੋਈ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਦੇ ਗਠਨ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ, ਇੱਕ ਪਛਾਣਯੋਗ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਛਾਣਯੋਗ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ" ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਜਨਤਾ ਜਾਂ "ਆਮ ਭਲੇ" ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ; ਅਤੇ

ਕੇ. 'ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਮਾਰਤਾਂ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ 'ਅੰਤਰ-ਪੀੜ੍ਹੀ ਬਰਾਬਰੀ' ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਫਲ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਣ।

81. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਵੰਡ ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਵਾਟਰ-ਟਾਈਟ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਦਿਵੇਦੀ ਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਕਸਰਤ ਪ੍ਰਸੰਗ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ

ਆਰਥਿਕ ਤਰਜੀਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਯੋਗ. ਇਸ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ:

ਏ. ਵਾਕੰਸ਼ 'ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨ' ਵਿੱਚ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਉਹ ਸਰੋਤ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਆਮਦਨੀ ਜਾਂ ਦੌਲਤ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਮੁਹਾਵਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ;

ਬੀ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਤਰਜੀਹਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰੱਖਣਾ ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੀ. ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ "ਰਾਜ/ਸਰਕਾਰ" ਦੀ ਬਜਾਏ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਜਾਂ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਵਰਗ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਡੀ. ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਦਾ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ, ਵੱਡੇ ਤਾਲਾਬ, ਨਾਜ਼ੁਕ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਗਿੱਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣਗੀਆਂ।

ਈ. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਵੰਡਿਆ" ਸ਼ਬਦ ਵਾਕੰਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, "ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ" ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਰਾਦਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵੰਡ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਢੰਗ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਅਪਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਲਾਭ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਵਜੋਂ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੋਣ; ਅਤੇ

ਐੱਫ. ਧਾਰਾ 38, 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ), ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਉਹ ਰਾਜ ਨੂੰ ਮਾਲਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

82. ਸ੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਇੱਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਨੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ। ਉਸਨੇ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ:

ਏ. ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਅ) ਅਤੇ (ਏ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ। ਆਰਸੀ ਕੂਪਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 31 ਸੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਵਜੋਂ ਸ਼ੇਅਰਧਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ;

ਬੀ. ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਇੱਕ ਸਕੀਮ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 31ਏ ਅਤੇ 31ਬੀ ਦੇ ਨਾਲ ਜੋ ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਹ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਅਤੇ 31-ਬੀ ਦੋਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਨਿਰਵਿਰੋਧ ਹੈ।;

ਸੀ. ਜੇਕਰ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ;

ਡੀ. ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਸੀ) "ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ" ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਾਕਾਂਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਜਨਤਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਲਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਪਣਾਈ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਅਤੇ

ਈ. ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ 'ਆਮ ਚੰਗੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕੋਵਿਡ-19 ਮਹਾਂਮਾਰੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਸਿਹਤ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਦਿਖਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਅਕਸਰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ii. ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ: ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ

83. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਪੂਰਵ-ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ ਕਈ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਣਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਾਂਗੇ।

ਏ. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ

84. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਭਾਗ ਏ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਇੱਕ ਖਦਸ਼ਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਰੀ ਬਣਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿਚ ਫੈਸਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਚ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ 'ਅਸਹਿਮਤ' ਸੀ, ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਹੀ ਗਲਤੀ ਦੁਹਰਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸ ਕੱਢਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

85. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਸਲਾ ਕਰਨਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ (ਐਕਵੀਜ਼ਨ) ਆਰਡੀਨੈਂਸ, 1976 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਰਨਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ (ਐਕਵੀਜ਼ਨ) ਐਕਟ, 1976 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ। ਇੱਕ ਰਾਏ ਜਸਟਿਸ ਐਨਐਲ ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਐਮਐਚ ਬੇਗ, ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਪੀਐਸ ਕੈਲਾਸਮ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਜਸਟਿਸ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਪੀਐਨ ਭਗਵਤੀ ਨੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਪਰ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਲਿਖੀ।

86. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਨਾਟਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਉੱਠਿਆ ਜਿਸ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ:

"4. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨੁਕਤਿਆਂ 'ਤੇ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪੰਨਾ 1530 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 98 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਲਾਲ ਨਰਾਇਣ ਸਿਨਹਾ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

"(1) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(2) ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਾਹਨਾਂ, ਪਰਮਿਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੇ ਬਦਲੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਜਾਂ ਰਕਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਂ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਮਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੈ।"

ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ, ਇਹ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31(2) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਧੋਖਾਧੜੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਬੇਕਾਰ ਹੈ।

(3) ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਪਰਮਿਟਾਂ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਰ ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਮੰਡਲ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਅਤਿਅੰਤ ਵਿਨਾਸ਼ਕਾਰੀ ਹੈ।

(4) ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 (2) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਠੋਸ ਗਠਜੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

87. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 31(2) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਕਈ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਐਬਸਟਰੈਕਟ ਦੇ ਬਿੰਦੂ (4) ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਸੀ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਠੋਸ ਗਠਜੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

88. ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਉਪਰੋਕਤ ਖੋਜਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ

ਆਰਟੀਕਲ 31(2) ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1978 ਦੀ ਧਾਰਾ 6 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਡਬਲਯੂ.ਏ.ਐਫ. 20.06.1979 ਇਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

"(2) ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਪਾਰਕ ਜਾਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ ਕੋਈ ਵੀ ਚੱਲ ਜਾਂ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ, ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਕਬਜਾ ਲੈਣ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜੇ ਵਿੱਚ ਲਈ ਗਈ ਸੰਪੱਤੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਜਾਂ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ। ਜੋ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਤੇ

ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਧਾਰਾ 31 (2) ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਪਬੰਧ 'ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼' ਲਈ ਸਨ ਅਤੇ ਉਪਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਲੋੜੀਂਦਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਾਰੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਲੀਲਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਪਰ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 31(2) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਨੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਨਾਲ ਕੋਈ ਗਠਜੋੜ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਜਸਟਿਸ ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਦੇ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ:

"15. ਇਹਨਾਂ ਅਪੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲੇ ਨੁਕਤੇ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨਜ਼ਰੀਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਰਕਮ ਜਾਂ ਤਾਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ 25ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹਾਂ (ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਵੈਧ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ)।

17. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਕਿ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਐਕਟ ਅਧੀਨ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਰਕਮ ਅਜਿਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਨਮਾਨੀ ਅਤੇ ਭਰਮਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੀਜ਼ ਚਲਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫਾਈਨਾਂਸਰਾਂ ਤੋਂ ਕਿਰਾਏ-ਖਰੀਦ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਰਕਮਾਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਲਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਏ.ਕੇ. ਸੇਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ। ਜੇਕਰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵੱਲੋਂ ਪਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਸਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਕੰਗਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਸਗੋਂ ਵੱਡੀ ਦੇਣਦਾਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਰਹੇਗੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਸ੍ਰੀ ਲਾਲ ਨਰਾਇਣ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਸਹੀ ਰਵੱਈਆ ਅਪਣਾਇਆ ਜੋ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਖੋਹ ਲਵੇਗਾ। ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਰਕਮ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਸਬੰਧਤ ਸੈਕਸ਼ਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਉਸਨੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਵਾਜਬ, ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਉਸਾਰੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਉਸਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੱਖ, ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਅੱਗੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ। ਸ੍ਰੀ ਸਿਨਹਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦੇ ਜਾਇਜ਼ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਦਲੀਲਾਂ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਾਲ ਇਸ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ, ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਈ ਸੀ।

27. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਜੋ ਅਸੀਂ ਐਕਟ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਲਈ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ - ਨਾ ਕਿ ਅਸੰਭਵ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਮਨਮਾਨੇ ਜਾਂ ਭਰਮਪੂਰਨ ਹੋਵੇਗੀ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 31(2) ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਉੱਤਰਦਾਤਾ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਵਾਇਰਸ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਵਧਾ ਸਕਦੇ ਸਨ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)
89. ਜਸਟਿਸ ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਐਕਟ ਦਾ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਬਹੁਮਤ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਤੀਜਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਉਨਵਾਲੀਆ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"37. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਦਰਸਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 19 ਦੀ ਉਪ ਧਾਰਾ (6) ਅਧੀਨ ਧਾਰਾ 10 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (3) ਅਧੀਨ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਲੈਣਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਯੋਗ ਰਕਮਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਉਚਿਤ ਫੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਟਰਾਂਸਫਰ ਕੀਤੀਆਂ ਰਕਮਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ। ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਜ਼ਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਕੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ

ਐਕਟ ਦੇ ਇੱਕ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਨ ਨਿਰਮਾਣ ਦੁਆਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਹਮਲਾ, ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਇਰ, ਜੇ ਨੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਨਿਰਣਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ। "

90. ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ: "ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਉਂਟਵਾਲੀਆ, ਜੇ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਫਿਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਸ਼ਬਦ ਕਿਉਂ?" ਰਾਏ ਫਿਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਫਰੇਮ ਕਰਦੀ ਹੈ:

"50. ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸੁੱਟੀਆਂ ਗਈਆਂ ਚੁਣੌਤੀਪੂਰਨ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਜਾਓ। ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਤੱਥ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਵਾਦਿਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨੂੰ ਨੋਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਪਰ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੁਝ ਸਮਾਜਿਕ ਸੂਖਮਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਏ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਡੇ ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਅੰਤਰ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਿਤ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਮਾਪ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ, ਜੋ ਆਖਿਰਕਾਰ, ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਪ੍ਰਿਜ਼ਮ ਦੁਆਰਾ ਇਤਰਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ।

1. ਧਾਰਾ 31 (2) ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੀਮਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਕੀ ਹੈ, ਅਨੁਛੇਦ 19(1)(f) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਛੋਟ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ?

1(ਏ) ਆਰਟੀਕਲ 31(2) ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿਚਕਾਰ ਗਠਜੋੜ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਕੀ ਹੈ?

1(ਬੀ) ਕੀ ਕੂਪਰ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 31(2) ਦੀ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੜ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰ ਉਸੇ "ਮੁਆਵਜ਼ੇ" ਦੀ ਆਤਮਾ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?

---

94 ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ [40].

2. ਜਨਤਕ ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ "ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ" ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਐਪਲੀਟਿਊਡ ਕੀ ਹਨ?

2(ਏ) ਕੀ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਨਿੱਜੀ ਸੰਪੱਤੀ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਰਾਜ ਦੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਮਲਕੀਅਤ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?
2(ਬੀ) ਕੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਓਵਰਲੈਪਿੰਗ ਹਨ?
2(ਸੀ) ਸਮੀਕਰਨ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?"

91. ਹਾਈਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਫਾਰਮੂਲੇ, ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 4 ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣੇ ਗਏ ਮੁੱਦੇ 2, 2 (ਏ), 2 (ਬੀ) ਅਤੇ 2 (ਸੀ), ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਵੰਡ' ਅਤੇ 'ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿਓ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜਵਾਬਾਂ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਅਗਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਫਿਲਹਾਲ, ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਜੋ ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਸਮੇਤ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) 95 ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।
92. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਪੁਨਰ-ਉਥਾਨ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕੁਝ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਨਾ, ਜਦਕਿ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਐਕਟ ਇੱਕ ਗਠਜੋੜ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਮਾਈਨਸ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ 1972 ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਲਈ, ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ। ਐਕਟ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗਠਜੋੜ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜ (ਬੀਬੀਪੀਏ) ਦੀ ਅਦਾਲਤ (ਬੀ. ਰੈਡੀ, ਜੇ) ਨੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ 'ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਅਤੇ 'ਸਾਂਝੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵੰਡ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ।

93. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲਾ ਕੋਲਾ ਖਾਨ ਜਾਂ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟ ਉਦੋਂ ਤੱਕ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਐਕਵਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਰੋਤ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਰਾਜ ਕੋਲ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ ਵਰਗਾ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕੇਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਵੰਡ' ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਲੋੜੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵੰਡ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

94. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਪੈਰੇ 82 ਤੋਂ 83 ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਜਨਤਕ-ਮਾਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ "ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ" ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਬੀ. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ

95. ਪਹਿਲਾ ਮੁੱਦਾ ਜੋ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਕੀ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਘੱਟ ਤਾਕਤ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।

96. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਘੱਟ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਤਾਕਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚਾਂ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ। ਘੱਟ ਤਾਕਤ ਵਾਲਾ ਬੈਂਚ ਵੱਡੇ ਕੋਰਮ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਅਸਹਿਮਤ ਜਾਂ ਅਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਬੈਂਚ ਸਿਰਫ਼ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸੁਣਵਾਈ ਲਈ ਉਸ ਬੈਂਚ ਦੇ ਕੋਰਮ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਹਿ-ਸਮਰੱਥਤਾ ਦਾ ਬੈਂਚ ਇੱਕ ਕਦਮ ਅੱਗੇ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਹਿ-ਸਮਾਨ ਤਾਕਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੈ।

97. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਬਾਈਡਿੰਗ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਬਾਈਡਿੰਗ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬੈਂਚ ਦੀ ਤਾਕਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਤਾਕਤ 'ਤੇ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਬਹੁਮਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਤਿੰਨ ਜੱਜ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਅਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਬੰਧਨਯੋਗ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਨਾ ਕਿ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਮੂਰਤੀ ਫਰੈਗਰੈਂਸ (ਪੀ) ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਰਾਜ (ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਐਨਸੀਟੀ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਨਿਪਟਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

98. ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤ ਨਿਰਣੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾ ਹੈ ਜੋ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਸਤਾਖਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਾਏ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ, ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਗੈਰ-ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। 100 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜ ਜੋ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵੀ ਲਿਖ ਸਕਦੇ ਹਨ।

---

96 ਦਾਊਦ ਬੋਬਰਾਵਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀ ਬੋਰਡ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (2005) 2 ਐਸਸੀਸੀ 673 (12) 2004 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 720

97 ਆਰਟੀਕਲ 145(5), ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: "ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਰਾਏ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਅਜਿਹੇ ਜੱਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜੱਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣਾਇਕ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ 214(4)।

98[2022] 15. ਐਸਸੀਆਰ 516 2022 ਐਸਓਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1247:2022 ਆਈਐਨਐਸਸੀ975

99 ਡੀਡੀ ਬਾਸੂ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਭਾਗ 9, 9917।

100 ਐਡਵਾਂਸਡ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ ਬਾਇ ਰਮਨਥਾਈਰ, ਤੀਸਰਾ ਐਡਨ, ਵੋਲ. II, ਪੀ. 2509

ਅਜਿਹੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਜੱਜ (ਜਾਂ ਜੱਜ) ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਜਾਂ ਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਵਿਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੱਜ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਕਾਰਨ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਉਹ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਵੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇਹ ਆਮ ਅਭਿਆਸ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

99. ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਇੱਕ ਬਾਈਡਿੰਗ ਪੂਰਵ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਦੋ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਕੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਉਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਰਾਏ ਦੇ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਤਰਕ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਦੂਜਾ, ਕੀ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਲਈ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਰਾਏ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਲੋੜਾਂ ਸੰਚਤ ਹਨ। ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਜਾਂ ਬਰਾਬਰ ਬੈਂਚ 'ਤੇ ਬਾਈਡਿੰਗ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਲਈ, ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਹਿਮਤੀ ਜਾਂ ਅੰਤਰ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

100. ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੈ ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਉਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਬਾਅਦ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜੋ ਵਧੇਰੇ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇੱਕ ਵੀ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਜੈਸ਼੍ਰੀ ਲਕਸ਼ਮਣ ਰਾਓ ਪਾਟਿਲ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬੰਧਨ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ ਜਾਵੇ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਜੱਜ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕੋ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ

---

101 ਡੀਡੀ ਬਾਸੂ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ', ਭਾਗ 9, ਪੰਨਾ 9649।

102 [2021]115 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 715: (2021) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1:2021 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 284

(ਜਸਟਿਸ ਰਵਿੰਦਰ ਭੱਟ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਰਾਜਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪਟਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ 'ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਾਂਝੇ ਮਾਪ' ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"355. ਇੰਦਰਾ ਸਾਹਨੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਪੈਰਿਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਦੇ ਢੰਗ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਫੈਸਲੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਰਾਜਨਾਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪਟਨਾ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਮੇਟੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਕਾਨੂੰਨ ਐਕਟ, 1912 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੱਤ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਹ ਰਾਏ ਰੱਖੀ ਜੋ ਬੈਂਚ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸਾਂਝੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਜੋਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਕਈ ਰਾਏ ਹਨ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਾਂਝਾ ਮਾਪ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ।"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)
101. ਇਸਲਈ, ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਰਾਏ ਲਿਖੇ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਅਗਲੀਆਂ ਬੈਂਚਾਂ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ, ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਆਮ ਮਾਪ ਭਵਿੱਖੀ ਬੈਂਚਾਂ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ।
102. ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣ ਇੱਕ ਬਾਈਡਿੰਗ ਪੂਰਵ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮੁੱਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ (ਜਾਂ ਤਾਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ), ਕੁਝ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ (ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ) ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਦੂਜੇ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਾਏ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ (ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਅਸਹਿਮਤੀ) ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਸਮਝ ਰੱਖਣ ਲਈ।

---

100 [1955] 15 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 290: (1954)2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 82 1954 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ.

103. ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, 10 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਡੀਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ) ਨੇ 'ਅਸਿੱਧੇ ਵਿਤਕਰੇ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਲਿਖੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜੱਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਇੱਕ ਰਾਏ ਸੀ, ਪਰ ਕੇਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਵੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਨਾ ਤਾਂ ਦੂਜੇ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਮਤਭੇਦ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਸਪੱਸ਼ਟ ਜਾਂ ਅਪ੍ਰਤੱਖ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾਦਾਇਕ ਮੁੱਲ ਹੋਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਸੀ। ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਨਿਤੀਸ਼ਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਫੌਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਅਸਿੱਧੇ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਧਾਰਨਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸੀ ਪਰ ਮਹਿਲਾ ਅਫਸਰਾਂ 'ਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸੀ। ਬੈਂਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਜੱਜ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਜਾਂ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾਂ ਇਸ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਉਸੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਇਸ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਚੁਣ ਸਕਦੀ ਹੈ।

104. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਪਰੋਕਤ ਉਦਾਹਰਨ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਬਾਰੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਭਵਿੱਖੀ ਬੈਂਚਾਂ ਨੂੰ ਉਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ, ਸਹਿਮਤੀ ਮੰਨ ਕੇ, ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚਲੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾਇਆ

---

104 ਕਾਖੇਸਰੇ (ਚਿਕ) ਕਾਵਜ ਰੈਮਿਕਸ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2019) 20 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 705 [40-46]: 2019 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 378

105 [2018] 7 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 379:(2018) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1 [442-446]:2018 ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 90

106 [2021]4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 633:(2021) 15 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 125 [50]: 2021 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 210

ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਬੋਲਿਆ। ਅਜਿਹੇ 'ਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ 'ਤੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਪਾਬੰਦ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ ਸੀ। ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਅਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਦੇ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰਾਇ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮੁੱਲ ਹੋਣ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੀ ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ ਸੀ।

105. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਕਸਾਰ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਕੋਰਮ ਵਾਲਾ ਬੈਂਚ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਉਲਝਣ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਅੱਗੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਖੁੱਲ੍ਹ ਸੀ। ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਲੇਖਕ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਉਹ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ। 107 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਾਲ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ, ਜਦੋਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਾਈਡਿੰਗ ਰਾਏ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥਾ ਦੱਸਿਆ।

ਸੀ. ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ

106. ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਸੰਗਤਤਾ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧੀ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਧਾਰਾ 39(ਬੀ), ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ 'ਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ

---

107 ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਹਿਊਜ਼ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸ਼ਬਦ: "ਆਖਰੀ ਸਹਾਰਾ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ, ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਦਿਨ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਲਈ ਇੱਕ ਅਪੀਲ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਕੰਨ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਹਿਮਤ ਜੱਜ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ... ਨੇਰੀਸ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, (1930) ਅਮਰੀਕੀ ਬੈਰਨ ਜੈਮਲ]

ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਐਸ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ, ਬਸੰਤੀਬਲ ਖੇਤਾਨ ਅਤੇ ਮਫਤਲਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਕਸਾਰ ਹੈ ਅਤੇ "ਸਟੇਅਰ ਡਿਸਿਸਿਸ ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ" ਕਰ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

107. ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਧੀਨਗੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਸੀਤਾ ਸੋਰੇਨ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਡੀਵਾਈ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜੇ) ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦਿਆਂ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤਾਰੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਟੱਲ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਇਹ ਮੰਨਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਵੇਗਾ ਜਾਂ ਜੇ "ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ"। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹਾ ਕਰੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਗਲਤੀ ਨੂੰ ਠੀਕ ਨਾ ਕਰਨਾ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤੀ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਨੇ ਫੀਲਡ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਮੁੱਢਲੇ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

108. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਗਲਤ ਨਿਰਭਰਤਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ। ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਹੀ ਗਲਤੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਨਜ਼ਰੀਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਸਹਿਮਤ ਹੈ, ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਟੈਸਟ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਭਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਗਈ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵੀ ਬਿਨਾਂ ਜਾਂਚੇ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਛੋਟੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਅਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਬਾਅਦ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਕੋਰਮ (ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ) ਦਾ ਇੱਕ ਬੈਂਚ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਛੋਟੇ ਬੈਂਚ (ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ) ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਾਏ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ _____

108 [2024]3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 462(2024) 5 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 629 (33):2024 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 161

ਡੀ. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਸਿੰਗਲ-ਲਾਈਨ ਨਿਰੀਖਣ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਹੈ

109. ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਝਗੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੁਕਤਾ ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਿੰਗਲ-ਲਾਈਨ ਨਿਰੀਖਣ ਦਾ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਸੱਤ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਰੈਫਰਲ ਆਰਡਰ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਧਿਆਨ ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਿਰੀਖਣ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ।

110. ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਕੀਲ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਮਫਤਲਾਲ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਤਾਕਤ ਦੇ ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦਾ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇਸ ਬੈਂਚ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹਨ।

111. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹਰ ਨਿਰੀਖਣ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਿਰਫ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਨ, ਪਾਬੰਦ ਹਨ। ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੀਖਣ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਰਣਾਇਕ ਬਿਆਨ, ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਿਸੇ ਸਵਾਲ ਜਾਂ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਤਰਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਨੂੰ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਹੋਰ ਸਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਕੇਸ ਸਿਰਫ ਉਸ ਲਈ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

112. ਇਸਲਾਮਿਕ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ (ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਖਰੇ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਨਿੰਦਿਆ ਕੀਤਾ:

"2. [...] ਕਿਸੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਸੰਪੂਰਨ ਨਿਰਣਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੀ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਉਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਰਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਰੀਖਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ. ਦਾ ਹਿੱਸਾ

---

109 ਹਾਲਸਬਰੀ, ਦੂਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਭਾਗ 19, ਪੈਰਾ 556.

110 ਸਿਕੰਦਰਾਬਾਦ ਕਲੱਬ ਸੀਆਈਟੀ, 2023 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 1004 [13]: 2023ਆਈਐਨਐਸਸੀ 736

111 [2003] ਪੂਰਕ 2 ਐਸਸੀਆਰ 474:(2003) 6 ਐਸਸੀਸੀ 697 (2): 2003 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 391

ਨਿਰਣੇ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ. ਨਿਰਣੇ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [...]"

113. ਸਿਕੰਦਰਾਬਾਦ ਕਲੱਬ ਬਨਾਮ ਸੀਆਈਟੀ, 12 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜਸਟਿਸ ਬੀ.ਵੀ. ਨਾਗਰਥਨਾ) ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਖਤਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

"14. [...] ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨਾਂ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਹਰ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ:

(i) ਭੌਤਿਕ ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਖੋਜਾਂ, ਸਿੱਧੇ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨਤ। ਤੱਥ ਦੀ ਇੱਕ ਅਨੁਮਾਨਤ ਖੋਜ ਉਹ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ ਜੋ ਜੱਜ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਨੁਭਵੀ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ ਖਿੱਚਦਾ ਹੈ;

(ii) ਤੱਥਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ; ਅਤੇ

(iii) ਉਪਰੋਕਤ (i) ਅਤੇ (ii) ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਭਾਵ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਿਰਣਾ।

ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਤੱਤ (iii) ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਦਾਰਥਕ ਤੱਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ, ਇਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰਵਾਈ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਣਦਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਹ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਧਿਰਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਾਦ ਨੂੰ ਮੁੜ ਖੋਲ੍ਹਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ, ਤੱਤ (ii) ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤ ਹੈ। ਇਹ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜੋ ਇੱਕ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਨ ਹੈ। ਜੱਜ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿਚ ਇਕੋ ਇਕ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਕਿਸੇ ਧਿਰ ਨੂੰ ਪਾਬੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿਸੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

114. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਸਧਾਰਨ ਟੈਸਟ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕੇਸ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ "ਉਲਟ ਟੈਸਟ" ਹੈ।

---

112 [2023] 12 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 979:2023 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 1004:2003 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 736

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਯੂਜੀਨ ਵੈਮਬੌਗ ਟੈਸਟ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੇਸ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਉਲਟ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਉਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਕਲਪਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਉਲਟਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਹਟਾਉਣ ਜਾਂ ਉਲਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਜੇਕਰ ਉਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਕੇਸ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

115. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਸੂਲੇ ਗਏ ਟੈਕਸਾਂ ਅਤੇ ਵਸੂਲਿਆਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਨੂੰ ਉਪਲਬਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਉਪਚਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਨਿਰਮਾਤਾ ਜਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਜਿਸ ਨੇ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਸੂਲੇ ਹੋਏ ਟੈਕਸ ਦੇ ਬੋਝ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹ ਰਿਫੰਡ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ ਜਾਂ ਕੀ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਿਫੰਡ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਈ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 26511 ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

116. ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਆਪਣੀ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ ਨੇ ਕੁਝ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 84 ਤੋਂ 86 ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਹਨ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾਈ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

117. ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲੇ "ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮੁੱਲਾਂ" ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਸੂਲੀ ਗਈ ਡਿਊਟੀ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਮੁੱਲ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਸਮੇਤ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਥਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ:

---

113 ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਉਪਯੋਗਤਾ ਉਪਭੋਗਤਾ ਭਲਾਈ ਆਨ (2018) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 21 (113-114]: 2018 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 329

114 ਯੂਜੀਨ ਵੈਮਬੌਗ, ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ (ਬੋਸਟਨ: ਲਿਟਲ ਬ੍ਰਾਊਨ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, 1892)

115 ਆਰਟੀਕਲ 285, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ: 265 ਟੈਕਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਥਾਰਟੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਲਗਾਏ ਜਾਣੇ-ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਟੈਕਸ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂ ਇਕੱਠਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

"84. [...] ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਪੱਖ - ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਪੱਖੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਕੁੱਲ ਪੁਨਰਗਠਨ ਲਈ "ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ" ਦਾ ਟੀਚਾ ਰੱਖਿਆ ਹੈ - ਟੀਚਾ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 4 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 833 ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 38 ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ "ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ" ਕਿ ਰਾਜ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ "(ਬੀ) ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ (ਸੀ) ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਕੇਂਦਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨਿਰਮਾਤਾ/ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੁਆਰਾ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਡਿਊਟੀ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਪਸ ਕਰਨਾ ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਨੇ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕੋਈ ਨੁਕਸਾਨ ਜਾਂ ਪੱਖਪਾਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ (ਭਾਵ, ਜਿੱਥੇ ਉਸਨੇ ਦੂਜਿਆਂ 'ਤੇ ਬੋਝ ਪਾਇਆ ਹੈ) ਕੋਈ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਨਿਆਂ ਦੀ ਅਣਦੇਖੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਉਤਪਾਦਕ ਭਾਈਚਾਰੇ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਚਿਤ ਰਕਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਸਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਬੋਝ ਝੱਲਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਡਿਊਟੀ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। [...]

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

118. ਅਗਲੇ ਪੈਰੇ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਨੇ 'ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ' ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਦਿਮਾਗ. ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

“85. [...] ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਥਾਮਸ ਜੇਫਰਸਨ ਨੇ 1816 ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ, “ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਮਨ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ... ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਨਵੀਆਂ ਖੋਜਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਨਵੀਆਂ ਸੱਚਾਈਆਂ ਦੀ ਖੋਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਸ਼ਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਬਦਲਦੇ ਹਨ,ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅੱਗੇ ਵਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ...”। ਇਹੀ ਵਿਚਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਈਅਰ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਖਲਾਅ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਨਵੀਂ ਇਕੁਇਟੀ-ਲੋਡਡ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ... ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਜਗੀਰੂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ।"
ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਔਸਟਿਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ:
"ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਬਣਨਾ ਸੀ, ਉਸ ਗੁਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਤਾਂਘ ਕੀਤੀ ਸੀ.... ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸਰਪ੍ਰਸਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤੀਆਂ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਹੋਣਗੀਆਂ।"
119. ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ 'ਫ਼ਲਸਫ਼ੇ ਅਤੇ ਮੂਲ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ' ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 265 ਸਮੇਤ, ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, "ਸਮਾਜਿਕ ਸਜ਼ਾ" ਵਿੱਚ "ਸਮਾਜਿਕ ਸਜ਼ਾ" ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ" ਪਰ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ:

"86. ਇਹ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ" ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। (ਦੇਖੋ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਅੰਡ ਸਟੇਟ ਆਫ ਟੀ.ਐਨ. ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ), ਸਾਡੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਪਰਾਸਰਨ ਦਾ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 5 ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਮੂਲ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੰਟਰੈਕਟ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 72 (ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਰੱਖਦਾ ਹੈ) - ਉਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਅਨੁਸਾਰ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕੋਣ ਤੋਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਟੈਕਸ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਪੂਰਨ ਜਾਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹੋ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 265 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ - ਅਸੀਂ ਰੱਖੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ, ਨਿਯਮਾਂ, ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨਾਂ ਜਾਂ ਨਿਯਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਗਲਤ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਗਲਤ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਟੈਕਸਾਂ ਦੇ ਰਿਫੰਡ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।"

120. ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਉਹਨਾਂ ਵੱਡੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ ਜਿਸਦਾ ਇਹ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਫੈਸਲਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਸਮੇਤ ਧਾਰਾ 265 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬੋਝ 'ਤੇ ਲੰਘਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਟੈਕਸਾਂ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) 'ਤੇ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿੰਗਲ-ਲਾਈਨ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਹੋਲਡਿੰਗ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸਲਾਮਿਕ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਖਰੇ ਦੀ ਚੇਤਾਵਨੀ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ "ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਪੜ੍ਹ ਕੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੀ ਨਿਰਣਾਇਕਤਾ ਦਾ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

---

116 ਇਸਲਾਮਿਕ ਅਕੈਡਮੀ ਆਫ਼ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ[2]

121. ਮਫਤਲਾਲ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਲਈ ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ "ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੁਸ਼ਟੀ" ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਹ ਤਜਵੀਜ਼ ਉਲਟ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨਿਜੀ ਸਰੋਤ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਵਿਵਾਦਿਤ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮੂਲ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਆਏ IV ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੁਆਰਾ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ, ਬਰਕਰਾਰ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਉਸੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਟੈਕਸ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ "ਮਾਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੀ, ਅਤੇ ਰਿਫੰਡ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਦੀ ਸਿੰਗਲ-ਲਾਈਨ ਨਿਰੀਖਣ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

122. ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) 'ਤੇ ਕੁਝ ਨਿਰੀਖਣ ਨਾ ਸਿਰਫ ਬਹੁਮਤ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਦੋ ਹੋਰ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ - ਇੱਕ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐਸਸੀ ਸੇਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ। ਨਿਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

123. ਜਸਟਿਸ ਪਰੀਪੂਰਨਨ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 265 ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨ:
"304. [...] ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ, ਜੇਕਰ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਰਿਫੰਡ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 265 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇੱਕ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲਾ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਫਤਵੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਸ਼੍ਰੀ ਸੰਘ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰਾਸਰਨ, ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੇ ਹੇਠਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਇਹ ਦਲੀਲ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 265 ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਜਾਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ। ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ:

" ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ

ਅਸੀਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ, ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਗਣਰਾਜ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ:

ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ:

ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ):

"39. (ਬੀ) ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ;

(ਸੀ) ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ;

305. ਸ੍ਰੀ ਪਰਾਸਰਨ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਸਾਈਜ਼ ਡਿਊਟੀ ਇੱਕ ਅਸਿੱਧੇ ਲੇਵੀ ਜਾਂ ਟੈਕਸ ਹੈ ਜੋ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਣਗਿਣਤ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰ ਝੱਲਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਇਹ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਦਾਰ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਐਮਐਫਜੀ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ, ਟੀ.ਐਨ. ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਜ, ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।[...] ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦਾ ਘੇਰਾ,

306. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਰੋਧੀ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ 'ਤੇ, ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਘ ਲਈ ਵਕੀਲ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

124. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜਸਟਿਸ ਸੇਨ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਪਰੀਪੂਰਨਨ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਆਰਟੀਕਲ 265 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਰਾਜ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਦੇਖਿਆ:

"161. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਨੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਆਰਟੀਕਲ 39 ਇਹ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪੈਲੁਸ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ।"

125. ਜਸਟਿਸ ਪਰੀਪੂਰਨਨ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਸੀ. ਸੇਨ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਕੀਲ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 265 ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਸਮੇਤ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਕ ਨੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕਤਾ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

126. ਕਿਸੇ ਵੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਜਾਂ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਇ ਹੋਵੇ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਨੁਪਾਤ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਨਿਰੀਖਣ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਇੰਗ ਬੋਰਡ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਿਰੀਖਣ ਕਿਸੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਧਿਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਭਾਵੇਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜਾਂ

ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਇੱਕ ਨਿਰੀਖਣ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਕੇਸ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਗਠਨ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰੀਖਣ ਉਸ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਵਾਦ ਵਿੱਚ ਸੀ।

127. ਇਸ ਲਈ, ਮਫਤਲਾਲ ਵਿਚ ਇਕ-ਲਾਈਨ ਨਿਰੀਖਣ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕੰਸ਼ ਵਿਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

iii. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ

128. ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਵਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਸਾਰਥਕ ਸਵਾਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ: ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ।

129. ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਾਟਰ-ਟਾਈਟ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿਨ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਤਰਜੀਹਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਦੂਰਗਾਮੀ ਨਤੀਜੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਨਤੀਜੇ, ਹੇਠਾਂ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨਿਰਮਾਣ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਏ. ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਲੋੜੀਂ ਵਜੋਂ

130. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਭਾਗ ਸੀ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਤਹਿਤ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ), ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ ਜਾਂ ਖੋਹਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਖਾਸ ਕਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ

ਛੋਟ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਜਾਂ 19 ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

131. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਅ) ਜਾਂ (ਏ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

132. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਪਿਛਲੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਸਟਿਸ ਐਚਆਰ ਖੰਨਾ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਕੀ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਖੰਨਾ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"(xiv) ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਘਨ ਦਾ ਬੀਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਦੋ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਅਵੈਧ ਹੈ:

(3) ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 14, 19 ਅਤੇ 31 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਲੋੜੀਂਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਰਟ ਬਲੈਂਚ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਇਸਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਮੇਤ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

(4) ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਅਥਾਰਟੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾਈ ਇਸ ਤੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੀ ਵਸਤੂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਘੋਸ਼ਣਾ ਇੱਕ ਧਿਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਵਸਤੂ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵਸਤੂ ਲਈ ਹੈ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਸਮੇਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ 'ਤੇ ਉਸ ਸੀਮਤ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਨੂੰ ਵੀ ਮਾਰਦਾ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਅਨੁਛੇਦ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੀ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ।"

133. ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਗਠਜੋੜ ਹੈ ਜਾਂ (ਧਾਰਾ 39) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਕੇਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਮੈਥਿਊ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਹਨ:

"1779. [...] ਇੱਕ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਸਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਸਦੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਖਣਾ ਪਏਗਾ। ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ ਕਿ ਘੋਸ਼ਣਾ ਮਹਿਜ਼ ਇੱਕ ਦਿਖਾਵਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਅਸਲ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਘੋਸ਼ਣਾ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜੋ ਧਾਰਾ 14, 19 ਜਾਂ 31 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ, ਸੱਚਾਈ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਕ ਇਤਰਾਜ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਣਉੱਚਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਘੋਸ਼ਣਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਪਰਦਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਸਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

134. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਗਾਤਾਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਿ ਐਕਟ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਗਠਜੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਕਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਗਠਜੋੜ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 'ਤੇ, ਜੇ

ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਗਠਜੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਆਨੰਦ ਨਹੀਂ ਮਾਣੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਸਲ ਰੂਪ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਪਰਦਾ ਵੀ ਪਾੜ ਸਕਦੀ ਹੈ"। ਜੇਕਰ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਦਿਖਾਵਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਸਤੂ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਜਾਣਾ ਹੋਵੇਗਾ।

135. ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਇਸ 'ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬੰਦਰਗਾਹ' ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਬੋਲਦਿਆਂ ਬਾਖੂਬੀ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"61. ਆਰਟੀਕਲ 14 ਅਤੇ 19 ਕੋਈ ਵੀ ਕਲਪਿਤ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਸਹੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕੰਮਕਾਜ ਲਈ ਮੁਢਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ-ਵਿਆਪੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਪੱਤਰ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਸਭਿਅਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਨਾਗਰਿਕ ਹੋਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਨਾਂ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ, ਜੇ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 32 ਦਾ ਖੂਨ ਵਹਿ ਜਾਵੇਗਾ।

74. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਿੰਨ ਅਨੁਛੇਦ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਤਿੰਨ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਵਰਗ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟੈਗੋਰ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਜਾਗਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬੇਰੋਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਅਥਾਹ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਹਨ ਆਰਟੀਕਲ 14, 19 ਅਤੇ 21। ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਨੇ ਉਸ ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਿਕੋਣ ਦੇ ਦੋ ਪਾਸਿਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਾਅਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਯੁੱਗ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਕੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਰਥਾਤ, ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ। ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੱਜ਼ਤ
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

136. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਤੀਜਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਇਸਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਭੂਮਿਕਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਧਾਨ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਸਨ ਸਿਧਾਂਤ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੀ. <u>ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ)</u>

137. ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਵਾਲੇ ਵਿਲੱਖਣ ਨਤੀਜੇ ਦਾ ਉੱਪਰ ਵੇਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, 'ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ' ਦੇ ਅਧਿਆਏ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਹੈ।

138. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧਿਆਇ IV ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਕਲ 36 ਤੋਂ 51 ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅਧਿਆਇ IV ਦਾ ਮੁੱਖ ਪਾਠ ਆਰਟੀਕਲ 37 ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"37. ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।- ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਫਿਰ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ।"

139. ਆਰਟੀਕਲ 37 ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ, ਅਧਿਆਇ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਬਾਰੇ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 'ਲਾਗੂਯੋਗ' ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਦਾਅਵੇ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਸਕਦੀ। ਦੂਜਾ, ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ। ਤੀਸਰਾ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ‘ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼’ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਅਧਿਆਇ IV ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ 'ਬੁਨਿਆਦੀ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਫਰਜ਼ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 37 ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੀ ਗੈਰ-ਲਾਗੂਯੋਗਤਾ ਇਸ ਸਮਝ 'ਤੇ ਅਨੁਮਾਨਿਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿੱਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ

ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਤੁਰੰਤ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਦੇਸ਼ ਉੱਤੇ ਬੋਝ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕਤਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਿਆਂਇਕ ਚੈਨਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਗੈਰ-ਲਾਗੂਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰੋਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

140. ਬਾਕੀ ਅਧਿਆਇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਤੋਂ 51 ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਤਨਖਾਹ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਣੇਪਾ ਰਾਹਤ ਤੱਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, 1950 ਅਤੇ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਉਹ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਉਂਦੇ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਜਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਹਦਾਇਤਾਂ ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਸਨ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, [ਮਦਰਾਸ ਬਨਾਮ ਚੰਪਕਨ ਦੋਰਾਇਰਜਨ ਰਾਜ] ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵਜ਼ਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜੋ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਜ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 46 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਕੇ ਜਾਤ-ਆਧਾਰਿਤ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ (ਜਸਟਿਸ ਐਸ.ਆਰ. ਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ:

"15. [...] ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਜੋ ਆਰਟੀਕਲ 37 ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਧਾਰਾ 32 ਦੇ ਅਧੀਨ ਢੁਕਵੀਆਂ ਰਿੱਟਾਂ, ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਐਕਟ ਜਾਂ ਆਰਡਰ ਦੁਆਰਾ, ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਉਪਯੁਕਤ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ,

---

117 ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2008) 6 ਐਸਸੀਸੀ 1 [173]: 2008 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 473

118 [1951] 150525 ਏਆਈਆਰ 1951 ਐਸਸੀ 225 [15]: 1951 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 25

119 ਆਰਟੀਕਲ 46, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: "ਰਾਜ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ, ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਜਾਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਹਿੱਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵਧਾਏਗਾ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਨਿਆਂ ਅਤੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਚਾਏਗਾ।"

ਇਹ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। [...]
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

141. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਦਵਾਨ, ਐਚ.ਐਮ. ਸੇਰਵਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗ੍ਰੰਥ, 'ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ' ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। 190 ਸੇਰਵਾਈ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਵਿਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਭੂਮਿਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ। ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਸਥਾ ਵੋਟਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਡੋਮੇਨ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਹ ਸਥਿਤੀ ਸਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਯੋਗਤਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ (ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ) ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਤਿਆਰ ਕਰੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

142. ਮੁਹੰਮਦ ਹਨੀਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸੰਕੇਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਹੋਰ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਇਹਨਾਂ ਯਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਗੋਲਕ ਨਾਥ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸਦਭਾਵਨਾਪੂਰਣ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਸਨ।

143. ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਸੀ ਤਾਲਮੇਲ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੋਰ ਵੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ

---

120 ਐਚਐਮ ਸਰਵਲ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨਲ ਲਾਅ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਵੋਲ 2 (ਚੌਥਾ ਐਡੀਸ਼ਨ. ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ 2002) 1904-40

121 [1959] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 629 : 1957 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 17 [12]

122 [1967] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 762 : 1967 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਐਸ.ਸੀ. 14 [16, 19] : 1967 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 45

(ਮੁੱਖ ਜੱਜ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਭਾਗ III ਅਤੇ ਭਾਗ IV "ਇੱਕ ਰੱਥ ਦੇ ਦੋ ਪਹੀਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ"। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ:

"56. ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਕਿ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਇਕੱਠੇ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਪ੍ਰਤੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਮਿਲ ਕੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਹਨ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਲਈ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਔਸਟਿਨ ਦਾ ਨਿਰੀਖਣ ਸੱਚੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਦੇ ਇੱਕ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਤੋੜਦੇ ਹੋ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ੀਲਤਾ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਦੋਹਰੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਸੰਸਥਾਪਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣਾ ਹੈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

57. [...] ਇਹ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਮਿਲ ਕੇ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਧੁਰਾ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਅੰਤਹਕਰਣ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਜੋ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ।"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

144. ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਵਿੱਚ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਉਭਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ। ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ 'ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ' 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। 13

---

123 ਦੇਖੋ ਇੰਡੀਅਨ ਹੈਂਡੀਕ੍ਰਾਫਟ ਐਂਪੋਰੀਅਮ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ (2003) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 589:2003 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 427: ਐਮ.ਆਰ.ਐਫ. ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਇੰਸਪੈਕਟਰ, ਕੇਰਲ ਸਰਕਾਰ (1998) ਐਸਸੀਸੀ 227 [13] 1998 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 423; ਵਰਕਮੈਨ ਬਨਾਮ ਮੀਨਾਕਸ਼ੀ ਮਿਲਜ਼ ਲਿਮਿਟੇਡ (1992) 3 ਐਸਸੀਸੀ 336 [27]: 1902 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 164 ਪਥੁਮਵ. ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (1978) 2 ਐਸਸੀਸੀ 1: 1978 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 7

ਅਸੀਂ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਇੱਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਸ ਸਥਿਤੀ

145. ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਮੋਤੀ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਕਸਾਬ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਈ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਮੁਹੰਮਦ ਹਨੀਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਭੂਮਿਕਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਮੁਹੰਮਦ ਹਨੀਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਦੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਦੂਰ ਚਲੀ ਗਈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 19(1)(ਜੀ) ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਕਈ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ (ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਲਾਹੋਟੀ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਰੱਖਿਆ:

"41. [...] ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਤਰਕਸੰਗਤਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਬੰਧਿਤ ਵਿਚਾਰ ਸਿਰਫ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 19 ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। ਤੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਭਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਧਾਨਿਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਲਗਾਈ ਗਈ ਪਾਬੰਦੀ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹਨ: ਪਹਿਲਾ, ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜਾ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਧਿਆਇ I.

47 [...] ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਲੜੀ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਦੀ ਹੈ।

---

124 [2005] ਪੂਰਕ 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 582 : (2005) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 534 : 2005 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 525

ਸਮਝੋ ਕਿ, ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਅੰਤਰ-ਪਲੇਅ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਭਾਗ III (ਮੂਲ ਅਧਿਕਾਰ) ਅਤੇ ਭਾਗ IV (ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਸਿਧਾਂਤ) ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਅਨੁਛੇਦ 19(1) ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਈ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਧਾਰਾ 19(2) ਤੋਂ 19(6) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਬਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੀ ਵਾਜਬਤਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

146. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ 'ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ' ਵਜੋਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੇ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭੂਮਿਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐੱਨ.ਐੱਮ. ਥਾਮਸ 125 ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਕੁਮਾਰ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੰਧੂਆ ਮੁਕਤੀ ਮੋਰਚਾ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਅਤੇ ਓਲਗਾ ਟੇਲਿਸ ਬਨਾਮ ਬੰਬੇ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ..128 ਵਰਗੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 21 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ।

147. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਰੋਲ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਉਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਵਾਜਬ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਦੇ ਮਾਰਕਰ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਣੇ ਵਿਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਤਿਆਗ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ।

iv. ਇਤਿਹਾਸਕ ਪ੍ਰਸੰਗ: ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ

148. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿਸਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਧਿਰਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਕੱਢੇ ਹਨ

---

125 [1976] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 906: (1976) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 310: 1975 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 224

126 [2008] 4 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 1: (2008) 6 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 1: 2008 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 473

127 [1984] 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 67: (1984) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 161 [10]: 1983 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 203

128 [1985] ਪੂਰਕ 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 51: (1985) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ 545 [33]: 1985 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ 151

ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ। ਇਹਨਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਾਂਗੇ ਜੋ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ।

ਏ. ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ

149. 4 ਨਵੰਬਰ 1948 ਨੂੰ, ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਮੋਸ਼ਨ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਖਰੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭਾਸ਼ਣ ਦਿੱਤਾ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹਨ ਅਤੇ ਆਇਰਲੈਂਡ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਇਸ ਆਲੋਚਨਾ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਸਿਰਫ਼ 'ਪਵਿੱਤਰ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ' ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

"ਜੇਕਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਪਰ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਬੰਧਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਕੋਲ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬੰਧਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

150. ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਦਕਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ 1935 ਦੇ ਅਧੀਨ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਕਲੋਨੀਆਂ ਦੇ ਗਵਰਨਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ 'ਇੰਸਟਰੂਮੈਂਟ ਆਫ਼ ਇੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ' ਦੇ ਸਮਾਨ ਹਨ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇੰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਲੇਈ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਗੇ, ਇਹ ਜਾਣਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਉਹ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹਨ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਰਾਫਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਹੈ, ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਇਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਸਿਰਫ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਬਿਠਾਉਣਾ ਕੋਈ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਸਟਮ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਟੈਸਟ. ਪਰ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਯੰਤਰਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਵੋਟਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)
151. 19 ਨਵੰਬਰ 1948 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਸ੍ਰੀ ਦਾਮੋਦਰ ਸਵਰੂਪ ਸੇਠ ਦੁਆਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 30 ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੋਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ:
"ਜਨਾਬ, ਮੈਂ ਆਰਟੀਕਲ 30 ਦੀ ਥਾਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹਾਂ:

"30. ਰਾਜ ਜਮਹੂਰੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖ ਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ, ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰਾਜ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ: -

(ਏ)ਸੰਚਾਰ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਾਧਨਾਂ, ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਅਤੇ ਵਟਾਂਦਰੇ, ਖਣਿਜ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਆਰਥਿਕ ਉੱਦਮਾਂ ਦੀ ਜਨਤਕ ਮਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਤਬਾਦਲਾ ਜੋ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਲਈ ਪਰਿਪੱਕ ਹਨ;"
(ਬੀ) ਜਨਤਕ ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦਾ ਨਗਰਪਾਲਿਕਾ;
(ਸੀ) ਸਹਿਕਾਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।"
152. ਮਿਸਟਰ ਸੇਠ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ ਕਿ ਡਰਾਫਟ ਆਰਟੀਕਲ 30 ਵਿਚ ਦਿੱਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਾਸ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ 'ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।' ਉਸ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਜਮਹੂਰੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ' ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਕ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੱਸੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ 'ਮਿਕਤਾਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ' ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ:

"ਜਨਾਬ, ਇਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮੇਰਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਲੇਖ ਕੁਝ ਅਨਿਸ਼ਚਿਤ ਅਤੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੰਕੇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਜਿਸ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਇੱਕ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਜਾਂ ਚਰਿੱਤਰ ਵਾਲਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਵਰਗ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਵੇਖਦੇ ਹਾਂ; ਅਜਿਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਅਸਲ ਭਲਾਈ, ਲੱਖਾਂ ਕਿਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਵਰਗ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਜਮਹੂਰੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸ਼ਕਤੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਆਰਥਿਕ ਉੱਦਮ ਜੋ ਸਮਾਜੀਕਰਨ ਲਈ ਪਰਿਪੱਕ ਹਨ; ਅਤੇ "ਸਹਿਕਾਰੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਕਰਜ਼ੇ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ"।

153. ਇਸ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਲਈ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਸੋਧ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ 'ਸੰਸਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ' ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਆਦਰਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ 'ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ' ਦੇ ਇਸ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਹਨ - ਵਿਅਕਤੀਵਾਦ ਤੋਂ ਸਮਾਜਵਾਦ ਤੱਕ ਕਮਿਊਨਿਜ਼ਮ ਤੱਕ।ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ:

"....ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਕਿਹਾ, ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸੰਸਦੀ ਲੋਕਤੰਤਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਦੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 'ਇੱਕ ਆਦਮੀ, ਇੱਕ ਵੋਟ। ਸਾਡਾ ਇਹ ਵੀ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਤ 'ਤੇ, ਜਦੋਂ ਵੋਟਰਾਂ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਕੰਮ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਿਉਂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਇੰਸਟਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ

ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਸਦੀਵੀ ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ। ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਸਿਆਸੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਇੱਛਾ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਦਰਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੇਟੀਏ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਅਜਿਹਾ ਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਲੋਕ ਆਉਣ ਅਤੇ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋ ਸਕਣ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਮੇਰਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਝਦਾ ਹਾਂ, 'ਇੱਕ ਆਦਮੀ, ਇੱਕ ਵੋਟ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ: ਕੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਪੱਕਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਇੱਥੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਵਾਦ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ; ਅਜਿਹੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਰੂਪ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਹਨ; ਇੱਥੇ ਉਹ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਕਮਿਊਨਿਸਟ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।"

154. ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਜਗ੍ਹਾ ਛੱਡਣਾ ਸੀ ਕਿ 'ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹੜੇ ਆਦਰਸ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹਨ। ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ 'ਨਿਰਧਾਰਤ ਜਾਂ ਸਖ਼ਤ ਨਹੀਂ' ਸੀ। ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ:

"ਹੁਣ, ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਉਸ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਅਸੀਂ ਵਰਤੀ ਹੈ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ, ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਜੋ ਸਥਿਰ ਜਾਂ ਕਠੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿਚ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੋਚ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਜਗ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕਤਾ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਲੋਕਤੰਤਰ, ਉਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਜਨਾਬ, ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ ਚੌਥੇ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਡਰਾਫ਼ਟਿੰਗ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੱਕਾ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ,

ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਦਾ ਕਠੋਰ ਰੂਪ ਜੋ ਕਠੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਬਦਲਦੇ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਦਰਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ। [...]

ਮੇਰਾ ਖਿਆਲ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਦੋਸਤ, ਜੋ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਕਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਾਡਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੋਹਰਾ ਹੈ: (i) ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ (ii) ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਦਰਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਵੀ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਗਾਇਬ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

155. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 1 ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ "ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਸੰਘੀ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਸੰਘੀ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੰਘ ਹੋਵੇਗਾ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਕੇ.ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਵੀ ਇੱਕ ਸਮਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਦੋ-ਗੁਣਾ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਪਹਿਲਾਂ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣਾ, ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, "ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਤਬਾਹ" ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖੋਹ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 31 (ii) ਸਮੇਤ ਕਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ" ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੋਧ 'ਜ਼ਰੂਰੀ' ਸੀ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਵਾਈਸ-ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਰ, ਮੈਨੂੰ ਅਫਸੋਸ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੋ. ਕੇ.ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਇਤਰਾਜ਼, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ,

---

129 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ VII (15 ਨਵੰਬਰ 1948)

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਰਾਜ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਮਹਿਜ਼ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੋਈ ਤੰਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੈਂਬਰ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪੱਖ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੁਦ ਤੈਅ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਬਾਹ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗੀ, ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ, ਮੇਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖੋਹ ਰਹੇ ਹੋ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੈ। ਪਰ ਸੋਚਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਕ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਕੋਈ ਹੋਰ ਰੂਪ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਅੱਜ ਜਾਂ ਕੱਲ੍ਹ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਲਈ ਕਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲੋਕਾਂ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਛੱਡਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਕਿ ਉਹ ਖੁਦ ਇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ। ਇਹ ਇਕ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਦੂਸਰਾ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੋਧ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਲੋੜੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਮਿੱਤਰ, ਪ੍ਰੋ: ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਅਸੀਂ ਹੋਰ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ। ਜੇ ਮੇਰੇ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਦੋਸਤ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

[...]

ਮੈਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ: ਜੇਕਰ ਇਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਮੈਂ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਦਿਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹਾਂ ਕਿ ਹੋਰ ਸਮਾਜਵਾਦ ਕੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਬੀ. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਪਾਠ ਬਾਰੇ ਬਹਿਸ

156. 22 ਨਵੰਬਰ 1948 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇ.ਟੀ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕੀਤਾ ਕਿ ਖਰੜਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਦੀ ਧਾਰਾ (ii), ਜੋ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ:

"ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਵਾਈਸ-ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ, ਸਰ, ਮੈਂ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ: "ਇਹ ਕਿ ਧਾਰਾ 31 ਦੀ ਧਾਰਾ (ii) ਲਈ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾਵੇ:

'(ii) ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ, ਜੰਗਲਾਂ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਵਹਿੰਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤੱਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ, ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧ ਵਜੋਂ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

157. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ "ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ" ਲਈ ਉਧਾਰ ਦੇ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਖਦਸ਼ਾ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਸਪਸ਼ਟ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ "ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਹੀ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਦੌਲਤ ਦੀ ਸਹੀ ਪੁਨਰ ਵੰਡ, ਜਾਂ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਰਪੱਖ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।" ਇਸ ਲਈ, ਉਸਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਡਰਾਫਟ ਉਪਬੰਧ ਨਾਲ ਬਦਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

158. ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲਵੇਂ ਧਾਰਾ ਵਿਚ ਵਰਣਿਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਆਪਣੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਕਿ ਇਹ 'ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ੇ' ਹਨ ਅਤੇ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਸ ਨੇ 'ਨਿੱਜੀ ਅਜਾਰੇਦਾਰਾਂ' ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿਰਫ਼ 'ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੁਨਾਫ਼ਾ' ਮੰਗਦੇ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

"ਨਿਜੀ ਇਜਾਰੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਨਿਜੀ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਗੀ, ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜੋ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਲਈ ਮੁਨਾਫਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਉਤਪਾਦਨ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਭਾਵੇਂ ਲਾਭਦਾਇਕ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਿਉਂ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ, ਅਣਜੰਮੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਹੈ, ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਹ ਲੋਕ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਹਨ, ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ ਹਨ। ਮੁਨਾਫੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਮੇਰੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਵਿੱਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਮੁੱਲ ਜਾਂ ਉਪਯੋਗਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਕੀ ਹੈ, ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਯਤਨਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਸਮਾਜਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਿੱਤਾਂ ਜਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕੀਮਤੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।"

159. ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖਾਣਾਂ, ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਅੰਤਮ ਮਾਲਕੀ, ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ:

"ਖਾਨਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ ਨੂੰ ਲੈ ਲਓ। ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਦੌਲਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਰ ਕੋਈ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਨਿਕਾਸੀ ਹੈ, - ਇੱਕ ਬਰਬਾਦੀ ਵਾਲੀ ਸੰਪੱਤੀ। ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਏ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਿਫ਼ਾਇਤੀ ਅਤੇ ਕਿਫ਼ਾਇਤੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫ਼ਾਖੋਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫ਼ੇਖੋਰਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਗਭਗ ਅਪਰਾਧਿਕ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ 'ਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਣ,

ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿ ਜੇ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਖਾਣਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਸੰਪੱਤੀ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ।
ਇਸਲਈ, ਮੈਂ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫਾਖੋਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੰਮੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ 'ਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਾਡੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਥਿਤੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਾਡੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਇੱਛਾਵਾਂ, ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਦੇ ਸੁਪਨਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਕੀ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖਣਿਜ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਛੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਕੌਮ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬੇਮੁੱਖ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤਣ, ਹੇਰਾਫੇਰੀ, ਸ਼ੋਸ਼ਣ, ਥਕਾਵਟ ਕਰਨ ਲਈ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਲਈ ਹੁਣ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰੀਏ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਅੰਤਿਮ ਮਾਲਕੀ, ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਆਚਰਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਏਜੰਟਾਂ, ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ, ਨਗਰਪਾਲਿਕਾਵਾਂ, ਜਾਂ ਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨਾਂ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਵੀ ਇੱਥੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਸੁਭਾਅ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਆਰਥਿਕ ਜਾਂ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਏਕਾਧਿਕਾਰਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਅਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਲਈ ਸੰਚਾਲਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਣਾ ਪਏਗਾ, ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

160. ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਡਰਾਫਟ ਵਿਵਸਥਾ ਸਿਰਫ ਅਸਪਸ਼ਟ ਰਾਜ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, "ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਉਪ-ਸੇਵਾ" ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ। ਦੀ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਗਾਰੰਟੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ

ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਹੇਵੰਦ ਵਰਤੋਂ ਲਈ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਜਨਤਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸੌਂਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

"ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਸਪਸ਼ਟ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸਲ ਧਾਰਾ ਹੈ; ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ "ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਉਪ ਸੇਵਾ" ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਅਸਪਸ਼ਟ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਕੀਲ ਦੁਆਰਾ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੈ। ਡਰਾਫਟਸਮੈਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਤਲਾਕਸ਼ੁਦਾ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਡਰਾਫਟਸਮੈਨ ਦਾ ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ ਇਰਾਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸਹੀ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਵਧੇਰੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਗਾਰੰਟੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਜਨਤਕ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਸ ਲਈ, ਫੈਰੀ ਦੌਲਤ, ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਸਦਨ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੋਧ 'ਤੇ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦੇਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਅਰਥਾਤ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਸੰਪੂਰਨ ਮਾਲਕੀ, ਸੰਪੂਰਨ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਸਿੱਧੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ, ਜੋ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਪਨੇ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ."
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)
161. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇ.ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ "ਜ਼ਮੀਨ" ਨੂੰ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ "ਹਾਲ ਹੀ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲਕਾਂ - ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਾਅ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲੈਣਗੇ। ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

162. ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਸ਼ਿਬਨ ਲਾਲ ਸਕਸੈਨਾ ਨੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਕੇ.ਟੀ ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 31 (ii) ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀਆਂ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ

ਸੰਸ਼ੋਧਨਾਂ ਨੇ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਸਮਾਜਵਾਦੀ' ਹੋਵੇਗੀ। ਉਸਨੇ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੂੰ "ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਉਹਨਾਂ ਸੋਧਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ" ਦੀ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ। ਅਨੁਛੇਦ 31(ii) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਦੇ ਖਾਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਵਿਆਖਿਆ "ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ" ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਕੋਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਸ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਸਕਸੈਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸ ਧਾਰਾ ਨੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦਾਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ, ਕਿ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋਣਗੇ। ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:

"ਹੁਣ, ਇਹ ਵਾਕਿਆ "ਕੌਮੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ" ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਇੰਨੀ ਵਿਆਪਕ ਹੈ ਕਿ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਇਸ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਅਧਾਰਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਗਲੀ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵੀ ਅੱਗੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੂਜ਼ਵੈਲਟ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਨਵੀਂ ਡੀਲ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਧਾਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਮੈਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਅੱਜ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋਣਗੇ।
[...]

ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਦੇ ਕਿ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸਘਾਤ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਅੱਜ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਧਾਰਾ (ii) ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋਣਗੇ। ਭਾਵ ਕਾਂਗਰਸ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਸੋਚਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੋਧ ਨੇ ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ।

163. ਸ੍ਰੀ ਜਾਦੂਬੰਸ ਸਹਾਏ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇ.ਟੀ ਸ਼ਾਹ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਢਿੱਲੀ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਸੋਧ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਕਿ 'ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਾਧਨ' ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਂ ਭੌਤਿਕ ਵਸੀਲੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਦੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਸਨੇ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਇਹ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ 'ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ੇ' ਜੋ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ:

"...ਪਰ ਮੈਂ ਸਦਨ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਸ ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵੀ ਮੈਂ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਕਿਉਂ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਅਗਸਤ ਅਸੈਂਬਲੀ ਜੋ ਹਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਦਲੇਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛੁਕ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਇਹ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਤਾਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪੱਖ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣਗੇ, ਮੈਂ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਕਿ ਇੱਥੇ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਮਤ ਵਾਲੀ ਪਾਰਟੀ ਕਾਂਗਰਸ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦਬਾ ਨਹੀਂ ਰਹੀ ਹੈ।

"...ਆਖ਼ਰ ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਹਾਂ ਤਾਂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪਰਸ ਨੂੰ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਾ ਮਿਲੇ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਟੀਚਾ ਨਹੀਂ ਬਣਾ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਾਧਨ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ੇ ਜੋ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਸ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਾਂ? ਸਰਮਾਏਦਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਦਲਦਲ ਖੜ੍ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਉਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣਗੇ, ਮੈਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੋਸਤ ਪੂੰਜੀਪਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਇਸ ਦਲਾਲ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੈਦਾਵਾਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਪੂੰਜੀਪਤੀ ਉਹ ਮੁਨਾਫੇ ਲਈ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਦਨ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਮੈਂਬਰ ਇਹ ਮੇਰੇ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਲਾਭ ਲਈ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਗੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਲਾਭ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਅਤੇ ਜੇ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਹ ਨਹੀਂ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਨਾਅਰੇ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ...

ਸਰ, ਇਸ ਅਧਿਆਏ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਖਰਕਾਰ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਹੈ?[...]"
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

164. ਸ਼੍ਰੀਮਾਨ ਐਸ ਨਾਗੱਪਾ ਨੇ ਧਾਰਾ 31 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ii) ਅਤੇ (iii) ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਪਾਠ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਉਹ "ਗਰੀਬ ਆਦਮੀ" ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਸਨ। ਉਸਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਜੇਕਰ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ "ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਉਮੀਦ ਦੀ ਕਿਰਨ" ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਜਿੰਨਾ ਚਿਰ ਇਹ ਧਾਰਾਵਾਂ ਕਾਇਮ ਹਨ, "ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਦੇ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੀ ਕੋਈ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ"। ਉਹ ਵੀ "ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ" ਦੇ ਟੀਚੇ ਦੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸਮਰਥਨ ਵਿੱਚ ਸੀ।

165. ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਕੇ.ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ। ਉਸਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਖਰੜੇ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਵਿਆਪਕ ਭਾਸ਼ਾ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਕੇ.ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ:
“ਉਸਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸੋਧਾਂ, ਅਰਥਾਤ, ਧਾਰਾ 31 ਦੀਆਂ ਉਪ ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (i) ਲਈ ਉਸ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਬਦਲ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਸੋਧ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਜੇ ਉਸਨੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹ ਬਦਲ ਕੇ ਜੋ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਉਸ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਡਰਾਫਟ ਵਿੱਚ ਜੋ ਭਾਸ਼ਾ ਵਰਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਆਪਕ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਸੀਮਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਜੋ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਆਮ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਇਸਲਈ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਦੂਜੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਿਰੋਧੀ ਹਾਂ।"

166. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੋਧਣ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਲਈ ਪਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂਦਾ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।
ਸੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਅਨੁਮਾਨ
167. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਭਰ ਕੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੋ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

168. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੀਮਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਪਿੱਛੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਇਰਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। 130 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਤਰਜੀਹਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਸੋਚ ਅਨਾਦਿ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਫ੍ਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ 125 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਚੰਦਰਚੂੜ) ਰਾਹੀਂ ਬੋਲਦਿਆਂ, ਦੇਖਿਆ:

"130. ਹੁਣ, ਕੀ ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀਆਂ ਅਤੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਫ੍ਰੀਜ਼ ਕਰ ਦੇਵੇਗੀ ਜੋ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਵਾਂ ਨੇ ਸਮਝਿਆ ਸੀ? ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੁਆਰਾ ਭਰਪੂਰ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਮਕਾਲੀ ਸਮਾਜਾਂ ਨੂੰ ਦਰਪੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਮਝਦਾਰ ਡਰਾਫਟਸਮੈਨ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ

---

130 ਐਸ.ਆਰ. ਚੌਧਰੀ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2001) 7 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 126 : 2001 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 373

131 [2017] 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 569 : (2017) 10 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1 [476] : 2017 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 1235

ਵਰਤਮਾਨ ਵਿੱਚ, ਹੱਲਾਂ ਉੱਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਸਮਾਜ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ...।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

169. ਦੂਜਾ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਸਿਰਫ ਵੀਹ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ 1971 ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ 25ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਸਮਾਨ-ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਸੀ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ 4 ਨਵੰਬਰ 1948 ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਸਮੇਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ "ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ" ਬਾਰੇ ਹਦਾਇਤਾਂ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਸੋਚ ਸਕਦੇ ਸਨ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਗੱਠਜੋੜ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 14, 19 ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਧਾਰਾ 31 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਭਾਗ III ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

170. ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਚੇਤਾਵਨੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ:

ਏ. 4 ਨਵੰਬਰ 1948 ਨੂੰ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਕ ਭਾਸ਼ਣ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਂ 'ਹਿਦਾਇਤਾਂ' ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਮੁੱਲ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮਹੱਤਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਵੋਟਰ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਜਵਾਬਦੇਹ ਠਹਿਰਾਉਣਗੇ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਹ ਉਦੇਸ਼ ਮੌਜੂਦਾ ਭੂਮਿਕਾਵਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਵੱਖਰਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ - ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਸ਼ਰਤ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਅਕਸਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ;

ਬੀ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵ 'ਤੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਹਨ। ਉਸਨੇ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਸਮੇਤ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦੂਜੇ 'ਤੇ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਿਰਫ 'ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ' ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:

ਸੀ. ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਇਰਾਦਾ 'ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ' ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਜਾਂ ਸਿਆਸੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੱਭਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਚੋਣਕਾਰ ਸਮਾਜਕ-ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨਗੇ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਇਹ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ ਅਤੇ 'ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ' ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ "ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ" ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ; ਅਤੇ

ਡੀ. ਜਦੋਂ ਕੇ.ਟੀ.ਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਦਾਮੋਦਰ ਸੇਠ ਵਰਗੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ 'ਸਮਾਜਵਾਦੀ' ਸੋਚ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਡਾ: ਅੰਬੇਦਕਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਉੱਪਰ ਵਿਚਾਰੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਖਰੜਾ ਸੋਧਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟਿੰਗ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਨਕਾਰਾਤਮਕ ਵੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

171. ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਕੇ.ਟੀ.ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31(ii) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ, ਜੋ ਅੱਜ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਲੇਖ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ:

"(ii) ਕਿ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ, ਜੰਗਲਾਂ, ਦਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਵਗਦੇ ਪਾਣੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਤੱਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ, ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;"

172. ਅਨੁਛੇਦ 31(ii) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਨੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਹੋਰ ਖਾਸ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਇੱਕ 'ਸਮਾਜਵਾਦੀ' ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਇਸਨੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਚੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰੋਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਕਰਨਗੇ। ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸੰਸਦਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਿ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ।

173. ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ, ਪਿਛਲੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੋਧ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 'ਸਮਾਜਵਾਦੀ' ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸਦਾ ਸਹੀ ਜਵਾਬ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੀ - ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ "ਵਿਆਪਕ ਭਾਸ਼ਾ" ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਹ ਜਵਾਬ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਲਈ ਕੇਂਦਰੀ ਰਿਹਾ ਹੈ।

174. ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉੱਤਰਾ ਬੱਬਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ, ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਕੀਵਰਡ 'ਨਿਹਿਤ' ਸੀ। ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ 'ਵਸਟਿੰਗ' ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਬਿਆਨ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। "ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਯੰਤਰਣ" 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ।

175. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਲਈ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

ਸਰੋਤ। ਵਿਚਾਰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਢਾਲ ਸਕਣ।

176. ਸਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ 'ਤੇ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ 'ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚਾ' ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਖ਼ਤ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਸਪਸ਼ਟ ਸਨ ਕਿ ਉਹ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਭਾਗ IV ਦੀ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਗੁਜ਼ਰਦੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਟਿੱਪਣੀ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਵਰਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿੱਚ ਹਾਰ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਪੂਰਣ ਉਪਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਫਰੇਮਰਾਂ ਨੇ ਅਕਸਰ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਨੂੰ ਟੁੱਟਣ ਨਾ ਦੇਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਪਾਠ ਵਿੱਚ ਰਣਨੀਤਕ ਰਿਆਇਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ।

177. ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਤੱਥ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਇੱਕ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਾਨੂੰ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨਤ ਚੇਤਾਵਨੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਜੋ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚਾ ਥੋਪਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਲਈ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਜਵਾਬ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਮਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਇਸਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ, ਜਵਾਬ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਖਾਸ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ "ਆਮ ਭਲੇ" ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਦੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰਾਂ ਸਮੇਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

178. ਇਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਸਮੇਤ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

v. ਧਾਰਾ 39(b) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਿਸ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

179. ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ (ਐਕਵਾਇਰ) ਐਕਟ, 1976 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸੀ

ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ ਨੂੰ "ਜਨਹਿਤ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ" ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕੇਗਾ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ। ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾਟਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਧਾਰਾਂ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

180. ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਸਟਿਸ ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਰੂਪਾਂ ਬਾਰੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ) ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲ ਬਣਾਏ: "50। [...]
2. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਸਿਧਾਂਤ" ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਐਪਲੀਟਿਊਡ ਕੀ ਹਨ ਅਤੇ

(ਸੀ) ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ?
2(ਏ) ਕੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਫਰੇਮਵਰਕ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਰਾਜ ਦਾ ਏਕਾਧਿਕਾਰ, ਮਲਕੀਅਤ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ?

2(ਬੀ) ਕੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਵਿਰੋਧੀ ਜਾਂ ਓਵਰਲੈਪਿੰਗ ਹਨ?

2(ਸੀ) ਸਮੀਕਰਨ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਅਰਥ ਕੀ ਹੈ? ਕੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦਾ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ?"

181. ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ "ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਹਰ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਇਸ "ਸਮਾਜਿਕ ਮਿਸ਼ਨ" ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਸਨੇ "ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਜੋ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇਗੀ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ:

"80. [...] ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡੋ" ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ, ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਖੇਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੇਖ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤਕ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਲੇਖ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੰਡਣਾ ਹੈ। ਆਮ ਚੰਗੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

83. ਦੋ ਸਿੱਟੇ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਭਾਗ IV, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ), ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਭਵਿੱਖਮੁਖੀ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਜਿਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਸਿਸਟਮ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ: ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ, ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ। ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ. ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਭੌਤਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਸਵੰਦ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਗਏ ਗਰਭਵਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਘੇਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ। ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰੀਸੀ ਬਣਨਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਜ਼ੋਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।
(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

182. ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਮੋਟਰ ਵਾਹਨਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ "ਸਾਰੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ" ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਲਾਇਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਕੋ ਇਕ ਯੋਗਤਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸਰੋਤ ਨੂੰ "ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ"। ਮੈਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਲਾਇਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੇਕਰ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਦੇ ਅੰਤਰੀਵ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਦੌਲਤ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਹੈ। ਅੱਗੇ, ਮੈਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ

ਨਿੱਜੀ 'ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨ', ਪਰ 'ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ' ਵੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਅਤੇ 'ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦੀ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

"81. "ਸਰੋਤ" ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਮੀਕਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਨਕਦ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ (ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਰੋਤ) ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਲੈਕ-ਐਸ ਲੀਗਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ:

"ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਜੁਟਾਉਣ ਦੇ ਸਾਧਨ; ਦੌਲਤ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ; ਉਪਲਬਧ ਸਾਧਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ।"

ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਸੰਪਤੀਆਂ। ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸਦੇ ਸਰੋਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਕੋਇਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁੜ ਵੰਡਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਫਰਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਗੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੀ ਉਸ ਅਰਥ ਲਈ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਾਧਨਾਂ ਜਾਂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਏ.ਕੇ. ਸੇਨ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਾਰ ਫੈਕਟਰੀ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਰਾਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ? ਰੈਂਡਮ ਹਾਊਸ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਸਮੱਗਰੀ" ਸੰਸਾਰਕ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ "ਸਰੋਤ", "ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਮੂਹਿਕ ਦੌਲਤ ਜਾਂ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ: ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।" ਕੋਈ ਹੋਰ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਬੱਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਸੀ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਮੋਟਰ ਵਾਹਨ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

183. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ, ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ, "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਏ ਇਹ ਖੋਜ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ "ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੂੰ "ਵੰਡ" ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਆਮ ਭਲੇ" ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇੱਕ ਤੰਗ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸ਼ਬਦ 'ਵੰਡ' ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ/ਵਰਗੀਕਰਣ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ, 'ਵੰਡ' ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭਲੇ" ਲਈ ਹੈ।

"82. ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦਾ ਵੰਡ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਲਈ ਇੱਕ ਤੰਗ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭਾਵਨਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ, ਇੰਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ। "ਵੰਡਣ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਇਸਦੇ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ, "ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ, ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ" ਅਤੇ "ਵੰਡਣਾ, ਵੰਡਣਾ, ਸਥਾਨੀਕਰਨ" ਹੈ। ਵੰਡ, ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਇੱਕ ਮਾਤਰਾ, ਜਾਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਜਾਂ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਖਿੰਡਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ. ਟੇਕ-ਓਵਰ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।"

184. ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਾਲਾ ਅਗਲਾ ਫੈਸਲਾ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਭੂਮੀ (ਸੀਲਿੰਗ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ 1976 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ। ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੀਲਿੰਗ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੁਝ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ. ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸੇਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਹੈ, ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਕਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ (ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ ਲਈ) ਨੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ (ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ ਲਈ) ਨੇ ਇੱਕ ਆਦੇਸ਼ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਤੁਲਜ਼ਾਪੁਰਕਰ ਨੇ ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਲਿਖੀ, ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਕਟ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ।

185. ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ:

"10. [...] ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਲਈ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਤਿਆਰ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਬਦਨਾਮ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਤੱਥ ਹੈ। ਨਾਜ਼ੁਕ ਮੋੜ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਰਾਹੀਂ ਬਚਾਅ ਲਈ ਲੜ ਰਿਹਾ ਹੈ।

---

132 ਮਹਾਰਾਓ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ (1986) 4 ਐਸਸੀਸੀ 615

ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਦਲੀਲ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਲੰਬੇ ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਕ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਸਰਵਉੱਚ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ, ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਕਲਪਿਤ ਵੰਡੀ ਨਿਆਂ ਦੀ ਭਾਰਤ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ। [...]

11. ਜੇਕਰ ਆਰਟੀਕਲ 39 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਤਾਂ ਖਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣਾ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋੜ ਹੈ। "ਕਾਨੂੰਨ ਕਦੇ ਵੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਸ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ." (ਮਾਰਕਸ)। ਇਸ ਲਈ, ਜੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 38 ਜੋ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੂਚਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਮਲੀ ਰੂਪ ਦੇਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। [...]"

186. ਹਾਲਾਂਕਿ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ, ਉਸਨੇ ਕੁਝ ਨਿਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਜੋ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) 'ਤੇ ਉਸਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ ਦਾ ਪੱਖ ਲੈਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੁਝ ਹਾਲਾਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਉਦਯੋਗ ਵੀ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਪੇਸ਼ੇ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਹਨ, "ਫੈਬੀਅਨ ਪਰਿਵਰਤਨ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਸਾਡੀ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ।"

"16-ਏ. [...] ਇਹ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੱਖ ਲੈਣ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕਦੇ ਵੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਪੈਥੋਲੋਜੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਇਹ ਦੋਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ 'ਤੇ ਲਗਾਏ ਜਾ ਸਕਣ। "ਉਦਯੋਗ" ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜਾਂ 'ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ' ਅਤੇ "ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼" ਵਰਗੇ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਭਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਉਦਯੋਗ ਵੀ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋੜ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇੱਕ ਮੈਡੀਕਲ ਕਲੀਨਿਕ, ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਊਰੋ, ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਸਲਾਹਕਾਰ ਦਾ ਦਫ਼ਤਰ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਐਂਬੂਲੈਂਸ ਗੈਰੇਜ, ਫਾਰਮਾਸਿਸਟ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਘਰ ਵੀ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ੇ, ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ 'ਤੇ ਵਪਾਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਰਣਨੀਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਉਦਯੋਗ ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਡੀ ਬਹੁਲਵਾਦੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪੜਾਅ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਫੈਬੀਅਨ ਤਬਦੀਲੀ ਤੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਨਿੱਜੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ੇਵਰਾਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਿਉਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਟੱਚਸਟੋਨ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼, ਭਾਈਚਾਰਾ ਚੰਗਾ ਅਤੇ ਮਾਪਦੰਡ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਸੱਤਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਤਿਰਛੀ ਐਕਟ ਇਸ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਵਾਟਰਲੂ ਨਾਲ ਮਿਲ ਜਾਵੇਗਾ। ਸੰਭਾਵੀ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ, ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ, ਸਰਪ੍ਰਸਤੀ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਬਦਬਾ, ਦੋਸਤਾਨਾ ਦਬਾਅ ਜਾਂ ਭ੍ਰਿਸ਼ਟ ਉਦੇਸ਼ ਮੰਨਣਾ ਅਯੋਗ ਹੈ। [...]"

187. ਅਗਲਾ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਹੈ - ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦਾ ਫੈਸਲਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਦਰਭ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕੀ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1972 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਕਿੰਗ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੋਕਿੰਗ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਬਾਰਾਂ ਕੋਕਿੰਗ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟ ਜੋ ਕਿ ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਸਨ, ਦਾ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਹੋਰ ਕੋਕਿੰਗ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਐਕਟ "ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਪੌਦਿਆਂ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਅਤੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੀ ਜੋ ਲੋਹੇ ਜਾਂ ਸਟੀਲ ਦੇ ਉਦਯੋਗ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਵਧਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦਾ ਸੀ।"

188. ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪਟੀਸ਼ਨਰਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ "ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ" ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ, ਵਕੀਲ ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਨੇ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਜਸਟਿਸ ਭਗਵਤੀ ਨੇ ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹਮੇਸ਼ਾ "ਅਸਲ ਅਤੇ ਸਾਰਥਿਕ" ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਰਸਮੀ ਸਿਧਾਂਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਟਕਰਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ ਜਾਂ ਵਰਗੀਕਰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਉਦੇਸ਼ ਵਾਜਬ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਾਇਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ, ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੋਵੇ, ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਏਗਾ। ਜੇਕਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦ 'ਤੇ ਸੀ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 14.13 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ।

189. ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਐਕਟ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਟੀਸ਼ਨਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲਾ ਕੋਲਾ ਖਾਨ ਜਾਂ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਗਠਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਰੋਤ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਕੋਕ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਕੀਵਰਡ "ਡਿਸਟ੍ਰੀਬਿਊਟ" ਹੈ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ, ਇਹ ਤਾਕੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਵੰਡ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

190. ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ (ਜਸਟਿਸ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲਦਿਆਂ) ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਮੀਕਰਨ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ

---

133 ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ [16, 17]

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਲਈ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ-ਮਾਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ" ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਟੀਚਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਵੰਡ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੰਗ ਨਿਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ "ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਮਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨ" ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਸਾਨੂੰ ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਬਾਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

"19[...]

ਸਮੀਕਰਨ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਉਹ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਜੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਨ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਸੰਕੁਚਿਤ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜਨਤਕ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਈ ਵਾਰੰਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਸੰਪੰਨ, ਸਮਾਜਵਾਦੀ, ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ, ਜਮਹੂਰੀ ਗਣਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚੇ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ" ਸ਼ਬਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇੱਕ ਦੇਰ ਨਾਲ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਕਿ ਸਮਾਜਵਾਦ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਟੀਚਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੋਧ ਸਿਰਫ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਸੀ। ਸਮਾਜ ਦੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਤਪਾਦਕ ਦੌਲਤ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ, ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਵੰਡ ਅਤੇ ਸੁਆਰਥੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਸਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ ਸਮਾਜਵਾਦ ਬਾਰੇ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

[...]

ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਕੋਲ ਬੇਅੰਤ ਜੰਗਲੀ ਦੌਲਤ ਹੈ ਜਾਂ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਕੋਲ ਬੇਅੰਤ ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ ਦੀਆਂ ਮਾਲਕ ਹਨ; ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੋਵਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਅੰਤ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਸੰਪੱਤੀ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਅਜਿਹੀ ਦੌਲਤ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ। ਦੁਬਾਰਾ ਫਿਰ, ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਬੰਗਾਲੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਜਾਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤੀ ਖੇਤਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖੇਤਰ ਬੰਗਾਲੀਆਂ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਜਾਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਬੰਗਾਲੀ, ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਜਾਂ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਨਾ ਹੀ ਅਸੀਂ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡਣ" ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਨ ਸਾਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ, ਕੇਵਲ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵੰਡ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ। ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਵੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢੰਗਾਂ ਅਤੇ ਢੰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ, ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ, ਵਰਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਅਤੇ ਜਨਤਕ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ। ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵੰਡ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਮਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਦੇ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਦਮ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਨਤਕ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਨ ਦੀਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ [...] ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

191. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਦਯੋਗ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਨਤਕ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸੰਯੁਕਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਸੀਮਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਹਨ ਜੋ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਲਈ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਣਉਚਿਤ ਵਿਸ਼ੇ ਹਨ।

192. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਅਗਲਾ ਫੈਸਲਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵ ਹਵਾਲਾ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਸਮਾਨ, ਇਹ ਇਕ ਹੋਰ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਕੈਰੇਜ ਅਤੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜਜ਼ (ਐਕਵਾਇਰ) ਐਕਟ 1973 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਓਪਰੇਟਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪੱਤੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮਦਰਾਸ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31 (2) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੁਰੱਖਿਆ ਛਤਰੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੱਸਿਆ।

193. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ (ਜਸਟਿਸ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਧਾਰਾ 31(2) ਦੇ ਅਧੀਨ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਬਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਿਧਾਂਤਕ ਅਭਿਲਾਸ਼ਾ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਕਿ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ, ਖਾਣਾਂ, ਖਣਿਜਾਂ, ਜਨਤਕ ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਜਨਤਕ ਮਾਲਕੀ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਇਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੇ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ।

194. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਨਾਂ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਮੁੱਚੀਆਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ "ਕੋਈ ਵੀ ਜਨਤਕ ਭਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੋਕਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਵਾਹਨਾਂ, ਸੰਦਾਂ, ਉਪਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਵਰਕਸ਼ਾਪਾਂ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39 ਦੁਆਰਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਅਦਾਲਤੀ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ" 39 (ਕੋਰਟ 39) ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਵਾਜਬ ਦਰਾਂ 'ਤੇ ਤੇਜ਼ ਆਵਾਜਾਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ।

---

134 ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ [29-31]

ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਚੱਲ ਅਤੇ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਵਿਆਪਕ ਹਨ।

195. ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਡਿਡ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੀਤੀ 'ਵੰਡ' ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਨਹੀਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ 'ਵੰਡ' ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੰਗ ਨਿਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ 'ਵੰਡ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ:

"92. ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਉਣਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਸਮ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਵੰਡ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੋਵੇ, ਸ਼ਬਦ, ਵੰਡ, ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ, ਸਾਰੇ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਵਿਚ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਵੰਡ ਦੇ ਵਿਆਪਕ-ਅਧਾਰਿਤ ਸੰਕਲਪ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪਹਿਲੂ, ਪਹਿਲੂ, ਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦਾਵਲੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੇਗਾ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ਦੂਰ ਅਤੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸ਼ਹਿਰੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਸੀਲਿੰਗ ਐਕਟਾਂ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਵੰਡ ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਓਪਰੇਟਰਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਸੀ ਉਹ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮੁਨਾਫਾ ਕਮਾਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਸਨ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਝਿਜਕਦੇ ਸਨ।

_____

135 ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ [74, 75]

136 ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ [78-83]

ਉਹ ਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜਾਈ ਘੱਟ ਹੈ ਜਾਂ ਟ੍ਰੈਕ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਗਰੀਬ ਮੈਂਬਰਾਂ ਲਈ ਗੰਭੀਰ ਅਸੁਵਿਧਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਕਸਬਿਆਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਕਾਈਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਾਹਨ ਰਾਜ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕੋਨੇ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਡੂੰਘਾਈ ਤੱਕ ਜਾ ਸਕਣਗੇ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਹੂਲਤਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਣਗੇ। ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੰਡ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਵਰ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।"

196. ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਜਾਂ ਕੁਝ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦੇ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਜਲੀ ਊਰਜਾ [ਤਿਨਸੁਖੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਿਜਲੀ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਥਾਨਾ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ], ਰਿਫ੍ਰੈਕਟਰੀ ਪਲਾਂਟ [ਅਸਾਮ ਸਿਲੀਮਾਨਾਈਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ [ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਖੇਤਾਨ] ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸੰਖੇਪਤਾ ਦੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਦੋ ਵਿਆਪਕ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। । ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੁਹਾਵਰੇ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੂਸਰਾ, ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ "ਵੰਡ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

197. ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲਾ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕੀਤੀ ਉਹ ਹੈ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ ਵੰਡ, 2012 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1 ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ। 140 ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਇਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸਦੀ ਬਜਾਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ

---

137 [1989] 2 ਐਸਸੀਆਰ 544 : (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709 : 1989 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 128

138 [1989] 2 ਐਸਸੀਆਰ 518 : (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 616 : 1989 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 127

139 [1990] 1 ਐਸਸੀਆਰ 983 : (1992) ਸਪਲਾਈ 1 ਐਸਸੀਸੀ 692 : 1990 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 89

140 [2012] 9 ਐਸਸੀਆਰ 311 : (2012) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1 : 2012 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 428

ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼। ਸਪੈਕਟਰਮ ਦੀ ਵੰਡ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੁੱਖ ਸਵਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ ਨਿਲਾਮੀ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਵਾਨਿਤ ਸਾਧਨ ਹਨ।

198. ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਲਾਮੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ 'ਪਾਬੰਦੀ' ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ "ਆਮ ਭਲੇ" ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਨਿਲਾਮੀ ਵਰਗੀਆਂ ਵੰਡ ਦੇ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਢੰਗ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"113. [...] "ਵੰਡ" ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਅੰਤਰੀਵ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਮ ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵੰਡ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਅਰਥਾਤ ਨਿਲਾਮੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। "ਆਮ ਚੰਗੇ" ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੋ.

199. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਨਿਲਾਮੀ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਮਾਲੀਏ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਇੱਕ ਸੈਕੰਡਰੀ ਸਥਿਤੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"119. "ਆਮ ਚੰਗੇ" ਦੇ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਪਦੰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਾਪਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ - ਇਹ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ। ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨਾ ਹੀ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨਾ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਹੈ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਆਮ ਚੰਗੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਲਾਮੀ ਇੱਕ ਤਰਜੀਹੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੋਵੇਗੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ

ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ। ਜਿੱਥੇ ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵੰਡ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਨਿਲਾਮੀ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਾਲੀਆ ਵਿਚਾਰ ਵਿਕਾਸ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਲਈ ਸੈਕੰਡਰੀ ਵਿਚਾਰ ਮੰਨ ਸਕਦੇ ਹਨ।

120. [...] ਆਰਥਿਕ ਤਰਕ ਇਹ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਬੋਲੀ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗਤਾ/ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ, ਜਨਤਕ ਭਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਇਸ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਕਿ ਨਿਲਾਮੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

200. ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਲਾਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ। ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲਾ ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਦੋ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ 'ਵੰਡ' ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਵੰਡ ਦਾ ਕੋਈ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਸਰਾ, ਇਹ ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ 'ਵਿਆਪਕ ਆਯਾਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮ ਚੰਗੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲੀਆ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰਨਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਧਾਰਾ 14 ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ 'ਨਕਾਰਾਤਮਕ' ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ 'ਸਕਾਰਾਤਮਕ' ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਬਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਕ ਅਰਥ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅੰਤਰੀਵ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ (ਆਰਟੀਕਲ 14) ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ (ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ)) ਨੂੰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ।

201. ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਭਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਆਪਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਏ. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਨੂੰ 'ਅਰਥਚਾਰੇ ਦਾ ਪੁਨਰਗਠਨ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਲੇਖ ਦਾ ਟੀਚਾ ਕੁਝ ਹੱਥਾਂ ਵਿਚ ਦੌਲਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਸ਼ਬਦ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਉਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ-ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ। ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸੰਸਾਧਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਸੀ. ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਮੀਕਰਨ 'ਵੰਡ' ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਨਿਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ; ਅਤੇ

ਡੀ. ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।

202. ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਹੇਠ ਦਿੱਤੇ ਸਵਾਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਅਸਫ਼ਲ ਹਨ:

ਏ. ਕੀ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ?

ਬੀ. ਕੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ?

vi. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ

203. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ 'ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ' ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਘੇ ਡੋਮੇਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਲੱਭਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ III ਦੀ ਐਂਟਰੀ 42 ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਕਾਲੀ ਸੂਚੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 300-ਏ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਜੇ ਵੀ ਵੈਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 31A ਅਤੇ 31B ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਲਾਭ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਸੀਂ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੜਦੇ ਹਾਂ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਸਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਏ. ਵਿਆਖਿਆ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ

204. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤ ਉਭਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਇਸ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 2 ਵਿੱਚ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ:

ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ "ਮਾਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ;

ਬੀ. "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਨਜਿੱਠਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;

ਸੀ. ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਨ ਜੋ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਹਨ:

ਡੀ. ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ "ਵੰਡ" ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਈ. ਵੰਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ "ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਪਾਲਣਾ" ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

205. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ 'ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਦੁਆਰਾ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਣੇ ਸ਼ੱਕੀ ਹਨ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸ਼ਬਦਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਪਦਾਰਥ', 'ਸਰੋਤ' ਅਤੇ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

206. ਬਲੈਕ ਦੀ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਸਮੀਕਰਨ 'ਸਰੋਤ' ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਨਿਯਮ:

"ਕਿਸੇ ਗਤੀਵਿਧੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਉਤਪਾਦਨ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਰਕ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਰੋਤ ਕਿਰਤ, ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਹਨ। ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ, ਊਰਜਾ, ਉੱਦਮਤਾ, ਮੁਹਾਰਤ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

207. 'ਪਦਾਰਥ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:
"1. ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ; ਭੌਤਿਕ (ਭੌਤਿਕ ਵਸਤੂਆਂ)।
2. ਪਰਿਣਾਮੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਲਾਜ਼ੀਕਲ ਕੁਨੈਕਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਤੱਥ (ਪਦਾਰਥ ਸਬੂਤ)।
3. ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦਾ ਕਿ ਆਈਟਮ ਦਾ ਗਿਆਨ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰੇਗਾ; ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ; ਜ਼ਰੂਰੀ (ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਦੀ ਪਦਾਰਥਕ ਤਬਦੀਲੀ)।"

---

141 ਬਲੈਕਜ਼ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ, 8ਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਸਾਊਥ ਏਸ਼ੀਅਨ ਐਡੀਸ਼ਨ, 2015।

142 ਆਇਬਿਡ

208. ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਕੋਈ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੀ ਹੈ; ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਹਿੱਤ, ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਸਰਕਾਰ, ਉਸ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ; ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣਾ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

209. ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ' ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਜੀ ਸੰਪੱਤੀ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਥੇ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਫੈਸਲਾ, ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਰੀਖਣ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਜਾਲ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ" ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੈਂ ਸਪਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ "ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨ" ਬਲਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਵੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਜਿਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ ਅਯੋਗ ਸੁਭਾਅ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਦੋ ਫੈਕਟਰੀਆਂ ਹੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀਆਂ, ਸਗੋਂ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਰਾਂ ਵੀ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਜਾਲ ਨੂੰ ਚੌੜਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੀ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਸਾਰੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਦੋਵਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤ ਹਨ।

210. ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਯਤ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਕਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਵਾਧੂ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਬੇਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇੱਕ ਉਪਬੰਧ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਮੇਂ, ਉਪਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਵੀ ਬਰਾਬਰ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ

---

143 ਰਾਮਨਾਥੇਅਰ, ਐਡਵਾਂਸਡ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ, ਤੀਜਾ ਐਡੀਸ਼ਨ।, ਭਾਗ ਤੀਜਾ.

144 ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ [81]

145 ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (2014) 3 ਐਸਸੀਸੀ 92 [43-44] : 2014 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 21; ਰੋਹਿਤਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਬਨਾਮ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ (2013) 11 ਐਸਸੀਸੀ 451 [27-29] : 2012 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 509

ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਲੰਮੀ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਅਕਸਰ, ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੋਧਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਕਲਪਿਕ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤਮ ਪਾਠ 'ਤੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਵੋਟਿੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬਹਿਸ ਹੋਈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਮੌਜੂਦਾ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦਾ ਪਾਠ ਵੀ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀ। ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਕੇ.ਟੀ ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸੋਧ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਵਿਕਲਪਕ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਚਾਰ ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ। ਇਸ ਲਈ, ਲੇਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਖਾਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅਸਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ।

211. ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਲੋੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ 'ਸਰੋਤ' ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ "ਸਮੱਗਰੀ" ਅਤੇ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। "ਪਦਾਰਥ" ਅਤੇ "ਭਾਈਚਾਰੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਰਥਹੀਣ ਅਲੌਕਿਕਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਨਹੀਂ ਅਪਣਾ ਸਕਦੇ ਜੋ ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਓਟਿਓਸ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ "ਵਿਅਕਤੀਗਤ" ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦਾ ਮਕਸਦ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ ਕਿ "ਸਾਧਾਰਨ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।" ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਬਜਾਏ "ਰਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ..." ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ। "ਰਾਜ ਦੇ" ਦੀ ਬਜਾਏ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ।

212. ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਉਪਬੰਧ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਲਾਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਦੋ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ. ਇਹ ਇੱਕ "ਪਦਾਰਥ" ਸਰੋਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ "ਸਮਾਜ ਦਾ" ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕੀ ਨਿਰਣੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗਲਤ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ "ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ" ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੀ. ਵਿਆਖਿਆ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ

213. ਇਹ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਢਾਂਚੇ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਭੀਮ ਸਿੰਘਜੀ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਚੱਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸੀ। ਇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ. ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) "ਰਾਜ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਗੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।" ਭੀਮ ਸਿੰਘਜੀ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਾਰਲ ਮਾਰਕਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 ਨੂੰ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਹਕੀਕਤ" ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਵੱਡੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਨੇ ਵੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸਾਡੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ "ਸੰਕ੍ਰਾਤੀ ਪੜਾਅ ਵਿੱਚ ਹੈ... ਇੱਕ ਫੈਬੀਅਨ ਪਰਿਵਰਤਨ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਜ਼ਰ ਰਹੀ ਹੈ"। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ "ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ ਪਰ ਸਮਾਜ ਦੀ ਜਾਣੀ-ਪਛਾਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗੂੰਜਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।" ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਹਨਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚਾ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ।

214. ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦੋਵੇਂ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ (ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿੱਚ) ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ (ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ) ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਇਸ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖਣਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

---

146 ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ [81]

147 ਭੀਮ ਸਿੰਘਜੀ [11]

148 ਇਬਿਡ [16ਏ]; ਫੈਬੀਅਨਵਾਦ ਇੱਕ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਰਕਸਵਾਦ ਦੇ ਇਨਕਲਾਬੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। [ਲੈਬ, ਪੀ. (2023, 28 ਨਵੰਬਰ)। ਫੈਬੀਅਨਵਾਦ। ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ ਬ੍ਰਿਟੈਨਿਕਾ। https://www.britannica.com/money/Fabianism]

149 ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ [19]

ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਜਾਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੀ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਨੇ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਪ੍ਰਚਲਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਇੱਕ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਪਣਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰੇਗੀ ਜਿਸ ਲਈ ਇਹ ਵੋਟਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਜਵਾਬਦੇਹੀ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜੇਕਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰੂਪ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਕਈ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਸਮਾਜਵਾਦ ਜਾਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਵਰਗੇ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੱਝਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ 'ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ' ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ 'ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ' ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਲਈ ਢਾਂਚਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਯਤਨ ਨੂੰ ਸੁਚਾਰੂ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ।

215. ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸਰਵ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰੇਲੂ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਰਾਜਨੀਤਕ ਮੰਗਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। 1950 ਅਤੇ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਸਾਡੇ ਗਣਰਾਜ ਦੀਆਂ ਮੁਢਲੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ, ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਧਿਆਨ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ, ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਆਰਥਿਕਤਾ, ਭਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਆਯਾਤ ਬਦਲੀ ਨੀਤੀਆਂ 'ਤੇ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, 1960 ਅਤੇ 1970 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨੀਤੀਆਂ' ਵੱਲ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ। 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ, ਜਾਂ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ, ਬਾਜ਼ਾਰ-ਅਧਾਰਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਅੱਜ, ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਜਨਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਗਲਤੀ, ਇੱਕ ਕਠੋਰ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ, ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਧੇਰੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

150 ਰਾਹੁਲ ਡੇ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ: ਸੰਕਟ, ਗੱਠਜੋੜ ਅਤੇ ਸੰਕਟਕਾਲੀਨਤਾ, 2023 (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ)।

151 ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲਾ (ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ), ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ: ਇੱਕ ਸਮੀਖਿਆ, ਜਨਵਰੀ 2024

216. ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਚਾਲ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੱਖਿਅਕ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਨਿਯਮਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਸੱਚ ਦੇ ਨਿਵੇਕਲੇ ਭੰਡਾਰ ਵਜੋਂ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਜੀਵੰਤ ਬਹੁ-ਪਾਰਟੀ 'ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ' ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, 'ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ' ਨੇ ਸੱਤਾਧਾਰੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੋਟ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਵਿਕਾਸ ਤਰਜੀਹਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਅਪਣਾਈਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ 'ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ' ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਉੱਚ-ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਦੀ ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿੰਗਲ ਆਰਥਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਥੋਪ ਕੇ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਾਣੇ-ਬਾਣੇ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇਗਾ।

ਸੀ. ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੈ

217. ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 19(1)(ਐਫ) ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 31 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਸਕਰਣ, 1978 ਵਿੱਚ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 300A ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੁਣ ਇਹ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

218. ਕੋਲਕਾਤਾ ਮਿਉਂਸਪਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਐਨਆਰ ਬਨਾਮ ਬਿਮਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਾਹ ਐਂਡ ਓਰਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ-ਜੱਜੀ ਬੈਂਚ, ਜਸਟਿਸ ਪੀਐਸ ਨਰਸਿਮਹਾ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਨੇ ਅਨੁਛੇਦ 300-ਏ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਾਉਂਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਤਮਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਪੋਸਟ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਰੀਡਿੰਗ

---

152 ਵਿੱਤ ਮੰਤਰਾਲਾ (ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲੇ ਵਿਭਾਗ), ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ, ਆਰਥਿਕ ਸਰਵੇਖਣ 2023-24, ਜੁਲਾਈ 2024.

153 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 300A: "ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। - ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।"

154 ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਹਾਊਸਿੰਗ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਮੇਜਰ ਜਨਰਲ ਦਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (2007) 9 ਐਸਸੀਸੀ 6, 2007 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 291; ਲਛਮਣ ਦਾਸ ਬਨਾਮ ਜਗਤ ਰਾਮ (2007) 10 ਐਸਸੀਸੀ 448; ਵਿਦਿਆ ਦੇਵੀ ਬਨਾਮ ਹਿਮਾਚਲ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ (2020) 2 ਐਸਸੀਸੀ 569 : 2020 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 23

155 [2024] 5 ਐਸਸੀਆਰ 831: 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 435

ਸੰਪਤੀ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ (ਏ) ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ, ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਰਥਪੂਰਨ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਲਈ ਰਾਹ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ:

"25. ਜਦਕਿ ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ 44ਵੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਭਾਗ III ਤੋਂ ਭਾਗ ਤੱਕ ਸੰਪੱਤੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ।

26. ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਭਾਸ਼ਣ, ਹੁਣ ਤੱਕ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ 'ਉੱਘੇ ਡੋਮੇਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ' ਦੇ ਅੰਦਰ ਜੜ੍ਹਾਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਉਸ ਕਥਨ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ ਲਈ ਵੰਡ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸੀ। [...]

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪੋਸਟ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਰੀਡਿੰਗ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦੀ। ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਬਾਈਨਰੀ ਰੀਡਿੰਗ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸਾਰਥਕ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਵੱਡੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਕੱਟਦੇ ਉਪ-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹਰੇਕ ਦਾ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਅੱਖਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੂਰੇ ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਉਪ-ਅਧਿਕਾਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੁਣਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਾਂਝੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਲ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮਾਪਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤਾਣੇ।"

219. ਧਾਰਾ 300-ਏ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ, ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਪ-ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਿਆਂਪੂਰਨ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ ਹੈ:

"27[...] i) ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ii) ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਤੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਸੁਣਨ ਦਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼-

ਸੁਣਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, iii) ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਤਰਕਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ, iv) ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ - ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਫਰਜ਼, v) ਰਾਜ ਦੀ ਮੁੜ ਸਥਾਪਤੀ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਦਾ ਕਰਤੱਵ - ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਨਿਰਪੱਖ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, vi) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਨਾਲ ਅਤੇ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਮਾਂ-ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ - ਇੱਕ ਕੁਸ਼ਲ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਅਤੇ vii) ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸਿੱਟਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵੈਸਟਿੰਗ ਹੁੰਦੀ ਹੈ - ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ।"

220. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਦੋਵੇਂ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਕਰਸਰ ਵਜੋਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਭਿਲਾਸ਼ੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ, ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮਾਨਤਾ ਦੇ ਉਲਟ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਸਕਦੇ। ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪੱਤੀਆਂ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੈ, ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

d. ਸਰੋਤ ਦੇ 'ਭੌਤਿਕਤਾ' ਅਤੇ 'ਸਮੁਦਾਇਕ ਤੱਤ' ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ

221. ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਜੋ ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਗਲਤ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪੱਤੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲਾ ਸਰੋਤ 'ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ' ਅਤੇ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ' ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮਿਸਟਰ ਜ਼ਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ ਦੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ (ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਹਨ) ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ।

222. ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਭੌਤਿਕਤਾ ਅਤੇ ਕੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭਾਈਚਾਰਕ ਤੱਤ ਹੈ, ਇੱਕ ਵੈਕਿਊਮ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕੇਸ-ਦਰ-ਕੇਸ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅੰਡਰਲਾਈਂਗ ਸੰਦਰਭ ਆਦੇਸ਼, ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਰੋਤ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਡੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਰਫ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਖਾਸ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲਾ ਸਰੋਤ ਫੋਲਡ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ. ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਸਰੋਤ 'ਸਮਾਜ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਹੈ:

ਏ. ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ;

ਬੀ. ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ;

ਸੀ. ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ

ਡੀ. ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ.

223. ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕਈ ਰੂਪ ਹਨ, ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਅਸਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਜਾਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਲਈ, ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੰਗਲਾਂ, ਤਾਲਾਬਾਂ, ਨਾਜ਼ੁਕ ਖੇਤਰਾਂ, ਗਿੱਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤ-ਪ੍ਰਾਪਤ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਮੌਜੂਦ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ, ਹਵਾਈ ਤਰੰਗਾਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ, ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਖਣਿਜ, ਜੋ ਕਿ ਦੁਰਲੱਭ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਹਨ, ਵਰਗੇ ਸਰੋਤ ਕਈ ਵਾਰ ਨਿੱਜੀ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੈ, ਇਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

224. ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ' ਤੱਤ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਧਾਰਤ ਲਾਈਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ ਦੇ ਟਰੱਸਟੀ ਵਜੋਂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਪੇਸ਼ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਐਮ.ਸੀ. ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਦੋ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਐਮ.ਸੀ ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲਨਾਥ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰਾਹੀਂ ਬੋਲਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ "ਹਵਾ, ਸਮੁੰਦਰ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਇੰਨਾ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬਣਾਉਣਾ ਗੈਰ-ਵਾਜਬ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਲਾਭ ਲਈ ਵਪਾਰਕ ਲਾਭ ਲਈ ਆਪਣੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰੇ।

---

156 ਐਮ.ਸੀ. ਮਹਿਤਾ ਬਨਾਮ ਕਮਲਨਾਥ (1997) 1 ਐਸਸੀਸੀ 388 : 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1482; ਮੇਰਾ। ਬਿਲਡਰਜ਼ (ਪੀ) ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਰਾਧੇ ਸ਼ਿਆਮ ਸਾਹੂ (1999) 6 ਐਸਸੀਸੀ 464 : 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1482; ਫੋਮੈਂਟੋ ਰਿਜ਼ੋਰਟਸ ਐਂਡ ਹੋਟਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਮਿਨੂਅਲ ਮਾਰਟਿਨਸ (2009) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 571 : 2009 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 39; ਬੁੱਧੀਜੀਵੀ ਫੋਰਮ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ. ਸਟੇਟ (2006) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 549: 2006 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 101; ਵੇਦਾਂਤ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ, 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 175

157 [1996] ਸਹਾਇਤਾ। 10 ਐਸਸੀਆਰ 12 : (1997) 1 ਐਸਸੀਸੀ 388 [22-25] : 1996 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 1482

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਈ ਵਾਰ ਨਿੱਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਵੇਲੇ, ਰਾਜ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਵੇ।

225. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨੰਬਰ 1 ਵਿੱਚ, ਉੱਪਰ ਚੇਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਹਵਾ, ਸਮੁੰਦਰ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜੰਗਲਾਂ ਵਰਗੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਫੈਲਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਤੱਤ ਵੀ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਲਈ ਵੱਡੇ, ਦਾਨ, ਦਾਨ ਜਾਂ ਐਂਡੋਮੈਂਟ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਬਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ਕਮਾਉਣ ਦੇ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਾਂ "ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਉਪ-ਸੇਵਾ" ਲਈ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ।

ਈ. ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ 'ਵੇਸਟਿੰਗ' ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ

226. ਮਿਸਟਰ ਜ਼ੈਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ ਅਤੇ ਮਿਸਟਰ ਸਮੀਰ ਪਾਰੇਖ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਪਕ-ਨੈੱਟ ਕਾਸਟ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਕਿ ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਹੋਰ ਵਕੀਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉੱਤਰਾ ਬੱਬਰ, ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲਾ ਸਰੋਤ ਕਦੇ ਵੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਇਸ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਲੋੜ ਵਿੱਚ ਆਧਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਬਜਾਏ "ਸਬੰਧਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ" ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵੰਡ "ਵੰਡ" ਨਹੀਂ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ। ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਇੱਕ ਪੂਰਵ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਵੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

---

158 ਸੈਂਟਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2012) 3 ਐਸਸੀਸੀ 1 [74-78] : 2012 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 68

227. ਅਸੀਂ 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਸੀਮਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਨਹੀਂ ਲੈ ਸਕਦੇ ਕਿ ਕੀ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ। ਵੰਡ ਟੁਕੜੇ-ਟੁਕੜੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਏਜੰਸੀ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਲਾਭ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਕੁਦਰਤੀ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਸਿਰਫ ਵੰਡ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਇਹ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵੰਡ ਦੇ ਢੰਗ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ।

228. ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸੀਲੇ ਦਾ ਮਹਿਜ਼ ਨਿਵਾਸ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਤਾਲਾਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਸਰਕਾਰੀ ਏਜੰਸੀ ਜਾਂ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਭਾ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਤਾਲਾਬ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਬੋਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨਿਲਾਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਵਾਲ ਹਨ ਜੋ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਿ "ਵੰਡ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਰਕਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਪੈ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਰਥਾਤ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਤਰਜੀਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ।

ਈ. ਸਿੱਟਾ

229. ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਆਏ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਇੱਕ ਧਾਰਾ 31C ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਲਾਇਰ (ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੋਲਣਾ) ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਬਰਾਬਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ;

ਸੀ. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਵਾਕ ਦੀ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ

ਡੀ. ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਹੈ, ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸਰੋਤ ਨੂੰ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ' ਦੇ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ;

ਈ. ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਦਰਭ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

ਐਫ. 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ। ਵੰਡ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵੰਡ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

230. ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਰਜਿਸਟਰੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਣ ਲਈ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰੇ।

ਨਗਰਨਾਥਨਾ, ਜੇ.

"ਵਿਸ਼ਾ - ਸੂਚੀ"

1.ਪ੍ਰੋਫੇਸ:..... 3
2. ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ: 5
3. ਮੁੜ: ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ: 10
4. ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ: 11
5. ਮੁੜ: ਦੂਜਾ ਅੰਕ: 20
6. ਬੇਨਤੀਆਂ: 20
7. ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ: 27
8. 1950 ਤੋਂ 1991 ਤੱਕ: ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ 31
("ਐਲਪੀਜੀ") ਤੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ:
9. ਦੂਜੇ ਅੰਕ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਓ: 42
10. ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ: 56
11. ਧਾਰਾ 37, 38 ਅਤੇ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ): 58
12. ਧਾਰਾ 37: 60
13. ਆਰਟੀਕਲ 38: 64
14. ਆਰਟੀਕਲ 39: 65
15. ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ: 69
16. ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ: 70
17. ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ: 71
18. ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ: 88
19. ਆਮ ਚੰਗੇ: 91
20. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ: 103
21. ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ: 109
22. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ: 111
23. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ: 115
24. ਬਸੰਤੀਬਾਈ: 117
25. ਮਾਫਾਸ਼ੀਅਲ: 123
26. ਸਿੱਟਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ: 125
27. ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ: 132

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਮੁਖਬੰਧ:

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਅਮਰੀਕੀ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ, ਜਸਟਿਸ ਬੈਂਜਾਮਿਨ ਐਨ. ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ "ਦ ਨੇਚਰ ਆਫ਼ ਜੁਡੀਸ਼ੀਅਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, 1932" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ:

"ਮਹਾਨ ਲਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਾਕੀ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਲਪੇਟ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹਟੇ ਅਤੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।"

1.1 ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਹਾਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਰਗੇ ਆਰਗੈਨਿਕ ਟੈਕਸਟ ਦੀ ਲਚਕਦਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਨਾ ਤਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤੀਕਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਨਿਰਪੱਖ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਸਮਾਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੁਰਜੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਅਰਲ ਵਾਰਨ ਦੇ ਬਿਆਨ ਨੂੰ ਸਾਡੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜ਼ਮੀਰ ਲਈ ਯਾਦ ਦਿਵਾਉਣ ਵਜੋਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: (ਫੈਰਚਿਊਨ, ਨਵੰਬਰ 1955)

"ਸਾਡੇ ਜੱਜ ਭਿਕਸ਼ੂ ਜਾਂ ਵਿਗਿਆਨੀ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀ ਜੀਵਤ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰ ਹਨ, ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਠੋਰਤਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨਿਰਾਕਾਰਤਾ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਸਿਧਾਂਤਕ ਦੁਬਿਧਾ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ: ਕਦੇ-ਬਦਲਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਕਦੇ ਨਾ ਬਦਲਣ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤ।"

1.2 ਕੀ ਸਾਲ 1991 ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਰਥਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਤਿੰਨ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਢਾਂਚਾਗਤ ਬਦਲਾਅ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ? ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਕੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਭਾਵਨਾ ਦਾ ਅਪਮਾਨ" ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਜ ਅਲੋਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਉਕਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਲੇਖਕ?

1.3 ਮੈਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਾਣਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਡਾ: ਧਨੰਜਯਾ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੀ ਗਈ ਵਿਦਵਤਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਰਾਏ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਹੈ

ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਇਸ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੇ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਵਾਈ. ਮੈਂ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀਰ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ.

ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਕੁਝ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਕੁਝ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਲਿਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀਰ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ. ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰਾ ਜਵਾਬ ਵੀ ਹੈ।

1.4 "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ" ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡਣ ਲਈ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ" ਵਿੱਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ? ਇਹ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਹੈ.

ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸਵਾਲਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ:

2. ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ, (1996) 4 ਐਸਸੀਸੀ 49 ("ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ") ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ 01.05.1996 ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਕਤ ਹੁਕਮ 21.03.2001 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਉਸੇ ਹੀ ਕੇਸ (1992 ਦੇ ਐਸ.ਐਲ.ਪੀ. ਜੋ ਕਿ ਤੁਰੰਤ ਹਵਾਲੇ ਲਈ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀ ਚੈਪਟਰ-VIIIA ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਹੈ ਜੋ 1986 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਐਂਡ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਐਕਟ, 1976 ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ, ਇਮਾਰਤ ਲਈ ਸੌ ਗੁਣਾ ਮਾਸਿਕ ਕਿਰਾਏ ਦੇ ਭੁਗਤਾਨ 'ਤੇ ਕੁਝ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31 ਸੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਰਾਜ ਦੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਹਿਸ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ

ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਦੇ ਕੇਸ 1973 (4) ਐਸਸੀਸੀ 225 ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਜਿਉਂਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪੁਨਰ-ਸੁਰਜੀਤੀ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਆਮ ਕਨੂੰਨਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਅਤੇ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੰਸ਼ੋਧਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31ਸੀ ਦੀ ਸਵੈਚਲਿਤ ਪੁਨਰ ਸੁਰਜੀਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਜੋ ਕਿ 1 ਮਈ, 1996 ਨੂੰ 1996 (4) ਐਸਸੀਸੀ 49 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੇ ਗਏ ਆਦੇਸ਼ ਮਿਤੀ 1"ਮਈ, 1996 ਦੁਆਰਾ ਉਠਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ। ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਉੱਠਣ ਵਾਲੇ ਨੁਕਤਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. ਆਦਿ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. ਆਦਿ (1978) 1 ਐਸਸੀਆਰ 641 ਕਰਨਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜਜ਼ (ਐਕਿਊਜ਼ੀਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1976 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਅੰਤਰ-ਰਾਜੀ ਪਰਮਿਟਾਂ ਦੇ ਕਾਊਂਟਰ-ਹਸਤਾਖਰਿਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸੜਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਫੈਸਲੇ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਸਨ। ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਇਰ, ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਜੇ. (ਜਿਸ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹੋਏ)। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਕਿ ਐਕਟ ਦਾ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਨਾਲ ਸਿੱਧਾ ਸਬੰਧ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਜਾਂ 19 (1) (ਐਫ) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਂਟਵਾਲੀਆ, ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਭਰਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਇਰ, ਜੇ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇੱਕ ਵੱਖਰਾ ਫੈਸਲਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਐਨਆਰ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਫਿਰ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। (1983) 1 ਐਸਸੀਆਰ 1000. ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਮਾਈਨਸ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1972 ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਜੁੜੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਰੈੱਡੀਪ੍ਰਾ' (ਰੰਗਸਾਨਾ) ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜੇ. ਇਹ ਵਿਆਖਿਆ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਐਨਆਰ ਬਨਾਮ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਮੋਹਨਿਆਲ ਖੇਤਾਨ ਅਤੇ ਓ.ਆਰ.ਐਸ. (1986) 2 ਐਸਸੀਸੀ 516 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਕੇਸ (ਸੁਪਰਾ) ਵਿੱਚ ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਅਰਥਾਤ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਪੁਨਰ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਇਹ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

ਉਚਿਤ ਹੁਕਮਾਂ ਲਈ ਮਾਨਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਗਜ਼ ਰੱਖੇ ਜਾਣ।

2.1 ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, 20.02.2002 ਨੂੰ, ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਵੱਡੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਕੇਸ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਨ। ਸੰਦਰਭ ਦੀ ਸੌਖ ਲਈ 02/20/2002 ਦਾ ਆਰਡਰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

"ਪੰਜ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੱਤ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ ਅਤੇ ਐਨਆਰ. (1983 (1) ਐਸਸੀਸੀ 147) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟਾਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਸਵਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਜਨਤਕ ਭਲੇ ਲਈ ਵੰਡ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ। ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਨਾਮ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਐਨ.ਆਰ. (1978 (1) ਐਸਸੀਆਰ 641), ਦੋ ਨਿਰਣੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਂਟਵਾਲੀਆ, ਜੇ., ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਦੂਜੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ; ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ, ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ.

ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ (ਉਪਰੋਕਤ) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

ਹੁਣ, ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਦੌਰਾਨ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਸਾਡਾ ਧਿਆਨ ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਇੰਡੀਆ (1997 (5) ਐਸਸੀਸੀ 536) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨੌ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਜੱਜਾਂ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।", ਅਤੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਅਤੇ ਬਾਬੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਾਬੂ ਰਾਜ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। (1984 (1) ਐਸਸੀਸੀ 515)।

ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਨੌ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਆਪਕ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜੀ

ਇਹ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਐਲ.ਆਰ. ਕੋਏਲਹੋ ਬਨਾਮ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ (1999 (7) ਐਸਸੀਸੀ 580) ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੌ ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਜੱਜਾਂ ਦੇ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਤੁਰੰਤ ਨੌ ਝੁਕੀ ਵਾਲੇ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦੇ ਐਲ.ਆਰ. ਕੋਏਲਹੋ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਵੀ, ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ ਅੱਠ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਿੰਜਰ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾਇਰ ਕਰਨ।

ਉਚਿਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਮਾਨਯੋਗ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ ਜਾਣਗੇ।"

ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਉਪਰੋਕਤ ਹੁਕਮ ਕੈਨਵਸ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਤੱਥ ਚੁਣੌਤੀ ਅਧੀਨ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਵਾਦ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦੇ।

2.2 ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਿਆਪਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

"ਏ. ਕੀ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਦੁਆਰਾ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 31C (ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ) ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ?

ਬੀ. ਕੀ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਉੱਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ' ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀ ਨਹੀਂ?

ਪੁਨਰ: ਪਹਿਲਾ ਅੰਕ:

3. ਮੈਂ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ

ਇਹ ਤਰਕ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਕਿ ਸੰਸਦ "ਬਿਨਾਂ ਬਦਲੀ ਦੇ ਰੱਦ" ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 31C ਦਾ ਮੂਲ ਪਾਠ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀ-ਦੂਜਾ) ਸੋਧ ਐਕਟ, 1976 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਨੂੰ ਉਕਤ ਸੋਧ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਬਹਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 1980 ਐਸਸੀ 1789 ("ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼") ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਭਟਕਣ ਲਈ ਸੋਧ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਤਾਂ ਤਰਕਪੂਰਨ ਨਤੀਜਾ ਜੋ ਸੋਧ ਦੀ ਅਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਨਾ ਹੈ ਜੋ ਸੋਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 31C ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਕਰਕੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਐਚ.ਐਚ. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਸ਼੍ਰੀਪਦਗਲਵਾਰੂ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ, ਏਆਈਆਰ 1973 ਐਸਸੀ 1461 ("ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ") ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕਸਾਰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਪਾਠ ਵੱਲ ਵਾਪਸੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਚਾਲੀ-ਦੂਜੀ ਸੋਧ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਨੂੰ ਅਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਅਨੁਛੇਦ 31C ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ:

4. ਦੂਜੇ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੈਂ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਾਲ ਵੀ ਇਹੀ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਾਂਗਾ।

4.1 ਏਮੀਲ ਦੁਰਖੇਮ, ਫਰਾਂਸੀਸੀ ਸਮਾਜ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਜਿਸਨੇ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਧੁਨਿਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਆਰਕੀਟੈਕਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਮਾਜ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਜੀਵ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਮਾਜਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮ ਦੇ ਨਾਲ ਪਹਿਨਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਤਰਕਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਜੀਵਤ ਜੀਵ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜੀਵਤ ਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਕਾਰਾਂ ਲਈ, ਇਹ ਮਾਇਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਰਾਦੇ ਕੀ ਸਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਤੀਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਾਜ਼ੁਕ ਪਰ ਗੈਰ-ਨਿਵੇਕਲੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀਆਂ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਅਤੀਤ ਵਿੱਚ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਸ ਇਤਿਹਾਸਕ ਵਿਗਾੜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫ੍ਰੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4.2 ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਵੁਡਰੋ ਵਿਲਸਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਾਹਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਜੀਵਨ; ਕਿ ਇਸਦਾ ਪਦਾਰਥ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਆਦਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬਦਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਵਧਣਾ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

4.3 ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ, ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਹੈ। ਨਿਆਂਇਕ ਰਿਕਾਰਡ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਮੂਲ 1938 ਦੇ ਸੰਘੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਨੇ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਅਤੇ ਬੇਰਾਰ ਸੇਲਜ਼ ਆਫ਼ ਮੋਟਰ ਸਪਿਰਿਟ ਐਂਡ ਲੁਬਰੀਕੈਂਟਸ ਟੈਕਸੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1938 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇੱਕ ਸਵਾਲ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ। ਮੈਰੀਸ ਗਵਾਇਰ ਸੀਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ "ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਅਤੇ ਜੈਵਿਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਯੰਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਹੋ ਸਕਣ, (ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੱਦ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)।

4.4 ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ, ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸਸੀ 75 ("ਅਨਵਰ ਅਲੀ ਸਰਕਾਰ") ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕੋਰਟਸ ਐਕਟ, 1950 ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਵਿਅਨ ਬੋਸ ਜੇ. ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ "ਜਿਸ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਉਹ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ।" ਜਸਟਿਸ ਬੋਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ "ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ।" ਆਪਣੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਭੁੱਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਉਸਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾ ਸਿਰਫ ਇਤਿਹਾਸਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦਿਆਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਭਰਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵੀ ਕਿ ਇਹ "ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਵੀ ਕਰੇ।" ਇਹ ਜਸਟਿਸ ਬੋਸ ਦੇ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪੈਰੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ:

"ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸੋਚਣ ਵਾਲੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। ਉਹ ਸਿਰਫ ਸੁਸਤ, ਬੇਜਾਨ ਸ਼ਬਦ ਸਥਿਰ ਅਤੇ ਲੁਕਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਮਮੀਫਾਈਡ ਹੱਥ-ਲਿਖਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ, ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਜੀਵਨ ਦੇਣ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਹੋਂਦ, ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਜੀਭਾਂ, ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਢਾਲਣ ਲਈ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਵਰਤਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਵਿੱਚ ਜਿਉਂਦੀਆਂ ਅੱਗਾਂ ਹਨ। ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਬਦਲਦੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਬਦਲਦੇ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਨਾਲ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਲਚਕੀਲਾ।

4.5 ਲਗਭਗ ਦੋ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ, ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸੋਧ ਸ਼ਕਤੀਆਂ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੀਵਤ ਰੂਪਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਸਦ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ, "ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ।" ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੀਵਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਕਈ ਦੁਹਰਾਓ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਲਚਕਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦਾ ਜਾਇਜ਼, ਜਿਉਂਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰੂਪਕ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

4.6 ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, (1993) 4 ਐਸਸੀਸੀ 441 ("ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਐਡਵੋਕੇਟਸ-ਆਨ-ਰਿਕਾਰਡ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ") ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ, ਇਸਨੂੰ "ਸਦਾ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਜੈਵਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼" ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ ਦੇ ਰੂਪਕ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ:

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ ਲਗਾਇਆ ਜੋ ਆਪਣੀ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਹ ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਧਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।"

4.7 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜ਼ੀ ਟੈਲੀਫਿਲਮਜ਼ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 2005 ਐਸਸੀ 2677 ("ਜ਼ੀ ਟੈਲੀਫ਼ਿਲਮਜ਼") ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 12 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ "ਰਾਜ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਸਮਝ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜੀਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰੂਪਕ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਹੋਰ ਅਥਾਰਟੀਆਂ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ

ਆਰਟੀਕਲ 12 ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਵੇਲੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਅਥਾਰਟੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਸੀਮਤ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੋ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿਚਕਾਰ ਮਤਭੇਦ ਅਸਪਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਵਿਚਕਾਰ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਜਨਤਕ-ਨਿੱਜੀ ਦੁਚਿੱਤੀ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਦੇ ਜੈਵਿਕ ਧੁੰਦਲੇਪਣ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਮੁੜ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਸਾਡੇ ਪੂਰੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਕੀ ਸੀ। ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ "ਜੀਵਤ ਜੀਵ" ਸੀ, ਜੋ ਬਦਲਦੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ।

4.8 ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜਸਟਿਸ ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ (ਸੇਵਾਮੁਕਤ) ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, (2017) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1 ("ਪੁੱਤਾਸਵਾਮੀ"), ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੋਪਨੀਯਤਾ ਬਹੁਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇੱਕ "ਜੀਵਤ ਸਾਧਨ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਜੋ ਇਸਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਲਚਕੀਲਾ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ "ਪਵਿੱਤਰ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ ਜੋ ਬਦਲਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ।" ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲੀ "ਬੁਡਿੰਗ ਭਾਵਨਾ" ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਮੂਲ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

4.9 ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ ਦਾ ਰੂਪਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਨੈਸ਼ਨਲ ਲੀਗਲ ਸਰਵਿਸਿਜ਼ ਅਥਾਰਟੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, (2014) 5 ਐਸਸੀਸੀ 438, ਜੋਸਫ਼ ਸ਼ਾਈਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, (2019) 3 ਐਸਸੀਸੀ 39; ਨਵਤੇਜ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, (2018) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1; ਅਨੁਜ ਗਰਗ ਬਨਾਮ ਹੋਟਲ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 2008 ਐਸਸੀ 63; ਸਕੱਤਰ, ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰਾਲਾ ਬਨਾਮ ਬਬੀਤਾ ਪੁਨੀਆ, (2020) 7 ਐਸਸੀਸੀ 469; ਲੈਫਟੀਨੈਂਟ ਕਰਨਲ ਨਿਤੀਸ਼ਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, ਏਆਈਆਰ 2021 ਐਸਸੀ 1797।

4.10 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਵਿਵਾਦਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਪੈਕਟ੍ਰਮ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜੀਵਤ ਰੂਪਕ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪਾਂ ਨਾਲ ਖਿਡੌਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਰੂਪਕ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਜੀਵਤ ਰੁੱਖ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਤੱਤਾਂ 'ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ- ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਰੁੱਖ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮੂਲ ਸਮਝ; ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ, ਇਸਦੀਆਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ।

4.11 ਇਹ ਮੌਲਿਕਤਾ ਅਤੇ ਜੀਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਹੈ। ਯੇਲ ਲਾਅ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਸਰ ਡਾ. ਜੈਕ ਐਮ ਬਾਲਕਿਨ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਮੂਲ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੁਭਾਸ਼ੀਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੇ ਮੂਲ ਅਰਥ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਪਰ, ਉਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਸਲ ਅਰਥਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਲਈ ਅਸਲ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਸਲ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਗਈ ਐਪਲੀਕੇਸ਼ਨ ਸਿਰਫ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹੈ ਕਿ ਟੈਕਸਟ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ,

"ਹਰੇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲਈ ਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਬਣਾਉਣ, ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕਰਨ, ਅਤੇ ਨਿਆਇਕ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਦੋਨਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਬਣਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਾਠ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਵਿਧੀ ਫਰੇਮਵਰਕ ਮੌਲਿਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਸਕਰਣ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਜੀਵਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨਵਾਦ ਨੂੰ ਵੇਖਦੀ ਹੈ।"

4.12 ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਪਯੋਗੀ ਹੈ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਬਹੁਤ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਨਾ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਾਂ ਅਗਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਆਰਥਿਕ ਫਲਸਫਾ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਾਸ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਸਥਾਨ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੇ ਪਾਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸਖ਼ਤ ਆਰਥਿਕ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਜਾਂ ਟੀਚਿਆਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦੇ ਆਪਣੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

4.13 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਨੇ "ਸੰਵਿਧਾਨਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੀ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ 'ਤੇ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਿੱਤੀ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ, 42ਵੀਂ ਸੋਧ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ" ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ" ਨੂੰ "ਸਮਾਜਵਾਦ" ਤੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਵੱਖਰਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਦਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਵਰਗੇ ਸਾਰੇ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ, ਕੀ ਅਸੀਂ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿੰਦ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਨਤੀਜੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ "ਅਨੁਭਵ" ਦਾ ਦੋਸ਼ ਲਗਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

ਪੁਨਰ: ਦੂਜਾ ਮੁੱਦਾ:
ਬੇਨਤੀਆਂ:

5. ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਕੀਲਾਂ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਅਧੀਨ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ। ਇਹ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ "ਸਮੱਗਰੀ ਦੇ ਮਾਲਕ" ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਕਿ "ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ" ਅਤੇ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਸਰੋਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਿਰਫ਼ ਇਸ ਲਈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਉਸਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਲਈ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਜਾਂ ਸਮਾਜ ਲਈ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਰਾਏ, ਜੇ. ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, ਏਆਈਆਰ 1978 ਐਸਸੀ 215 ("ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ") ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ (1983) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਅੱਗੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ।

5.1 ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ. ਵੈਂਕਟਾਰਮਣੀ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀਆਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਸਮੀਕਰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਤੰਗ ਰੀਡਿੰਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਕਿ ਉਕਤ ਸਮੀਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸੀਮਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨ" ਸ਼ਬਦ ਸਿਰਫ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹਨ; ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਉਪਰੋਕਤ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਣਗੇ। "ਕਮਿਊਨਿਟੀ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਰਾਜ/ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਵਿਆਪਕ ਆਯਾਤ ਦੀ ਮਿਆਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, "ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਾ 38 ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹਨ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਾਰਾਇਣ ਨੇ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਜੇਕਰ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਧਾਰਾ 19 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੋਈ ਚੁਣੌਤੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਫਿਰ ਬੇਲੋੜੀ ਹੋਵੇਗੀ।

5.2 ਦੂਜੇ ਮੁੱਦੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ 202 ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਦੋ ਸਵਾਲ ਉਠਾਏ ਹਨ:

ਏ. ਕੀ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ?

ਬੀ. ਕੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ?

5.3 ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉੱਘੇ ਡੋਮੇਨ ਦੀ ਪ੍ਰਭੂਸੱਤਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ, ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਲਿਸਟ-III ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 42 ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਵੇਂ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਅੱਗੇ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਇਹ ਧਾਰਾ 300ਏ ਸਮੇਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਧੀਨ ਇਸਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ।

5.4 ਉਪਰੋਕਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਆਰਟੀਕਲ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

39(ਬੀ) ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਤੋਂ ਉਭਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਗੁੰਝਲਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਕਹੇ ਗਏ ਸਮੀਕਰਨ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਰਾਏ, ਅਰਥਾਤ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਜੇ. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਵੱਲੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ, ਜੇ. ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ, (1984) 1 ਐਸਸੀਸੀ 515 ("ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ") ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਮੋਹਨਲਾਲ ਖੇਤਾਨ, (1986) ਵਿੱਚ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਵੈਂਕਟਾਰਮੀਆ, ਜੇ. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹਵਾਲਾ. ਇਸ ਲਈ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਫੈਸਲਾ "ਸਮੱਗਰੀ", "ਸਰੋਤ" ਅਤੇ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਨਹੀਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਵਾਕੰਸ਼ "ਨਿਜੀ ਜਾਇਦਾਦ" ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਦੋ ਪ੍ਰਸਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ: ਇਹ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ ਕਿ "ਨਿਜੀ ਜਾਇਦਾਦ" ਇੱਕ ਪਾਸੇ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ "ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ।

5.5 ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਰਾਏ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜੇ. ਅਤੇ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੇ ਗਲਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ, ਉਕਤ ਨਿਰਣੇ ਨੇ ਇਹ ਮੰਨ ਕੇ ਜਾਲ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ "ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ" ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਰੋਤ ਹਨ।

5.6 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ"। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਇਹ "ਮਾਲਕੀਅਤ" ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰੇਗਾ

ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ...." ਇਸਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਬਜਾਏ। "ਰਾਜ ਦੇ" ਦੀ ਬਜਾਏ "ਸਮਾਜ ਦਾ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਖਾਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸਲਈ, ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਮੁਹਾਵਰੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸੰਦਰਭ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕੀ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਗਲਤ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ "ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ" ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਕਵਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

5.7 ਮੈਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿਲਚਸਪੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਇਹ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜੇ. ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਲੇਖਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਭੀਮ ਸਿੰਘਜੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 1981 ਐਸਸੀ 234 ("ਭੀਮ ਸਿੰਘਜੀ") ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਲਾਭਕਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ। ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੋਨਾਂ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਲਗਾਤਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਅਧਾਰ ਵਜੋਂ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ।

5.8 ਉਪਰੋਕਤ ਦੇ ਉਲਟ, ਡਾਕਟਰ ਅੰਬੇਦਕਰ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਦੱਸਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਾਜਵਾਦ ਜਾਂ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਅੱਗੇ ਕਿਹਾ, "ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਲਈ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਇਸ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਸੌਖਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ"। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਅੰਕ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਇਹ ਖੋਜ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ:

5.9 ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਬਜ਼ਾਰ ਅਧਾਰਤ ਸੁਧਾਰਾਂ ਵੱਲ ਪਰਿਵਰਤਨ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਸਹਿ-ਹੋਂਦ ਤੱਕ ਦੇ ਰੂਪਾਂਤਰ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਗਲਤੀ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਧਾਰ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰੇਗਾ।

5.10 ਇਹ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਕਿ ਬਾਅਦ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਭਰਾ ਅਤੀਤ ਦੇ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਸੰਭਾਵਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫਰਜ਼ ਨਿਭਾਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ਦੌਰਾਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਸਿਰਫ਼ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਅਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਵੱਲ ਬਦਲਣ ਦੇ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ "1991 ਦੇ ਸੁਧਾਰ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਅੱਜ ਤੱਕ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ" ਵਜੋਂ ਬ੍ਰਾਂਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ।

5.11 ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੇ ਅਤੀਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਚਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਕਲਪ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਵਜੋਂ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਦੀ ਸਹੁੰ ਪ੍ਰਤੀ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਹ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਗਣਤੰਤਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾ ਸਿਰਫ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ, ਭਾਵੇਂ ਕੇਂਦਰੀ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਸਥਾਨਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਡੂੰਘਾ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ 'ਤੇ ਵੀ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ, ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ, ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ

ਨੀਤੀ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਅਤੇ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਨੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਗਣਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ। ਉਪਰੋਕਤ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਜੱਜ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਸ਼ੱਕ, ਸੋਚ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਈਨ ਸਥਿਰ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਵਵਿਆਪੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਮਾਹੌਲ ਸਿਰਜਣ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕਰਨੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਬੇਸ਼ੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ। ਪਰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਤਬਦੀਲੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਪੁਰਾਣੇ ਯੂਐਸਐਸਆਰ ਵਿੱਚ ਪੇਰੇਸਟ੍ਰੋਇਕਾ ਦੇ ਸਮਾਨ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਨਾ ਤਾਂ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ" ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਇਸ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਅਦਾਲਤ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਅਤੀਤ ਦੇ ਜੱਜਾਂ ਨੂੰ ਨਕਾਰੇ ਬਿਨਾਂ, ਅਤੀਤ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਦੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਚੁਣ ਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਲਈ ਅਨੁਕੂਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਜਿਹਾ ਆਖਦਾ ਹਾਂ, ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਉੱਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਜੱਜ ਵੀ ਉਸੇ ਪ੍ਰਥਾ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਨ। ਮੈਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਸੰਸਥਾ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਜੱਜਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਮਹਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹਨ! ਇਸ ਲਈ, ਮੈਂ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਕਥਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ.

1950 ਤੋਂ 1991 ਤੱਕ: ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ("ਐਲਪੀਜੀ") ਤੋਂ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ:

6. ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਿਵੇਂ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਫੈਰੀ ਕੰਮ ਆਪਣੀ ਆਬਾਦੀ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਅੰਤ,

ਭਾਰਤ ਨੇ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਮਾਡਲ ਅਪਣਾਇਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕਮਾਂਡ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨੇ ਆਰਥਿਕ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਰਾਹੀਂ ਸਰੋਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ-ਖੇਤਰੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਜੋ ਕਮਾਂਡ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਤਬਦੀਲੀ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਅਕੁਸ਼ਲ ਵੰਡ ਦੀ ਬਜਾਏ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹਿੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਫਲ ਸਾਬਤ ਹੋਈ ਸੀ।

6.1 ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਬੰਬਈ ਯੋਜਨਾ, 1948 ਦੇ ਉਦਯੋਗਿਕ ਨੀਤੀ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਲਗਭਗ ਹਰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਾਜ ਦੇ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਬਜ਼ਾਰ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਨਾਲ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਸਗੋਂ ਸਵਦੇਸ਼ੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ।

6.2 ਇਸ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ 1950 ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਮੇਤ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। 1951 ਵਿੱਚ, ਖੁਰਾਕੀ ਦਰਾਮਦ 'ਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਭੰਡਾਰਾਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਸਿੰਚਾਈ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ। ਕੁਝ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ 2.1% ਦੇ ਟੀਚੇ ਦੀ ਬਜਾਏ 3.6% ਦੀ ਦਰ ਨਾਲ ਵਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ, ਦੂਜੀ ਯੋਜਨਾ, 1956 ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਨੇ ਭਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਗਤ ਵਸਤੂਆਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਾਧਨ ਵਜੋਂ ਘਾਟੇ ਦੇ ਵਿੱਤ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਨੀਤੀ ਸੰਕਲਪ 1956 ਦੇ ਨਾਲ, ਦੂਜੀ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ। 1956 ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਮਤਾ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪੈਟਰਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਵਜੋਂ ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ:

ਅਨੁਸੂਚੀ ਏ: ਉਦਯੋਗ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਮਹੱਤਤਾ ਵਾਲੇ ਉਦਯੋਗ ਸਨ;

ਅਨੁਸੂਚੀ ਬੀ: ਉਹ ਉਦਯੋਗ ਜੋ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮਾਲਕ ਹੋਣੇ ਸਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਉੱਦਮ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਗੇ ਪਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਉੱਦਮ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਕ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ; ਅਤੇ

ਅਨੁਸੂਚੀ C: ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਉਦਯੋਗ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ

ਵਿਕਾਸ, ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਪਹਿਲਕਦਮੀ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਰਾਜ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਅਜੇ ਵੀ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ।

ਇਸ ਅਤਿ-ਵਿਸਤਾਰ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਸੈਕਟਰ ਦੇ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਇਆ। ਭਾਖੜਾ-ਨੰਗਲ ਡੈਮ, ਹੀਰਾਕੁੰਡ ਡੈਮ ਆਦਿ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰੁੜਕੇਲਾ, ਭਿਲਾਈ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸਟੀਲ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ "ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਨਵੇਂ ਮੰਦਰਾਂ" ਵਜੋਂ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

6.3 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਅਦਿੱਖ ਹੱਥਾਂ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਉੱਦਮੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖ਼ਤਰਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਨੇ ਰਾਖਵੇਂ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਦਯੋਗਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ, ਕਾਢਾਂ ਅਤੇ ਡੋਮੇਨਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਕਿ ਬਦਲਦੇ ਹੋਏ, ਬਿਊਰੋਕ੍ਰੇਸੀ ਦੇ ਰੁਖ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਫੰਡਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਭੋਜਨ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।

6.4 ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਲਾਲ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਅਤੇ ਕੀਮਤ ਨਿਯੰਤਰਣ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਖ਼ਤ ਤਾਰਾਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਤਕਨੀਕੀ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸਮਰਥਨ ਮੁੱਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਖੁਰਾਕ-ਨਿਰਭਰ ਅਤੇ ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਯੋਜਨਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਘਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

6.5 1960 ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ, 1965 ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਸੋਕੇ ਨੇ ਅਨਾਜ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਭੁਗਤਾਨ ਸੰਤੁਲਨ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਵਧਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸੇ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜੂਨ ਨੂੰ ਡੀ.

1966, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਰੁਪਏ ਦੀ ਤਿੱਖੀ 57% ਦੀ ਕਮੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਦਰਾਸਫੀਤੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਆਈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਸੀ।

6.6 ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ 20 ਜੁਲਾਈ 1969 ਨੂੰ ਚੌਦਾਂ ਨਿੱਜੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਸਮਾਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਤਿਆਰ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤਤਕਾਲ ਮੁਨਾਫੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ-ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਅਗਿਆਨੀ, ਬੈਂਕਾਂ ਨੇ "ਅਨ-ਬੈਂਕਡ" ਤੱਕ ਸੰਚਾਲਿਤ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸੀਮਤ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਮਾੜੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨੇ ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਸਿਹਤ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

6.7 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਆਸ-ਪਾਸ, ਸੁਰੱਖਿਆਵਾਦੀ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟ-ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਉਭਰਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਛੇਵੀਂ ਪੰਜ-ਸਾਲਾ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਕਈ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀਮਤ ਨਿਯੰਤਰਣਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ, ਆਯਾਤ ਡਿਊਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕਟੌਤੀ ਅਤੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਤ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। 1956 ਦੀ ਨੀਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭਟਕਣਾ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸੁਜ਼ੂਕੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਉੱਦਮ - ਇੱਕ ਜਾਪਾਨੀ ਆਟੋਮੇਕਰ-1983 ਵਿੱਚ ਅਸੈਂਬਲੀ ਲਾਈਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ, ਪਹਿਲੀ ਮਾਰੂਤੀ ਕਾਰ। ਅਗਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀ ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸੂਚਨਾ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਦੂਰਸੰਚਾਰ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਗਏ।

6.8 1950 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪੈਟਰਨ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਪਰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਮਾਜ ਦਾ ਅੰਤਰੀਵ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਉੱਦਮੀ ਭਾਵਨਾ ਦੀਆਂ ਉਮੀਦਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪੰਜ ਤਕਨੀਕੀ ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਹੈ। ਇਹ ਅਸਪਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਉੱਚ ਬਾਹਰੀ ਕਰਜ਼ੇ, ਦੋਹਰੇ ਅੰਕਾਂ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ, ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰ ਦੇ 147% ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ, ਆਦਿ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ 80 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਘਾਟੇ ਦੇ ਖਰਚੇ, 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਆਰਥਿਕ ਸੰਕਟ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ

ਬੈਕਡ੍ਰੌਪ, ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਪੀ.ਵੀ. ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਨੇ 9 ਜੁਲਾਈ, 1991 ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨਾਲ ਦੂਰਗਾਮੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਆਗਾਮੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਜੋ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣਗੇ। ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ:

"...ਪਿਛਲੇ ਅਠਾਰਾਂ ਮਹੀਨਿਆਂ ਤੋਂ, ਆਰਥਿਕ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਅਧਰੰਗ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਪਿਛਲੀਆਂ ਦੋ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਨੂੰ ਮੁਲਤਵੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਵਿਗੜਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭੁਗਤਾਨ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸੰਕਟ ਬੇਕਾਬੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੈਰ-ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੇਤਾ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਪੈਸਾ ਉਧਾਰ ਦੇਣ ਤੋਂ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਝਿਜਕਦੇ ਗਏ।

ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਹਰੀ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਗਿਰਾਵਟ ਆਈ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਡੀਜ਼ਲ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਤੇਲ ਅਤੇ ਖਾਦ ਵਰਗੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਦਰਾਮਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਏ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਿੱਤੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਭਿਆਨਕ ਗੜਬੜੀ ਵਿਚ ਪਾਇਆ..."

6.9 1991 ਦੀ ਨਵੀਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਨੀਤੀ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਅਕੁਸ਼ਲਤਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਜਕੜਨ ਵਾਲੇ ਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਵਪਾਰਕ ਅਭਿਆਸਾਂ ਨੂੰ ਪਤਲਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇ ਬਿਨਾਂ ਸਕੇਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਸਿੱਧੇ ਨਿਵੇਸ਼ (FDI) ਲਈ ਸਵੈਚਲਿਤ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਹੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਯੋਗ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਤਕਨੀਕੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਛਾਣੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਬਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਵਿੱਤ ਮੰਤਰੀ, ਡਾ. ਮਨਮੋਹਨ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ 24 ਜੁਲਾਈ, 1991 ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ 1991 ਦਾ ਬਜਟ ਭਾਸ਼ਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਵਿਕਟਰ ਹਿਊਗੋ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ, "ਧਰਤੀ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਕਤੀ ਉਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ ਜਿਸਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

6.10 ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿੱਚ ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ, ਦੇਸ਼ ਨੇ ਲਾਇਸੈਂਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕੀਤਾ, ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ ਸਰਗਰਮ ਵਿਨਿਵੇਸ਼ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਕਾਫ਼ੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ, ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਦੇਖਿਆ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

6.11 ਆਧੁਨਿਕ ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਭਾਵੀ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਚਨਬੱਧਤਾ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਦਰਾ ਫੰਡ (IMF) ਨੇ ਮੈਕਰੋ-ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਰਤਾ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਈ ਨੀਤੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਯਾਤ ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬੇਰੋਕ ਐਫਡੀਆਈ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਟੈਕਸ ਛੋਟਾਂ, ਨਿਰਯਾਤ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕੁਝ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਮੂਲ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾਪਦੀਆਂ ਸਨ।

6.12 ਜਦੋਂ ਕਿ ਸਿਹਤ ਜਾਂ ਅਸਮਾਨਤਾ ਸੂਚਕਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ 1991 ਦੀ "ਐਲਪੀਜੀ ਨੀਤੀ" ਨੂੰ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਈ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਸਿਹਰਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ।

6.13 ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸੁਨਹਿਰੀ ਧਾਗਾ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਜਨਾਵਾਂ, ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਅਤੇ ਪਾਈਪ ਸੁਪਨਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਯੋਗਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਪਰਿਵਰਤਨਸ਼ੀਲ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦਾ ਅੱਧ ਇੱਕ ਮੋੜ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਨਵੀਨਤਾ, ਆਧੁਨਿਕੀਕਰਨ ਅਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ 1991 ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਕਿਉਂਕਿ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰ ਵਿੱਚ ਕਮੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਰਜ਼ੇ ਵਧ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਭੁਗਤਾਨ ਸੰਤੁਲਨ ਦਾ ਸੰਕਟ ਸੀ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੋਜਨਾਵਾਂ/ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜ ਕੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਤੱਕ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਸਨ।

6.14 ਇਹ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅਖੀਰ ਅਤੇ 1980 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅਰੰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਉੱਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਆਂਇਕ ਅਸ਼ੁੱਧਤਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਬੈਂਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਸੜਕੀ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੋਧਾਂ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਭੂਮੀ ਸੀਲਿੰਗ ਕਾਨੂੰਨਾਂ, ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਆਦਿ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸਖਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦੁਆਰਾ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਆਵਾਜ਼ ਪਾਈ ਅਤੇ

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਅਤੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 1981 ਐਸਸੀ 271 ("ਵਾਮਨ ਰਾਓ") ਵਿੱਚ ਸਾਲ 1980 ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਪਰਾਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

6.15 ਅਗਸਤ, 1947 ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਜਨਵਰੀ, 1950 ਵਿੱਚ ਗਣਤੰਤਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੇਲੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਵੱਲ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਖਰਕਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਹੈ। ਅਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਪੂੰਜੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ ਨਤੀਜੇ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲਤਾ ਅਤੇ ਵਿਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਵੱਲ ਵਧਣਾ ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਤਜ਼ਰਬੇ ਹਨ ਜੋ ਸਥਿਰ ਹਨ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ ਸਮਾਂ ਬੀਤਣ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਜੱਜ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫੈਸਲੇ ਲਿਖੇ।

ਦੂਜੇ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਜਾਓ:

7. ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਇਹ ਹਨ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲਾ ਸਰੋਤ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਅਤੇ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ" ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਿਸਟਰ ਜ਼ਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ ਦਾ ਫਾਰਮੂਲਾ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਜਾਂ ਤਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ (ਜੋ ਕਿ ਕੌਮ ਦੇ ਹਨ) ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ: ਸਹੀ ਨਹੀਂ"।

7.1 ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਅਰਥਾਤ:

(ਏ) ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ;

(ਬੀ) ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ;

(ਸੀ) ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ

(ਡੀ) ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ।

7.2 ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਦਿਲਚਸਪੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਹੈ ਜੋ ਨਵੀਨਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਵਪਾਰਕ ਲਾਭਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜੰਗਲਾਂ, ਖਣਿਜਾਂ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਆਦਿ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਈ ਵਾਰ ਨਿੱਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵੀ, ਸਗੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਵੇਲੇ, ਰਾਜ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਨੁਕਸਾਨਦੇਹ ਹੋਵੇ (ਵਿਦੇਸ਼ ਕੇਂਦਰ ਫਾਰ ਪਬਲਿਕ ਇੰਟਰਸਟ ਲਿਟੀਗੇਸ਼ਨ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, (2013-74-2012-12) ਲੋਕ ਹਿੱਤ ਪਟੀਸ਼ਨ ਲਈ")) ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹਨ।

7.3 ਰਿਲਾਇੰਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪੁਨਰ: ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ, 2012 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨੰਬਰ 1 ("ਕੁਦਰਤੀ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ") ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, (2012) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1 ਵਿੱਚ ਰਿਪੋਰਟ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਾ, ਸਮੁੰਦਰ ਵਰਗੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਤੱਤ। ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਨਿੱਜੀ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ, ਦਾਨ, ਦਾਨ ਜਾਂ ਐਂਡੋਮੈਂਟ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਵਿਅਰਥ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨਿੱਜੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਦੀ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ।

7.4 "ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਜ਼ਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸਮੀਰ ਪਾਰੇਖ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉੱਤਰਾ ਬੱਬਰ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਮਲਕੀਅਤ ਸੰਸਾਧਨ ਹੈ। 39(ਬੀ) ਅਤੇ ਕੇਵਲ

ਵੰਡ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡ" ਦੀ ਇੱਕ ਤੰਗ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਸਿਰਫ ਵੰਡ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ, ਇਹ "ਆਮ ਭਲੇ" ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵੰਡ ਦੇ ਢੰਗ 'ਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਮੰਨਣ ਲਈ ਕਿ "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲਤੀ ਵਿੱਚ ਡਿੱਗਣ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ, ਅਰਥਾਤ ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦੇਣ ਲਈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ 229 ਵਿੱਚ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸਿੱਟੇ ਕੱਢੇ ਗਏ ਹਨ:

"229. ਸੰਖੇਪ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਆਏ ਜਵਾਬਾਂ ਨੂੰ ਨਿਮਨਲਿਖਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਇੱਕ ਧਾਰਾ 31C ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ।

ਬੀ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ (ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ।

ਸੀ. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਵਾਕ ਦੀ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

d. ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਦ

ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਹੈ, ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸਰੋਤ ਨੂੰ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ 'ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ' ਦੇ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਈ. ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਦਰਭ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

f. 'ਵੰਡ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ। ਵੰਡ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵੰਡ 'ਆਮ ਭਲੇ' ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ"।

7.5 ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਉਪ-ਪੈਰਾ (ਡੀ), (ਈ) ਅਤੇ (ਐਫ) ਵਿੱਚ ਸਿੱਟੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਮੈਂ ਉਪ-ਪੈਰਾ (ਏ) ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਹਨ ਜੋ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ, ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਅਤੇ ਬਸੰਤੀ ਬਾਈ ਨੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਕਿਹਾ।

(1) ਉਪ-ਪੈਰਾ (ਡੀ) ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸਰੋਤ ਨੂੰ "ਸਮੁਦਾਏ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ "ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ" ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਉਪ-ਪੈਰਾ (ਈ) ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

(iii) ਉਪ-ਪੈਰਾ (f) ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡ" ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰੂਪ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ।

7.6 ਉਪਰੋਕਤ ਸਿੱਟਿਆਂ ਲਈ ਮੇਰਾ ਤੁਰੰਤ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ, ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਦੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ: (i) ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ, (ii) ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ। ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਰਾਜ-ਮਾਲਕੀਅਤ ਸਰੋਤ, ਅਰਥਾਤ, ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਰੋਤ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਰਾਜ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵੰਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ" ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਕਿਵੇਂ "ਕੌਮ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਯੋਗਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ? ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਵਿਚ, ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਸਿਰਫ਼ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ; ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਸਿਰਫ ਉਹ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਨ ਵੇਲੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਕਿਹੜੇ ਹਨ ਜੋ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ

ਭਾਈਚਾਰੇ? ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜੋ "ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਚਲਣਯੋਗ ਚੀਜ਼ਾਂ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤੋਂ ਦੇ ਘਰੇਲੂ ਸਮਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਫਰਨੀਚਰ, ਨਿੱਜੀ ਗਹਿਣੇ, ਰਸੋਈ ਦੇ ਸਮਾਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਲੇਖ ਹਨ ਜੋ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਲੋੜ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਸੰਦੇਹ ਦੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹਨ"। 39(b) ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਰੋਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨ" ਬਣ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਰਤਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਹੈ। ਪੀ. ਰਾਮਨਾਥ ਅਈਅਰ ਦੇ ਐਡਵਾਂਸਡ ਲਾਅ ਲੈਕਸੀਕਨ, ਖੰਡ 3, 6ਵੇਂ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ, "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਦਾ ਮਤਲਬ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਲਈ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਗਹਿਣੇ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਦਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ ਅਜਿਹੀ ਠੋਸ ਸੰਪਤੀ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਬਾਰੇ ਪਹਿਨੀ ਜਾਂ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਲੇਖ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮਾਲਕ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਠੋਸ ਜਾਇਦਾਦ ਜੋ ਕਿ ਐਚਐਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਾਣਾ ਹੇਮੰਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਨਾਮ ਸੀਆਈਟੀ, (1976) 1 ਐਸਸੀਸੀ 9992, para 1 ਐਸਸੀਸੀ 9992, para.

7.7 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ" ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਲੇਖ ਬਣਾਉਣ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਲੇਖ ਮਾਲਕ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਮਾਲਕ ਦੇ ਨਾਲ ਘੱਟ ਜਾਂ ਘੱਟ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸਬੰਧ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗਾ? ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਾਰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਢੰਗਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ; (ii) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਆਰਾ; (iii) ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ, ਖਾਸ ਕਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ (iv) ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ। ਦਾਨ ਜਾਂ ਤੋਹਫ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਐਂਡੋਮੈਂਟ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਇੱਕ ਅਨੁਦਾਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸਮਰਪਣ ਤਾਂ ਜੋ ਉਕਤ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਮੈਂ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਬਾਰੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗਾ।

7.8 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ ਪਰ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕੇਵਲ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੰਡ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਕਤ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਜਨਤਕ/ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਦੇ ਵਸੀਲੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਹਨ" ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਕ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਅਜਿਹੇ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦਾ ਟੀਚਾ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

7.9 ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਜਾਂ ਬਦਲਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਰਾਜ ਸਿਰਫ਼ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਾਲਕ, "ਏ" ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਕਰੇਗਾ, "ਬੀ" ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਬਣਾਏ ਬਿਨਾਂ ਕਹੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

7.10 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਮੀਕਰਨ "ਵੰਡਣ ਨੂੰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯਤ ਕੀਤੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ 'ਤੇ ਨਿਯਤ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਰੁਕਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਪਰੋਕਤ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਕੁਝ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਰੋਤ ਜਾਂ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਾਂ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਾਂ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਲਈ ਮਨਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵਰਤਣ ਲਈ, ਭਾਵ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਕਰੇਗਾ

ਅਜਿਹੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਣਾ, ਜਾਂ ਤਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਸਰੋਤ ਦੀ ਨਿਵਾਸ ਦੁਆਰਾ। ਇਸ ਲਈ, ਵੰਡ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਅਰਥਾਤ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ। ਪਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰਨ ਨਾਲ "ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਜਨਤਕ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹਿਲੂਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਾਂਗਾ।

8. ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਇਆ ਗਿਆ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕੁਝ ਮੁੱਖ ਕਟੌਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਇੱਥੇ ਹੇਠਾਂ ਕੱਢੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ:

L ਕਿ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਇੱਕ ਸਖ਼ਤ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਮਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ।

ii. ਕਿ, ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦਾ ਪਾਠ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਲਈ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਆਦਰਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਜੋਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ:

ਇੱਕ ਵਿਵਸਥਾ "ਮਾਲਕੀਅਤ" ਅਤੇ "ਨਿਯੰਤਰਣ" ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ;

ਬੀ. "ਮਾਲਕੀਅਤ" ਅਤੇ "ਨਿਯੰਤਰਣ" "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਉੱਤੇ ਹੈ:

ਸੀ. ਭੌਤਿਕ ਵਸੀਲੇ ਜੋ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਹਨ ਜੋ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਹਨ;

ਡੀ. ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ "ਵੰਡ" ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ;

ਈ. ਵੰਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ "ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਸੇਵਾ" ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ii. ਕਿ, ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਛਤਰ ਛਾਇਆ ਹੇਠ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਤ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਦੀ ਹੈ-

ਅਰਥਾਤ, ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਸਤੂਆਂ ਇੱਕ "ਸਰੋਤ" ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਰੋਤ "ਸਮੱਗਰੀ" ਅਤੇ "ਸਮਾਜ ਦੇ" ਦੋਨੋਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।

iv. ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਲਈ, ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਦੋ ਜ਼ਰੂਰੀ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ: ਇਹ ਇੱਕ "ਪਦਾਰਥ" ਸਰੋਤ ਅਤੇ "ਸਮਾਜ ਦਾ" ਦੋਵੇਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਸ ਨੌਂ-ਜੱਜੀ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਨੁਕਸਦਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ "ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ" ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

v. ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਨ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39(b) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਇੱਕ ਸੰਦਰਭ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸਮੂਹ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧਿਤ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਇਸਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਇਸਦੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਅਤੇ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਜੋਂ ਯੋਗ ਹਨ।

vi. "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਹੈ। ਵੰਡ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਰਾਜ ਅਪਣਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਗਿਣਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ, ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਸਥਿਤੀ:

9. ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਮੈਂ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਵੀ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਨਿਰਣੇ 'ਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅੰਤਰ 'ਤੇ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜ" ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਲਿਖੀ ਹੈ।

9.1 ਮੇਰੀ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼ਰਤ ਹੈ ਜੋ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

9.2 ਜਦੋਂ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲਾ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਮੂਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਡੋਮੇਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਹੈ, ਨੂੰ ਇਸ ਪੂਲ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਲਿਆਂਦਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ। ਇੱਕ ਨਿਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਕੰਮ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਜਿਹੇ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪੂਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਢਲੇ ਕਦਮਾਂ ਤੋਂ ਅਲੱਗ-ਥਲੱਗ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਹਨ ਜੋ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਬਜਾਏ, ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਮੂਹਿਕ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਅੰਤਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

9.3 ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸਮੱਗਰੀ ਅੰਤਰ ਤੁਰੰਤ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧਿਤ ਅਨੁਛੇਦ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 37, 38 ਅਤੇ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ):

10. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 37, 38 ਅਤੇ 39(b) &(c) ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ:-

"37. ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।-ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

38. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ।- (1) ਰਾਜ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ

ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਜਿੰਨੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।

(2) ਰਾਜ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਗੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੇਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਥਿਤੀ, ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ।

39. ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ। ਰਾਜ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ-

Xxx

(ਬੀ) ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ;

(ਸੀ) ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ;

ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੱਢਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ:

"ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਥਿਰ, ਕਠੋਰ ਰੂਪ ਦੇਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਕਠੋਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਦਲ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਬਦਲਦੀ ਰਹਿਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੰਸਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਆਦਰਸ਼ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਧੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਰਥਿਕ ਆਦਰਸ਼ ਕੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਸਾਡੀ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਆਪਣੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਦੋਸਤ ਉਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੈਂ ਹੁਣੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਹਨ: (1)

ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦਾ ਰੂਪ ਦੇਣਾ, ਅਤੇ (ii) ਇਹ ਤੈਅ ਕਰਨਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਆਦਰਸ਼ ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਕਰਨਾ ਕਿ ਹਰ ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਵੀ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਆਰਥਿਕ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਗਲਤਫਹਿਮੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਮੈਂਬਰ ਮਿਹਨਤ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। (ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਸੈਂਬਲੀ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ VII)"

(ਸਰੋਤ: ਡਾ. ਸੁਭਾਸ਼ ਸੀ. ਕਸ਼ਯਪ ਦੁਆਰਾ "ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ")

ਧਾਰਾ 37:

10.1 ਅਨੁਛੇਦ 37 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ (ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ) ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਫਿਰ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰੋ.ਕੇ.ਟੀ. ਸ਼ਾਹ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ, ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਢੁਕਵੀਂ ਵਿਧੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਦਿੱਤਾ, ਉਕਤ ਸੁਝਾਅ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਖਰੜਾ 29 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 37 ਵਜੋਂ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

10.2 ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸੁਬੋਧ ਗੋਪਾਲ ਬੋਸ, ਏਆਈਆਰ 1954 ਐਸਸੀ 92 ("ਸੁਬੋਧ ਗੋਪਾਲ ਬੋਸ") ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ; ਫਿਰ ਵੀ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫਰਜ਼ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਧਾਰਾ 37 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਅ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਭਾਗ-IV ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

10.3 ਇਹ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਆਇਰਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਉਧਾਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਆਇਰਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅਨੁਛੇਦ 45 ਇਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਕਿ ਉਕਤ ਸਿਧਾਂਤ ਆਇਰਿਸ਼ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੇ ਆਮ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਅੱਗੇ ਦੀ ਅਰਜ਼ੀ

ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਨੀਤੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਇਰਿਸ਼ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 37 ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ ਪਰ ਉਹ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਾਂ ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਹੈ।

10.4 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸੈਟਲ ਸਥਿਤੀ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਹਨ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-III ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਚਿਤ ਰਾਜ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਮੀਰ ਹਨ; ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਹ ਟੀਚੇ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅੱਗੇ ਵਧਣ ਲਈ ਮੰਗੇ ਗਏ ਟੀਚਿਆਂ ਜਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 14 ਜਾਂ ਟੀਚਾ 165, ਦੇ ਟੀਚੇ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮਾਰਿਆ. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਨੂੰ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸੰਭਵ ਹੋਵੇ, ਪਹਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਭਾਗ-III ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਭਾਗ-IV ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਰੱਥ ਦੇ ਦੋ ਪਹੀਏ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਲੂਭਾਈ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ, ਏਆਈਆਰ 1995 ਐਸਸੀ 142 ("ਜਿਲੂਭਾਈ") ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੱਚਾਈ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਹਾਇਤਾ ਹਨ। ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸਾਰਥਕ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੋਵੇ।

ਸੰਵਿਧਾਨ, ਅਰਥਾਤ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ-III ਅਤੇ ਭਾਗ-IV ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਆਂ-ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ, ਕ੍ਰਮਵਾਰ, ਮਫਤਲਾਲ ਦੁਆਰਾ

10.5 ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮੁੱਖਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਨਿਆਂਇਕ ਸੋਚ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਫੰਡ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪੱਥਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 38:

10.6 ਆਰਟੀਕਲ 38 ਦਾ ਜ਼ੋਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਵਿਵਸਥਾ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਬਣਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਥਿਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 38 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਕੁਦਰਤ ਵਿੱਚ ਆਮ ਹੈ, ਧਾਰਾ (2) ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਤਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1978 ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 9 ਦੁਆਰਾ ਪਾਈ ਗਈ ਹੈ। 20.06.1979 ਤੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਦੀ ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਸਮਗਰੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 38 ਦੀ ਧਾਰਾ (2) ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ, ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਗੇ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਕਿੱਤਾ. ਅਨੁਛੇਦ 38 ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨਵਾਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਰਾਜ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ, ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ, ਜਿੱਥੇ ਨਿਆਂ-ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਸਥਿਤੀ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਲਿਆ ਕੇ ਬਰਾਬਰੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ।

ਧਾਰਾ 39:

11. ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਖਰੜੇ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 39 ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਖਰੜੇ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲੀਮਡ ਵਾਈ.ਵੀ. ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ. ਕਿ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਜੋ ਇਸ ਕੇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਹਨ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜ ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ; ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ, ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਮੀਕਰਨ "ਵੰਡ" ਹੈ। ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ. ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਕੰਮ ਰਾਜ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਵੰਡ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਵੰਡ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੈ।

11.1 ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਨਤਾਵਾਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਹਿੰਸਕ ਸਮਾਜਿਕ ਤਬਦੀਲੀ ਲਿਆਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸੇ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 37 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਭਾਗ 4 (ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ।

11.2 ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਭਾਵੇਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਪਰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਵੱਲ ਝੁਕੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਟੀਚਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਸਮੇਤ ਧਾਰਾਵਾਂ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

11.3 ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮਤਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਦੇ ਇੱਕੋ ਟੀਚੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ, ਜਿਸਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕਤਾ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਟੀਚਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ" ਵਜੋਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

11.4 ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਵੰਡ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ ਨਿਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ। ਇਹ ਟੀਚਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ-ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਜਿੰਨਾ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਵੇਗਾ।

11.5 ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਸੇਧਿਤ ਕਰੇਗਾ-ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39 (ਸੀ) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਮੀਕਰਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ:

(1) ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ;

ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ;

(iii) ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ;

(iv) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ; ਅਤੇ

(v) ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ।

ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ:

11.6 ਉਪਰੋਕਤ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮੀਕਰਨ "ਮਾਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਮੀਕਰਨ "ਮਾਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਈ ਵਾਰ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨਾਲ ਓਵਰਲੈਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸੰਸਾਧਨ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਉੱਤੇ ਮਾਲਕੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦੇਣਾ ਹੈ।

ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ:

11.7 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਸਮੀਕਰਨ

ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਠੋਸ, ਸਗੋਂ ਅਟੁੱਟ ਸਰੋਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ; ਕੁਦਰਤੀ ਜਾਂ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਚੱਲ ਅਤੇ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ। ਨਾਲ ਹੀ, ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਾ 7.6 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਕੀ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਇਸ ਚਰਚਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਸਮਗਰੀ ਦੇ ਸਮੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹੋਣਗੇ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਰਾਜ ਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਨਿਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ ਅਜਿਹੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਖਣਿਜਾਂ ਦੀ ਖੁਦਾਈ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਇੱਕ ਖਾਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ

ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੀ ਇਕਾਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 52 ਸੂਚੀ । ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਮਾਈਨਜ਼ ਐਂਡ ਮਿਨਰਲਜ਼ (ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1957 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਇਸਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਖਾਣ ਜਾਂ ਖਣਿਜ ਪਦਾਰਥ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜ ਦੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਲੀਜ਼ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਣਨ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਖਣਿਜ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਲਈ ਪਟੇਦਾਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਲੀਜ਼ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। ਇਸ ਲਈ, ਅਜਿਹੇ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਮੀਕਰਨ "ਭੌਤਿਕ ਵਸੀਲੇ" ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ, ਭਾਵ, ਉਹ ਜੋ ਰਾਜ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਸੰਸਥਾ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਹਨ।

ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ:

11.8 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਜੋ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਿਰਫ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨਹੀਂ ਬਣ ਜਾਂਦਾ।

11.9 ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਵੇਂ, ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤ" ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੇਵਲ ਭੌਤਿਕ ਵਸੀਲੇ ਹਨ ਜੋ ਵੰਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਧੀਨ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਪਹਿਲਾਂ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤ" ਬਣਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ, ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਕਿਵੇਂ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ? ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਇਹ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੰਜ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ:

(i) ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ;

(ii) ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਆਰਾ;

(iii) ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ;

(iv) ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੁਆਰਾ; ਅਤੇ

(v) ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਦੇ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਨ, ਤੋਹਫ਼ੇ, ਕਿਸੇ ਐਂਡੋਮੈਂਟ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਬਦਲਣਾ।

11.10 ਨਿੱਜੀ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਤਰੀਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝਾ ਧਾਰਕ ਕੀ ਹੈ? ਉਪਰੋਕਤ ਤਿੰਨਾਂ ਯੰਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, (i), (ii) ਅਤੇ (ii) ਵਿੱਚ, ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ: ਪਹਿਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕਰਕੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਸਰੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਇਹਨਾਂ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਵੰਡਣਾ। ਵੰਡ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ: ਪਹਿਲਾ, ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ। ਦੂਜਾ, ਰਾਜ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਉਚਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਸਿਰਲੇਖ ਅਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਗੁਆ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

11.11 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਤੋਂ ਵੀ ਵਾਂਝੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ, "ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲਬਾਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 300ਏ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੇਵਲ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਸਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

12. ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਪੈਰੇ 11.9 ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

12.1 ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਹ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਹੈ. ਇਸਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਅਤੇ ਬੱਸਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਵਿਭਾਗ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਜਾਂ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇਕਾਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀ, ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਰੁਸਤਮ ਕਾਵਾਸਜੀ ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 1970 ਐਸਸੀ 564 ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ "ਆਰਸੀ ਕੂਪਰਿੰਗ ਬੈਂਕ" ਵਜੋਂ ਚਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਰਾਸ਼ਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਬੈਂਕਾਂ.

12.2 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਹੋਰ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਖਾਸ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਲਪ ਵਿੱਚ, ਐਕਵਾਇਰ ਐਕਵਾਇਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੂਰਵ ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ ਐਕਟ, 1894 ("ਐਲਏ ਐਕਟ, 1894") ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਮੁੜ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਅਤੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਐਕਟ 2. ("2013 ਐਕਟ")। ਗ੍ਰਹਿਣ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

12.3 ਮਹਾਜਨ, ਜੇ. (ਉਸ ਸਮੇਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਵਜੋਂ) ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ, ਏਆਈਆਰ 1952 ਐਸਸੀ 252 ("ਕਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ") ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ:

"ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਵਾਕੰਸ਼ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਸਰਵੋਤਮ ਨਿਰਣਾਇਕ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਲਈ ਕੀ ਭਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਤੇ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ...।"

ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਦੀ ਸਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

12.4 ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀਆਂ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਤਾਲਮੇਲ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਮੰਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਨੂੰ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਜੋਂ ਕ੍ਰਿਸਟਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ।

12.5 ਜੇਕਰ ਕਿਸੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਸ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆਇਆ ਜਾਵੇਗਾ, ਇਹ ਇੱਕ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਛੱਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੀਟ ਕੀਮਤ ਦਾ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੁੱਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਲਈ ਖਰੀਦਣ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਦੇ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸਿਆਣਪ ਵਿੱਚ ਹੈ।

12.6 ਐਕਵਾਇਰ ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਵਰਤਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਜਾਂ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਮਕਾਨਾਂ ਜਾਂ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਾਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਨਿਜੀ ਸਰੋਤਾਂ (ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ) ਦੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੰਪਤੀ ਬਣਨ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵੰਡੇ ਜਾਣ ਦੀ ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਉਸ ਕਠੋਰਤਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਐਲਏ ਐਕਟ, 1894 (ਹੁਣ ਰੱਦ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ 2013 ਦੇ ਐਕਟ, ਜੋ ਕਿ ਲਾਗੂ ਹੈ, ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਾਂ ਸੀਮਾ ਜੋ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਸੂਚਨਾਵਾਂ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ (ਧਾਰਾ 4)

ਅਤੇ 1894 ਐਕਟ ਦੇ 6 ਅਤੇ ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 5ਏ ਅਧੀਨ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ; ਸੈਕਸ਼ਨ 11 ਅਤੇ 11ਏ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਕਰਵਾਉਣਾ ਅਤੇ ਅਵਾਰਡ ਪਾਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਵਾਰਡ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣਾ, ਇਸ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਵੇਗੀ; ਭੂਮੀ ਹਾਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਅਤੇ ਵਿਆਜ ਆਦਿ ਦੀ ਅਦਾਇਗੀ ਦੀ ਗਣਨਾ। ਐੱਲ.ਏ. ਐਕਟ, 1894 ਦੇ ਤਹਿਤ, ਕੋਈ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਸੈਕਸ਼ਨ 3(f) ਨੇ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

"ਸੈਕਸ਼ਨ 3. ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਰੋਧੀ ਨਾ ਹੋਵੇ,

(ਐਫ) ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ-

(i) ਪਿੰਡ-ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ, ਜਾਂ ਮੌਜੂਦਾ ਪਿੰਡ-ਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ, ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ ਸੁਧਾਰ;

(ii) ਕਸਬੇ ਜਾਂ ਪੇਂਡੂ ਯੋਜਨਾਬੰਦੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ:

(iii) ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਜਾਂ ਨੀਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਫੰਡਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੀਜ਼, ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ ਜਾਂ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਜਾਂ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਨਿਪਟਾਰਾ;

(iv) ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ:

(v) ਗਰੀਬਾਂ ਜਾਂ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਿਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ:

(vi) ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਵਿਦਿਅਕ, ਰਿਹਾਇਸ਼, ਸਿਹਤ ਜਾਂ ਝੁੱਗੀ-ਝੌਂਪੜੀ ਕਲੀਅਰੈਂਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ

ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ, ਜਾਂ, ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ, ਜਾਂ ਸੋਸਾਇਟੀਜ਼ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, 1860 (21 ਦਾ 1860) ਅਧੀਨ ਰਜਿਸਟਰਡ ਕਿਸੇ ਸੁਸਾਇਟੀ ਦੁਆਰਾ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕਿਸੇ ਅਨੁਸਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਮੇਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਹਿਕਾਰੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਕੋਈ ਅਥਾਰਟੀ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਫੋਰਸ;

(vii) ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਪਾਂਸਰ ਕੀਤੀ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਯੋਜਨਾ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਜਾਂ, ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਦੁਆਰਾ, ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਾਲ;

(viii) ਜਨਤਕ ਦਫਤਰ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਇਮਾਰਤ ਜਾਂ ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ,

ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਉਕਤ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲੇਗਾ ਕਿ ਜਨਤਕ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਕਿਸ ਲਈ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੀ, ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ ਕਿ ਐਕਵਾਇਰ, ਭਾਵੇਂ ਐਲਏ ਐਕਟ, 1894 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ, ਕੁਝ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

12.7 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 2013 ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਉਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 11 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 15 ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਤਰਾਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 23 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਵਾਰਡ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਮਿਆਦ ਅਤੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 2 ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ; ਧਾਰਾ 38 ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਬਜ਼ਾ ਲੈਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, 2013 ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 2 ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ, ਹੋਲਡ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ, ਅਰਥਾਤ:-

"2. ਐਕਟ ਦੀ ਵਰਤੋਂ।-(1) ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ, ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੇ ਅਦਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਸਮੇਤ ਆਪਣੀ ਵਰਤੋਂ, ਹੋਲਡ ਅਤੇ ਕੰਟਰੋਲ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ, ਅਰਥਾਤ:-

(ਏ) ਕੇਂਦਰੀ ਅਰਧ ਸੈਨਿਕ ਬਲਾਂ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਜਾਂ ਭਾਰਤ ਜਾਂ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕੰਮ ਸਮੇਤ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਜਲ ਸੈਨਾ, ਫੌਜ, ਹਵਾਈ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਬਲਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਰਣਨੀਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ; ਜਾਂ

(ਬੀ) ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ:-

(1) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿਭਾਗ (ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਸੈਕਸ਼ਨ) ਨੰਬਰ 13/6/2009-INF, ਮਿਤੀ 27 ਮਾਰਚ, 2012 ਦੀ ਨੋਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਸਾਰੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਜਾਂ ਵਸਤੂਆਂ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹਸਪਤਾਲਾਂ, ਨਿੱਜੀ ਵਿਦਿਅਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹੋਟਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ;

(ii) ਐਗਰੋ-ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਇਨਪੁਟਸ ਦੀ ਸਪਲਾਈ, ਵੇਅਰਹਾਊਸਿੰਗ, ਕੋਲਡ ਸਟੋਰੇਜ ਸਹੂਲਤਾਂ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਲਈ ਮਾਰਕੀਟਿੰਗ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਅਤੇ ਡੇਅਰੀ, ਮੱਛੀ ਪਾਲਣ, ਅਤੇ ਮੀਟ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ ਵਰਗੀਆਂ ਸਹਾਇਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ। ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਿਸਾਨ ਸਹਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਥਾਪਤ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਸਥਾਪਤ ਜਾਂ ਮਾਲਕੀ;

(iii) ਉਦਯੋਗਿਕ ਗਲਿਆਰੇ ਜਾਂ ਮਾਈਨਿੰਗ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਖੇਤਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨਿਰਮਾਣ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਮਨੋਨੀਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(iv) ਵਾਟਰ ਹਾਰਵੈਸਟਿੰਗ ਅਤੇ ਜਲ ਸੰਭਾਲ ਢਾਂਚੇ, ਸੈਨੀਟੇਸ਼ਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ;

(v) ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ, ਸਰਕਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਖੋਜ ਸਕੀਮਾਂ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ;

(vi) ਖੇਡਾਂ, ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ, ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ, ਆਵਾਜਾਈ ਜਾਂ ਪੁਲਾੜ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ;

(vii) ਕੋਈ ਵੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਸਹੂਲਤ, ਜੋ ਕਿ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਅਧਿਸੂਚਿਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਸੂਚਨਾ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ;

(ਸੀ) ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ;

(ਡੀ) ਮਕਾਨਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਅਜਿਹੇ ਆਮਦਨ ਸਮੂਹਾਂ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ;

(ਈ) ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਵਿਕਾਸ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸਾਈਟਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਸਾਈਟ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਜਾਂ ਪੇਂਡੂ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਰਗਾਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ;

(ਐਫ) ਗਰੀਬਾਂ ਜਾਂ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਜਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ, ਜਾਂ ਸਰਕਾਰ, ਕਿਸੇ ਸਥਾਨਕ ਅਥਾਰਟੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਿਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਸੇ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵਿਸਥਾਪਿਤ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ।

(2) ਜ਼ਮੀਨ ਗ੍ਰਹਿਣ, ਸਹਿਮਤੀ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ, ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧ, ਉਦੋਂ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ, ਜਦੋਂ ਢੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ: -

(ਏ) ਜਨਤਕ ਨਿੱਜੀ ਭਾਈਵਾਲੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਲਈ, ਜਿੱਥੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਸਰਕਾਰ ਕੋਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ;

(ਬੀ) ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ ਲਈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ: ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ-

(i) ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅੱਸੀ ਫੀਸਦੀ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸਹਿਮਤੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (i) ਅਤੇ (v) ਦੀ ਧਾਰਾ (c) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ; ਅਤੇ

(ii) ਪਬਲਿਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਪਾਰਟਨਰਸ਼ਿਪ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੱਤਰ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਦੀ ਪੂਰਵ ਸਹਿਮਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੇ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (1) ਅਤੇ (v) ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਅੱਗੇ ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਸੈਕਸ਼ਨ 4 ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਇਹ ਵੀ ਹੋਵੇ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ, ਭੂਮੀ ਤਬਾਦਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ (ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੋਈ ਹੁਕਮ ਜਾਂ ਫੈਸਲਾ ਜੋ ਅੰਤਮ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਅਨੁਸੂਚਿਤ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(3) ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਪੁਨਰਵਾਸ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਪਬੰਧ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿੱਥੇ, -

(ਏ) ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਕੰਪਨੀ, ਪੇਂਡੂ ਖੇਤਰਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਸੀਮਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 46 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਗੱਲਬਾਤ ਰਾਹੀਂ;

(ਬੀ) ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਖੇਤਰ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ:

ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀ ਜਨਤਕ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਅੰਸ਼ਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਚਿਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਦੂਜੀ ਅਨੁਸੂਚੀ ਅਧੀਨ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਅਤੇ ਮੁੜ ਵਸੇਬੇ ਦੇ ਹੱਕ ਪੂਰੇ ਖੇਤਰ ਲਈ ਲਾਗੂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਖਰੀਦੀ ਗਈ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ।"

12.8 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹਨ ਜੋ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਖਰਕਾਰ ਚੁਕਵੀਂ ਸਰਕਾਰ ਨਾਲ ਨਿਹਿਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਨੋਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਥਾਰਟੀਆਂ, ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਲਈ ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਬੰਧਤ ਐਕਵਾਇਰ ਐਕਟ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਟਾਊਨ ਪਲੈਨਿੰਗ ਐਕਟ ਜਾਂ ਸਿਟੀ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਅਥਾਰਟੀ ਐਕਟ ਆਦਿ।

12.9 ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਬੰਧਤ ਐਕਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਲਪਿਤ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਲਈ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿੱਜੀ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਆਖਰਕਾਰ ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਹੋਵੇ।

12.10 ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢੰਗ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ? ਇਹ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਬੰਧਤ ਰਾਜਾਂ ਦੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਭੂਮੀ ਸੀਲਿੰਗ ਐਕਟ (ਰੱਦ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ), ਇਨਾਮ

ਅਬੋਲਿਸ਼ਨ ਐਕਟ, ਵਿਲੇਜ ਆਫਿਸਜ਼ ਐਬੋਲੇਸ਼ਨ ਐਕਟ, ਲੈਂਡ ਟੈਨਿਊਰਜ਼ ਐਂਡ ਸੀਲਿੰਗ ਐਕਟ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸ਼ਾਸਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਜੇਕਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਬੰਧਤ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। "ਸਮਾਜ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ 'ਤੇ। ਰਾਜ ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਕਿ ਕਿਰਾਏਦਾਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਅੱਗੇ ਜਾਂ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਮਿਤੀ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਸਾਬਤ ਕਰਕੇ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਲਈ ਕਿਰਾਏਦਾਰੀ ਦੇ ਸਬੂਤ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਨਿਵਾਸ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

12.11 ਅਜਿਹੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਵੀ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਕੀਮਤੀ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਕੇ ਖਰੀਦੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ।

12.12 ਇਕ ਹੋਰ ਢੰਗ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਚੱਲ ਜਾਂ ਹੋਰ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ ਆਪਣੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਂਡੋਮੈਂਟ ਜਾਂ ਗ੍ਰਾਂਟ ਜਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਦਾਨ ਜਾਂ ਤੋਹਫ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਇੱਕ ਭਾਈਚਾਰਕ ਵਸੀਲੇ ਵਜੋਂ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਹਰੇਕ ਕੇਸ ਅਤੇ ਸਾਬਕਾ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਤੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਪਹਿਲਾਂ ਨਿੱਜੀ ਝੀਲਾਂ, ਚਰਾਗਾਹਾਂ/ਚਰਾਗਣ ਵਾਲੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਜੰਗਲੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

12.13 ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ "ਵੰਡਿਆ" ਜਾਂ ਦੂਜੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਪਹਿਲਾਂ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਰੋਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ

ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਨਿਵਾਸ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਤਰੀਕੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਸਰੋਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ, ਸਮੀਕਰਨ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਭਾਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਖਰਕਾਰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ ਉਕਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਉਹ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ।

12.14 "ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ" ਸਮੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇਸਦਾ ਸਹੀ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਕੇਵਲ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਹਨ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਨਾ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ।

ਇਸ ਲਈ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ:

13. ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਦਾ ਅਗਲਾ ਅੰਗ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ "ਵੰਡਣ" ਹੈ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਵੰਡ "ਆਮ ਭਲੇ" ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਨਿੱਜੀ ਭਲੇ ਲਈ। ਇਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਜੋ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਉਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ, ਅਤੇ ਦੂਸਰਾ, ਵੰਡ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਾ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਂਝੇ ਚੰਗੇ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਵਸਤੂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਿਸਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਦੂਜੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਹੋਰ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਆਮ ਭਲੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

13.1 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੀਕਰਨ "ਵੰਡ" ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ" ਹਮੇਸ਼ਾ ਯੋਗ ਜਾਂ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡ ਜਾਂ ਨਿਯੁਕਤੀ ਜਾਂ ਤਬਾਦਲੇ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ। ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ, ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ 'ਤੇ, ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕ੍ਰਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਵਜੋਂ ਬੈਂਕਾਂ 'ਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਦਾਹਰਨ ਲਈ, ਬੱਸਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ 'ਤੇ, ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲਾ ਵਿਭਾਗ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਜਾਂ ਇਕਾਈ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀ, ਇੱਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ, ਇੱਕ ਸੋਸਾਇਟੀ ਆਦਿ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਆਮ ਜਨਤਾ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਵੀ ਹੈ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਮਕਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ, ਅਲਾਟ, ਨਿਰਧਾਰਤ, ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ, ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾ ਕੇ, ਮਲਕੀਅਤ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

13.2 ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਂ ਹੋਰ ਅਚੱਲ ਸੰਪੱਤੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵਸੀਅਤ ਹੈ

ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਨਾਲ, ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਜੋ ਕਿ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ, ਪੁਰਾਣੇ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਵਜੋਂ ਨਿਯਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਿਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨਿਯਮਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਕਾਸ਼ਤ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਟੁਕੜੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਬਿਨੈਕਾਰ ਨੂੰ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਹੈ, ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ, ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ, ਅਲਾਟਮੈਂਟ ਜਾਂ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

13.3 ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅੰਨਦਾਤਾ, ਤੋਹਫ਼ਾ ਜਾਂ ਦਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਰਾਜ ਅਜਿਹੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਰਵੋਤਮ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵੰਡ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ।

ਆਮ ਚੰਗੇ:

13.4 "ਆਮ ਭਲਾ" ਕੀ ਹੈ? ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਵਸਤੂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਤਵੱਜੋ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵੀ ਹੈ।

ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਨਿਲਾਮੀ ਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਅਨਿਆਂਪੂਰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਮੀਰ ਕਰਨ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ, ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਛੱਡ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਸਮੂਹ ਨੂੰ ਤਬਦੀਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਰਾਜ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਲੈ ਕੇ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਚੋਣਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਲਈ ਇੱਕ ਏਜੰਟ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਵੰਡ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਇਹ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ/ਹਸਤੀ ਉਸ ਵਸਤੂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਜਿਸਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਹੋਵੇਗਾ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੇ ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਲ 1991 ਤੋਂ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਤੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ/ਇਕਾਈਆਂ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹਨ, ਅਜਿਹਾ ਤਾਂ ਹੀ ਕਰਨਗੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ, ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਅਧੀਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸਾਂਝੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਜਿੱਥੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

13.5 ਕੋਲ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਸੀਸੀਆਈ, (2023) 10 ਐਸਸੀਸੀ 345, ("ਕੋਲ ਇੰਡੀਆ ਲਿਮਟਿਡ") (ਜਿਸ ਦਾ ਮੈਂ ਮੈਂਬਰ ਸੀ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਇੱਕ ਤਾਜ਼ਾ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1973 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਐਕਟ, 2002 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣਗੀਆਂ।

ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਲੇ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਅਤੇ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦਾ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਬੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੋਈ ਆਮ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ "ਕਮਲੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ" ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ "ਆਮ ਭਲੇ" ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਲਗਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੋਲਾ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵ ਵਾਲਾ ਖਣਿਜ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਇਸਦੀ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ ਭਲੇ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹੈ, ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਜ਼ਮੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਕਲਪਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲਾ ਐਕਟ ਅਜੇ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ।

ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਿਤਾ ਐਕਟ ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਵਾਏ ਜਿੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਪ੍ਰਭੂ ਕਾਰਜ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰਾ 100 ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ:

"100. ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਆਮ ਚੰਗੇ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਭਲਾਈ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। "ਆਮ ਚੰਗੇ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮੇਂ, ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ, ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਫੰਡਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਆਮ ਚੰਗੇ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ, ਇਸਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ "ਆਰਥਿਕਤਾ" ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜੰਜ਼ੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸੰਕਲਪ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਅਤੇ ਸਮਝ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਲਾਭਾਂ ਅਤੇ ਨੁਕਸਾਨਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬਹਿਸ।

ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਲਗਭਗ ਆਪਣੇ ਅੰਤ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਿਡਰਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੁਆਰਾ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿਛੋਕੜ ਹੈ। ਸਾਲ 1991 ਵਿਚ, ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮੁਦਰਾ ਭੰਡਾਰ ਦੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰਮਿਟ ਰਾਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਗੰਭੀਰ ਨਿਯਮ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਬੁਰਾਈਆਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਨੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਦਿੱਤੀ। 1991 ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਲਈ ਇੱਕ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਤਬਦੀਲੀ ਕਰਨ ਦਾ ਪੜਾਅ ਤੈਅ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਘਵਨ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆਂ। ਐਕਟ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਉਪਾਅ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀ ਕੰਪਨੀ ਲਈ ਜਿਸ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਪਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਆਪਣੀ ਵਿਲੱਖਣ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੇ ਵਿਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੱਲ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵਿਨਿਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ, ਰਾਜ ਦੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ, ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਤੋਂ ਨਵੇਂ ਆਰਥਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਵਿਚਾਰ, ਜੋ ਕਿ ਇਸ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਜੇਕਰ ਰਾਜ ਦੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ, ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਗਣਤੰਤਰ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 50 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਹੁਣ ਉਹ ਬੱਚਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸੰਸਦ ਜੋ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੀ ਹੈ, ਨੇ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਮੁਫ਼ਤ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਵਿਰੋਧੀ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਤੋਂ ਬਚਣਾ, ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਥਿਤੀ ਦੀ ਦੁਰਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਸੰਜੋਗਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਆਮ ਭਲੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹਨ? ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੇਵਾ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੁਮਾਇੰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸਭ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਿਹਤਮੰਦ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਸਦ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ

ਸਾਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹਨ। ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ, "ਐਕਟ" ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸਦਾ ਟੀਚਾ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ, ਸਾਂਝੇ ਚੰਗੇ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਪੈਰੇ 118 ਤੋਂ 122 ਵਿੱਚ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖਿਆ:

"118. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਟੀ.ਐਨ. ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ, (1984) 1 ਐਸਸੀਸੀ 515 ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਜਨਤਕ ਭਲੇ ਲਈ ਅਧੀਨ ਹੈ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਇੱਕ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਸ ਐਕਟ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਾਰਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, (1980) 4 ਐਸਸੀਸੀ 179 ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ। ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਸੀ।

119. ਅਸੀਂ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਤਾਰਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਕੋਲੇ ਦੇ ਅਮੁੱਕ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪੈਰਾ 39 ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸਮਝਦਾਰੀ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਬੱਧ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਸਭ ਉਸ ਸਮੇਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਖਾਣਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸਾਹਮਣੇ ਆਇਆ ਸੀ।

120. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ, (1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਰੱਖੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ "ਵੰਡ" ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39(b) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਦਲੀਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦਾ "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

121. ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, (1981) 2 ਐਸਸੀਸੀ 362 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ 39(ਸੀ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਪਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਝਗੜਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਸਾਨੂੰ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਬੁਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ, ਜੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਦੁਆਰਾ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਘੇਰੇ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਵੈਧਤਾ, ਅਨੁਸਾਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

122. ਕੋਲੇ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸਮਥਾ ਬਨਾਮ ਏ.ਪੀ. ਸਟੇਟ, (1997) 8 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 191 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਆਮ ਚੰਗੇ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਿਰ ਧਾਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਰੰਗ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਮਲਾ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜੇ ਸੰਸਦ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਭਾਵੇਂ ਵੰਡ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਨਵੀਂ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨੁਕਸਦਾਰ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਨਾਲ ਉਸ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵੇਲੇ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਮੰਨਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਕੰਪਨੀ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਰਾਹੀਂ ਰਾਜ ਦੀ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਟੀਚਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵੀ, ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ 130 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਯੋਗਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੁਕਾਬਲਾ ਐਕਟ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਇਸ ਕਾਰਨ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਸਨ।

13.6 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸਦੀ ਲੋੜ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਇਹ ਮੌਜੂਦਾ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੀ ਨੀਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰੇਗੀ। ਜੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਧਾਰਾ 14 ਜਾਂ 19 ਦੇ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਉਸ ਦਾ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ. ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਹ ਪੱਟੀ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਸਲਾਘਾਯੋਗ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾ ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੋਵੇਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਕੋਈ ਵੀ ਨੀਤੀ ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਰਵਾਈ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਬੀ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ। 14 ਅਤੇ 19. ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਅਨੁਛੇਦ 31C ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 914 ਅਤੇ 14 ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਜਾਂ ਖੋਹਦਾ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ।

13.7 ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ, ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਂਟਵਾਲੀਆ, ਜੇ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ "ਵੰਡਣ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ "ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ, ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ ਅਤੇ "ਵੰਡ" ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਪਲੇਸਮੈਂਟ, ਨਿਯੁਕਤੀ, ਵਸਤੂਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਜਾਂ ਵੰਡ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ; ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਇੱਕ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰਾਜ ਜਾਂ ਇਸਦੇ ਸਾਧਨ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ 'ਤੇ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨੂੰ ਸੰਚਾਲਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲੈਣਗੇ।

13.8 ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਜੇ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਵੰਡੋ" ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਵੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢੰਗਾਂ ਅਤੇ ਢੰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ, ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ, ਜਨਤਕ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਵੰਡ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ। ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵੰਡ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ-ਮਾਲਕੀਅਤ ਤੋਂ ਜਨਤਕ-ਮਾਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਦੇ ਪਰਿਵਰਤਨ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਨਤਕ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ।

13.9 ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਧੂਸੂਦਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, (1984) 2 ਐਸਸੀਸੀ 381 ("ਮਧੂਸੂਦਨ ਸਿੰਘ") ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਉਪਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ (ਪੈਰਾ 22 ਵਿੱਚ) ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਧੂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਗਰੀਬ ਪੀੜਤ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਨ। ਜਿਮੀਦਾਰ ਅਜਿਹੇ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ, ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਸਨ ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ, ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਅਜਿਹੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਉਪਰੋਕਤ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

13.10 ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿੱਚ, ਨਿਲਾਮੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੀ ਵੰਡ "ਆਮ ਭਲੇ" ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਇਕੋ-ਇਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਜਾਂਚਣ ਦਾ ਟਚਸਟੋਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਨੀਤੀ "ਆਮ ਭਲੇ" ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਸਮੇਤ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਦੇ ਕਈ ਤਰੀਕੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਦੀ ਸਿਆਣਪ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਨਜਿੱਠੇਗੀ। ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ:

- ਸਾਰੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਲਈ, ਮਾਲੀਏ ਦਾ ਅਧਿਕਤਮੀਕਰਨ ਇੱਕਮਾਤਰ ਅਨੁਮਤੀਯੋਗ ਵਿਚਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਇਸਲਈ ਨਿਲਾਮੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਪਟਾਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

- ਨਿਲਾਮੀ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹੀ ਪਹੁੰਚ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜ ਸਕਦੀ ਹੈ।

- ਦੋ ਸੰਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅਰਥਾਤ, "ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ" ਅਤੇ "ਟਰੱਸਟੀਸ਼ਿਪ" 2G ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

- ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਜਾਂਚ ਹਰ ਕੇਸ ਦੇ ਤੱਥਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿਣ 'ਤੇ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

- ਕੁਦਰਤੀ ਸੋਮਿਆਂ ਦੀ ਵੰਡ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਬਰਾਬਰਤਾ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਭਰੋਸੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਅਜਿਹੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਜੋ ਲੋਕ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਹੋਵੇ।

- ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਸਮੇਤ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨਿਰਪੱਖ, ਵਾਜਬ, ਗੈਰ-ਵਿਤਕਰੇ ਰਹਿਤ, ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ, ਗੈਰ-ਮੰਗ ਰਹਿਤ, ਨਿਰਪੱਖ, ਪੱਖਪਾਤ ਜਾਂ ਭਾਈ-ਭਤੀਜਾਵਾਦ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਇਲਾਜ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਤਰਕਸ਼ੀਲ, ਕਾਰਨਾਂ ਨਾਲ ਸੂਚਿਤ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਸੇਧਿਤ ਹੋਣ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਵਿਚਲੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਕਤ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵਿਤਕਰੇ ਜਾਂ ਆਪਹੁਦਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 14 ਜਾਂ ਸਮਾਨਤਾ ਧਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੇ ਤੱਤ ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਤਕਰਾ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਵੰਡ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।"

13.11 ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੋਈ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ) ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬੁਲਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਕਤ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਵਿਤਕਰੇ ਜਾਂ ਮਨਮਾਨੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਧਾਰਾ 14 ਜਾਂ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਟੀਚਿਆਂ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਜਾਂ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31 ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਉਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦਾ।

ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਨੀਤੀ. ਵਿਤਕਰਾ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੇ ਤੱਤ ਦੇ ਉਲਟ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਵੰਡ ਦੀ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਰਵਾਈ ਜੋ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧਕੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੀ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਹੁਣ ਮੈਂ ਚਾਰ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗਾ ਜੋ ਸੰਦਰਭ ਆਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਸ਼ੱਕੀ ਹਨ।

ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ:

14. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ (ਐਕਵਾਇਰ) ਐਕਟ, 1976 (ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ ਨੰ. 21 ਆਫ਼ 1976) ("ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ") ਦੀ ਸ਼ੁੱਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੋਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਐਕਟ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਸਬੰਧਤ ਪਰਮਿਟਾਂ ਵਾਲੇ ਵਾਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਨੂੰ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਉਹ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲਏ ਗਏ ਸਨ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕੁਝ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਹਰਜਾਨੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਨਤੀਜੇ ਵਾਲੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।

14.1 ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ ਦੇ ਮਾਲਕਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਵਾਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰਮਪੂਰਨ ਅਤੇ ਮਨਮਾਨੀ ਸੀ। ਦੂਜੀ ਦਲੀਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31(2) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ 'ਤੇ ਰੋਕ ਨਹੀਂ ਲਗਾਉਂਦੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੋਈ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਠੋਸ ਗਠਜੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹੁਣ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਵਾਦ ਦਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਮੁੱਦਾ ਹੈ। ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ ਹੈ

ਐਕਟ ਦੇ ਵਸਤੂਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਉਪਬੰਧਾਂ, ਇਸਦੇ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕੱਢਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31 (2) ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

14.2 ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਠੇਕੇ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੰਟਰੈਕਟ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਲਈ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਜਾਂ ਰਕਮ ਭਰਮ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 31(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ, ਇੰਨੀ ਤੈਅ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਨਾ ਤਾਂ ਭਰਮਪੂਰਣ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮਨਮਾਨੀ। ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31(2) ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦੇਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

14.3 ਕਿ ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਪਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਵੈਸਟਿੰਗ 'ਤੇ ਸੜਕ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਨੂੰ ਵਾਹਨ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਕਰੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਉਂਟਵਾਲੀਆ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਜੇ. ਨੇ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਏ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਨੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਇਸ ਬਿੰਦੂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ ਪਰ ਸਾਰੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਨੇ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ 'ਚ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਅਪੀਲਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ ਓਪਰੇਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਅਸਫਲ ਰਹੀਆਂ ਸਨ।

14.4 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਆਪਣੇ ਲਈ ਅਤੇ ਭਗਵਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਅਤੇ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ, ਜੇ.ਜੇ. ਨਤੀਜੇ 'ਤੇ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਲਿਖੀ। ਰਾਏ ਆਰਥਿਕ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕਤਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਆਂਇਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ, ਅਨੁਛੇਦ 38, 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ), 31 ਅਤੇ ਧਾਰਾਵਾਂ 31ਏ 31ਬੀ ਅਤੇ 31ਸੀ ਦੇ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੰਖੇਪਤਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

14.5 ਇਸ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਕਿ ਕੀ ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਸੰਸਥਾ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜਨਤਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਲਈ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਟ੍ਰਾਂਸਪੋਰਟ ਸੇਵਾ ਚਲਾਉਣਾ ਹੈ ਜੋ ਸਮਾਜ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਗੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਵਿਕਲਪਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਖੁੱਲੇ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚੱਲ ਅਤੇ ਅਚੱਲ ਵਸਤੂਆਂ ਖਰੀਦ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਜਾਂ ਇਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਅਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਮੰਗ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਕਰਜ਼ੇ 'ਤੇ ਜਾਂ ਕਿਰਾਏ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਖੁਦ ਨਿਰਮਾਣ ਜਾਂ ਉਤਪਾਦਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਕਦਮ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਵਿਕਲਪਿਕ ਸਾਧਨ ਹਨ।

14.6 ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਲਿਆਣ-ਮੁਖੀ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ

ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਨਿਗਮ ਜਾਂ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਲੋੜਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ। ਜੇਕਰ ਉਦੇਸ਼ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਰੁਬਰਿਕ ਦੇ ਅਧੀਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸੰਪਤੀ ਨੂੰ ਲੈਣ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗਠਜੋੜ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜੇਕਰ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੈ. ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਨਿੱਜੀ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਜਨਤਕ ਹੈ, ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਤੱਥ ਕਿ ਉਹ ਹੱਥ ਜੋ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਰਕਾਰ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਜਨਤਕ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਆਪਕ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇੱਕ ਸਿਰਫ ਉਦੇਸ਼ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਲੋੜ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਪਕ ਹੈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਨੂੰ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰਤ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਨਾ ਤਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

14.7 ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 37 'ਤੇ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਐਕਟ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਹੈ।

ਐਕਟ ਦੀ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾਪੂਰਣ ਉਸਾਰੀ ਲਈ, ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਸਾਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵੀਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਨੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਇਕ ਵੱਖਰਾ ਨਿਰਣਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ:

15. ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਿੱਚ, ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਰਬਨ ਲੈਂਡ (ਸੀਲਿੰਗ ਐਂਡ ਰੈਗੂਲੇਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1976 ਦੀ ਧਾਰਾ 27(1) ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਆਪਣੇ ਲਈ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਭਾਗਵਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਕੁਝ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਬਰਾਬਰ ਵੰਡ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੰਧ 'ਤੇ ਲਿਖਤ "ਆਮ ਚੰਗੀ" ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਜੋ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਐਕਟ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਵਿਭਿੰਨ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਯੋਗਤਾ ਦੀ ਘਾਟ ਹੋਵੇਗੀ। ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪੱਤੀ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿਣ ਜਾਂ ਅਲਾਟ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 23 ਦੀ ਉਪ-ਧਾਰਾ (1) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਲਾਭ ਕਿਸੇ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਵਾਧੂ ਖਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 3 ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ 3 ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਐਕਟ. ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਨਿਪਟਾਰੇ ਦਾ "ਸਮਾਜਿਕ ਭਲਾ" ਹੋਣ ਦਾ ਗਵਰਨਿੰਗ ਟੈਸਟ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਾਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਨਿਪਟਾਰਾ ਜੋ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਐਕਟ ਦੀ ਸਕੀਮ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਦੇ ਉਲਟ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

15.1 ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਅਤੇ ਤੁਲਜ਼ਾਪੁਰਕਰ ਅਤੇ ਏ.ਪੀ. ਸੇਨ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ, ਜੇ.ਜੇ. ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਖਾਲੀ ਪਈ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਸੀਮਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ, ਵਾਧੂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹਿਲ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵੰਡਣਾ ਸੀ। "ਆਮ ਭਲਾ" ਵੰਡ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਕਾਰਕ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਵੰਡ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਸੀ। ਇਹ ਕੁਝ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ ਦੁਆਰਾ ਪੱਖ ਲੈਣ ਲਈ ਲਾਜ਼ਮੀ ਲੈਣ ਤੋਂ ਵੱਖਰਾ ਹੈ।

ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ:

16. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਦੇ ਕੋਕਿੰਗ ਓਵਨ ਪਲਾਂਟਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1972 ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਭਗਵਤੀ, ਜੇ. ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ "ਪੂਰੀ ਸਹਿਮਤੀ" ਨਾਲ ਇਸਦੀ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16.1 ਉਕਤ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਉਠਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡੋ", ਜੇਕਰ ਇਸ 'ਤੇ ਸਹੀ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਏਗੀ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਭਾਵ, ਰਾਜ ਜਾਂ ਜਨਤਾ ਲਈ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਜੋ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਸਿਰਫ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਵੰਡ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਨ ਦੁਆਰਾ ਕਹੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਜ਼ਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ ਦੀ ਵੀ ਦਲੀਲ ਹੈ।

16.2 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਮੁੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮੈਂਬਰ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਸਗੋਂ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

16.3 ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡ" ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਯਾਨੀ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚੂਨ ਵੰਡ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ। ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਵੰਡ ਦੇ ਸਾਰੇ ਢੰਗਾਂ ਅਤੇ ਢੰਗਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ, ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ, ਵਰਗਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਵੰਡ ਅਤੇ ਜਨਤਕ, ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਾਂਝੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ। ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਵੰਡੋ" ਸ਼ਬਦ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਤੋਂ ਜਨਤਕ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਦੇ ਰੂਪਾਂਤਰਣ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਦਮਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਜਨਤਕ ਮਲਕੀਅਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿਚ, ਉਪਰੋਕਤ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16.4 ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਕੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਵੰਡ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ "ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੇਤੰਨ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵੰਡਣ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਜੋਂ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਥੋੜ੍ਹੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਵੇਗੀ।" ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੱਥ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵੰਡਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਜਨਤਾ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1972 ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਧਾਨ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ, ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਾਰਾ 14 ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਦੁਆਰਾ ਦਾਇਰ ਰਿੱਟ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

16.5 ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਮਾਈਨਸ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ), 1972 ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰਾਗ੍ਰਾਫ਼ 10 ਤੋਂ 14 ਵਿੱਚ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ, ਪੈਰਾ 10 ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: "ਇਸਦੀ ਦੁਰਲੱਭ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਕ ਬਿਆਨਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਨੂੰ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਸ਼ੰਕਾਵਾਂ ਹਨ।" ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਨਿਰੀਖਣ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਲੋੜੇ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ, ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ, ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਮਿਸਾਲੀ ਨਿਆਂਇਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕਤਾ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦੇ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਸਮਕਾਲੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ ਪਰ ਦੋਵੇਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਬੈਂਚਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈਵੀ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਵਿੱਚ ਉਕਤ ਰਾਏ ਦੇ ਗਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ, ਤਤਕਾਲੀ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਮਈ, 19 ਅਤੇ ਜੁਲਾਈ 198 ਵਿੱਚ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਉੱਤੇ ਲੈ ਲਈ। ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੇ ਦਫ਼ਤਰ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਵੰਬਰ, 1980 ਵਿੱਚ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਹੋਰ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਤੀ, ਜੇ. ਨੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਈ ਗਈ ਅਜਿਹੀ ਰਣਨੀਤੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਅਤੇ ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਵੱਖਰਾ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਮੁੱਦੇ ਵੱਖਰੇ ਸਨ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕੁਝ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਓਵਰਲੈਪਿੰਗ ਸੀ ਜੋ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਸਨ। ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਵਿਚ, ਭਗਵਤੀ, ਜੇ.

16.6 ਏ.ਐਨ. ਸੇਨ, ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਦੁਆਰਾ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਲੰਬਿਤ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਉਕਤ ਫੈਸਲੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਅਤੇ ਇਸ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਟਿੱਪਣੀ ਜਾਂ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਕੀਤਾ।

ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਜ:

17. ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ, ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ ਸਟੇਜ ਕੈਰੇਜ ਅਤੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ (ਐਕਵਾਇਰ) ਐਕਟ, 1973 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਵਾਈ.ਵੀ. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੇ ਬੈਂਚ ਲਈ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ, ਜੇ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ. ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਧਾਰਾ 14 ਬਾਹਰ ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਧਾਰਾ 14 ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਦੀ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

17.1 ਪੈਰਾ 72 ਵਿੱਚ, ਸਮੀਕਰਨ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾ 1107 'ਤੇ ਬਲੈਕ ਦੀ ਲਾਅ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (ਸਪੈਸ਼ਲ ਡੀਲਕਸ ਪੰਜਵਾਂ ਐਡੀਸ਼ਨ) ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸਰਕਾਰੀ ਉਦੇਸ਼ ਦਾ ਸਮਾਨਾਰਥੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ, ਸੁਰੱਖਿਆ, ਨੈਤਿਕਤਾ, ਆਮ ਭਲਾਈ, ਰਾਜ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਸਮੀਕਰਨ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਸੇਨ ਦੀ ਦਲੀਲ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਕੋਈ ਦਲੀਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਐਕਵਾਇਰ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਸਖਤੀ ਨਾਲ ਵੰਡ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਅਚੱਲ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਅਚੱਲ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਹ ਸੰਪੱਤੀ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਵੰਡਣ ਲਈ ਉਪਲਬਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਜਾਂ ਤਾਂ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵੰਡ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਤਾਕਤ 'ਤੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

17.2 ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਵੰਡ" ਅਤੇ "ਵੰਡ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸੂਖਮੀਅਤਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਰਾਜ ਦੇ ਕੈਰੇਜ਼ ਅਤੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਐਕਵਾਇਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਦੋਹਰੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਦਾਲਤ.

ਬਸੰਤੀਬਾਈ:

18. ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਹੀਤਾ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਹਾਊਸਿੰਗ ਐਂਡ ਏਰੀਆ ਡਿਵੈਲਪਮੈਂਟ ਐਕਟ, 1976 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਮਹਾਡਾ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਦੀਆਂ ਉਪ-ਧਾਰਾਵਾਂ (3) ਅਤੇ (4) ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਸਹਾਇਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਸਨ। ਕੇਸ ਦੀ ਖੂਬ ਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟੱਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਦੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ, ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 13 ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ: "ਅਸੀਂ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਮੈਨੂਫੈਕਚਰਿੰਗ ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ (S9413,174) ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਦਲੀਲ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧਾਂਗੇ। 1983 ਐਸਸੀ 239।" ਫਿਰ ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉਪਰੋਕਤ ਦੋ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹੈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਐਕਟ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਘੋਸ਼ਣਾ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸਦੀ ਸਮੱਗਰੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਖੋਜ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਨੇ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਰਾਖਵੀਂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲੋਕ ਉੱਥੇ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਸੈਂਟਰ, ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਕੰਪਲੈਕਸ, ਪਾਰਕ, ਸੜਕਾਂ, ਨਾਲੀਆਂ, ਖੇਡ ਦੇ ਮੈਦਾਨ, ਜੋ ਨਾਗਰਿਕ ਜੀਵਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਵੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵੰਡ ਹੈ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਬੱਸ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਬੀ) ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

"ਅਗਲਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦਾ ਵੰਡ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕੀ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੰਗ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਭਾਵਨਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ, ਇੰਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ। ਇਸਦੇ ਸਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ 'ਵੰਡਣ' ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ 'ਅਲਾਟ ਕਰਨਾ, ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ' ਅਤੇ 'ਵੰਡ, ਵੰਡ, ਵਰਗੀਕਰਨ, ਸਥਾਨੀਕਰਨ'। ਵੰਡ, ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, (ਦੇਖੋ ਰੈਂਡਮ ਹਾਊਸ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ) ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੁਝ ਉਦਯੋਗਾਂ ਜਾਂ ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਲਈ ਸਮਾਜਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਵੰਡਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ।

ਸਕੋਰ 'ਤੇ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਓ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਇਸ ਨੂੰ ਘੇਰਾ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦਾ। ਇਹ ਜਨਤਕ ਨੀਤੀ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ ਜੋ ਵਿਧਾਨਕ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਟੇਕਓਵਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯੋਜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਦੋ ਸਿੱਟੇ ਅਨੋਖੇ ਹਨ। ਭਾਗ IV, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ), ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਬਦਲਾਅ ਦੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਭਵਿੱਖਮੁਖੀ ਹੁਕਮ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਜਿਹੀ ਤਬਦੀਲੀ ਸਿਸਟਮ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਸਹਿਯੋਗੀ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀ ਹੈ: ਵਿਧਾਨਪਾਲਿਕਾ, ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਿਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ। ਦੂਜਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਪ੍ਰਤੀ ਵਫ਼ਾਦਾਰੀ ਜਿਵੇਂ ਕਿ. ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ 'ਤੇ ਭੌਤਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਅਤੇ ਘੋਰ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਿਆਂ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਆਸਵੰਦ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਗਏ ਗਰਭਵਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਦੇਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਘੇਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ। ਰੀਤੀ-ਰਿਵਾਜਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਰਾਹੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਤੀ ਫਰੀਸੀ ਬਣਨਾ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਜ਼ੋਰ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਰਫ ਉਪਰੋਕਤ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਡਿਸਟਿਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਭਾਵੇਂ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਦੁਆਰਾ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਵੱਲ ਖਿੱਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

18.1 ਇਸ ਲਈ, ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31ਸੀ ਦੀ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14, 19 ਅਤੇ 31 ਦੇ ਤਹਿਤ ਚੁਣੌਤੀ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਸੀ।

18.2 ਇਹ ਅੱਗੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਲੈਂਡ ਸੀਲਿੰਗ ਕਾਨੂੰਨ, ਰਿਹਾਇਸ਼ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਜਾਇਦਾਦ 'ਤੇ ਸੀਲਿੰਗ ਲਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਆਦਿ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਦੀ ਧਾਰਾ 44 ਦੀਆਂ ਉਪ ਧਾਰਾਵਾਂ (3) ਅਤੇ (4) ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ।

18.3 ਬਸੰਤੀਬਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਬਾਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਇਸ ਕੇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਸਿਰਫ ਉਸ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਵੰਡ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੀ "ਨਿਜੀ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ" ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ, ਇਸ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਪਰਖਣ ਲਈ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਵੈਂਕਟਾਰਮੀਆ, ਜੇ. ਜੋ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਲੇਖਕ ਸਨ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ, ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿਚ ਜੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਜੇ.

18.4 ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਮ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਠੇਕੇ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ; ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਕੋਲੇ ਦੀਆਂ ਖਾਣਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਨਤਕ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਕਰਨਾ ਸਭ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39(b) ਦੇ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31C ਦੇ ਕਾਰਨ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ।

18.5 ਜਦਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਅਤੇ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ.ਜੇ. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿਚ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਟੱਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕੀਤਾ, ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਵਿਚ ਵੈਂਕਟਾਰਮੀਆ, ਜੇ. ਨੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿਚ ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ, ਜੇ. ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਡੀ ਹਾਰਸ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਮੰਨਿਆ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੰਧਾਨਾ, ਜੇ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਦੇ ਕੁਝ ਹਿੱਸੇ ਹੀ ਚੁਣੇ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਆਰਟੀਕਲ 31ਸੀ ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਦੀ ਤਾਕਤ 'ਤੇ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸੀ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ "ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦ" 'ਤੇ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਨੋਟਿਸ ਲਏ ਬਿਨਾਂ। ਬਸੰਤੀਬਲ ਇੱਕ ਨਿਰਣਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਲ 1986 ਵਿੱਚ ਸੁਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਪੇਰੇਸਟ੍ਰੋਇਕਾ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਘਰ, ਸੋਵੀਅਤ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਗਣਰਾਜ (ਯੂਐਸਐਸਆਰ) ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸੋਚ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵੀ 1991 ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਤਕਨੀਕੀ ਮਿਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

19. ਤਿਨਸੁਖੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ, (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709 ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਦਾਲਤ; ਅਤੇ ਅਸਾਮ ਸਿਲੀਮੈਨਾਈਟ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ. ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ, 1992 ਪੂਰਕ. (1) ਐਸਸੀਸੀ 692, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ।

ਮਫਤਲਾਲ:

20. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦਾ ਸੰਦਰਭ ਇੱਕ ਅਸੰਵਿਧਾਨਕ ਜਾਂ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੇਵੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇੱਕ ਟੈਕਸਦਾਤਾ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਰਿਫੰਡ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਸੀ। ਸ੍ਰੀ ਕੇ ਪਰਾਸਰਨ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਜ ਅਮਰੀਕਾ, ਕੈਨੇਡਾ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਕਿੰਗਡਮ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਬਾਰੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਨੇ ਸਿੱਖਿਆ, ਜਿਸ ਨੇ "ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਪੂਰਨ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦਾ ਟੀਚਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 9 ਅਤੇ ਧਾਰਾ 38 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 38 ਦੁਆਰਾ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨੌ-ਜੱਜੀ ਬੈਂਚ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਲੀਮੇਡ ਅਹਿਮਦੀ, ਸੀ.ਜੇ. ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਪੈਰਾ 84 ਤੋਂ 86 ਵਿੱਚ ਜੇ.

"ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਖਲਾਅ ਵਿੱਚ ਅਧਿਐਨ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਵੇਂ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਸਰੋਤ ਹਨ, ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਨਵੀਂ ਇਕੁਇਟੀ-ਲੋਡਡ ਕਾਨੂੰਨੀਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਜਗੀਰੂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁੰਗੜਦਾ ਹੈ, ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਕਿਸਮਤ ਨੂੰ ਬਦਲਦਾ ਹੈ।"

ਇਹ ਉਪਰੋਕਤ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਵਿੱਚ ਗੀਤਕਾਰ, ਜੇ. ਇਸ ਲਈ, ਉਹਨਾਂ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਿਆਂ ਦੇ ਟੀਚੇ 'ਤੇ ਉਕਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਐਸ.ਸੀ. ਸੇਨ, ਜੇ. ਦੇ ਨਿਰੀਖਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਸਹਿਮਤੀ ਰਾਇ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਸਿੱਖਿਆਦਾਇਕ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ, ''ਧਾਰਾ 39 ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਆਧਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ

ਜੋ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਗੈਰ-ਕਾਨੂੰਨੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪੀਟਰ ਨੂੰ ਪੌਲੁਸ ਨੂੰ ਭੁਗਤਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੁੱਟਣ ਦਾ ਲਾਇਸੈਂਸ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।" ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮੁੱਲ ਹੈ। ਇਸਲਈ, ਉਹ ਨਿਰੀਖਣ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚ ਬੇਮਿਸਾਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਪਰ ਮੇਰੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮੁੱਲ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

21. ਕੋਲਕਾਤਾ ਨਗਰ ਨਿਗਮ ਬਨਾਮ. ਬਿਮਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਾਹ, 2024 ਆਈਐਨਐਸਸੀ 435 ("ਬਿਮਲ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਾਹ"), ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਐਸ. ਨਰਸਿਮ੍ਹਾ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਅੰਤਮ ਉਦੇਸ਼ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੈ, ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹੋਵੇਗਾ।

ਸਿੱਟਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ:

22. ਉੱਪਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਲੰਮੀ ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ:

1. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 37, 38 ਅਤੇ 39 ਜੋ ਕਿ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਬਦਲਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਖ਼ਤ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੰਦ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ। ਵਿਆਖਿਆ ਦੀ ਲਚਕਤਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਅਤੇ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਧਾਰਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਅਤੇ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਪਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਦੀ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਿਮਾਹੀ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਆਲੋਚਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪੈਰਾਡਾਈਮ ਹੈ।

II. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 37 ਅਤੇ 38 ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੀਤੀ ਜਾਂ ਕਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਆਈਆਈਐਲ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਸੀ) ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 30(b) ਅਤੇ (c) ਪੂਰਕ ਅਤੇ ਪੂਰਕ ਕੈਸ਼ ਹੋਰ ਅਤੇ ਸਿਲੋਜ਼ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਬਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪੰਜ ਭਾਗ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ,

(i) ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ:
(ii) ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ;
(iii) ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ;
(iv) ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ; ਅਤੇ
(v) ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ।

(i) ਸਮੀਕਰਨ "ਮਾਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਨੂੰ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵੰਡ" ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਇਸਦਾ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ "ਸਾਧਾਰਨ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ"।

(ii) "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ" ਨੂੰ ਪਹਿਲੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, (i) ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਜੋ ਰਾਜ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਹਨ, ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਜਨਤਕ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਗਏ ਹਨ; ਅਤੇ (ii) ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸਮੀਕਰਨ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵ" ਜਾਂ "ਨਿੱਜੀ ਸਬੰਧ" ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ, ਕੱਪੜੇ ਜਾਂ ਲਿਬਾਸ, ਘਰੇਲੂ ਵਸਤੂਆਂ, ਨਿੱਜੀ ਗਹਿਣੇ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਵਰਤੋਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਸਤੂਆਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਭਾਅ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਹਨ। "ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ" ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਹਨ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਹਨ ਜੋ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਸਮੀਕਰਨ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਸਮੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

(iii) "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਜੋ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹਨ, ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪੰਜ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਕਿ ਜਾਂ ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ;

ਬੀ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਐਂਟਰੀ 42 ਸੂਚੀ III ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸੰਸਦ ਜਾਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਐਕਵਾਇਰਿੰਗ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਮੌਜੂਦਾ ਸੰਸਦੀ ਜਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ;

ਸੀ. ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਨਿਯੰਤਰਣ, ਜੋ ਕਿ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ, ਜ਼ਮੀਨੀ ਕਾਰਜਕਾਲਾਂ, ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ, ਗ੍ਰਾਮੀਣ ਦਫਤਰਾਂ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੋਵੇਗਾ;

ਡੀ. ਰਾਜ, ਇਸਦੀਆਂ ਏਜੰਸੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿੱਜੀ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਮੱਗਰੀ ਸਰੋਤ ਦੀ ਖਰੀਦ ਦੁਆਰਾ; ਅਤੇ

ਅਤੇ। ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਦਾਨ, ਤੋਹਫ਼ੇ, ਕਿਸੇ ਐਂਡੋਮੈਂਟ ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਣਾ।

(iv) ਉਪਰੋਕਤ (a) ਤੋਂ (d) ਵਿੱਚ, ਧਾਰਾ 300A ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਜੋ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

(v) "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ "ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਸਰਵੋਤਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।" ਵੰਡ ਦੋ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ:

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਖੁਦ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ/ਜਾਂ ਜਨਤਕ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣਾ; ਅਤੇ

ਦੂਜਾ, ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਜਦੋਂ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਨਿਲਾਮੀ, ਗ੍ਰਾਂਟ, ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ, ਅਲਾਟਮੈਂਟ, ਲੀਜ਼, ਵਿਕਰੀ ਜਾਂ ਟ੍ਰਾਂਸਫਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਢੰਗ ਦੁਆਰਾ ਵੰਡਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਤਾਂ ਅਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਂ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਢੰਗ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ਰਤ ਜਾਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ:

(ਏ) ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ;

(ਬੀ) ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ;

(ਸੀ) ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ;

(ਡੀ) ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ; ਅਤੇ

(ਈ) ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਕਾਰਕ।

(vi) ਸਮੀਕਰਨ "ਆਮ ਭਲੇ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, "ਕੌਮ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ" ਦੀ ਵੰਡ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 ਦੀ ਧਾਰਾ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39

IV. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼/ਸਟੇਟ ਕੈਰੇਜ਼ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲਾ ਖਾਣਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਵਿੱਚ, ਸ਼ਹਿਰੀ ਭੂਮੀ ਸੀਲਿੰਗ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਐਮ.ਐਚ.ਏ.ਡੀ.ਏ ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39(b) ਦੇ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ, ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਆਦਿ। ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ-ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਓਬਿਟਰ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸੀ ਪਰ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ ਸੀ।

ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟੇ ਪ੍ਰਤੀ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ:

23. ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ:

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਏ. ਧਾਰਾ 31 ਸੀ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਸੰਘ ਵਿੱਚ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਲਾਗੂ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ: ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

ਬੀ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ (ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਬੈਂਚ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਰਾਏ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਕੇ ਗਲਤੀ ਕੀਤੀ।

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ: ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੇ. ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਜੋ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਅਰਥਾਤ, ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਮਾਈਨਸ (ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ) ਐਕਟ, 1972 ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੈਰੇ 19 ਅਤੇ 20 ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਜੇ. ਮਿੱਲਾਂ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਏ.ਐਨ. ਸੇਨ, ਜੇ.

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਸਬੰਧਤ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਨੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੇਵਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜੇ. ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਰਾਏ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੇਸ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਜਿੱਥੇ ਤੱਕ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਹੈ, ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ।

ਸੀ. ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ-ਵਾਕ ਦੀ ਨਿਰੀਖਣ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਕਿ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਨਿਰਣੇ ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਨਿਰਣਾਇਕ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ: ਇਹ ਔਬਿਟਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮੁੱਲ ਹੈ. ਉਪਰ ਕੀਤੀ ਚਰਚਾ ਨੋਟ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਡੀ. ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸ਼ਬਦ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜਵਾਬ ਹਾਂ ਹੈ, ਵਾਕਾਂਸ਼ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਦੀ ਗਾਹਕੀ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਉੱਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸਰੋਤ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ "ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ" ਦੇ ਕੁਆਲੀਫਾਇਰ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ: ਹਾਂ, ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ "ਨਿੱਜੀ ਜਿਵੇਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਪ੍ਰਭਾਵ" "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਸ਼ਰਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਜਾਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰਲੇ ਪੈਰੇ 7.6 ਵਿੱਚ ਮੇਰੇ ਦੁਆਰਾ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

ਮੇਰੀ ਉਪਰੋਕਤ ਚਰਚਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ, ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਵਿਵਾਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਹਰ ਸਰੋਤ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦਾ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਈ. ਇਸ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸੰਦਰਭ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਰਗੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ; ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ 'ਤੇ ਸਰੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਸਰੋਤ ਦੀ ਕਮੀ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਨਤੀਜੇ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਬਲਿਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਉਹਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ: ਮੈਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਸਿੱਟੇ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਐਫ. ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡ ਦਾ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਹੈ। ਵੰਡ ਦੇ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਰੂਪ ਜੋ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਦਾ ਪੂਰਾ ਵੇਰਵਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਜਾਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਬੰਧਤ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਖਾਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਵੰਡ "ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।"

ਮੇਰਾ ਵਿਚਾਰ: ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡ" ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਰਥ ਪਰ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ "ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਯਤ ਕਰਨਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 300A ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਜੋ ਤੁਸੀਂ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ 'ਤੇ ਰੱਖੇ ਗਏ ਸਰੋਤ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਟਰੱਸਟ ਸਿਧਾਂਤ ਅਜਿਹੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਵੇਗਾ। ਵਿਕਲਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਰਾਜ ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਸਮੁਦਾਏ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਅਸਾਈਨਮੈਂਟ, ਲੀਜ਼, ਅਲਾਟਮੈਂਟ, ਗ੍ਰਾਂਟ, ਆਦਿ ਦੁਆਰਾ ਯੋਗ ਅਤੇ ਯੋਗ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ "ਵੰਡ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਵੇਗਾ।

24. ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ ਅਤੇ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਜੋ ਵਿਚਾਰੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਖਲ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੱਜਾਂ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਆਲੋਚਨਾ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀਆਂ। ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਵਾਜਿਬ ਹੈ।

25. ਹਵਾਲਾ ਉਪਰੋਕਤ ਸ਼ਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

26. ਉਚਿਤ ਬੈਂਚ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹੋਣ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਰਜਿਸਟਰੀ।

27. ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੀਮਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ, ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਟੀਮਾਂ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਅਤੇ ਸਬੰਧਤ ਧਿਰਾਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖਿਅਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਸਲਾਹਕਾਰ ਸਲਾਹਕਾਰ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪਣੀ ਦਿਲੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸੁਧਾਂਸ਼ੂ ਧੂਲੀਆ, ਜੇ.

1. ਮੈਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਡੀ.ਵਾਈ. ਦੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਨ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘਣ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਹੈ। ਚੰਦਰਚੂੜ. ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਦੌਰਾਨ ਹੀ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਏ ਗਏ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਨਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਇਆ ਸੀ, ਭਾਵ ਕੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਭਾਈਚਾਰਕ ਵਸੀਲਿਆਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਗੇ। ਤਾਰਕਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਬਾਰ 'ਤੇ ਅੱਗੇ ਵਧੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ, ਜੋ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਲੰਬੇ ਅਤੇ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਨ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲਾਂ 'ਤੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ ਜਸਟਿਸ ਚੰਦਰਚੂੜ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਹੈ। ਭਾਗ ਇੱਕ ਅਰਥਾਤ ਭਾਗ (ਸੀ) ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਉੱਤੇ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ ਦੂਜਾ ਭਾਵ (ਡੀ), ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਉੱਤੇ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਹਿੱਸੇ (ਸੀ) ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ।

2. ਭਾਗ (ਸੀ) ਵਿੱਚ, ਜੋ ਸਵਾਲ ਚਰਚਾ ਲਈ ਆਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਅਜੇ ਵੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਇਹ ਹੈ, ਤਾਂ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ? ਸਿੱਖਿਅਤ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਜ਼ਲ ਅੰਧਿਆਰੁਜੀਨਾ, ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਸਮੀਰ ਪਾਰੇਖ, ਅਪੀਲਕਰਤਾਵਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਅਤ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਐਚ ਦੇਵਰਾਜਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਲਈ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਉੱਤਰਾ ਬੱਬਰ ਨੇ ਲੰਮੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1983-1983) ਵਿੱਚ ਫੈਸਲੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਤਰਕਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਲਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਲਈ ਜਾਣੇ-ਪਛਾਣੇ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਅਰਥਾਤ, ਭਾਰਤ ਦੀ ਯੂਨੀਅਨ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ, ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਦਲੀਲ ਦੇਣਗੇ ਕਿ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ, ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (1973 ਦੀ ਐਸਸੀਸੀਆਈਡੀ25) ਵਿੱਚ 13 ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਸੀ। ਅਣਸੋਧਿਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਨੀਤੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਉੱਤਰਦਾਤਾਵਾਂ ਦੀ ਤਰਫੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸ਼ੰਕਰਨਰਾਇਣਨ ਨੂੰ ਵੀ ਸੁਣਿਆ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਰਾਏ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਪੂਰੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ, ਇਸ ਲਈ ਹੋਰ ਕੁਝ ਕਹਿਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਅਣ-ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹੈ, ਜਿਉਂਦਾ ਹੈ।

3. ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਡਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਹਿੱਸੇ, ਭਾਵ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੇ ਅਰਥਾਂ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੀ ਖੋਜ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਮੇਰੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ:

ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਪੀਲਾਂ ਤਿੰਨ ਹਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਚੁੱਕੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਦਰਭ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"5. ਉਚਿਤ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਦੀ ਇਸ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਨੌਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਮੁੜ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ: ਸਾਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

6. ਇਹ ਦੇਖਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਅਤੇ ਐਲਆਰ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਆਈ.ਆਰ ਕੋਏਲਹੋ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ [(1999) 7 ਐਸਸੀਸੀ 580. ਇਸ ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਆਈ.ਆਰ. ਕੋਏਲਹੋ ਬਨਾਮ ਟੀ.ਐਨ. ਰਾਜ (2007) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 1] ਜੋ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਡੇ ਬੈਂਚ, ਤਰਜੀਹੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨੌਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ ਆਈ.ਆਰ. ਵਿੱਚ ਸੁਣਵਾਈ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਨੌਂ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। "ਕੋਏਲਹੋ".

ਇਹ ਸਵਾਲ ਕਿ ਕੀ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਦਾ ਜਵਾਬ ਵਿਦਵਾਨ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਦੁਆਰਾ "ਹਾਂ" ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, "ਮੁਹਾਵਰਾ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ", ਪਰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ (1974 ਸੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਸੀ.ਸੀ.) ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਐੱਮ.ਐੱਫ.ਜੀ. ਕੰਪਨੀ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਕੋਕਿੰਗ ਕੋਲ ਲਿਮਟਿਡ (1983) 1 ਐਸਸੀਸੀ 147. ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਅੱਗੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੈਅ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਕੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਮੈਂ ਉਪਰੋਕਤ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਰੱਥ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਆਖਰਕਾਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਗੈਰ-ਸੰਪੂਰਨ ਸੂਚੀ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਹੜੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਗਾਊਂ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

"ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਆਮ ਅਤੇ ਵਿਆਪਕ-ਆਧਾਰਿਤ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਇਸ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੇਰਵੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਏ ਗਏ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

4. ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜੋ ਸਵਾਲ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨੀ ਜਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਸਵਾਲ ਸਾਡੇ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਓਨਾ ਹੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਮੇਰੇ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿਚ ਬਹਿਸਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

5. "ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਦੌਲਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦੋਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ।" ਇਹ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਜਸਟਿਸ ਲੁਈਸ ਡੀ. ਬਰੈਂਡਿਸ, ਇੱਕ ਉੱਘੇ ਨਿਆਂ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਯੂਐਸ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਬਕਾ ਜੱਜ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਜਦੋਂ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ 38 ਅਤੇ 39 ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਚਾਰ ਹਾਵੀ ਸੀ। ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ "ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਦਸਤਾਵੇਜ਼" ਕਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਡਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮਹਿਜ਼ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਮਾਰਗ-ਨਿਰਮਾਣ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵੀ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੈਨਾਨੀ, ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰਕ, ਵਿਦਵਾਨ ਅਤੇ ਵਕੀਲ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿਰੁੱਧ ਸੰਘਰਸ਼ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸਿਆਸੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਰ ਥਾਂ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ।

---

1 ਲੂਈਸ ਡੈਮਬਿਟਜ਼ ਬ੍ਰਾਂਡੇਇਸ 1916-1939 ਤੱਕ ਅਮਰੀਕੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਐਸੋਸੀਏਟ ਜੱਜ ਸਨ। ਵੇਖੋ ਮਿਸਟਰ ਜਸਟਿਸ ਬ੍ਰਾਂਡੀਸ, ਗ੍ਰੇਟ ਅਮੈਰੀਕਨ: ਪ੍ਰੈਸ ਓਪੀਨੀਅਨ ਐਂਡ ਪਬਲਿਕ ਅਪਰੇਜ਼ਲ (ਦ ਮਾਡਰਨ ਵਿਊ ਪ੍ਰੈਸ, ਸੇਂਟ ਲੂਈਸ, 1941), ਪੰਨਾ 42.

2 ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੱਥਰ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ 2000), ਪੰਨਾ 50.

ਸਮਾਜ; ਦੌਲਤ, ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਰੁਤਬੇ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਜੂਲੇ ਨੂੰ ਉਖਾੜਨ ਲਈ ਉਨਾ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਸੀ, ਜਿੰਨਾ ਇਹ ਇੱਕ ਡੂੰਘੇ ਜਾਤ-ਪਾਤ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਸਮਾਪਤੀ ਭਾਸ਼ਣ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ। ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ:

".....ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਅਣਹੋਂਦ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸਮਾਨਤਾ ਹੈ। ਸਮਾਜਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਰਜੇ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸਮਾਜ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੁਝ ਲਈ ਉੱਚਾਈ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਨਿਘਾਰ। ਆਰਥਿਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ, ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬੇਅੰਤ ਦੌਲਤ ਹੈ, ਜਨਵਰੀ 1965 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ 1965 ਦੇ ਉਲਟ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧਤਾਈਆਂ ਵਾਲੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੂਰ ਕਰਾਂਗੇ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਅਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ, ਉਹ ਸਿਆਸੀ ਜਮਹੂਰੀਅਤ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਡਾ ਦੇਣਗੇ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

6. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਸਾਡੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮ ਦੀਆਂ ਡੂੰਘੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਭਾਗ III ਅਤੇ ਭਾਗ IV ਇਸ ਉਮੀਦ ਦਾ ਮੂਰਤ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੱਚੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਰੁੱਖ ਖਿੜ ਜਾਵੇਗਾ।"

ਇੱਥੇ ਸਾਡੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਇਹ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਸਹੀ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਪਰਿਪੇਖ ਤੋਂ ਵੀ ਖੋਜਿਆ ਜਾਵੇ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਕਾਨੂੰਨਵਾਦ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

_____

3 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ.

4 ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੱਥਰ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ 2000), ਪੰਨਾ 50.

ਕੇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ. ਨਾਲ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਪਾਠਕ ਵਿਆਖਿਆ ਤੋਂ ਵੀ ਪਰੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਨਹੀਂ ਕਿ ਟੈਕਸਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਹੈ, ਅੰਤ ਬਿੰਦੂ ਨਹੀਂ। ਪਾਠ ਦਾ ਅਰਥ ਆਮ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਥਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਬੈਂਚ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਸਵਾਲ ਨੇ ਸਾਡੀ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਵਾਲ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸਨੇ ਬਦਲੇ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਾ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿਚ ਜੋ ਸਫ਼ਰ ਤੈਅ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਬਾਰੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਵਿਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚ ਦੁਬਾਰਾ ਜਾਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ।

7. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਅੰਤਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਸਥਾਨ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਰੋਤ ਜਾਂ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਲੱਭਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਦਰਸ਼ ਪਿਰਾਮਿਡ ਦੇ ਸਿਖਰ 'ਤੇ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਕੰਮ 'ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਆਖਿਆ' ਵਿੱਚ, ਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ:

"ਇਹ ਪੂਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਚਰਿੱਤਰ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜਿਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਦਾ ਹੈ, ਟੀਚਿਆਂ, ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਰੁਝਾਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਢਾਂਚਾ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਲੱਖਣ ਚਰਿੱਤਰ, ਕਾਨੂੰਨ, ਅਤੀਤ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਸਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਆਖਿਆਤਮਕ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਵਾਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ।"

_____

5 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਦ ਜੱਜ ਇਨ ਏ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ (ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2006), ਪੰਨਾ। 308.

6 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ (ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 2007), ਪੰਨਾ। 370

ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੀ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੁਆਰਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਅਸਥਿਰਤਾਵਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਸਕੇ। ਇਹ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚਰਿੱਤਰ ਵਾਲਾ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ।"

ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਚਾਰਟਰ ਆਫ਼ ਰਾਈਟਸ ਐਂਡ ਫਰੀਡਮਜ਼ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜੋ ਕਿ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਡਿਕਸਨ ਨੇ ਲਿਖਿਆ:

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਪਰਦਾਫਾਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ ਇੱਕ ਕਨੂੰਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਨਾਲੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੱਖਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਮੌਜੂਦਾ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਭਵਿੱਖ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਕੰਮ ਇੱਕ ਨਿਰੰਤਰ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਸਰਕਾਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਬਿੱਲ ਜਾਂ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਸਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਕਸਰ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।"

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਬਾਹਰਮੁਖੀ ਹਕੀਕਤਾਂ ਕੀ ਸਨ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਇੱਕ ਉਦੇਸ਼ ਵਿਆਖਿਆ ਦੋਵੇਂ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਵਿਧੀ, ਭਾਵੇਂ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦਗਾਰ ਹੈ, ਪਰ ਇਕੱਲੀ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗੀ। ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਏ. ਬਾਰਕ ਨੇ ਫਿਰ ਸਮਝਾਇਆ ਹੈ:

"ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਇੱਕ ਠੋਸ ਬੁਨਿਆਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮੂਰਤੀਮਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਚੋਣਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨਾ ਹੈ।

---

7 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਹਰਮੇਨਿਊਟਿਕਸ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਆਖਿਆ, 14 ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਐਲ. ਰੇਵ. 767 (1992-93), ਪੰਨਾ. 772.

8 ਹੰਟਰ ਬਨਾਮ ਸਾਊਥਮ ਇੰਕ (1984) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ 145, ਪੰਨਾ. 156. ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ, ਅਹਾਰਨ ਬਰਾਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ, ਪੰਨੇ। 370-371.

ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਮਾਣ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ. ਇਹ ਸਾਰੇ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੇਕਰ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੇ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ ਜੇਕਰ ਇਸਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਇਸਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਉਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਸਾਧਾਰਨੀਕਰਨ ਨੂੰ ਮੰਨ ਲਈਏ, ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਇੱਕ ਠੋਸ ਨੀਂਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਇੱਛਾਵਾਂ ਲਈ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਆਧੁਨਿਕ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਣ-ਮਰਿਆਦਾ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੇ ਸਿਰਜਣਹਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬੁੱਧੀਮਾਨ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਸਿਰਫ਼ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਵਿਆਖਿਆ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਖਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਾਡੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੋਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।

"ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਹਿੱਤਾਂ, ਟੀਚਿਆਂ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਉਦੇਸ਼ਾਂ, ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਨੂੰ ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਵਾਸਤਵਿਕ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇੱਕ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।"

ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੇ ਕੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹਿਆ। ਉਹ ਕਿਹੜੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਇਹ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਮੁੱਲ ਕੀ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀਆਂ ਬਹਿਸਾਂ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਕੁਝ ਰੋਸ਼ਨੀ ਪਾਉਣਗੀਆਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਕਿਸ ਮਕਸਦ ਲਈ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ। ਪਰ ਇਸਦੇ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਉਸ ਸਮਾਜ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰੇਗਾ।

8. ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੀ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਸੰਕੇਤ ਸਾਲ 1931 ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਕਰਾਚੀ ਮਤੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀਨੀਅਰ ਵਕੀਲ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਕੇਸ਼ ਦਿਵੇਦੀ ਦੁਆਰਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ

---

9 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਹਰਮੇਨਿਊਟਿਕਸ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਆਖਿਆ, 14 ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਐਲ. ਰੇਵ. 767, (1992-93), ਪੰਨਾ. 772.

10 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ (ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 2007), ਪੰਨਾ। 377.

ਇਸ ਮਤੇ ਨੂੰ. ਕਰਾਚੀ ਦੇ ਮਤੇ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਗਾਮੀ ਵਜੋਂ ਵੀ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਦਿਲ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਹਨ।"

ਕਰਾਚੀ ਮਤਾ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਕਾਂਗਰਸ ਕਮੇਟੀ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਮਤੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਰਾਜ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ, ਖਣਿਜ ਸਰੋਤਾਂ, ਰੇਲਵੇ, ਜਲ ਮਾਰਗਾਂ, ਸ਼ਿਪਿੰਗ ਅਤੇ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਹੋਰ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਰੇਗਾ।" ਮਤਾ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ "ਸਮਾਜਵਾਦ" ਅਤੇ "ਸਮਾਨਤਾ, ਦੌਲਤ ਦੀ ਵੰਡ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨਾਮ ਵਜੋਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

9. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ, ਜੋ ਕਿ 1946 ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ, ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ (ਜਨਵਰੀ 1946 ਵਿੱਚ ਚੁਣੇ ਗਏ) ਦੇ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਾਮਜ਼ਦ ਮੈਂਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ 13 ਦਸੰਬਰ 1946 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੇ "ਉਦੇਸ਼ ਸੰਕਲਪ" ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਾਟਰਸ਼ੈੱਡ ਘਟਨਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕਾਰਜਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। "ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਹੀਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦ ਕਰਨਾ, ਭੁੱਖੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਨੰਗੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੱਪੜੇ ਪਾਉਣਾ, ਅਤੇ ਹਰ ਭਾਰਤੀ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਮੌਕਾ ਦੇਣਾ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਕਲਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਦਸੰਬਰ 1946 ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਨ ਲਈ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਨਹਿਰੂ ਦੁਆਰਾ ਅਸੈਂਬਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਅਪੀਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ।

_____

11 ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ "ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਅੰਤਹਕਰਣ" ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ, ਦਿ ਇੰਡੀਅਨ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ: ਕੋਰਨਰਸਟੋਨ ਆਫ਼ ਏ ਨੇਸ਼ਨ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਸੈਕਿੰਡ ਇਮਪ੍ਰੇਸ਼ਨ 2000), ਪੰਨਾ ਦੇਖੋ। 50.

12 ਏ. ਐਮ. ਜ਼ੈਦੀ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਇੰਡੀਅਨ ਨੈਸ਼ਨਲ ਕਾਂਗਰਸ ਦਾ ਐਨਸਾਈਕਲੋਪੀਡੀਆ (ਭਾਗ-10: 1930-1935): ਸਵਰਾਜ ਲਈ ਲੜਾਈ (ਐਸ. ਚਾਂਦ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਟਿਡ, 1980), ਪੰਨਾ। 183.

13 ਰਾਕੇਸ਼ ਬਟਾਬਿਆਲ (ਸੰਪਾਦਿਤ), ਦ ਪੈਂਗੁਇਨ ਬੁੱਕ ਆਫ਼ ਮਾਡਰਨ ਇੰਡੀਆ ਸਪੀਚਿਸ (ਪੈਂਗੁਇਨ ਬੁੱਕਸ, 2007), ਪੰਨਾ। 365.

14 ਇਹ ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ 22 ਜਨਵਰੀ, 1947 ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ ਵੇਖੋ। II, ਪੰਨਾ. 316.

ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਤੋਂ ਇਸ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ. ਉਦੇਸ਼ ਸੰਕਲਪ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਵਾਲੇ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਇੰਜਨੀਅਰਿੰਗ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਹਰਬਿੰਗਰ ਸੀ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈਆਂ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 ਵਿੱਚ। ਇਹ ਗੱਲ ਨਹਿਰੂ ਨੇ 13 ਦਸੰਬਰ 1946 ਨੂੰ ਉਦੇਸ਼ ਸੰਕਲਪ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਹੀ ਸੀ:

"ਠੀਕ ਹੈ, ਮੈਂ ਸਮਾਜਵਾਦ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹਾਂ ਅਤੇ, ਮੈਨੂੰ ਉਮੀਦ ਹੈ, ਭਾਰਤ ਸਮਾਜਵਾਦ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਭਾਰਤ ਇੱਕ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਰਾਜ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵੱਲ ਜਾਵੇਗਾ..... ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮੁੱਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਕਿਹੜਾ ਰੂਪ ਫਿਰ ਤੋਂ ਹੈ.... [ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ]। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸਿਧਾਂਤਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਫਾਰਮੂਲੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਸਮੱਗਰੀ ਜੋ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ।"

ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ "ਦਿ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦਾ ਕੰਸਟੀਟਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼" ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜਵਾਦ ਮਾਨਵਵਾਦ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਮ ਹੈ:-

".....ਆਖਰਕਾਰ, ਸਮਾਜਵਾਦ ਦਾ ਸਾਰ ਕੀ ਹੈ? ਸਮਾਜਵਾਦ ਮਾਨਵਵਾਦ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦਰ 'ਤੇ ਮਾਨਵਵਾਦ ਵੱਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਕਦਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਸਮਾਜਵਾਦ (ਯਾਨੀ ਮਾਨਵਵਾਦ) ਦੀ ਕੇਂਦਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਪਹਿਲੂ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਹਾਲਾਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿ "ਸਮਾਜਵਾਦ" ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 38, 39, 39ਏ, 41, 42, 43, 43ਏ ਅਤੇ 47। ਸਮਾਜਵਾਦ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 3 ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ 3 'ਤੇ ਸਿੱਧਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ। ਅਤੇ (c), ਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਮਾਜਵਾਦ, ਸ਼ੁਕਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਕਠੋਰ ਸੰਕਲਪ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅਪਣਾਇਆ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਸਮਾਜਵਾਦ' ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਾਮ ਹੈ। "ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜਵਾਦ ਇਸ ਬਾਰੇ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ

---

15 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ. ਮੈਂ, ਪੰਨਾ। 62.

16 ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ, ਦ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2008), ਪੰਨਾ। 139.

ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ।" ਲੋਕਤੰਤਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹੜੇ ਉਪਾਅ ਅਪਣਾਉਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਚਾਰਟਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਅਸੀਂ ਜਲਦੀ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕਰਾਂਗੇ।

10. 1940 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ, ਜਦੋਂ ਆਜ਼ਾਦ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਰਾਸ਼ਟਰ ਕੀ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੇਗਾ, ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਚੱਲ ਰਹੇ ਸਨ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਨਵੀਨਤਮ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਰਗ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਨੇ ਜੋ ਰਾਹ ਲੈਣਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਰਗ, ਭਾਵੇਂ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਚਰਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਸੀ। ਇਸਨੇ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਵਿਆਪਕ ਸਮਰਥਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਅਤੇ ਵੱਖਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ; ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸਨੇ ਸਿੱਧੇ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। "ਭਾਰਤੀ ਸਰਮਾਏਦਾਰ ਜਮਾਤ ਨੇ ਸਾਮਰਾਜਵਾਦ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲਤਾ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।"

ਸਾਡਾ ਉਦਯੋਗਿਕ ਭਾਈਚਾਰਾ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਭਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਅਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ, ਜੋ ਕਿ ਲਾਜ਼ਮੀ ਵੀ ਸੀ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਫਾਇਦੇਮੰਦ ਵੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪੂੰਜੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਡੈਮਾਂ, ਸੜਕਾਂ, ਰੇਲਵੇ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਵਰਗੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਰਗ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇਕੱਲਾ ਰਾਜ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਨਿਵੇਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸਮਰਥਕ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ 1944-45 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਸਮੂਹ ਨੇ "ਭਾਰਤ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ" ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਪੇਪਰ ਕੱਢਿਆ, ਜੋ ਕਿ 'ਬੰਬੇ ਯੋਜਨਾ' ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਇਸਨੂੰ ਟਾਟਾ-ਬਿਰਲਾ ਯੋਜਨਾ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਬੰਬਈ ਯੋਜਨਾ 1944 ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਵਣਜ ਦੇ ਤਤਕਾਲੀ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਇੱਕ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਯੋਜਨਾ ਸੀ। ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀ ਦੀ ਸਿਫ਼ਾਰਸ਼ ਕੀਤੀ, ਜੋ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੱਤਾ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਸਤਾਖਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਨ:

---

17. ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ, ਦ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2008), ਪੰਨਾ। 137.

18 ਬਿਪਨ ਚੰਦਰ, ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦ (ਓਰੀਐਂਟ ਲੋਂਗਮੈਨ, 1979), ਪੰਨਾ। 158.

19 ਬਿਪਨ ਚੰਦਰ, ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਸ਼ਟਰਵਾਦ ਅਤੇ ਬਸਤੀਵਾਦ (ਓਰੀਐਂਟ ਲੋਂਗਮੈਨ, 1979), ਪੰਨਾ। 145.

20 ਸਰ ਪੀ. ਠਾਕੁਰਦਾਸ, ਜੇ.ਆਰ.ਡੀ. ਟਾਟਾ ਆਦਿ, ਭਾਰਤ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ (ਭਾਗ II) (1944)। ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ ਸੰਜੇ ਬਾਰੂ (ਸੰਪਾਦਿਤ), ਦ ਬੰਬੇ ਪਲਾਨ (ਰੂਪਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਇੰਡੀਆ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, 2018), ਪੰਨਾ। 292.

1. ਜੇਆਰਡੀ ਟਾਟਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੋਹਰੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ।

2. ਜੀ.ਡੀ. ਬਿਰਲਾ, ਬਿਰਲਾ ਗਰੁੱਪ ਆਫ਼ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਦਾ ਆਗੂ।

3. ਸਰ ਅਰਦੇਸ਼ੀਰ ਦਲਾਲ, ਇੱਕ ਯੋਗ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕ ਅਤੇ ਟੈਕਨੋਕਰੇਟ।

4. ਲਾਲਾ ਸ਼੍ਰੀਰਾਮ, ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀ।

5. ਕਸਤੂਰਭਾਈ ਲਾਲਭਾਈ, ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀ।

6. ਡੀ. ਸ਼ਰਾਫ, ਟਾਟਾ ਸਮੂਹ ਸਮੇਤ ਕਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ।

7. ਜੌਹਨ ਮਥਾਈ, ਮਦਰਾਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸ਼ਖਸੀਅਤ।

8. ਪੁਰਸ਼ੋਤਮਦਾਸ ਠਾਕੁਰਦਾਸ, ਬੰਬਈ ਸਥਿਤ ਵਪਾਰੀ ਅਤੇ ਵਪਾਰਕ ਨੇਤਾ।

ਬੰਬਈ ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਯੋਜਨਾ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਤੋਂ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਦੁੱਗਣੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਇਸਨੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬਿਹਤਰ ਮਿਆਰ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ, ਡਾਕਟਰੀ ਅਤੇ ਵਿਦਿਅਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਉਤਪਾਦਨ ਨੂੰ 130% ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ।

ਪਰ ਇਹ ਬੰਬਈ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਜੋ ਇੱਥੇ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਨੇ ਮੁੱਖ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਨਿੱਜੀ ਪੂੰਜੀ ਲਈ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਜਗ੍ਹਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਉੱਦਮ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੇ ਲੋੜੀਂਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਬੰਬਈ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਇਹ ਦੱਸਦੀ ਹੈ:

"...ਇੱਕ ਪਾਸੇ, ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਆਰਥਿਕ ਸੰਗਠਨ, ਨਿੱਜੀ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਵੰਡ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਅਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਆਪਣੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਮੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਲਈ. ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੌਜੂਦਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀਆਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਮਜ਼ੋਰੀਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਰਨਾ ਅਕਲਮੰਦੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਨੂੰ ਉਖਾੜ ਸੁੱਟਣਾ ਬਰਾਬਰ ਦੀ ਗਲਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਸ ਨੇ ਕਈ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਸਹੀ ਮਾਪ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਦਿਤਿਆ ਮੁਖਰਜੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਬੰਬਈ ਯੋਜਨਾ ਦੁਆਰਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਉਦਯੋਗਿਕ ਵਰਗ ਨੇ ਸਾਡੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਅਟੱਲ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪੈਟਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਝੌਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ:

"ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵੀ ਸਹੀ ਅਤੇ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਸੀ ਕਿ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਆਪਣੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਮਰਪਣ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਮੰਗਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਨੁਕੂਲਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਮ ਯੋਜਨਾ (ਬੰਬੇ ਯੋਜਨਾ) ਸੀ, ਇਸ ਲਈ, ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਵੰਡ, ਅੰਸ਼ਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਆਦਿ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਉਠਾਉਣਾ ਸੀ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ' ਸੀ। ਹਿੰਸਕ ਸਮਾਜਿਕ ਬਗਾਵਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਉਪਾਅ।'

ਬੰਬਈ ਯੋਜਨਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਦਰਸਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ 1940 ਅਤੇ 1950 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਯੁੱਗ ਸੀ ਜਦੋਂ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤ ਸਾਰੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਲਈ ਸਵੀਕਾਰਯੋਗ ਸਨ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਰਾਖਵੇਂਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ। ਪੂੰਜੀ ਦੀ ਘਾਟ ਵਾਲੇ ਨੌਜਵਾਨ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਪਣੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਚੇਤ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਸਗੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਸਮਝਿਆ; ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ।

11. ਹੁਣ ਰਾਜ ਪੁਲਿਸ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵੱਲ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। 4 ਨਵੰਬਰ, 1948 ਨੂੰ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਡਾ. ਬੀ.ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਹਰੇਕ ਉਪਬੰਧ ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ:

"ਡਾਇਰੈਕਟਿਵ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਯੰਤਰਾਂ ਵਾਂਗ ਹਨ ਜੋ ਗਵਰਨਰ-ਜਨਰਲ ਅਤੇ ਕਲੋਨੀਆਂ ਦੇ ਗਵਰਨਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ 1935 ਦੇ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਅਜਿਹੇ ਯੰਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਹੈ।

---

21 ਸਰ ਪੀ. ਠਾਕੁਰਦਾਸ, ਜੇ.ਆਰ.ਡੀ. ਟਾਟਾ ਆਦਿ, ਭਾਰਤ ਲਈ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਯੋਜਨਾ (ਭਾਗ II) (1944) ਵਿੱਚ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ। ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ ਸੰਜੇ ਬਾਰੂ (ਸੰਪਾਦਿਤ), ਦ ਬੰਬੇ ਪਲਾਨ (ਰੂਪਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਇੰਡੀਆ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, 2018), ਪੰਨਾ 292.

22 ਆਦਿਤਿਆ ਮੁਖਰਜੀ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ (ਪ੍ਰਾਈਮਸ ਬੁੱਕਸ, 2022), ਪੰਨਾ 192

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਅਤੇ ਰਾਜਪਾਲਾਂ ਨੂੰ। ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਅਨੁਸੂਚੀ IV ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣਗੇ। ਜਿਸਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨਾਮ ਹੈ। ਫਰਕ ਸਿਰਫ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਤੇ ਕਾਰਜਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹਨ। ਐਸੀ ਗੱਲ ਦਾ ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਆਗਤ ਕਰਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸ਼ਾਂਤੀ, ਵਿਵਸਥਾ ਅਤੇ ਚੰਗੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਸਾਧਾਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਨਿਯਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਰਾਫਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਾਇਜ਼ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਡਰਾਫਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਬਿਠਾਉਣਾ ਕੋਈ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕੌਣ ਹੋਵੇ, ਜੇਕਰ ਸਿਸਟਮ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੀਆਂ ਪਰਖਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪਰ ਜੋ ਕੋਈ ਵੀ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਕਰਨ ਲਈ ਆਜ਼ਾਦ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਉਹ ਪਸੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ, ਉਸਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਆਦਰ ਕਰਨਾ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਲਈ ਜਵਾਬ ਨਾ ਦੇਣਾ ਪਵੇ। ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੋਣਾਂ ਸਮੇਂ ਵੋਟਰਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਵੱਡੀ ਕੀਮਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਹੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਬਿਹਤਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਲਈ ਇੱਕ ਪੱਛੜੇ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਜਗੀਰੂ ਸਮਾਜ ਦੀ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ, ਇੱਕ ਆਧੁਨਿਕ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਵੱਲ ਵਾਹਕ ਹੋਣੇ ਸਨ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਨੀਤੀਆਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜੇਕਰ ਇਹ ਤਬਦੀਲੀ ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਵੰਡ ਲਈ, ਅਤੇ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਨਿਰਪੱਖ ਵੰਡ ਦੇ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਨ।

_____

23 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ. VII, ਪੰਨਾ. 41.

12. ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਸੇ ਸਮੂਹ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਬਣਨਾ ਸੀ।

"37. ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ। - ਇਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਉਪਬੰਧ ਕਿਸੇ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾਣਗੇ, ਪਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਫਿਰ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ।"

ਭਾਗ IV ਦਾ ਦਿਲ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 38 ਹੈ, ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

"38. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰਾਜ। (1) ਰਾਜ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ।

ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਜਿੰਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਭਲਾਈ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ।

(2) ਰਾਜ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਮਦਨ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵਿੱਚ, ਸਗੋਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਿੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿੱਚ, ਸਥਿਤੀ, ਸਹੂਲਤਾਂ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇਗਾ।"

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39, ਜਿਸਦੀ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 37 ਅਤੇ 38 ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 39 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈ:

---

24 ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੱਥਰ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ 2000), ਪੰਨਾ 50.

"39. ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ। ਰਾਜ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ-

(ਏ) ਕਿ ਨਾਗਰਿਕਾਂ, ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ, ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦੇ ਢੁਕਵੇਂ ਸਾਧਨਾਂ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ;

(ਬੀ) ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ;

(ਸੀ) ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ;

(ਡੀ) ਕਿ ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੋਵਾਂ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਕੰਮ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਤਨਖਾਹ ਹੈ;

(ਈ) ਕਿ ਕਾਮਿਆਂ, ਮਰਦਾਂ ਅਤੇ ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸਿਹਤ ਅਤੇ ਤਾਕਤ, ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਕੋਮਲ ਉਮਰ ਦਾ ਦੁਰਵਿਵਹਾਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ ਲੋੜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਉਮਰ ਜਾਂ ਤਾਕਤ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ;

(ਐਫ) ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਦੀਆਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਬਚਪਨ ਅਤੇ ਜਵਾਨੀ ਨੂੰ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਤੋਂ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਤਿਆਗ ਤੋਂ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ।"

ਸਿਰਫ਼ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਕਲਿਆਣ ਦੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਦਰਸ਼ਨ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ।

ਰਾਜ। ਇਹ:

ਆਰਟੀਕਲ 39A - ਬਰਾਬਰ ਨਿਆਂ ਅਤੇ ਮੁਫਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ।
ਆਰਟੀਕਲ 41 - ਕੁਝ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਹਾਇਤਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ।
ਆਰਟੀਕਲ 42 - ਕੰਮ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਣੇਪਾ ਰਾਹਤ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ।
ਆਰਟੀਕਲ 43 - ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਲਈ ਲਿਵਿੰਗ ਵੇਜ, ਆਦਿ।

_____
25 ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1976 ਦੀ ਧਾਰਾ 8 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਆਰਟੀਕਲ 43A - ਉਦਯੋਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਦੀ ਭਾਗੀਦਾਰੀ।

ਅਨੁਛੇਦ 47 - ਪੋਸ਼ਣ ਦੇ ਪੱਧਰ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਉੱਚਾ ਚੁੱਕਣ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਿਹਤ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ।

ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਯੋਗ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਅਥਾਰਟੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੀਆਂ, ਭਾਗ III, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਉਲਟ। ਪਰ ਕੀ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆਉਂਦੀ ਹੈ? ਕੀ ਰਾਜ ਆਪਣੇ ਚਾਰਟਰ ਆਫ਼ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੋ "ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ" ਹਨ? ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ, ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸੰਜਮ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਅਜਿਹਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਮੂਲ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਟੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਫਲਸਫਾ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਗਰੀਬੀ, ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੀ ਨਿਰਪੱਖ ਵੰਡ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਹਨ। ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਲਾਭ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

13. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸਦੀ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਲਿਖਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਉਦਾਹਰਣ ਸੀ, ਆਇਰਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਜਿੱਥੋਂ ਇਹ ਸਿਧਾਂਤ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਉਧਾਰ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਆਇਰਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਉਲਟ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਵਿਸਥਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਅਜੇ ਵੀ ਇੱਕ ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਕਦਮ ਸੀ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1951 ਨੂੰ ਸੰਸਦ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਇਹ ਕਿਹਾ:
"ਸੰਵਿਧਾਨ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਸਫ਼ਰ ਕਰਨ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਕੁਝ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅੰਦੋਲਨ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ।

---

26 ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚਾਲੀਸਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1976 ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਉਦੇਸ਼. ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਕੁਝ ਸਥਿਰਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜੋ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। "ਦੋਵੇਂ ਫੇਰ ਸਹੀ"

ਦੁਬਾਰਾ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਥੀ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1954 ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਹੇਠਾਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ:

ਮੈਂ ਸਦਨ ਦਾ ਧਿਆਨ ਉਸ ਚੀਜ਼ ਵੱਲ ਖਿੱਚਣਾ ਚਾਹਾਂਗਾ, ਜਿਸ 'ਤੇ ਨਾ ਤਾਂ ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਹਿਸ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਹੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਹੈ ... ਉਹ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੱਤ ਹਨ ... ਜੇਕਰ, ... ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅੰਤਰੀਵ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸ ਹੈ ... ਇਸ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਲਈ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਸੰਸਦ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਰੋਧੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ. ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ"।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਐਮ.ਐਸ. ਗੁਰੂਪਦਾਸਵਾਮੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਥੀ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1954 'ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ:

"ਮੈਂ ਇਹ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਅਧਿਕਾਰ ਕੁਝ ਅਖੌਤੀ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਹਨ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਅਤੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਇੱਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅਸੰਗਤ ਹਨ... ਇਹ ਮੰਦਭਾਗਾ ਹੈ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਆਰ ਦੇ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਏ ਨਾਲੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਵਧੇਰੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਜਾਪਦੇ ਹਨ

_____

27 ਵੇਖੋ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ, ਦ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2008), ਪੰਨੇ। 74-75.

28 ਇਸ ਬਿੱਲ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਥਾ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1955 ਬਣਿਆ।

29 ਵੇਖੋ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ, ਦ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2008), ਪੰਨੇ। 74-75.

ਸਿਰਫ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਜਾਪਦੇ ਹਨ ਜੋ ਇਸਦੀ ਉਪਯੋਗਤਾ, ਉਪਯੋਗਤਾਵਾਦੀਆਂ ਅਤੇ ਉਦਾਰਵਾਦੀਆਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪੈਟਰਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਜਾਂ ਚੰਗਿਆਈ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਲੱਗੇਗੀ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਬਣੇ ਰਹਿਣਾ ਅਤੇ ਜਮਾਤੀ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣਾ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਹੈ। ਪਰ ਅਸਲ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਆਰਥਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।"

14. ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਭਲਾਈ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਉਪਬੰਧ ਰਾਜ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਹਨ ਜੋ 'ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ' ਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਬਣਾਵੇਗਾ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ 'ਵੈਲਫੇਅਰ ਸਟੇਟ' ਦੇ ਕਰਮ ਹੋਣਗੇ ਜੋ ਇਸਨੂੰ ਸੱਚਮੁੱਚ 'ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ' ਬਣਾਉਣਗੇ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਰਹਿਣ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੈ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਇਹ ਸਾਡੀ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੋਮੇਨ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਪਰ ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ "ਦੇਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ" ਹਨ। 'ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਹਨ ਜੋ ਸਾਡੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਵੱਲ ਲੈ ਜਾਣਗੇ'। ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਅਧਿਆਇ 9 ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:

“ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਦਿਲਚਸਪੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਲਈ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹਨ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਕੁੰਜੀ ਹੈ।

---

30 ਵੇਖੋ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ, ਦ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2008), ਪੰਨੇ। 74-75.

31 ਪੀ.ਐੱਸ. ਦੇਸ਼ਮੁਖ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਫੋਕੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅਤੇ ਪਵਿੱਤਰ ਇੱਛਾਵਾਂ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ" (ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ ਪੰਜ, ਪੰਨਾ 341)। ਐਨ. ਅਹਿਮਦ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਪਵਿੱਤਰ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ" ਕਿਹਾ (ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ VII, ਪੰਨਾ 225)। ਬੀ. ਦਾਸ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਪਵਿੱਤਰ ਉਮੀਦਾਂ ਅਤੇ ਇੱਛਾਵਾਂ" ਕਿਹਾ (ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸ, ਭਾਗ VII, ਪੰਨਾ 539)। ਕਾਜ਼ੀ ਸਈਅਦ ਕਰੀਮੂਦੀਨ ਨੇ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ "ਪਵਿੱਤਰ ਇੱਛਾਵਾਂ" (ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ) ਕਿਹਾ।

ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ. VII, ਪੰਨਾ. 473)।

32 ਵੇਖੋ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ, ਦ ਕੋਰਟ ਐਂਡ ਦ ਕੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ: ਸਮਿਟਸ ਐਂਡ ਸ਼ੈਲੋਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2008), ਪੰਨਾ। 76.

ਮੰਨ ਲਓ, ਕੁਝ ਮੰਨੇ-ਪ੍ਰਮੰਨੇ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਉਚਿਤ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ, ਜੋ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਜਾਂ 'ਮੁੱਢਲੇ' ਹਨ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰਾਜ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਦੁਆਰਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸੁਤੰਤਰਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਦੂਜਾ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਰਾਜ ਦੇ ਫਰਜ਼ਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।"

ਇਹ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਫਰੇਮਰਾਂ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ, "ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੁਆਰਾ ਸਦੀਆਂ ਦੇ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਅਯੋਗਤਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ, ਉਹਨਾਂ ਪੂਰਨ ਭੌਤਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਵੈ-ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀਆਂ ਸਨ।

15. ਇੱਕ ਨਵੇਂ ਗਣਰਾਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੰਮਕਾਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿੱਚ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਗੈਰ-ਲਾਗੂਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੁਝ ਪ੍ਰਮੁੱਖ "ਕਾਨੂੰਨੀ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਤੋਲਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਮਦਰਾਸ ਸਟੇਟ ਬਨਾਮ ਚੰਪਕਮ ਦੋਰਾਰਾਜਨ, 1951 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 30 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ:

".....ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਕਿ ਧਾਰਾ 37 ਦੁਆਰਾ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਯੋਗ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਓਵਰਰਾਈਡ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਜੋ ਕਿ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਉਚਿਤ ਰਿੱਟਾਂ, ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਜਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਯੋਗ ਬਣਾਏ ਗਏ ਹਨ।

---

33 ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਆਸਟਿਨ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ: ਇੱਕ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪੱਥਰ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ, ਦੂਜਾ ਪ੍ਰਭਾਵ 2000), ਪੰਨਾ। 51.

34 ਐੱਚ.ਐੱਮ. ਸੀਰਵਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਬਹੁਤ ਆਲੋਚਨਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਇਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਲਗਭਗ ਬੇਲੋੜਾ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ।

ਆਰਟੀਕਲ 32 ਦੇ ਤਹਿਤ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਅਧਿਆਏ ਪਵਿੱਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਕਿਸੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਜਾਂ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਐਕਟ ਜਾਂ ਆਦੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਏ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਗਏ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ...."

16. ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੂਖਮ ਤਬਦੀਲੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਅਦਾਲਤ ਇਹ ਦੇਖ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਰੀ: ਕੇਰਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਬਿੱਲ, 1957, 1958 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 8 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਹੇਠਾਂ ਦੱਸਦੀ ਹੈ:

".... ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਇ ਦੇ ਅਨੁਰੂਪ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਵਜੋਂ ਚਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ... ਹਾਲਾਂਕਿ, ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਸੰਸਥਾ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਦਾਲਤ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਅਤੇ ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿੰਨਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦੇਣ ਲਈ।"

ਵਿਚ ਮੁਹੰਮਦ. ਹਨੀਫ਼ ਕੁਰੈਸ਼ੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ, 1957 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ 629, ਇਹ ਅਦਾਲਤ ਫਿਰ ਇਕਸੁਰਤਾਪੂਰਣ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ:

"..... ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਇਕਸਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹਣ ਜਾਂ ਘੱਟ ਨਾ ਕਰਨ।
17. ਸੰਵਿਧਾਨ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਸਦ ਅਤੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਉਹ ਇਸ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋਣਗੇ

---

35 1951 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 30, 15 ਲਈ।

36 1958 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 8, 8 ਲਈ।

37 1957 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 629, 12 ਲਈ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਆਦੇਸ਼। ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ III ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤਾਲਮੇਲ ਫੰਕਸ਼ਨ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕਸੁਰਤਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਸਥਿਤੀ, ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ.ਵੀ. ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਚੰਦਰਚੂੜ

".....ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਆਜ਼ਾਦੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਆਦਰਸ਼ ਦੀ ਅੰਤਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ। ਭਾਗ III ਦੁਆਰਾ ਗਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਸੁਤੰਤਰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨੀਪੂਰਵਕ ਵਰਤੋਂ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੈ ਪਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਈ ਸਵੈ-ਇੱਛਤ ਅਧੀਨਗੀ ਰਾਜ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਪਨਾ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸਭ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਅਰਥ ਵਿਚ ਹੈ ਕਿ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV, ਮਿਲ ਕੇ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ' ਦਾ ਗਠਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਹੈ। ਨੀਤੀ ਨੂੰ 'ਸਿਰਫ਼ ਰੇਤ ਦੀ ਰੱਸੀ' ਬਣਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ, ਇਸ ਲਈ, ਆਪਣੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਲਈ, ਕੁਝ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ, ਇੱਕ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਫੈਸਲਾ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਹੈ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਪਰ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਵਿਗਾੜ ਲਈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ "ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ" ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਮਝ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦਾ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਮਾਰਗ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕੇਸ਼ਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵੀ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜਤਾ ਨਾਲ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ

---

38 ਪੀ.ਕੇ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਆਖਿਆ 'ਤੇ ਸਪੋਟਲਾਈਟਸ (ਐਨ.ਐਮ. ਤ੍ਰਿਪਾਠੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਲਿਮਟਿਡ, 1972), ਪੰਨਾ। 295.

39 [1973] ਸਹਾਇਤਾ। 1 ਐਸਸੀਆਰ 1: (1973) 4 ਐਸਸੀਸੀ 225, ਪੈਰਾ 2120.

ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਉਪਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਵਿੱਚ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਹਨ।

ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ, ਮਿਨਰਵਾ ਮਿਲਜ਼ ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ ਨੇ ਅੱਗੇ ਦੁਹਰਾਇਆ ਇਹ ਸਥਿਤੀ:

"ਭਾਗ III ਅਤੇ ਭਾਗ IV ਇੱਕ ਰੱਥ ਦੇ ਦੋ ਪਹੀਆਂ ਵਾਂਗ ਹਨ, ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਘੱਟ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਭਾਗ III ਅਤੇ IV ਵਿਚਕਾਰ ਸੰਤੁਲਨ ਦੀ ਨੀਂਹ 'ਤੇ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਹ ਇਕਸੁਰਤਾ ਅਤੇ ਸੰਤੁਲਨ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ।

ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਐੱਨ.ਐੱਮ. ਥਾਮਸ (1976) 2 ਐਸਸੀਸੀ 310 ਵਿੱਚ, ਜਸਟਿਸ ਕੇ ਕੇ ਮੈਥਿਊ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 4 ਦੇ ਨਾਲ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 16 ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਮਿਲਾਇਆ। ਉਹ ਜੋ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬਹੁਤ ਢੁਕਵਾਂ ਹੈ:

"ਅੱਜ, ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਸਿਧਾਂਤ ਜੋ ਕਿ ਨੌਕਰੀਆਂ, ਡਾਕਟਰੀ ਦੇਖਭਾਲ, ਬੁਢਾਪਾ ਪੈਨਸ਼ਨ, ਆਦਿ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ IV ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਨੂੰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਥੋਪਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਤਬਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਕ ਵਿਤਕਰੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਫ਼ੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੂੰ ਸਲਾਹ, ਅਪੀਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਲਿਪੀ, ਮਾਹਰ ਗਵਾਹਾਂ ਆਦਿ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ, ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਲਈ ਹਾਂ-ਪੱਖੀ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰਿਆਇਤ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਅਪਰਾਧਿਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਵੋਟਿੰਗ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਫੈਸਲੇ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

---

40 [1981] 1 ਐਸਸੀਆਰ 206 : (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 625, ਪੈਰਾ 56.

ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਢੁਕਵਾਂ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਪੁੱਛ-ਪੜਤਾਲ ਕਿ ਕੀ ਸਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਹੁਣ ਸੰਖਿਆਤਮਕ ਸਮਾਨਤਾ ਨਾਲ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ; ਸਗੋਂ ਸਮਾਨਤਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਨੂੰ ਅਨੁਪਾਤਕ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਇੱਕ ਮਿਆਰ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਣ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਰਾਜ, ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ, ਦੌਲਤ, ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਹੋਰ ਹਾਲਤਾਂ ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ।"

ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਮੋਤੀ ਕੁਰੇਸ਼ੀ ਕਸਾਬ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ (2005) 8 ਐਸਸੀਸੀ 534 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਜੋ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਜਾਇਜ਼ ਹਨ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨਾਲ "ਸਪੱਸ਼ਟ ਟਕਰਾਅ" ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਚਲਦੀਆਂ।

ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਦਵਤਾਪੂਰਵਕ ਅਧਿਐਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਮਿਆਦ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਾ ਹੈ। 1950, 60 ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ 70 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੰਨਿਆ। ਦੂਜਾ ਪੜਾਅ ਉਹ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸਮੂਹਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਇਕਸੁਰਤਾ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਫਿਰ 80 ਅਤੇ 90 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤੀਜਾ ਪੜਾਅ ਸੀ ਜਦੋਂ ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਆਏ ਕੁਝ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

18. ਆਪਣੇ ਮਾਨਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਵਿਦਵਤਾ ਭਰਪੂਰ ਕੰਮ (ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ 'ਤੇ ਤਿੰਨ ਭਾਗ), ਐਚ.ਐਮ. ਸੇਰਵਾਈ ਕੋਲ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ "ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ" ਦੇ ਚੌਥੇ ਐਡੀਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਉਸਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ:

"...ਮੇਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ, ਕੋਈ ਵੀ ਇਸ ਤਜਵੀਜ਼ 'ਤੇ ਵਿਵਾਦ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਜੇਕਰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹੁੰਦੇ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਸੀ, ਅਤੇ, ਮੇਰੇ ਅਧੀਨ, ਇਹ ਵਿਵਾਦਿਤ ਹੋਣ ਦੇ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ, ਦੂਜੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ, "ਜੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਜਾਂ ਇਸ ਦਾ ਘਾਣ ਨਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੁੰਦਾ?" ਤਾਨਾਸ਼ਾਹੀ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਗਿਆ।"

---

41 (2005) 8 ਐਸਸੀਸੀ 534, ਪੈਰਾ। 67.

42 ਸ਼ੈਲਾਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ੰਕਰ, ਸਕੇਲਿੰਗ ਜਸਟਿਸ: ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਸਿਵਲ ਲਿਬਰਟੀਜ਼ (ਆਕਸਫੋਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2009), ਪੰਨਾ। 124.

43 ਐੱਚ.ਐੱਮ. ਸੀਰਵਈ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ (ਚੌਥਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਭਾਗ II, 1993), ਪੰਨੇ 1923-1924.

ਵਿਦਵਾਨ ਵਿਦਵਾਨ ਨੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ 'ਤੇ ਸੰਦੇਹ ਜ਼ਾਹਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਤੇ ਬੇਲੋੜਾ ਮੰਨਿਆ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਨ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਅੰਸ਼ਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਤੱਥ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹਨ ਕਿ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਭਲਾਈ ਰਾਜ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। " ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਰਾਇ ਲਿਖਦਾ ਹਾਂ, ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਇਕ ਦਰਜਨ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਪਣਾਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, ਆਇਰਲੈਂਡ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ।

ਲੇਲ ਕੇ. ਵੇਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਲੇਖ 'ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ' ਵਿੱਚ ਗਿਆਰਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ (ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅਫਰੀਕੀ ਦੇਸ਼) ਦੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ "ਖਰੜਾ ਫਾਰਮੂਲਾ" ਉਧਾਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹਨ: ਪਾਪੂਆ ਨਿਊ ਗਿਨੀ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1975; ਤਨਜ਼ਾਨੀਆ ਦੇ ਸੰਯੁਕਤ ਗਣਰਾਜ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1977; ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1978; ਜ਼ੈਂਬੀਆ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1991; ਘਾਨਾ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1992; ਯੂਗਾਂਡਾ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1995; ਗੈਂਬੀਆ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1996; ਇਰੀਟਰੀਆ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1997; ਨਾਈਜੀਰੀਆ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 1999; ਸਵਾਜ਼ੀਲੈਂਡ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 2005 ਅਤੇ ਨੇਪਾਲ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ, 2015।

ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ, ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਭਾਗ III ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਭਾਗ 4, ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਪਬੰਧ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਨਾਂ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੈਨਵਿਲ ਐਸਟਿਨ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ, ਇਕੱਠੇ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਰ ਵਜੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ।

19. "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" 'ਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿੱਧੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਅਤੇ ਫਿਰ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੱਕ ਮਫਤਲਾਲ ਇੰਡਸਟਰੀਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1997) ਵਿੱਚ ਨੌਂ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ 5 ਐਸਸੀਸੀ 536 ਨੂੰ ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਆਈ ਕਿ "ਮਾਤਰ

---

44 ਐੱਚ.ਐੱਮ. ਸੀਰਵਈ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਕਾਨੂੰਨ (ਚੌਥਾ ਐਡੀਸ਼ਨ, ਭਾਗ II, 1993), ਪੰਨਾ 10. 1932; "ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਨੇ ਆਇਰਿਸ਼ ਸੰਵਿਧਾਨ ਤੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਉਧਾਰ ਲਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਜ਼ਾਦ ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਦੇਸ਼, ਸੰਘੀ ਅਤੇ ਇਕਸਾਰ, ਕੋਲ ਕੋਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਅਤੇ ਸਮਕਾਲੀ ਇਤਿਹਾਸ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਭਲਾਈ ਰਾਜ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਲਈ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

45 ਲਾਇਲ ਕੇ. ਵੇਇਸ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤ, 37 (4) ਆਕਸਫੋਰਡ ਜਰਨਲ ਆਫ਼ ਲੀਗਲ ਸਟੱਡੀਜ਼ 916 (2017), ਪੰਨਾ. 923.

ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਸੰਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੋਵੇ ਕਿ ਨਿਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਸ਼ੰਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਹ 'ਸ਼ੰਕਿਆਂ' ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੌ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇਕਸਾਰ ਨਜ਼ਰੀਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ. ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ, ਬਿਨਾਂ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਦਾ, ਕੋਈ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਦਾ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਦੇ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 38 ਅਤੇ 39 ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਅਤੇ ਜਮਹੂਰੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਘੁਲਾਟੀਆਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਉਦੇਸ਼, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਸਮਾਜ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਨਿਆਂਪੂਰਨ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਾਲੇ ਸਮਾਜ ਲਈ। ਅਸੈਂਬਲੀ, ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਸਾਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਛੱਡ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਓ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਲਪਨਾ ਕਰੀਏ. ਉਦੋਂ ਕੀ ਜੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ? ਫਿਰ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਪਰ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਜਨਤਾ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ "ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ" ਅਤੇ "ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ" ਨੂੰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੀ ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਪੜ੍ਹਨਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ. ਆਰਟੀਕਲ 39 (ਸੀ) ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਨਤੀਜਾ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ (ਕੁਝ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ) ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ (ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਦੋਵੇਂ) ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਕਾਰਨ ਕਰਕੇ ਠੁਕਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਮਾਮਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਾਂ ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸੰਪੱਤੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 31-ਸੀ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਕੇਵਲ ਉਦੋਂ ਹੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਜਦੋਂ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੀ ਕੋਈ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਿਛਲੇ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਣਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਅਜੇ ਵੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਖੜ੍ਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ (39) ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਛਤਰੀ ਵਜੋਂ ਮੌਜੂਦ ਹੈ।

ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਵਿੱਚ ਜਾਇਜ਼ ਮੰਨੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਅਣਸੋਧੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਵਿੱਚ ਬਣੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼, ਵਾਮਨ ਰਾਓ ਐਂਡ ਅਦਰਜ਼ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1981) 2 ਐਸਸੀਸੀ 362 ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

20. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਹਿਸ ਦੌਰਾਨ, ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਕੇ.ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਸੋਧ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਕੀ ਹੋਣਗੇ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ, ਖਣਿਜ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇਸ ਸੋਧ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਦਿੱਤੇ, ਜੋ ਇਹ ਸਨ ਕਿ ਕੁਝ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਬਿਹਤਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ" ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੀਮਤ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਵੀ ਕਟੌਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਨਿਜੀ ਜਾਇਦਾਦ ਸਮੇਤ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ, ਅਤੇ ਇਹ ਵੀ ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਜਾਪਦਾ ਸੀ।

ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਨਾਲ ਅਸਹਿਮਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਹੀ ਕਾਰਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸਨ:

"ਮੈਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਡਰਾਫਟ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਗਈ ਭਾਸ਼ਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਿਆਪਕ ਭਾਸ਼ਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸ਼ਾਹ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਇਹਨਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਸੀਮਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬਦਲਣ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦਾ ਜੋ ਇੱਕ ਨਿਰਧਾਰਤ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਆਮ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

ਇੱਥੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ, ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਸੋਧ ਨੂੰ ਠੁਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਸਹੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ-ਅਧਾਰਤ ਸ਼ਬਦ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਜੋਂ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ, ਡਾ. ਬੀ. ਆਰ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਡਰਾਫਟ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਵਜੋਂ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਪ ਅਤੇ ਸੂਝ-ਬੂਝ ਦਿਖਾਈ। ਮੈਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝ ਗਿਆ ਹਾਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਈ ਆਮ ਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੀ ਜੋ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਅਤੇ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਮਜੈਸਟਿਕ ਜਨਰਲਾਈਜ਼ੇਸ਼ਨ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

21. ਏ. ਬਰਾਕ ਨੇ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਹਨ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮੀਕਰਨ ਵਿਆਪਕ ਆਧਾਰਿਤ ਅਤੇ ਆਮ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਇੱਕ ਆਮ ਸਮਝੌਤੇ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸੀ)। "ਸਮਝੌਤੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰਾਂ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਅਪਾਰਦਰਸ਼ੀ ਅਤੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਆਮ ਸ਼ਰਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਸਿਰਫ ਉੱਚ ਪੱਧਰੀ ਅਮੂਰਤ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ."47

ਦੂਸਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਵਹਾਰ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਲੋੜ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਸ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਲਚਕਦਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। “ਨਹੀਂ ਤਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਜਿਸ ਦਿਨ ਇਹ ਹੈ ਉਸ ਦਿਨ ਪੁਰਾਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ

---

46 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ. VII, ਪੰਨੇ. 518-19.

47 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ (ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 2007), ਪੰਨਾ. 372.

ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ। ਇਸਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਿਵਹਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਕਾਫ਼ੀ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ, ਅਹੁਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਹਾਰ ਦੇ ਉਲਟ ਹੈ ਜੋ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਾਠ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਸਖ਼ਤ ਅਤੇ ਲਚਕਦਾਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। "ਏਅਰ ਵਾਲਵ" ਜਾਂ ਓਪਨ-ਐਂਡ ਸ਼ਰਤਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ "ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸਾਧਾਰਨਤਾਵਾਂ" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਖੁੱਲ੍ਹੇ-ਪਾਸੜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਭਾਸ਼ਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਡਾ: ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸੰਕਲਪਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਨੂੰ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ, ਉਦੇਸ਼ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਕੁਝ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਨਾਵਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਕਰਕੇ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਕੇ. ਟੀ. ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਪ੍ਰਸਤਾਵਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ) ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ 'ਤੇ ਛੱਡਣਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਵੀ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਜਿਸ ਨਾਲ ਆਮ ਭਲਾਈ ਹੋਵੇ। "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ "ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ" ਦੀ ਚੋਣ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ।

22. ਦੁਬਾਰਾ, 'ਮਾਲਕੀਅਤ' ਅਤੇ 'ਨਿਯੰਤਰਣ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਯੁਕਤ ਅਤੇ ਵਿਅੰਗਮਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ, ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ ਕੁਝ ਹੋਰ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਮਲਕੀਅਤ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਸ ਪਹਿਲੂ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਤੱਥ ਤੋਂ ਤੱਥ, ਸਥਿਤੀ ਤੋਂ ਸਥਿਤੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਧਾਨਕ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ 'ਤੇ ਛੱਡਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਵਾਨ ਅਟਾਰਨੀ ਜਨਰਲ ਸ਼੍ਰੀ ਆਰ. ਵੈਂਕਟਾਰਮਣੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਪਾਲ ਸੰਕਰਨਾਰਾਇਣਨ, ਸੀਨੀਅਰ ਐਡਵੋਕੇਟ (ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਤਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ) ਵੀ ਬਹਿਸ ਕਰਨਗੇ।

23. ਨਿਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਾਏ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ, ਇਹ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ, ਕਰਨਾਟਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸਕੀਮ ਅਤੇ ਕਰਨਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ (ਐਕਵਾਇਰ) ਐਕਟ, 1976 (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ "ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ" ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਵਿੱਚ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

---

48 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਉਦੇਸ਼ਪੂਰਨ ਵਿਆਖਿਆ (ਯੂਨੀਵਰਸਲ ਲਾਅ ਪਬਲਿਸ਼ਿੰਗ ਕੰਪਨੀ, 2007), ਪੰਨੇ। 372-373। ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ ਫੇ ਬਨਾਮ ਨਿਊਯਾਰਕ 332 ਯੂ.ਐਸ. (1947) (ਜੈਕਸਨ, ਜੇ.), ਪੰਨਾ 10. 261, 282.

ਸਾਰੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀਆਂ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬੱਸਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ, ਜੋ ਕਿ ਸਰਕਾਰੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ। ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿਹਾ ਕਿ ਐਕਵਾਇਰ ਦਾ ਕੋਈ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਸ ਹੁਕਮ ਨੂੰ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਸਾਰੇ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਸਲ ਵਿੱਚ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਲਈ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਇਕਸੁਰਤਾਪੂਰਣ ਨਿਰਮਾਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਐਕਟ ਦੇ ਕੁਝ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੱਤ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ (ਜਸਟਿਸ ਵੀ.ਆਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜਸਟਿਸ ਪੀ.ਐਨ. ਭਗਵਤੀ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ) ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਹਿਮਤੀ ਵਿੱਚ ਪਰ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੀ ਕਿ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਰਾਏ ਇਸ ਲਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਸਾਨੂੰ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਇੱਕ ਸਪਸ਼ਟ ਅਤੇ ਸਪਸ਼ਟ ਵਰਣਨ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਤਿਕਾਰ ਸਹਿਤ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਾਏ ਅੱਜ ਵੀ ਫੀਲਡ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਈ ਹੋਰ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਇਸਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

24. ਹਾਲਾਂਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਤੁਸ਼ਾਰ ਮਹਿਤਾ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸਾਲਿਸਿਟਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਲੰਮੀ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਨਿਰੀਖਣ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਨਹੀਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਇੱਕ ਬਾਈਡਿੰਗ ਪੂਰਵ ਹੈ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਯਕੀਨਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਭਰਪੂਰ ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਦਾ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਜੀਵਨ ਰੈਡੀ ਦੀਆਂ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਤਫ਼ਾਕੀਆ ਹਨ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਮੈਂ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਅਤ ਚੀਫ਼ ਜਸਟਿਸ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਂਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮਫਤਲਾਲ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਰਾਏ ਓਬਿਟਰ ਡਿਕਟਾ ਬਣਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

25. ਹੁਣ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ 'ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ, ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਦੀ ਲੋੜ ਦਾ ਕਾਰਨ, ਜਸਟਿਸ ਵੀ.ਆਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੋ ਜੱਜ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

"ਕਿਉਂਕਿ, ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕਹੀਏ ਤਾਂ, ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਠੇਕੇ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ, ਜਿੱਥੇ ਮੌਜੂਦਾ ਹਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਪੱਖ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਰਾਜ ਦੇ ਭਰਮ ਦੇ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਜੇ ਵੀ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੋਣਾ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਲਟਾਉਣ ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ... ਸਪੱਸ਼ਟ, ਪਰ ਬੁਨਿਆਦੀ, ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਹੇਠਾਂ ਆਈਟਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪਟੜੀ ਤੋਂ ਮੁੜਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜਨਤਕ ਖੇਤਰ, ਸਾਡੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਕੀ ਅਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਐਲਰਜੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ, ਗੰਭੀਰ ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਸਮਾਜਿਕ ਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿੱਚ ਇੰਨਾ ਰਣਨੀਤਕ ਇੱਕ ਸੰਦ ਹੈ, ਕਿ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਇਸ ਉੱਤੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਸਵਾਲ ਅਤੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛਾਂ ਕੀ ਹਨ?"

ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਿਆਪਕ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਇਹ ਦੱਸਦੇ ਹੋਏ:

81..... ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤ, ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਜਾਇਦਾਦਾਂ। ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤੀ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸਦੇ ਸਰੋਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਕੋਇਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁੜ ਵੰਡਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਫਰਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਗੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੀ ਉਸ ਅਰਥ ਲਈ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਾਧਨਾਂ ਜਾਂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।"

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਦਾ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 'ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ:-

_____

49 (1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471, ਪੈਰਾ। 40.

50 (1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471, ਪੈਰਾ। 81.

"ਅਤੇ ਕੌਮੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਸੰਪੱਤੀ। ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੇ ਇਸ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਸਿਫਰਾਈਜ਼ ਕਰੋ।"

ਇਹ ਫਿਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਅੱਗੇ ਵਧਦਾ ਹੈ:

"ਅਸੀਂ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਮੀਕਰਨ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਹ ਜਨਤਾ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਰੋਤ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ, ਕੁਦਰਤੀ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ, ਜਨਤਕ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ."

26. ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਸੂਚੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:-

1. ਰਾਜ ਟੀ.ਐਨ. ਬਨਾਮ ਐਲ. ਅਬੂ ਕਾਵੂਰ ਬਾਈ (1984) 1 ਐਸਸੀਸੀ 515

ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ: ਵਾਈ.ਵੀ. ਚੰਦਰਚੂੜ, ਸੀ.ਜੇ. ਅਤੇ ਐਸ. ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ, ਵੀ.ਡੀ. ਤੁਲਜ਼ਾਪੁਰਕਰ, ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਏ. ਵਰਦਾਰਾਜਨ, ਜੇ.

2. ਤਿਨਸੁਖੀਆ ਇਲੈਕਟ੍ਰਿਕ ਸਪਲਾਈ ਕੰਪਨੀ ਲਿਮਿਟੇਡ ਬਨਾਮ ਅਸਾਮ ਰਾਜ (1989) 3 ਐਸਸੀਸੀ 709

ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲਾ: ਆਰ.ਐਸ. ਪਾਠਕ, ਸੀ.ਜੇ. ਅਤੇ ਸਬਿਆਸਾਚੀ ਮੁਖਰਜੀ, ਐਸ. ਨਟਰਾਜਨ, ਐਮ.ਐਨ. ਵੈਂਕਟਚਲੀਆ ਅਤੇ ਐਸ.ਰੰਗਨਾਥਨ, ਜੇ.ਜੇ.

3. ਮਧੂਸੂਦਨ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1984) 2 ਐਸਸੀਸੀ 381

ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲਾ: ਸ. ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਫਜ਼ਲ ਅਲੀ ਅਤੇ ਐਮ.ਪੀ. ਠੱਕਰ, ਜੇ.ਜੇ.

---

51 (1983) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 147, ਪੈਰਾ 19

4. ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬਸੰਤੀਬਾਈ ਮੋਹਨਲਾਲ ਖੇਤਾਨ (1986) 2 ਐਸਸੀਸੀ 516

ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ: ਈ.ਐਸ. ਵੈਂਕਟਾਰਮੀਆ ਅਤੇ ਐੱਮ ਪੀ ਠੱਕਰ, ਜੇ.ਜੇ.

5. ਅਸਾਮ ਸਿਲੀਮੈਨਾਈਟ ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਭਾਰਤ ਯੂਨੀਅਨ, 1992 ਪੂਰਕ (1) ਐਸਸੀਸੀ 692.

ਵੱਲੋਂ ਫੈਸਲਾ: ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਐਮ. ਫਾਤਿਮਾ ਬੀਵੀ, ਜੇ.ਜੇ.

6. ਜਿਲੂਭਾਈ ਨਾਨਭਾਈ ਖਚਰ ਬਨਾਮ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ, 1995 ਪੂਰਕ (1) ਐਸਸੀਸੀ 596

ਦੁਆਰਾ ਫੈਸਲਾ: ਕੇ. ਰਾਮਾਸਵਾਮੀ ਅਤੇ ਐਨ.ਜੀ. ਵੈਂਕਟਚਲਾ, ਜੇ.ਜੇ.

ਮੇਰੀ ਰਾਏ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਕਈ ਬੈਂਚਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਨਿਪਟਾਏ ਗਏ ਅਰਥ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ ਬੇਵਕੂਫੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਕੀ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਜਸਟਿਸ ਵੀ.ਆਰ. ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗਏ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਗਲਤੀ ਹੋ ਗਏ ਸਨ? ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰੀਖਣਾਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣ ਲਈ ਅਸਮਰੱਥਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ ਸੀ? ਕੀ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਨੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਕੇ, ਅਤੇ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਬੰਧਨ ਪੂਰਤੀ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਨਾ ਕਰਕੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਤੋੜਿਆ? ਅਤੇ ਕੀ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਭਵਿੱਖੀ ਫੈਸਲੇ ਗਲਤ ਸਨ? ਇੱਥੇ ਸਵਾਲ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਪੂਰਵ-ਨਿਰਮਾਣ ਦੇ ਬੰਧਨ ਸੁਭਾਅ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ?
27. ਇੱਕ ਬਾਈਡਿੰਗ ਪੂਰਵ-ਅਨੁਮਾਨ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।
ਆਮ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ, ਜਿਸਦਾ ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਲਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਨਿਆਂਇਕ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਸਟੇਅਰ ਡੀਸੀਸਿਸ ਜਾਂ 'ਸਟੇਅਰ ਡੀਸੀਸਿਸ ਐਟ ਨਾਨ ਕੁਆਇਟਾ ਮੂਵਰ' (ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੜ੍ਹੇ ਰਹੋ ਨਾ ਕਿ ਜੋ ਸੈਟਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਅਸਥਿਰ ਕਰਨ ਲਈ) ਵਜੋਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਕੋਆਰਡੀਨੇਟ ਬੈਂਚ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ, ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਕੀ ਹੈ? ਇੱਜ਼ਤ ਨਾਲ, ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ।

28. ਸਹੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਕੇਸ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਨੇ ਕਮਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜਜ਼ (ਐਕਵੀਜ਼ੀਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1976 ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਸਾਰੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ ਜੋ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਨੂੰ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾਟਕ ਰਾਜ ਸੜਕ ਆਵਾਜਾਈ ਨਿਗਮ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਿਆ (ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 'ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ' ਵਜੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ)। ਐਕਟ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰਨ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਐਕਟ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਐਕਵਾਇਰ ਦੀ ਸਕੀਮ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕਰਨਾਟਕ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ਼ (ਐਕਵਾਇਰ) ਐਕਟ, 1976 ਦੇ ਵਾਇਰਾਂ ਨੂੰ ਕਰਨਾਟਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਟੀਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਐਕਟ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 19 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਨਿੱਜੀ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਆਮ ਭਲਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉੱਥੇ ਫਿਰ, ਰਾਜ ਅਤੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਦਾ ਬਚਾਅ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਸਾਰੇ ਸੱਤ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਾਮਾਟਕਾ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜਜ਼ (ਐਕਿਊਜ਼ੀਸ਼ਨ) ਐਕਟ, 1976 ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪਾਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਅਰਥਾਤ ਸੱਤ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾਪੂਰਣ ਰਚਨਾ ਦੁਆਰਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਜਾਂ (ਸੀ), ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਪਹਿਲੂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਗਏ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ (ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਵਾਲੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ) ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਨਜਿੱਠਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਮੋੜ 'ਤੇ, ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਨੋਟ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨਾ ਸੀ,

---

52 1976 ਦੇ ਐਕਟ 21 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ - ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਚਲਾਏ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸਟੇਜ ਕੈਰੇਜ ਵਜੋਂ ਚੋਰੀ-ਛਿਪੇ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ। ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਰਾਜ ਨਾਲ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਦੇਖਣ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਦਾ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਨਾ ਹੋਵੇ।
ਉਪਰੋਕਤ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਆਪਰੇਟਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਕੰਟਰੈਕਟ ਕੈਰੇਜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ)। ਰਾਜ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਤਰਫ਼ੋਂ ਇਹ ਵੀ ਮੁੱਖ ਦਲੀਲ ਸੀ ਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਗਏ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਣ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨਾਟਕ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਇਕਸੁਰਤਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ:

"37...ਕਿਉਂਕਿ ਅਸੀਂ ਐਕਟ ਦੀ ਵਾਜਬ ਅਤੇ ਇਕਸੁਰਤਾਪੂਰਣ ਉਸਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਇਸ 'ਤੇ ਹੋਏ ਹਮਲੇ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਕੇ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ 'ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 ਦੀਆਂ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵੀ ਰਾਏ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ। ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਜੋ ਉਸਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਬਹੁ-ਗਿਣਤੀ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤੀ ਜਤਾਈ, ਪਰ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਕਿਉਂ ਇੱਕ ਵੱਖਰੀ ਰਾਏ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ, ਮੁੱਖ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਅਤੇ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਟਚਸਟੋਨ 'ਤੇ। ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 39(ਬੀ) ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਗਠਜੋੜ ਦੇ ਗੈਰ-ਸੋਧਯੋਗ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਗਠਜੋੜ 'ਤੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧਾਰਾ 39(ਸੀ) ਦਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਜ਼ਬਰਦਸਤੀ ਦਬਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਪੂਰੇ ਆਯਾਤ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 39(ਬੀ) ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਪੜ੍ਹੋ: " (ਬੀ) ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨੀਤੀ ਦੇ ਕੁਝ ਸਿਧਾਂਤ- ਰਾਜ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਿਆ ਜਾਵੇ।"

ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ "ਵੰਡੋ" ਹੈ ਅਤੇ ਆਰਟੀਕਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ, ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਹਿ ਸਕਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਖੇਡਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਆਰਥਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਪੁਨਰਗਠਨ ਦੇ ਮੂਲ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

---

53 (1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471, ਪੈਰਾ। 37.

ਲੇਖ ਦੇ ਹਰੇਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਇੱਕ ਰਣਨੀਤਕ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪੂਰਾ ਲੇਖ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਮਿਸ਼ਨ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਮੁੱਚੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਕੰਮ ਅਜਿਹੇ ਸਾਧਨਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਟੀਚਾ ਆਮ ਭਲੇ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਅਜਿਹੀ ਵੰਡ ਦੁਆਰਾ ਮਲਕੀਅਤ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸੰਗਠਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ

81. "ਸਰੋਤ" ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਸਮੀਕਰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਨਕਦ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ (ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਸਰੋਤ) ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਲੈਕ ਦੇ ਲੀਗਲ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਹੈ: "ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਪਲਾਈ ਵਿੱਚ ਬਦਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ: ਪੈਸਾ ਜਾਂ ਸਪਲਾਈ ਜੁਟਾਉਣ ਦਾ ਸਾਧਨ; ਦੌਲਤ ਵਧਾਉਣ ਜਾਂ ਲੋੜੀਂਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ; ਉਪਲਬਧ ਸਾਧਨ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮਰੱਥਾ।"

ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਸੰਪਤੀਆਂ। ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੀਮਤੀ ਜਾਂ ਵਰਤੋਂ ਵਾਲੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ ਉਸਦੇ ਸਰੋਤ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਦੇ ਕੋਇਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਮੁੜ ਵੰਡਣ ਦੇ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਿਫਰਾਈਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਅਤੇ ਪੂੰਜੀਵਾਦੀ ਗੜ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੀ ਉਸ ਅਰਥ ਲਈ ਪਰਾਹੁਣਚਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸਾਧਨਾਂ ਜਾਂ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।"

ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ, ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਸੀ, ਪਰ ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਸਦੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 1-3 ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ

_____

54 (1977) 4 ਐਸਸੀਸੀ 471, ਪੈਰਾਸ 80-81

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਜਾਇਜ਼ ਠਹਿਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪ੍ਰਾਪਤੀ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਜਾਂ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਇਸਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਇਹ ਐਕਟ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਕਰਨਾਟਕ ਐਕਟ ਨੂੰ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਤਾਂ ਰਾਜ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31-ਸੀ ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਉੱਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਬਚਾਅ ਕੀਤਾ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਡਿਵੀਜ਼ਨ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰਾਜ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਐਕਵਾਇਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ। ਦੁਬਾਰਾ, ਜਦੋਂ ਕੇਸ ਅਪੀਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦਲੀਲ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ 'ਤੇ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ ਜੋ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਰ ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਚੁਣਿਆ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸੀ।

29. ਇੱਥੇ ਮੇਰੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਬੇਨਤੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਜਾਂ ਰਾਏ ਵਜੋਂ ਧਾਰਾ 145 ਦੀ ਧਾਰਾ (5) ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਹਾਂ ਇਹ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਰਾਏ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਉਹੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਜੱਜ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਸੁਣਾਈ ਜਾਵੇਗੀ " ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਬਚਾਉਂਦਾ ਹੈ.." [ਆਰਟੀਕਲ 145(5)]

ਜਦੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਉਂਕਿ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਅਤੇ ਤਰਕ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ਼ੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦਿਆਂ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਚਾਰ ਦੇ ਬਹੁਮਤ ਵਜੋਂ ਤੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ

---

55 ਧਾਰਾ 145: ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਨਿਯਮ, ਆਦਿ:

(1)...
(2) ...
(3) ...
(4) ...
(5) ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਰਾਏ ਕੇਸ ਦੀ ਸੁਣਵਾਈ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਇਸ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਵੀ ਉਸ ਜੱਜ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜੋ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਜਾਂ ਰਾਏ ਦੇਣ ਤੋਂ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਉਲਟ ਰਾਏ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਮੰਨਿਆ, ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਫੈਸਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਦੇ ਉਲਟ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਵੇ।

ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵੱਲ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ, ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਰੀਖਣ ਜਾਂ ਖੋਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰਾਏ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਅਹਿਮ ਸਵਾਲ ਸੀ ਜਿਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

30. ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ, ਤਾਂ ਕੀ ਇਸ ਨੇ ਬਹੁਮਤ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ? ਮੇਰੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੇ ਕੋਈ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਨਹੀਂ ਤੋੜਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ, ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ ਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਸਿਰਫ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਸੀ ਜਿਸ 'ਤੇ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਚੁੱਪ ਸਨ।

31. ਮੇਰੇ ਲਈ ਇਸ ਸਿੱਟੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣਾ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਚਾਰ ਜੱਜ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੀ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਰਾਏ ਨਾਲ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਹਿਮਤ ਸਨ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ "ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਸਭ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜੋ ਉਸਨੇ ਇਸ ਸਬੰਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ।" ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਅਸਹਿਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਚੁੱਪ ਰਹਿਣ ਦੀ ਚੋਣ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਗੱਲ ਦੇ ਉਲਟ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਿਹਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਿਆਂਇਕ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਦੋਂ ਉਸਨੇ ਰਾਅ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਤਰਕ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਇਆ।

ਸਿਧਾਂਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਫੈਸਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਰੌਸ਼ਨੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਬਾਈਡਿੰਗ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਚੁੱਪ ਰਹੀ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤਰਕ ਬਹੁਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਜੱਜ ਜਾਂ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਫੈਸਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਸ 'ਤੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਚੁੱਪ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿ ਇਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਅਦਾਲਤਾਂ ਲਈ ਪਾਬੰਦ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਲਈ ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ

ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਕ ਮੁੱਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕੇ.ਟੀ. ਮੋਪਲੀ ਨਾਇਰ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ 1960 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 7 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਇੱਕ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਪਰੋਕਤ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ 2 ਰੁਪਏ ਪ੍ਰਤੀ ਏਕੜ ਟੈਕਸ ਦੀ ਦਰ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਬਰਾਬਰੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਵਾਲ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੀ ਬੇਲੋੜੀ ਲੇਵੀ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਵਜੋਂ ਲਗਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਵੀ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਇਹ ਦਲੀਲ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਇਕ ਸਮਾਨ ਟੈਕਸ ਅਵੈਧ ਸੀ। ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਮੂਪਲੀ ਨਾਇਰ ਦੀ ਇਸ ਬੇਨਤੀ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਇਹ ਸਿਰਫ ਜਸਟਿਸ ਏ.ਕੇ. ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਅਸਹਿਮਤੀ ਵਾਲੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਐਂਟਰੀ 49 ਸੂਚੀ II ਦੇ ਤਹਿਤ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਵਿੱਚ ਜੰਗਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਟੈਕਸ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਜਦੋਂ ਵੀ. ਪਦਮਨਾਭ ਰਵੀ ਵਰਮਾ ਰਾਜਾ ਬਨਾਮ ਡਿਪਟੀ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ 1962 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਕੇਰ 98 ਵਿੱਚ ਕੇਰਲਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹਾ ਮਾਮਲਾ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਇਸ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਜਸਟਿਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਗਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਹਿੰਦਰ ਬਹਾਵਨਜੀ ਠਾਕੁਰ ਬਨਾਮ ਐਸਪੀ ਪਾਂਡੇ 1963 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਬੌਮ 28 ਵਿੱਚ ਬੰਬੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦਾ ਉਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਲਾ ਮੁੱਲ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਹੁਮਤ ਦੁਆਰਾ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੁਧਾ ਤਿਵਾਰੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ 2011 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਆਲ 253 ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਵਿਚਾਰ ਰੱਖਿਆ।

ਇਸ ਲਈ ਤਰਕ ਇਹ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਅਜਿਹੇ ਨੁਕਤੇ 'ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਚੁੱਪ ਹੈ, ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਇਸ ਦੀ ਸਿਰਫ ਪ੍ਰੇਰਨਾਤਮਕ ਕੀਮਤ ਹੋਵੇਗੀ।

ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਦੇ ਪੰਜ ਵਿਦਵਾਨ ਜੱਜਾਂ ਨੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਦੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਤਰਕ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ਼ੀ ਸਨ।

32. ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪਹਿਲੂ ਹੈ ਜੋ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਇਹ ਮੰਨਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਅਤੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਫੈਸਲਿਆਂ, ਜੋ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਣਸੈੱਟ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ,

ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਧਾਰਨਾ ਸੀ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ "ਕੌਮ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਕੀ ਹੈ? ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ, ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਸਮੇਂ, ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵੰਡ ਵਿਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨੀ ਦੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਲੋਕ, ਜੋ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਇਹਨਾਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤ ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ, ਵੱਡੇ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਆਜ਼ਾਦੀ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਵਾਅਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਹੁਣ ਸਰਕਾਰ ਲਈ "ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਚਾਰਟਰਾਂ" ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਇਸਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 ਦੇ ਅਧੀਨ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। 10 ਸਤੰਬਰ, 1949 ਨੂੰ, ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਧਾਰਾ 24 'ਤੇ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ, ਜ਼ਮੀਂਦਾਰੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਇਹ ਉਹ ਵਾਅਦਾ ਸੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, "ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਾਅਦੇ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਾਂਗੇ"।

ਕਿਉਂਕਿ ਭੂਮੀ ਰਾਜ ਸੂਚੀ ਭਾਵ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸੱਤਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੀ ਸੂਚੀ ॥ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਆਉਣੀਆਂ ਪਈਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ, ਇੱਕੋ ਤਰਜ਼ 'ਤੇ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਹਿਲੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਨੂੰਨ ਸਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਸਬੰਧਤ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਜਿੱਥੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੇ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕਮਤ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਉਦਾਹਰਣ ਵਜੋਂ ਪਟਨਾ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਿਹਾਰ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਐਕਟ, 1950 ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਮਾਨ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਯੂ.ਪੀ. ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ. ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰੀ ਖਾਤਮਾ ਐਕਟ, 1947 ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ।

---

56 ਇਹ ਮੂਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 31 ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਇਆ।

57 ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ, ਭਾਗ. ਨੌਵਾਂ, ਪੰਨਾ। 1195.

ਪ੍ਰਾਪਰਟੀ ਓਨਰਜ਼ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਹੋਰ

ਇਹ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸੂਰਿਆਪਾਲ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਸਰਕਾਰ, 1951 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਆਲ 183 ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇੱਕ ਆਧਾਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਯੂ.ਪੀ. ਜ਼ਮੀਨੀ ਖ਼ਾਤਮੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਅਧੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤੀ 'ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾ' ਲਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੇਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਲਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31(2) ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਹੈ। ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਗਏ 'ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾ' ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਉਠਾਇਆ ਅਤੇ 'ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਹਨ ਜੋ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਲਈ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਸਬੰਧਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਬਾਕੀ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਹਿਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਅਜੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇੱਥੇ ਇਲਾਹਾਬਾਦ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਬਾਰਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ:

"41. ਕੀ ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੀ.ਟੀ.ਐਸ. ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਲੱਭੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ "ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼" ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ? ਅਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਉੱਥੇ ਹੈ। ਅਧਿਆਇ 4 ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਜੋਂ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਹ ਸਿਧਾਂਤ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸੀਟੀ ਦੁਆਰਾ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ "ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰੇ।

42. ਜੇਕਰ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਹ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ

ਧਾਰਾ 39, ਸੀ.ਐਲ.ਐਸ. (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ:

"(ਬੀ) ਕਿ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਉਪ-ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਵੰਡੇ ਗਏ ਹਨ;

(ਸੀ) ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

47. ਜੇ, ਇਸ ਲਈ, ਅਪ੍ਰਾਪਤ ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ (ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ?) ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਗਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਵਧੇਰੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਡੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਹੋਵੇਗੀ, ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੀ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ।

33. ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਦਖ਼ਲ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ, ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1951 ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੋਰ ਕਾਰਨ ਵੀ ਸਨ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ ਨਾ ਹੋਣ।

ਪਹਿਲੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1951 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:-

"ਬਿੱਲ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼, ਉਪਰੋਕਤ ਦਰਸਾਏ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਅਨੁਛੇਦ 19 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਦਾਰੀ ਖਾਤਮੇ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਰਾਜ ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵੈਧਤਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਹੈ।"

ਉਸ ਸਮੇਂ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਅਸਥਾਈ ਸੰਸਦ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਆਮ ਚੋਣਾਂ ਅਜੇ ਕਰਵਾਈਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ। 16 ਮਈ 1951 ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪਹਿਲੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਰਜ਼ੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰੀਤਾ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫੀ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31ਏ ਅਤੇ 31ਬੀ ਅਤੇ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੀ ਤੁਰੰਤ ਲੋੜ ਸੀ।

ਫਿਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅਨੁਮਾਨਤ ਲੰਮੀ ਦੇਰੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਉਸਨੇ ਹੇਠਾਂ ਕਿਹਾ:

"ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿਸਮਤ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੇਵੱਸ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਸਮੇਂ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੋਚਣਾ ਪਵੇਗਾ।"

---

58 1951 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. ਔਨਲਾਈਨ ਸਾਰੇ 183, ਪੈਰੇ 41, 42 ਅਤੇ 47.

59 ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ (ਭਾਗ II-ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ), ਪੰਨਾ। 8830. ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਇਸ ਜ਼ਰੂਰੀ ਗੱਲ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕੀਤੀ:-

"...ਮੁੱਖ ਸਮੱਸਿਆ ਅੱਜ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ। ਅਤੇ ਹਰ ਦਿਨ ਦੇਰੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜ਼ਮੀਨੀ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਆਰਟੀਕਲ 31 ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਸੋਚਿਆ। ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਵਾਧੂ ਧਾਰਾਵਾਂ 31ਏ ਅਤੇ 318 ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਕਰਨਾ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਨੂੰ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਾਂ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੰਮੀ ਦੇਰੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਿਆ ਅਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਜਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਕੀਲ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਿਖਲਾਈ ਲਈ ਹੈ ਜੋ ਇੱਕ ਚੰਗੀ ਸਿਖਲਾਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਵਕੀਲਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਇੱਕ ਵਕੀਲ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਤਬਦੀਲੀ ਦੀ, ਨਾ ਕਿ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਕੀਲ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ..."

ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਸੰਸਦ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਨਿਪਟਾਉਣ ਲਈ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਉਣ ਵਿਚ ਹਰ ਦਿਨ ਦੇਰੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਬੇਇਨਸਾਫ਼ੀ ਹੋਵੇਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਸੰਸਦ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸਥਿਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਉਲਝੇ ਰਹਿਣ, ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਹੀ ਸੋਚਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

34. ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬੰਦਰਗਾਹ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਨਵੀਨਤਾਕਾਰੀ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31-ਏ ਅਤੇ 31-ਬੀ ਅਤੇ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਪਹਿਲੀ ਸੋਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ੰਕਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ, ਏਆਈਆਰ 1951 ਐਸਸੀ 458 ਵਿੱਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਇਸਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 368 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਦ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਜੋ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੋਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਕਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ (1952) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 528 ਵਿਚ ਜ਼ਮੀਨੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਵਿਚ ਚੁਣੌਤੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਸ਼ੰਕਰੀ ਵਿਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਧਾਰਾ 31ਏ, ਧਾਰਾ 31ਬੀ ਅਤੇ ਨੌਵੀਂ ਅਨੁਸੂਚੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ।

---

60 ਸੰਸਦੀ ਬਹਿਸਾਂ (ਭਾਗ II- ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ), ਪੰਨੇ। 8831-8832

ਕਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਐਸਆਰ ਦਾਸ ਨੇ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਆਂ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਧਾਰਾ 38 ਅਤੇ 39 ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਰੇਖਾਂਕਿਤ ਕੀਤਾ। ਮੈਂ ਹੇਠਾਂ ਦੱਸਿਆ ਹੈ:

"...ਦਰਅਸਲ, ਜੋ ਕਿ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਦਰਸ਼ਵਾਦੀ ਨਾਅਰੇ ਲੱਗਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹਨ ਜੋ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਆਂ, ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ, ਅਤੇ ਰੁਤਬੇ ਅਤੇ ਮੌਕਿਆਂ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਦਰਸ਼ ਅਸੀਂ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਉਹ ਹੈ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾ ਕੇ ਲਗਾਤਾਰ ਯਤਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਨਿਆਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੂਚਿਤ ਕਰੇਗਾ, ਜੋ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 39 ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇੱਕ ਰਾਜ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਉਤਪਾਦਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਆਮ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਦਾ ... ਮੈਂ ਪੁੱਛਦਾ ਹਾਂ, ਕੀ ਰਾਜ ਦਾ ਮਕਸਦ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਵਿਚੋਲਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਉਪਾਅ ਅਪਣਾਏ ਜਾਣ? ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਇਹ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਲਿਆ ਕੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਜੋ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਖੁਆਉਦਾ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਜੰਗਲ, ਖਣਿਜ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਰੋਤਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਰਾਜ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਾਜ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਜਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਵੱਲ ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਕਦਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ... ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੜੇ ਗਏ ਐਕਟ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਸੀਮਤ ਅਤੇ ਤੰਗ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਅਵਾਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਬਲਕਿ ਇਸਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਜਾਂ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਮਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਧੀਨ ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ

ਜੋ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੇ ਆਮ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਸੰਚਾਲਕ ਪਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ...

ਹੁਣ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਹੋਣੀ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਪਲੱਸ ਸੀਮਾਂਤ ਅਤੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਹੋਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ, ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰਾਂ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਦਿੱਤਾ, ਫਿਰ ਵੀ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸਨ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਆਦਿਤਿਆ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ "ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਇਕਨਾਮੀ ਆਫ ਕਲੋਨੀਅਲ ਐਂਡ ਪੋਸਟ-ਕੋਲੋਨੀਅਲ ਇੰਡੀਆ" ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

"ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਪੁਨਰਵੰਡ ਲਈ ਵਾਧੂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨੁਕਸਦਾਰ ਅਤੇ ਦੇਰੀ ਵਾਲੇ ਸੀਲਿੰਗ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਕਾਰਨ ਖੁੰਝ ਗਿਆ ਸੀ, ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਾਧੇ ਅਤੇ ਕਈ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਡੀਆਂ ਹੋਲਡਿੰਗਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਪ-ਵਿਭਾਜਨ (ਸੀਲਿੰਗ ਸੀਮਾ ਤੋਂ ਵੱਧ ਲਈ ਪ੍ਰਾਈਮੋਜਨੀਚਰ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਗੈਰ-ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ) ਅਸਲ ਵਿੱਚ, ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਵੱਡੇ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਹੋਲਡ ਖੇਤਰ ਦੇ ਸੰਚਾਲਨ. 25 ਏਕੜ ਜਾਂ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ (15 ਏਕੜ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ) ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1990 ਦੇ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੱਕ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਛੋਟੀਆਂ ਜੇਬਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ, ਅਰਧ-ਜਗੀਰੂ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਹੁਣ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣ ਗਈਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਕੋਈ ਮੁੱਖ ਮੁੱਦਾ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ।

ਭਾਰਤੀ ਖੇਤੀ ਦੇ ਉੱਘੇ ਵਿਦਵਾਨ ਸੀ.ਐਚ. ਹਨੂਮੰਥ ਰਾਓ, ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਆਦਿਤਿਆ ਮੁਖਰਜੀ ਦੁਆਰਾ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਦਾ ਭੂਮੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਹੈ: "ਕਾਨੂੰਨ ਨੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਮਾਲਕੀ ਦੀ ਛੱਤ ਦੇ ਪੱਧਰ ਤੋਂ ਪਰੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਧਾਰਕਾਂ ਦੇ ਸੰਭਾਵੀ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਜੋ ਸ਼ਾਇਦ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਮਾਰਕੀਟ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਯੋਗੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਰਿਆ ਹੋਵੇਗਾ।

---

61 (1952) 1 ਐਸਸੀਸੀ 528, ਪੈਰਾ 142.

62 ਆਦਿਤਿਆ ਮੁਖਰਜੀ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰ-ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ (ਪ੍ਰਾਈਮਸ ਬੁੱਕਸ, 2022), ਪੰਨਾ। 511.

63 ਸੀ.ਐੱਚ. ਹਨੁਮੰਥ ਰਾਓ, ਉਦਯੋਗੀਕਰਨ ਦੇ ਕੋਰਸ ਵਿੱਚ ਪੇਂਡੂ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਿਕਾਸ: ਭਾਰਤ ਦਾ ਕੇਸ, 26 ਇਕਨਾਮਿਕ ਐਂਡ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਵੀਕਲੀ (1991), ਪੰਨਾ। 691.

ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ (ਵੇਖੋ: ਕਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ੰਕਰੀ ਪ੍ਰਸਾਦ) ਦੁਆਰਾ ਇਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸੁਧਾਰ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਖੋਹਣ ਨੂੰ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ, ਸਮਾਜ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਤੋਂ ਖੋਹਣ ਦੀ ਤਰਕ ਨਾਲ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦੇ ਕਿ ਹੁਣ ਕੋਈ ਵੱਖਰਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਕਿਉਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸਿਰਫ ਜ਼ਮੀਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕੁਝ ਹੋਰ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

35. 1964 ਵਿੱਚ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਦੌਲਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਲਈ ਕਮਿਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇਨਕੁਆਰੀ ਐਕਟ, 1952 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਨ:

"(ਏ) ਨਿੱਜੀ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦੇ ਕੇਂਦਰਿਤ ਹੋਣ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਤੇ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਆਰਥਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਜਾਰੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਣ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ ਲਈ-

(i) ਅਜਿਹੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਅਤੇ ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧਿਤ ਅਭਿਆਸਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਕਾਰਕ;

(ii) ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਨਤੀਜੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਉਹ ਸਾਂਝੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ

(ਬੀ) ਅਜਿਹੇ ਵਿਧਾਨਿਕ ਅਤੇ ਹੋਰ ਉਪਾਵਾਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦੇਣਾ ਜੋ ਅਜਿਹੀ ਜਾਂਚ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਮਝੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਨਤਕ ਹਿੱਤਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਏਜੰਸੀ ਸਮੇਤ।"

ਇਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ 1965 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ 1965 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਪਾਰੀਆਂ, ਰਾਜ ਸਰਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਹਿੱਸੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲੈ ਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਧਿਆਇ ॥ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਰਿਪੋਰਟ ਵਿਚ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਦੌਲਤ ਦੇ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨਾਂ ਵਜੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਹਨ:

---

64 ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ 1965 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਦਾ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ।

(ਏ) ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਤੱਕ ਆਸਾਨ ਪਹੁੰਚ: ਵੱਡੇ ਉਦਯੋਗ ਛੋਟੇ ਕਾਰੋਬਾਰਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਆਸਾਨ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਬੈਂਕਾਂ ਤੋਂ ਕਰਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਵਾਧੇ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਮਦਦ ਕੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

(ਬੀ) ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਕੋਲ ਹੀ ਕਿਸੇ ਉਦਯੋਗ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾਪੂਰਵਕ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਸੀ। ਉਹ ਸੀਮਤ ਦੇਣਦਾਰੀ ਵਾਲੀਆਂ ਜਨਤਕ ਕੰਪਨੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਜਨਤਾ ਤੋਂ ਲੋੜੀਂਦੀ ਪੂੰਜੀ ਇਕੱਠੀ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਸਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਆਜ਼ਾਦ ਭਾਰਤ ਦੀ ਨਵੀਨਤਮ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਲਾਇਸੈਂਸ ਅਤੇ ਕੱਚੇ ਮਾਲ ਅਤੇ ਮਸ਼ੀਨਰੀ ਦੀ ਦਰਾਮਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

(ਸੀ) ਸਵੈ-ਨਿਰਭਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ, ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਭਾਰਤੀ ਉਦਯੋਗਪਤੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਰਫ ਉਹ ਹੀ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ।

(ਡੀ) ਉਦਯੋਗਿਕ ਸਮੂਹਾਂ ਦਾ ਗਠਨ: ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਯੁੱਧ ਦੌਰਾਨ, ਬਸਤੀਵਾਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਯੁੱਧ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਉਦਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉਤਪਾਦਨ ਸਮਰੱਥਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਸ ਵਾਧੇ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਨਾਫ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਕੁਝ ਚੋਣਵੇਂ ਵਪਾਰਕ ਘਰਾਣਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਮੁਕਾਬਲੇਬਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਕੇਂਦਰੀਕਰਨ ਖਤਮ ਹੋ ਗਿਆ।

ਰਿਪੋਰਟ ਨੇ ਇਸ ਨੁਕਤੇ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਰਥਚਾਰੇ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਸਨ, ਜੋ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਕੁਝ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸਨ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਸੀ:

"ਇਹ ਸੋਚਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੇ ਖ਼ਤਰਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜਨੇਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਇਸ ਸੰਭਾਵੀ ਖ਼ਤਰੇ ਤੋਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣੂ ਸਨ। ਇਹ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਖ਼ਤਰੇ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ।"

ਇੱਥੇ ਜੋ ਨੁਕਤਾ ਉਲੀਕਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਦੌਲਤ ਸਿਰਫ ਕੁਝ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੇਂਦਰਿਤ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਪਾੜਾ ਸੀ।

_____
65 ਏਕਾਧਿਕਾਰ ਜਾਂਚ ਕਮਿਸ਼ਨ 1965 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ (ਭਾਗ-1), ਪੰਨਾ. 6

ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੀ ਵੰਡ ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਢੁਕਵੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀਆਂ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ ਸਨ।

36. ਸਰਕਾਰ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਘਟਾਉਣ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਦੀ ਮੁੜ ਵੰਡ ਕਰਨ ਦੇ ਉਪਾਅ ਸਿਰਫ ਇਸਦੇ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਕੀਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਫਿਰ ਇਹਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰੀ ਹੋਈ। ਇੱਕ ਉਦਾਹਰਣ ਜ਼ਮੀਂਦਾਰੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸਰੋਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜ ਨੇ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੰਟਰੋਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਵੱਡੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ ਔਖਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਨਾਲ ਹੀ, ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕ ਕਰਜ਼ਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗਿਰਵੀ ਰੱਖ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਕੋਲ ਨਿੱਜੀ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਜਮਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਬਹੁਤੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ, ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰਾਂ ਦੇ ਸਦਾ ਲਈ ਕਰਜ਼ਦਾਰ ਸਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਉਮੀਦ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਕੋਈ ਹੋਰ ਸਾਧਨ ਸਨ। ਜੇਕਰ ਅਨਾਜ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਰਾਜ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਬੈਂਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਮੀਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ।

ਨਾਲ ਹੀ, ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰ ਆਪਣੇ ਉਦੇਸ਼ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਹੋ ਜਾਂਦੇ, ਜੇਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸੁਧਾਰਾਂ ਤੋਂ ਲਾਭ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਨ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹੱਤਤਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਗਲਤ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਵਾਢੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰੀਆਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਿਰਫ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ (ਜ਼ਮੀਨ) ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਕੁਝ ਹੋਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਸੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਕਰਜ਼ਿਆਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿੱਤੀ ਸਹਾਇਤਾ ਉਪਲਬਧ ਕਰਵਾਈ ਜਾਣੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਜੈਨੇਟਿਕ ਬੀਜ (ਐਚ.ਵਾਈ.ਵੀ. ਬੀਜ), ਕੀਟਨਾਸ਼ਕ ਆਦਿ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਜਾਣੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਭ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਹਰੀ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਬੈਂਕਿੰਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਨਾਲ ਅਰਥਵਿਵਸਥਾ ਦੇ ਹੋਰ ਹਿੱਸਿਆਂ 'ਤੇ ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਥਾਗਤ ਕਰਜ਼ਾ ਸਹਾਇਤਾ ਆਸਾਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

---

66 ਉੱਚ-ਉਪਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸਮ

37. ਬੈਂਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ, ਸਾਨੂੰ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੱਛੇ ਜਾਣਾ ਪਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਰਾਜ ਦੁਆਰਾ ਇਹ ਉਪਾਅ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਨ। ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਬੇਲਾ ਬੈਨਰਜੀ (1953) 2 ਐਸਸੀਸੀ 648 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਜ-ਜੱਜੀ ਬੈਂਚ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਭੂਮੀ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਐਕਟ, 1948 ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਤਹਿਤ ਰਾਜ ਪੂਰਬੀ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੋਂ ਪੱਛਮੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸਾਉਣ ਸਮੇਤ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਐਕਟ ਦੇ ਸੈਕਸ਼ਨ 8(ਬੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੇ 12.31.1946 ਤੱਕ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਲਈ, ਇਸਦੀ ਅਸਲ ਐਕਵਾਇਰ ਦੀ ਮਿਤੀ ਦੀ ਪਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ, ਮਾਰਕੀਟ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਵਧਾਨ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 31(2), ਜੋ ਕਿ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ, ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ:

"(2) ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ, ਚੱਲ ਜਾਂ ਅਚੱਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ, ਕਿਸੇ ਵਪਾਰਕ ਜਾਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਉੱਦਮ ਵਿੱਚ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਜ ਸਮੇਤ, ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਬਜੇ ਜਾਂ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੂੰ ਅਧਿਕਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧੀਨ, ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ, ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜੇ ਵਿੱਚ ਲਈ ਗਈ ਸੰਪੱਤੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜਿਸ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਅਤੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਹੈ।"

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਲਈ ਲਿਖਦੇ ਹੋਏ, ਜਸਟਿਸ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਨੇ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੂੰ ਸਿਧਾਂਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਖ਼ਤਿਆਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਪਰ "ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਭੁਗਤਾਨਯੋਗ ਵਜੋਂ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਜਿਸ ਚੀਜ਼ ਤੋਂ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਉਹ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਸਾਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਸਿਰਫ਼ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੂਲ ਧਾਰਾ 31(2) ਵਿੱਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਣਨ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ, ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਵੀ ਸਮੱਸਿਆ ਪੈਦਾ ਕਰੇਗਾ ਜੋ ਸੰਪੱਤੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਛੂਹਦੇ ਹਨ।

---

66 ਉੱਚ-ਉਪਜ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸਮ।

38. ਇਹਨਾਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ, ਸੰਸਦ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਥੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ 1955 ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਧਾਰਾ 31(2) ਵਿੱਚ ਸੋਧ ਕੀਤੀ ਅਤੇ 'ਐਕਵਾਇਰ' ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਤੋਂ 'ਰੈਗੂਲੇਟਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ' ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ, ਮੂਲ ਧਾਰਾ 31(2) ਵਿੱਚ 'ਚਲਣਯੋਗ ਜਾਂ ਅਚੱਲ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਆਜ ਵਿੱਚ, ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਪਾਰਕ ਜਾਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਅਦਾਰੇ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੰਪਨੀ ਵਿੱਚ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਵਰਣਨ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਨਿਆਂਯੋਗ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਧਾਰਾ 31(2) ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੀ:

"(2) ਕੋਈ ਵੀ ਜਾਇਦਾਦ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਸੰਭਾਲੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਸੰਭਾਲੀ ਨਹੀਂ ਜਾਏਗੀ ਜੋ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂ ਮੰਗੀ ਗਈ ਸੰਪਤੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ 'ਤੇ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਸਵਾਲ ਨਿਰਧਾਰਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਕਾਫ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।"

ਚੌਥੀ ਸੋਧ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਇਹ ਧਾਰਾ 31(2) ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ 'ਤੇ ਨਿਆਂਇਕ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ ਸੀਮਤ ਕਰਨਾ ਸੀ। 11 ਅਪ੍ਰੈਲ 1955 ਨੂੰ, ਬਿੱਲ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ (ਚੌਥੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1955 ਬਣ ਗਿਆ) 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਤਤਕਾਲੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ:

"ਇਹ ਯਾਦ ਰੱਖੋ ਕਿ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਤਬਦੀਲੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨਾ ਜੋ ਮੈਂ ਪਿਛਲੇ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਸਾਡੇ ਲਈ ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਨ ਵੇਲੇ ਸੀ। ਕਹਿਣ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ, ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਤੋਂ ਉਭਰਿਆ ਸੀ, ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਹੁਣ, ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦਾ ਅੰਤਮ ਅਧਿਕਾਰ ਕਿਹਾ ਹੈ।

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਕੀ ਹੈ, ਇਹ ਹਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਵੇਖਣਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਜੋ ਕੁਝ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹ ਉਸ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਸਟੀਕ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਤੇ ਖੁੱਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੱਸ ਇਹੀ ਗੱਲ ਹੈ।"

ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿਚ, ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਸੀ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦਾ ਇਹ ਇਰਾਦਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਉਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮਾਲਕ ਵਾਂਝੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿਚ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਇਕਮਾਤਰ ਡੋਮੇਨ ਹੋਣਾ ਸੀ ਇਸ ਪਹਿਲੂ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

39. ਵਜਰਾਵੇਲੂ ਬਨਾਮ ਸਪੈਸ਼ਲ ਡਿਪਟੀ ਕਲੈਕਟਰ, 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 22 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਪੰਜ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਬੈਂਚ ਨੇ ਧਾਰਾ 31(2) ਦੇ ਨਾਲ ਚੌਥੀ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਿਆ। ਇਸ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਭੂਮੀ ਗ੍ਰਹਿਣ (ਮਦਰਾਸ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1961 ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਘੋਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ। ਜਸਟਿਸ ਸੁਬਾ ਰਾਓ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹਾਲਾਂਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਅਜਿਹੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨੀ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਉਠਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਕੇ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਭਰਮਪੂਰਨ ਬਣਾ ਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ। ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ:

"ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ: ਇੱਕ ਮਕਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ; ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ; ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਕਈ ਢੰਗ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, ਇੱਕ ਇੰਜੀਨੀਅਰ ਦੁਆਰਾ ਅਨੁਮਾਨ, ਤੁਲਨਾਤਮਕ ਵਿਕਰੀ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਿਤ ਮੁੱਲ, ਕਿਰਾਏ ਦਾ ਪੂੰਜੀਕਰਣ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਮਾਨ। ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖਰੇ ਨਤੀਜੇ ਲੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਸ 'ਤੇ ਅਤੇ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਤਰੀਕੇ

---

68 ਲੋਕ ਸਭਾ ਬਹਿਸਾਂ (ਭਾਗ II- ਸਵਾਲਾਂ ਅਤੇ ਜਵਾਬਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਰਵਾਈਆਂ), ਭਾਗ-III, ਪੰਨੇ। 4833-4834.
69 ਮਦਰਾਸ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਡੀ. ਨਮਾਸਿਵਾਯਾ ਮੁਦਾਲੀਅਰ 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 169, ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ ਬਨਾਮ ਮੈਟਲ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ 1966 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 15 ਵੇਖੋ। ਪਰ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖੋ ਗੁਜਰਾਤ ਰਾਜ ਬਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤੀਲਾਲ ਮੰਗਲਦਾਸ ਅਤੇ ਹੋਰ, ਏਆਈਆਰ 1969 ਐਸਸੀ 634.

ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਅਦਾਲਤ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੀ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਕ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸਿਰਫ ਯੋਗਤਾ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਅਜਿਹੇ ਸਿਧਾਂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੰਪਤੀ ਜਾਂ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 31 (2) ਦੁਆਰਾ ਵਿਚਾਰੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਇਹ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਮਕਾਨ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਮਕਾਨ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਜੋਂ ਮੰਨੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ ਇਹ 1950 ਵਿੱਚ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਸਦੀ ਕੀਮਤ 1930 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਜਾਂ ਭਾਵੇਂ 100 ਏਕੜ ਐਕਵਾਇਰ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਯੋਗਤਾ ਦਾ ਡੋਮੇਨ ਪਰ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਨਾਲ ਅਸੂਲ ਹਨ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵੈਧਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਕਾਨੂੰਨ ਇੱਕ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਵੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਭਰਮ ਹੈ: ਇਹ 100 ਰੁਪਏ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਰਕਮ ਲਈ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟਾਂਤ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਲਾਈਨ ਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪਾਸੇ ਕਈ ਹੋਰ ਡਿੱਗ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ. ਜੇਕਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਭਰਮਪੂਰਣ ਹੈ ਜਾਂ ਜੇ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹਨ, ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸੱਤਾ 'ਤੇ ਧੋਖਾਧੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ, ਇਸ ਲਈ, ਕਾਨੂੰਨ ਬੁਰਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਰਟੀਕਲ 31 ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਇਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਹੈ ਜਿਸਦਾ ਲੇਖ ਸ਼ਾਇਦ ਹੀ ਇਰਾਦਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।"

ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਕੀਤਾ:

"ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਥਿਤੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈ: ਜੇਕਰ ਸਵਾਲ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਢੁਕਵੀਂਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਜਾਇਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ; ਜੇਕਰ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਕਸਿਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਿਧਾਂਤ ਇਹ ਖੁਲਾਸਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੁਆਰਾ ਦੱਸੇ ਗਏ ਅਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦੀ ਧੋਖਾਧੜੀ ਵਿੱਚ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਸਵਾਲ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਹੈ।

_____

70 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 22, 15 ਲਈ।

71 1964 ਐਸਸੀਸੀ ਔਨਲਾਈਨ ਐਸਸੀ 22, 16 ਲਈ।

ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ, ਸਮੁੱਚੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ, ਵੰਡ, ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਜਾਂ ਨਾਕਾਫ਼ੀ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

40. ਜੁਲਾਈ 1969 ਵਿੱਚ, ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ 14 ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ। ਅਸੀਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਹਰਾਉਣਾ ਚਾਹਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਆਲ ਇੰਡੀਆ ਰੇਡੀਓ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕੀਤਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ:

"...ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਹੈ ਪਰ ਇੱਕ ਨੌਜਵਾਨ ਲੋਕਤੰਤਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਜਾਂ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ 'ਤੇ ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਬਦਬੇ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਚੌਕਸ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ... ਲੱਖਾਂ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨਾਂ, ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਵੈ-ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ, ਇੱਕ ਬੈਂਕ ਕਰਜ਼ੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਮੂਲੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਯਤਨ ਦਾ ਅਧਾਰ ਹੈ ... ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬੈਂਕ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਵੱਡੇ ਫੈਸਲੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀ ਹੈ? ਸਾਡੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਿੱਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੁਝ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ (1) ਕੁਝ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣਾ, (2) ਖੇਤੀਬਾੜੀ, ਛੋਟੇ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ, (3) ਬੈਂਕ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਪੇਸ਼ੇਵਰ ਝੁਕਾਅ, (4) ਨਵੇਂ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ। ਬੈਂਕ ਸਟਾਫ਼ ਲਈ ਢੁਕਵੀਂ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਵਾਜਬ ਸ਼ਰਤਾਂ- ਅਜੇ ਵੀ ਬਾਕੀ ਹਨ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਨਗੇ। ਇਹਨਾਂ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।"

ਇਹ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਜਲਦੀ ਹੀ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਆਂ (ਐਕਵੀਜ਼ੀਸ਼ਨ ਐਂਡ ਟਰਾਂਸਫਰ ਆਫ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗਜ਼) ਐਕਟ, 1969 (1969 ਦਾ ਐਕਟ 22) ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਐਕਟ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਅਗਸਤ 1969 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਹੋਇਆ। ਬੈਂਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੇ ਇਸ ਪਹਿਲੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਵਜੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਆਰ.ਸੀ. ਕੂਪਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ ਇੰਡੀਆ (1970) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. "ਐਕਟ ਧਾਰਾ 31(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ"। ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਆਰਸੀ ਕੂਪਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ

---

72 ਏ. ਮੋਇਨ ਜ਼ੈਦੀ, ਦ ਗ੍ਰੇਟ ਅੱਪਹੀਵਲ 1969-1972 (ਓਰੀਐਂਟਲੀਆ, 1972), ਪੰਨੇ। 103-105

ਰਾਜ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਅਯੋਗ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬੈਂਕਾਂ ਦਾ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਸਹੀ ਸਿਧਾਂਤ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਆਰਸੀ ਕੂਪਰ ਨੇ ਬੇਲਾ ਬੈਨਰਜੀ ਅਤੇ ਵਜਰਾਵੇਲੂ ਬਾਰੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ:

"89. ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਬੇਲਾ ਬੈਨਰਜੀ ਦੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਥੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਸੋਧੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਧਾਰਾ 31(2) ਦੇ ਤਹਿਤ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦੇ ਕੇ, ਮਾਲਕ "ਸਿਰਫ਼ ਬਰਾਬਰ ਜਾਂ "ਪੂਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ" ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਸੀ। ਪੀ. ਵਜਰਾਵੇਲ ਮੁਦਲੀਆਰ ਕੇਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਥੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 31 (2) ਦੀ ਸੋਧ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਅਤੇ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ "ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਉਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਢੁੱਕਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੈ", ਸਮੀਕਰਨ "ਅਰਥਾਤ 2" (2) ਦੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ (ਚੌਥੀ ਸੋਧ) ਐਕਟ ਦਾ ਉਹੀ ਅਰਥ ਜਾਰੀ ਰਿਹਾ ਜੋ ਕਿ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1935 ਦੀ ਧਾਰਾ 299(2), ਅਤੇ ਧਾਰਾ 31 (2) ਵਿੱਚ ਸੋਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਥਾਤ "ਸਿਰਫ਼ ਬਰਾਬਰ" ਜਾਂ "ਪੂਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ" ਵਿੱਚ ਸੀ।

90. ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਧਾਰਾ 31 (2) ਸੰਸ਼ੋਧਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ, ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਜੋ ਕਿ ਭਰਮਪੂਰਨ ਸੀ, ਜਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਗਾਰੰਟੀ ਨਾਲ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਨਹੀਂ ਸਨ।

41. ਆਰਸੀ ਕੂਪਰ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਮੰਨਣ ਦਾ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਐਕਟ ਦੇ ਅਨੁਸੂਚੀ II ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤ ਉਚਿਤ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਬੈਂਕ ਦੀ ਸਦਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਲੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਖਤਮ ਨਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੁੱਲ ਵਰਗੇ ਕਈ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ ਲਏ ਗਏ।

---

73 (1970) 1 ਐਸਸੀਸੀ 248, ਪੈਰਾਸ 89 -90

ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਲਈ ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ. ਬਹੁਮਤ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 117 ਅਤੇ ਪੈਰਾ 121 ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਬੈਂਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਐਕਟ ਦੀ ਗੰਭੀਰ ਗਿਰਾਵਟ ਦਾ ਸਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:

"117. ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਢੰਗ ਦੁਆਰਾ, ਸੰਪਤੀਆਂ ਦੀਆਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਵਸਤੂਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਅਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਨੂੰ ਅਪਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ ਵਿੱਚ ਅਪਣਾਏ ਗਏ ਢੰਗ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਕੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾਮਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਆਵਜ਼ਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਖਾਤੇ 'ਤੇ ਐਕਟ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਜਵਾਬਦੇਹ ਹੈ।

121. ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 4 ਐਕਟ ਦੀ ਵਿਧੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿੰਗਪਿਨ ਹੈ। ਅਨੁਸੂਚੀ । ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੇ ਗਏ ਸੈਕਸ਼ਨ 4, 5, ਅਤੇ 6, ਸੰਬੰਧਿਤ ਨਵੇਂ ਬੈਂਕਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਮਿਤ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤਬਾਦਲੇ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਡਰਟੇਕਿੰਗ ਦੀ ਜ਼ਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਨਿਰਧਾਰਨ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਵਿਵਸਥਾਵਾਂ, ਸਾਡੇ ਨਿਰਣੇ ਵਿੱਚ, ਬੇਕਾਰ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਧਾਰਾ 31(2) ਅਧੀਨ ਬੁਨਿਆਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਦੇ ਹਨ। ਧਾਰਾ 4, 5, ਅਤੇ 6 ਅਤੇ ਅਨੁਸੂਚੀ ।। ਬਾਕੀ ਐਕਟ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਐਕਟ ਨੂੰ, ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਆਰਸੀ ਕੂਪਰ ਵਿੱਚ ਫੈਸਲਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਇੱਕ ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ। ਸਰਕਾਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਆਰਡੀਨੈਂਸ ਲੈ ਕੇ ਆਈ ਜੋ ਬੈਂਕਿੰਗ ਕੰਪਨੀਜ਼ ਐਕਟ, 1970 (1970 ਦਾ ਐਕਟ 5) ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਐਕਟ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਐਕਟ ਦਾ ਸੋਧਿਆ ਹੋਇਆ ਰੂਪ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨਵੇਂ ਐਕਟ ਨੇ ਬੈਂਕ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ, ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਕੀਤੇ ਹਰੇਕ ਬੈਂਕ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਸ ਰਕਮ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੈਂਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪੜਾਅ ਹੋਇਆ।

42. ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪੱਚੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਐਕਟ, 1971 ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਨੇ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਨਤੀਜਾ ਸੀ

_____

74 (1970) 1 ਐਸਸੀਸੀ 248, ਪੈਰੇ 117 ਅਤੇ 121.

ਆਰ.ਸੀ. ਕੂਪਰ ਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਹ ਸੰਵਿਧਾਨ (ਪੱਚੀਵੀਂ ਸੋਧ) ਬਿੱਲ, 1971 ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਤੋਂ ਸਪੱਸ਼ਟ ਸੀ ਜੋ ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ:

"ਆਬਜੈਕਟ ਅਤੇ ਕਾਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਆਨ

ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਆਰਟੀਕਲ 31 ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਵਿਵਸਥਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਜੋ ਜਾਂ ਤਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਦੁਆਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੈਂਕ ਰਾਸ਼ਟਰੀਕਰਨ ਮਾਮਲੇ [1970 ਵਿੱਚ, 3 ਐੱਸ.ਸੀ.ਆਰ. 530), ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਗਰੰਟੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਯਾਨੀ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਪੈਸੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਉਚਿਤਤਾ ਅਤੇ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੁਆਰਾ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਰਧਾਰਤ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਉਨਾ ਹੀ ਜਾਇਜ਼ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਜਿੰਨਾ ਅਦਾਲਤ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਜਾਇਦਾਦ ਦੇ ਮਾਲਕ ਨੂੰ ਅਦਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਰਕਮ ਨੂੰ ਸੰਪਤੀ ਦੇ ਨੁਕਸਾਨ ਲਈ ਮੁਆਵਜ਼ੇ ਵਜੋਂ ਉਚਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਜਾਂ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਨੂੰ ਧਾਰਾ 19 (1) (ਐਫ) ਦੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰਤਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਬਿੱਲ ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਆਖਿਆ ਦੁਆਰਾ ਰਾਜ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਆਈਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਰਟੀਕਲ 31(2) ਵਿੱਚੋਂ "ਮੁਆਵਜ਼ਾ" ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਥਾਂ "ਰਾਸ਼ੀ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਰਕਮ ਨਕਦੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਹੋਰ ਵੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਹੈ ਕਿ ਅਨੁਛੇਦ 19(1)(f) ਕਿਸੇ ਜਨਤਕ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਿਸੇ ਕਾਨੂੰਨ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ।

3. ਬਿੱਲ ਅੱਗੇ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਆਰਟੀਕਲ 31C ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਧਾਰਾਵਾਂ (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਆਰਟੀਕਲ 39 ਅਤੇ ਇਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਲਈ ਇੱਕ ਘੋਸ਼ਣਾ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਅਨੁਛੇਦ 14, 19 ਜਾਂ 31 ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਰਾਜ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਲਈ ਇਸ ਵਿਵਸਥਾ ਲਈ, ਇਹ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧਿਤ ਬਿੱਲ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ।

(ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ)

ਹੋਰਾਂ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਸੋਧ ਨੇ ਆਰਟੀਕਲ 31(2) ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ 'ਮੁਆਵਜ਼ਾ' ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ 'ਰਾਸ਼ੀ' ਨਾਲ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਧਾਰਾ 31-ਸੀ ਨੂੰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਰਾ 39 (ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਅਧੀਨ ਪਾਸ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਅਧੀਨ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

43. ਇਹ ਸੱਚ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ 40ਵਿਆਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ 50ਵਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ 70 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਅਤੇ 80 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਤੱਕ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਕੇ, 'ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ' ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਅਤੇ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੰਕੇ ਉਠਾਏ ਗਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ 60, 70 ਅਤੇ 80 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ "ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਵਿਆਖਿਆ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਯੁੱਗ ਵਿੱਚ ਸੀ ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਜਵਾਦ ਅਜੇ ਵੀ ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਯਕੀਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਦੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਫਲਸਫੇ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸਮਾਂ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਨ ਦਾ ਫਲਸਫਾ ਵੀ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਜੋ ਹੁਣ ਇੱਕ ਉਦਾਰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਮਾਰਕੀਟ ਸੰਚਾਲਿਤ ਆਰਥਿਕਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਾਡੀ ਛੋਟੀ ਪਰ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਯਾਤਰਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸੋਧਾਂ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਫੈਸਲੇ ਨਿੱਜੀ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਪੁਨਰ-ਵੰਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਅਤੇ 39 ਦੇ ਅਧੀਨ ਕਵਰ ਕੀਤੇ ਗਏ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੈਸਲੇ ਸਿੱਧੇ ਜਾਂ ਅਸਿੱਧੇ ਤੌਰ 'ਤੇ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਛੂਹਦੇ ਹਨ। ਕੀ ਅਸੀਂ ਹੋਵਾਂਗੇ

ਅੱਜ ਇਹ ਕਹਿਣਾ ਸਹੀ ਹੈ ਕਿ, ਨਿੱਜੀ ਸਰੋਤ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਕੀ ਇਹ ਗੱਲ ਅਜੋਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਕਹੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ 'ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜਿਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ'!

44. ਸੰਵਿਧਾਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਇੱਕ ਜੀਵਤ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਹੈ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਅਤੇ ਅਰਥ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਮੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਉਹ ਬਦਲਦੇ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਸੰਵਿਧਾਨ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਤੱਕ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਐਨਾਟੋਲ ਫਰਾਂਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਾਕੰਸ਼ ਉਧਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਜੇ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜੀਵਿਤ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਮਰੇ ਹੋਏ ਹੋਣਗੇ।" "ਵਿਧਾਇਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਜੱਜ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ: ਜੱਜ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਜੱਜ ਇੱਕ ਕਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਨਵਾਂ ਅਰਥ, ਇੱਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਰਥ ਦੇ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਹਕੀਕਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਬਦਲੇ। ਕਨੂੰਨ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਬਦਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਵਾਂ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਨਵੀਆਂ ਸਮਾਜਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਦਾਲਤ ਵਿਧਾਨਿਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਵਿੱਚ ਜੂਨੀਅਰ ਭਾਈਵਾਲ ਵਜੋਂ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚਲੇ ਪਾੜੇ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਨਿਆਂਇਕ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।"

ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਰਥ ਇੱਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਬਦਲ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੱਦ ਤੱਕ ਫੈਲ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੀਮਾ ਤੱਕ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦਾ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਵੀਡੀਓ ਇਲੈਕਟ੍ਰੋਨਿਕਸ ਪ੍ਰਾ. ਲਿਮਟਿਡ ਬਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਰਾਜ (1990) 3 ਐਸਸੀਸੀ 87, ਜਸਟਿਸ ਸਬਿਆਸਾਚੀ ਮੁਖਰਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ:

"ਸੰਵਿਧਾਨ ਇੱਕ ਜੀਵਿਤ ਜੀਵ ਹੈ ਅਤੇ ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦੇ ਅਪ੍ਰਤੱਖ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਅਰਥ ਬਦਲਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਬਦਲਦੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਗਏ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਰਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਮੀਕਰਨਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰੂਪ ਅਤੇ ਰੰਗ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।"

---

75 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਹਰਮੇਨਿਊਟਿਕਸ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿਆਖਿਆ, 14 ਕਾਰਡੋਜ਼ੋ ਐਲ. ਰੇਵ. 767 (1992-93), ਪੰਨਾ. 772.

76 ਐਨਾਟੋਲ ਫਰਾਂਸ ਅਤੇ. ਅਲ., ਕ੍ਰੇਨਕਿਊਬਿਲੇ (ਡੌਡ, ਮੀਡ ਐਂਡ ਕੰਪਨੀ, ਇੰਕ., 1922), ਪੰਨਾ। 171. "ਸਹੀ ਹਵਾਲਾ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਵਾਕ ਤੋਂ ਹੈ "ਜੋ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਜਿਉਂਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮਿਟਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।" ਜੇ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੁੰਦਾ,
ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਥੋਪ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਜੋ ਅਜੇ ਵੀ ਬਚੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਮੁਰਦੇ ਜ਼ਿੰਦਾ ਹੋਣਗੇ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦੇ ਮੁਰਦੇ।"

77 ਅਹਾਰੋਨ ਬਰਾਕ, ਦ ਜੱਜ ਇਨ ਏ ਡੈਮੋਕਰੇਸੀ (ਪ੍ਰਿੰਸਟਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪ੍ਰੈਸ, 2006), ਪੰਨੇ। 4-5।

78 (1990) 3 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 87, ਪੈਰਾ 36.

45. ਅਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਮੌਜੂਦਾ ਫਲਸਫੇ, ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਬਾਰੇ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸੰਵਿਧਾਨ ਘੜਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਕੀ ਸਾਡੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਦਲ ਗਈ ਹੈ? ਕੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਘਟੀ ਹੈ? ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਕੋਈ ਪੱਕੇ ਜਾਂ ਆਸਾਨ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਹਨ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਸੰਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬੀ ਘਟੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁਝ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਦਰਸਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਆਰਥਿਕ ਪੱਖੋਂ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਹੇਠਲਾ ਤਬਕਾ 50 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਨਾਲੋਂ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਗਈ ਹੈ, ਜਾਂ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿਚਕਾਰ ਪਾੜਾ ਘੱਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਗਰੀਬੀ ਬਾਰੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਹਨ।

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, UNDP ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਪਛੜਦਾ ਦਰਸਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਕਾਸ ਸੂਚਕਾਂਕ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 193 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ 134ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਗਲੋਬਲ ਹੰਗਰ ਇੰਡੈਕਸ (ਜੀ.ਐਚ.ਆਈ) ਰਿਪੋਰਟ, ਜੋ WHO ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤੇ 127 ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 105" ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਉਪਰੋਕਤ ਅੰਕੜੇ ਇਹ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਜੇ ਵੀ ਵੱਡੇ ਮੈਦਾਨ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਬਾਕੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਜਿਹੜੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਾਜ ਦੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਉਪਾਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਯਤਨਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

46. ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਵਸੀਲੇ" ਵਾਕੰਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਲਈ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ ਲੋੜ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਹੈ।

ਅੰਤ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ "ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਲਿਆ ਹੈ - ਨਿਆਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ, ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਾ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਮੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਬੋਲਦਾ ਹੈ।

---

79 ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਬਹੁ-ਆਯਾਮੀ ਗਰੀਬੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ: ਇੱਕ ਪ੍ਰਗਤੀ ਸਮੀਖਿਆ 2023, ਨੀਤੀ ਆਯੋਗ, ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ।

80 ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ।

81 UNDP ਵਿਕਾਸ ਰਿਪੋਰਟ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤ ਦਾ ਗਿਨੀ ਗੁਣਾਂਕ 0.444 ਹੈ। ਗਿਨੀ ਗੁਣਾਂਕ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਆਮਦਨ ਦੇ ਫੈਲਾਅ ਜਾਂ ਦੌਲਤ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਮਾਪਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ 1 ਸੰਪੂਰਨ ਅਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਕਿ 0 ਸੰਪੂਰਨ ਸਮਾਨਤਾ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

82 https://hdr.undp.org/data-center/human-development-index#/indicies/HDI 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

83 ਵਿਸ਼ਵ ਸਿਹਤ ਸੰਗਠਨ।

84 ਗਲੋਬਲ ਹੰਗਰ ਇੰਡੈਕਸ 2024। https://www.globalhungerindex.org/pdf/en/2024.pdf 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੈ।

ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਭਾਗ III ਅਤੇ ਭਾਗ IV ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਲਈ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 21 ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਸਮੂਹ ਹੈ, ਜੋ ਇਸਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ।

47. ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14, 19 ਅਤੇ 21 ਨੂੰ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ।

ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਸੂਚੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 14 ਅਤੇ 21 ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਅਤੇ ਦਾਇਰੇ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕਰਕੇ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨ ਲਈ:

1. ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (1978) 1 ਐਸਸੀਸੀ 248 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 19 ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਸਹਿ-ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਧਾਰਾ 21 ਦਾ ਕਈ ਗੁਣਾ ਵਿਸਤਾਰ ਕੀਤਾ। ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਜਿੱਥੇ 'ਨਿੱਜੀ ਆਜ਼ਾਦੀ' ਨੂੰ ਵਾਂਝੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਆਰਟੀਕਲ 19 ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਆਰਟੀਕਲ 14 ਨੂੰ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰੋ, ਮਤਲਬ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ' ਮਨਮਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਪਰ 'ਨਿਰਪੱਖ, ਨਿਰਪੱਖ ਅਤੇ ਵਾਜਬ' ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਕਾਨੂੰਨ ਜੋ ਮਨਮਾਨੀ ਸੀ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ।
2. ਐਮਐਚ ਹੋਸਕੇਟ ਬਨਾਮ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਰਾਜ (1978) 3 ਐਸਸੀਸੀ 544 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਸਮੇਤ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਮੁਫਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਣ ਲਈ ਮੇਨਕਾ ਗਾਂਧੀ 'ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਕੀਤਾ।
3. ਹੁਸੈਨਾਰਾ ਖਾਤੂਨ ਬਨਾਮ ਗ੍ਰਹਿ ਸਕੱਤਰ, ਬਿਹਾਰ ਰਾਜ (1) (1980) 1 ਐਸਸੀਸੀ 81 ਵਿੱਚ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਧਾਰਾ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਬੁਨਿਆਦੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਲਾਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਰੱਖਣ ਨੂੰ 'ਵਾਜਬ, ਜਾਇਜ਼ ਜਾਂ ਨਿਰਪੱਖ' ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
4. ਸੁਨੀਲ ਬੱਤਰਾ ਬਨਾਮ ਦਿੱਲੀ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ (1980) 3 ਐਸਸੀਸੀ 488 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕੈਦੀਆਂ ਨਾਲ ਅਣਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਅਪਮਾਨਜਨਕ ਵਿਵਹਾਰ, ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕਾਂਤ ਕੈਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਗੇਟਾਂ 'ਤੇ ਖਤਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਜੇਲ੍ਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14, 19 ਅਤੇ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੈਦੀਆਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਮਨੁੱਖੀ ਮਾਣ, ਜੋ ਕਿ ਜ਼ਾਹਰ ਹੈ

ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

5. ਬਿਜੋਏ ਇਮੈਨੁਅਲ ਬਨਾਮ ਕੇਰਲਾ ਰਾਜ (1986) 3 ਐਸਸੀਸੀ 615 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤ ਨਾ ਗਾਉਣ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਯਹੋਵਾਹ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਵਜੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਸ਼ਵਾਸਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਸੀ, ਧਾਰਾ 1, 5 ਦੇ ਤਹਿਤ ਵੀ ਇਹ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿਉਂਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗੀਤ ਗਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਨਾ ਕਰਨ। ਸਹਿਣਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਧਰਮ ਨਿਰਪੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ।

6. ਵਿਸਾਕਾ ਬਨਾਮ ਰਾਜਸਥਾਨ ਰਾਜ (1997) 6 ਐਸਸੀਸੀ 241 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਸੰਮੇਲਨਾਂ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹੋਏ, ਖਾਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ, ਕੰਮ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਿਨਸੀ ਉਤਪੀੜਨ ਨੂੰ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 1215 ਅਤੇ 154 ਦੇ ਤਹਿਤ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਬਰਾਬਰੀ, ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਇਆ।

7. ਵਿੱਚ ਕੇ.ਐਸ. ਪੁੱਟਾਸਵਾਮੀ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2017) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1 ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਨਿੱਜਤਾ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਅਧਿਕਾਰ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਗੋਪਨੀਯਤਾ ਵਿੱਚ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ, ਮਾਣ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨੂੰ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

8. ਨਵਤੇਜ ਸਿੰਘ ਜੌਹਰ ਬਨਾਮ ਯੂਨੀਅਨ ਆਫ਼ ਇੰਡੀਆ (2018) 10 ਐਸਸੀਸੀ 1 ਵਿੱਚ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡਾਵਲੀ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 377 ਨੂੰ ਇਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਲਿੰਗ ਪਛਾਣ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕਰਕੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 14 ਅਤੇ 15 ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਇਹ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ, ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਪਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਅਨੁਛੇਦ 21 ਦੇ ਤਹਿਤ ਗਾਰੰਟੀਸ਼ੁਦਾ ਖੁਦਮੁਖਤਿਆਰੀ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਅਨੁਛੇਦ 19(1)(a) ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ LGBT ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਵਿੱਚ ਰੁਕਾਵਟ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਆਰਟੀਕਲ 14 ਅਤੇ 21 ਵਿਚਲੇ ਸ਼ਬਦ ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ ਜੋ ਹੁਣ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਕੈਟੇਨਾ ਦੁਆਰਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਹਨ। ਉਹ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਨੂੰ ਕਵਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਕਸਤ ਅਤੇ ਫੈਲਾਏ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਵਿਵਸਥਾ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸਦਾ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

48. ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਦੇ ਉਪਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਦੀ ਰੋਸ਼ਨੀ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕਾਂਸ਼ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦੇ।

"ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ" ਨੂੰ ਜੋ ਅਰਥ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੁਆਰਾ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਮਨ ਵਿੱਚ, ਇਹ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਵਾਕੰਸ਼ ਦੀ ਸਹੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਵਿੱਚ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੁਆਰਾ ਕਹੀ ਗਈ ਗੱਲ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਣ ਲਈ:

"... ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਕ੍ਰਮਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਾਜ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਸਾਰੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਦੌਲਤ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾ ਕਿ ਕੇਵਲ ਕੁਦਰਤੀ ਸਰੋਤਾਂ, ਭੌਤਿਕ ਲੋੜਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਜਨਤਕ ਸਰੋਤ, ਨਾ ਕਿ ਸਿਰਫ਼ ਜਨਤਕ ਸੰਪੱਤੀ।

49. ਇਹ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਕਰੇ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਅਤੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਕਿਵੇਂ ਵੰਡਿਆ ਜਾਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਵਾਰ "ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਦੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ" ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਰਥ ਨਿਰਧਾਰਤ ਹੋ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ, ਇਹ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਲਈ ਹੋਰ ਦਿਸ਼ਾ-ਨਿਰਦੇਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਕੀ ਹੋਣਗੇ। ਕਿਸੇ ਭੌਤਿਕ ਸਰੋਤ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਨਿਯੰਤਰਿਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਵੰਡਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦਾ ਕੰਮ ਹੈ, ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦੇਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ ਦਾ ਨਿਯੰਤਰਣ ਅਤੇ ਮਾਲਕੀ ਇੰਨੀ ਵੰਡੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਭਲੇ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਨਿਆਂਪਾਲਿਕਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਚਾਰ ਅਧੀਨ ਕਾਨੂੰਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੈਧ ਕਾਨੂੰਨ ਬਣਨ ਲਈ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਵਿੱਚ ਦਰਸਾਏ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗਠਜੋੜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕੇਸਵਾਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਮਿਨਰਵਾ ਮਿੱਲਜ਼ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਾਨੂੰਨ ਹੈ। "ਭੌਤਿਕ ਸੰਸਾਧਨਾਂ" ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਅੰਦਰ "ਨਿੱਜੀ ਮਲਕੀਅਤ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ" ਕੀ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਨੂੰ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕਰਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਮੁੱਖ ਕਾਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਜਿਹਾ

---

85 (1977) 4 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 471, ਪੈਰਾ 81

ਵਸੀਲੇ ਆਮ ਭਲੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨਗੇ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹਰੇਕ ਨਿੱਜੀ ਮਾਲਕੀ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ, ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵੀ ਆਮ ਭਲਾਈ ਦੇ ਅਧੀਨ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਫਿਰ ਵੀ ਇਸ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰਨ ਅਤੇ ਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀ ਸਿਆਣਪ 'ਤੇ ਛੱਡ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

50. ਸਾਡੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਭਾਗ 4 ਵਿੱਚ ਅਨੁਛੇਦ 38 ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਧਾਰਾ 39(ਬੀ) ਅਤੇ (ਸੀ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨਾ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਫਲਸਫੇ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਮਾਰਗ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਸੀ ਜੋ ਭਾਰਤ ਨੇ ਚੁਣਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੁਆਰਾ ਉਪਰੋਕਤ ਉਪਬੰਧਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਵੀ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਕੁਝ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਹਾਲਾਤ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਜੋ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਅਸਮਾਨਤਾ। ਅੱਜ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਰਾਬਰੀ ਹੈ, ਫਿਰ ਵੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਜਾਰੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਡਾ. ਅੰਬੇਡਕਰ ਨੇ 25 ਨਵੰਬਰ 1949 ਨੂੰ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਾਸ਼ਣ ਵਿੱਚ ਸਾਵਧਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਆਮਦਨ ਅਤੇ ਦੌਲਤ ਵਿੱਚ ਅਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਵਿਚਕਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਪਾੜਾ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਛੱਡਣਾ ਸਮਝਦਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਧਾਰਾ 38 ਅਤੇ 39 ਆਧਾਰਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਜੱਜਾਂ ਦੀ ਰਾਏ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿਚ ਸਰਬਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਫੈਸਲਾ ਹੈ।

ਰੰਗਨਾਥ ਰੈੱਡੀ ਅਤੇ ਸੰਜੀਵ ਕੋਕ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਅਤੇ ਜਸਟਿਸ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈੱਡੀ ਦੁਆਰਾ "ਸਮਾਜ ਦੇ ਪਦਾਰਥਕ ਸਰੋਤ" ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਸੰਮਿਲਿਤ ਅਰਥ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਚੰਗੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਰਥਕਤਾ ਜਾਂ ਨਿਆਂ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਗੁਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਇਸ ਮੁੱਲ ਦੀ ਕਦਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਰੋਤਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਆਇਆ ਹੈ।

ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਸਮਾਪਤ ਕਰਾਂ, ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਇਹ ਵੀ ਯਾਦ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਸਿਧਾਂਤ 'ਤੇ ਕੀਤੀ ਗਈ ਟਿੱਪਣੀ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਸਖ਼ਤ ਅਸਵੀਕਾਰ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਲੋਚਨਾ ਕਠੋਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਸੀ।

---

86 "26 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਅਸਮਾਨਤਾ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਵੋਟ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵੋਟ ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦੇਵਾਂਗੇ। ਸਾਡੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ, ਅਸੀਂ, ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਕਾਰਨ, ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਇੱਕ ਮੁੱਲ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਕਦੋਂ ਤੱਕ ਵਿਰੋਧਾਭਾਸਾਂ ਦੀ ਇਸ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਜੀਉਂਦੇ ਰਹਾਂਗੇ? ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਚਿਰ "ਕੀ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ?" ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਨਕਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹਾਂਗੇ, ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰਾਂਗੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਵਿਰੋਧਤਾਈ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਦੂਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਜੋ ਲੋਕ ਅਸਮਾਨਤਾ ਤੋਂ ਪੀੜਤ ਹਨ, ਉਹ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਲੋਕਤੰਤਰ ਦੇ ਢਾਂਚੇ ਨੂੰ ਉਡਾ ਦੇਣਗੇ ਜਿਸਨੂੰ ਇਸ ਅਸੈਂਬਲੀ ਨੇ ਇੰਨੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਬਣਾਇਆ ਹੈ।

[ਲੇਖਕ: ਰੁਦਰਾਂਗਸ਼ੂ ਮੁਖਰਜੀ (ਸੰਪਾਦਿਤ), ਆਧੁਨਿਕ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਹਾਨ ਭਾਸ਼ਣ, (ਰੈਂਡਮ ਹਾਊਸ ਇੰਡੀਆ, 2007), ਪੰਨਾ 218-219]

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਸਿਧਾਂਤ, ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਓ. ਚਿਨੱਪਾ ਰੈਡੀ ਸਿਧਾਂਤ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਜਾਣੂ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਨੂੰਨ ਜਾਂ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਕੋਈ ਲੈਣਾ-ਦੇਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਰਪੱਖਤਾ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਮਾਨਵਵਾਦੀ ਸਿਧਾਂਤਾਂ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਹਨੇਰੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਡੇ ਮਾਰਗ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਲੰਮਾ ਸਰੀਰ ਕੇਵਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੂਰਦਰਸ਼ੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਨਹੀਂ ਹੈ ਬਲਕਿ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਨੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਆਂਇਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਜਸਟਿਸ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਲਾਇਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਦ: "ਅਦਾਲਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਇੱਕ ਹਲਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ- ਰਾਸ਼ਟਰ ਅਤੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ।"

(ਬੰਗਲੌਰ ਵਾਟਰ ਸਪਲਾਈ ਅਤੇ ਸੀਵਰੇਜ ਬੋਰਡ ਬਨਾਮ ਏ. ਰਾਜੱਪਾ ਅਤੇ ਹੋਰ)।"

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਹਵਾਲਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

"ਸਿਰਲੇਖ: ਬਿਭੂਤੀ ਭੂਸ਼ਣ ਬੋਸ ਦੁਆਰਾ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

_____

87 [1978] 3 ਐਸਸੀਆਰ 207: (1978) 2 ਐਸਸੀਸੀ 213, ਪੈਰਾ 7, ਪੰਨਾ 229

ਡਿਸਕਲੇਮਰ :- ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

(ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ)